EROSIMION

Arhimandritul

Sofronie

Cuvântări duhovnicești

VOL II

Εφοδιασμόν

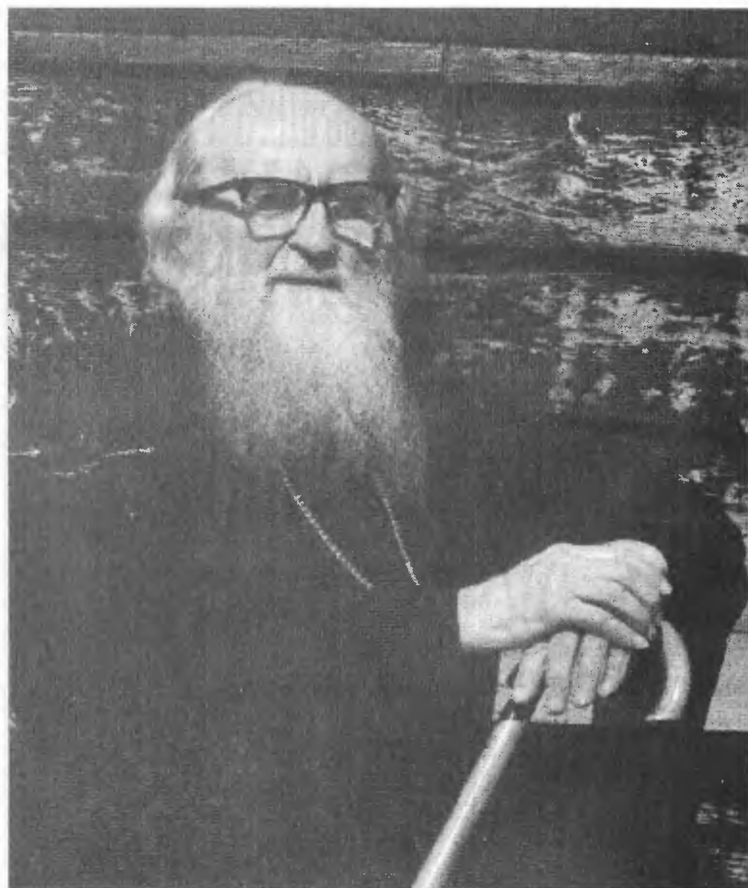
Arhimandritul

Sofronie

Cuvântări duhovnicești

Vol. II

Arhimandritul Sofronie

CUVÂNTĂRI DUHOVNICEŞTI

Volumul al doilea.

Traducere din limba rusă de
Ierom. Rafail (Noica)

Tipărită cu binecuvântarea Înalt Preasfinţitului
ANDREI
Arhiepiscop al Alba Iuliei

Editura Reîntregirea
Alba Iulia, 2008

© 2008 World copyright of Arhimandrite Sophrony's text
« **Духовные Беседы. Том Второй** »
ISBN for the complete set: 1 874679 26 6.
ISBN for this volume: 1 874679 30 4.
STAVROPEGIC MONASTERY OF ST. JOHN THE BAPTIST, ESSEX, G.B.

Compiled and edited by:
hieromonk Nikolai Sakharov
presbytera Natalia Rossina

Compilation and editing © Monastery of John the Baptist.

No translations to be made from the original or translations of the original without written permission from the Monastery.

© 2008 pentru ediția de față:
Editura Reîntregirea, Alba Iulia, România.

Traducere de Ieromonahul Rafail Noica.

© 2008 pentru prezenta traducere:
STAVROPEGIC MONASTERY OF ST. JOHN THE BAPTIST, TOLLESHUNT KNIGHTS, by MALDON ESSEX, CM9 8EZ G.B.

SOFRONIE SAHAROV, arhimandrit
Cuvântări duhovnicești /Arhimandritul Sofronie; trad. din lb. rusă de Ierom. Rafail (Noica). - Alba-Iulia, Reîntregirea, 2004, vol I.
ISBN 973-8252-68-7
Vol. 2. - 2008. - Index. - ISBN 978-606-509-022-4
I. Rafail Noica, ieromonah (trad.)
252:281.95

1
DESPRE PROGRAMUL MĂNĂSTIRII[1]

Programul mănăstirii: paza poruncilor lui Hristos. Tragedia egoismului şi biruirea lui. Zavistia ca semn al prezenţei egoismului în noi. Unimea duhului – cale spre mântuire. Despre mutarea sa din lumea aceasta, şi strânsă legătura sa cu frăţia. Alegerea limbii pentru cuvântări. Cum să te apropii de Dumnezeu. Rugăciunea şi petrecerea în Dumnezeu, ca sens al monahismului.

Bine v'am regăsit pe toţi şi pe fiecare. Ţelul meu este de a vă ajuta să luptaţi împotriva rutinării vieţii monahale, pentru a rămâne cu adevărat cu mintea acolo unde este Hristos: la dreapta Tatălui. Însă mijloacele pe care le am la dispoziţie sânt tare sărace...

Sfinţii Părinţi, asemenea Scărarului şi celorlalţi nevoitori, zic că monahul trebuie să petreacă necurmat cu mintea în Dumnezeu. Viaţa lui de zi cu zi, plină de sumedenii de chipuri şi simţăminte, ne întrerupe îndreptarea minţii către Dumnezeu. Data trecută am vorbit despre cum trebuie să ne conştientizăm, trăind în lumea aceasta în mijlocul unei mulţimi de oameni. Una dintre cele mai importante sarcini în programul monahismului este ca, prin paza poruncilor lui Hristos, să se ajungă la starea nepătimirii, adică *sfinţenia*: acolo

---

[1] Nr. A-6 (14 Aug. 1989), după numerotarea M[T1].

unde nici un fenomen duhovnicesc nu ne mai poate smulge viziunii nepătimaşului Dumnezeu. Dacă vom vorbi despre nepătimire ca țel al vieții noastre şi ca sens al venirii noastre acì, în mănăstire, tot chipul vieții noastre se va schimba.

Rezultatul căderii a fost acela că omul a „căzut" de la chip al lui Dumnezeu, chip al Ființei Absolute, în acest cuget pe care acum îl numim *egoism.* Egoismul ne-a devenit semnul căderii şi prezența în noi a pierzaniei – moartea.

Cu toate că descoperirea lui Dumnezeu ne este dată în forma lui EGO, „EU": „EU SÂNT CEL CE SÂNT"[1], totuşi acì cuvântul EGO, „EU" este cuvântul cel mai minunat care denumeşte *persoana*, iar *persoana* nu trăieşte închisă în propriul său *ego.*

Egoismul este de-a dreptul pricina tragediilor din viața omului, din viața omenirii pe pământ. Este starea contrară celeia la care ne cheamă porunca lui Dumnezeu: poruncit ne este de Dumnezeu să iubim tot aproapele, tot împreună-omul ca însuşi sinele. Bineînțeles, am în vedere înțelesul Evangheliilor, iar nu al Vechiului Legământ. Vechiul Legământ zicea: „Să iubeşti pre aproapele tău ca însuți pre sine, şi să urăşti pre vrăjmaşi"; însă Domnul a poruncit: „Dară Eu zic vouă: Iubiți pre vrăjmaşii voştri"[2] . Astfel încât, deşi Vechiul Legământ ne-a dat multe pilde de stări deosebit de înalte ale rugăciunii şi vedeniei, totuşi ele rămân departe de porunca evanghelică: „Dară Eu zic vouă: Iubiți pre

---

[1] Ieş. 3:14.
[2] Vezi Mt. 5: 43-44.

vrăjmaşii voştri". În cartea despre Stareţul Siluan eu scriu că această poruncă a lui Hristos dă tuturor celorlalte porunci o trăsătură absolută, vécinică şi neţărmurită. Din pricina ei creştinismul rămâne pentru lume ca o „moarte" – moartea egoismului. Şi de aceea zice Domnul: „Veţi fi urâţi de toţi din pricina Mea"[1]. Este foarte posibil că până şi noi, monahii, obosim şi ne istovim din pricina acestui cuvânt, care nicidecum nu ni se dă a-l trăi. Ne istovim în rugăciune până la neputinţă, pentru a păzi porunca lui Dumnezeu. Trec ani, zeci de ani – şi nu atingem ceea ce dorim. Din această istoveală se naşte sila. Dar, rogu-vă, aveţi în vedere: acea silă este glasul morţii înlăuntrul nostru! Deşi este greu a vorbi despre porunca iubirii, pentru că toţi ne aflăm departe de înălţimea cuvântului lui Dumnezeu, totuşi mai bine să vorbim despre ea, decât despre orice altceva. Altminteri totul va deveni deşert, şi atunci nu vom primi nimica pentru viaţa noastră cea în Dumnezeu, care este viaţa vécinică.

Unul din semnele egoismului nostru este prezenţa în noi a unui oarecare simţământ al zavistiei. De acest simţământ trebuie să fugi ca de ciuma morţii. Adevărata viaţă creştină ne slobozeşte de invidie. În Evanghelie aflăm minunata pildă a Fiului Risipitor. Când Dumnezeu a gătit ospăţ în ceruri pentru că fiul cel căzut s'a întors în sânul Tatălui, atunci fiul cel vârstnic, care nu cunoscuse căderea, dintr'o dată a căzut pradă acestei zavistii. „Eu toată viaţa mea trudesc pentru Tine, iar Tu

---

[1] Vezi Lc. 21: 17.

mie nicicând nu mi-ai gătit aşa ceva!" Iar Tatăl răspunde: „Tot ce am Eu este al tău. Şi, drept aceea, trebuie să ne bucurăm de mântuire... Iată, fratele care era mort şi trăieşte, a revenit la noi"[1]. Iar dacă vom crede astfel: „Tot ce are Dumnezeu va fi al nostru", atunci întunecata patimă a zavistiei nu-şi va afla loc în noi. Voi ştiţi din Evanghelii: Pilat a văzut că din pricina zavistiei l-au predat pe Hristos; nu dintr'o adevărată nelegiuire, ci numai pentru că stârnise în ei zavistia prin dumnezeieştile Sale minuni. Precum vedeţi, această zavistie l-a omorât pe Dumnezeu! Tot ea omoară pe fratele! Şi aşa, când se iveşte în noi vreo mişcare de-a zavistiei, trebuie să înţelegem că sântem sub stăpânirea întunecatei morţi. Noi însă trebuie să trăim astfel încât nu numai să nu zavistuim, dar chiar să ne bucurăm de fiecare dată când cineva, oricine ar fi, ne depăşeşte în ceva. Iar dacă vom avea atitudinea cea dreaptă, atunci această patimă care nimiceşte totul în viaţa oamenilor nu va afla loc în noi, iar chipul vieţii noastre va deveni cu totul altul. Atunci uşor se va înfiripa unimea duhului, iar viaţa frăţiei noastre va fi cu adevărat plină de prezenţa dumnezeiască.

Înainte de mutarea mea de acì voiesc să înscriu aceasta în inimile voastre, pentru ca voi cu adevărat să trăiţi în Dumnezeu şi nimic altceva să fie în cugetul vostru. Nu lăsaţi pe nimeni să smulgă din cugetul vostru duhovnicesc nicidecum dragostea lui Hristos, care nu cunoaşte zavistie, ci se bucură de mântuirea

---

[1] Lc. 15: 31-32.

fiecărui om. Aceasta duce la faptul de a vă ruga şi dimineaţa, şi seara, şi în biserică, şi în afara bisericii, ca să păstraţi porunca lui Dumnezeu pentru dragostea către aproapele. Iată rugăciunea mea înaintea lui Dumnezeu! Prin dragostea pentru aproapele cunoaştem şi dragostea lui Dumnezeu. Desigur, eu aş dori ca rugăciunea să fie în fiecare dintre voi cheia lăuntrică, pentru ca deşertăciunile ce ne bântuie, din pricina venirii atâtor oameni la noi cu cele mai felurite stări lăuntrice, nicicum să dezrădăcineze din voi acest cuget. Iar atunci cu adevărat vom trăi astfel încât mântuirea lui Dumnezeu va fi din ce în ce mai aproape de fiecare dintre noi. Ar fi atât de trist să vii la mănăstire şi, în loc de vécinică slobozenie, să-ţi afli osândă şi pierzanie!

Aşa, iertaţi-mă că vă vorbesc despre acestea: eu trăiesc în aşteptarea mutării mele de acì. Dar când veţi ajunge şi voi spre sfârşitul zilelor voastre, atunci mai limpede vă va fi starea mea. Eu acum trăiesc şi nu trăiesc. Starea mea adesea atâta se înrăutăţeşte, încât viaţa mă împovărează şi zic lui Dumnezeu: Doamne, spune-mi „Mori!", şi voiu muri. Ci, într'un chip de neînţeles mie, dintr'o dată astă stare a morţii din toată fiinţa mea se preschimbă în rugăciune şi cuvânt pentru voi. Cum trăiesc – habar nu am. Pentru ce trăiesc? – Poate pentru că inima mea nu vă poate părăsi aici pe pământ. Când cineva dintre voi lipseşte, tot timpul mă rog ca Dumnezeu să vă păzească, pe toţi şi pe fieştecare.

Bineînţeles, mi-e mai uşor să vorbesc despre astfel de lucruri în rusa pe care mi-am însuşit-o din primele

zile ale vieții. Când trec în altă limbă, tot mereu sânt în căutarea a ceea ce aş putea zice în acea limbă.

Iertați, vă voiu povesti o întâmplare hazlie. O doamnă din Moscova a hotărât să jertfească timpul toaletei sale învățării limbii spaniole, pentru a putea citi în original *Don Quijote* al lui Cervantes[1]. Bineînțeles, nu mă pot lua la întrecere cu Cervantes: puțină nădejde am că se va găsi cineva să învețe limba rusă ca să mă citească. Pe semne că Cervantes m'a biruit. Dar totuşi, şi Sf. Siluan, şi Serafim din Sarov, şi Nil Sorski – toți aceştia, şi mulți alții, vorbeau ruseşte. Şi bine este să ştii limba aceasta.

Vin la noi oameni ca şi pierduți: nu ştiu cum să intre într'o viață după Dumnezeu. Şi ce să le spui, de unde să începi? În viața mea a fost o întâmplare. Un suflet era condamnat la o moarte grabnică de către doctori, din pricina cancerului care l-a năpădit pretutindenea. De bolnavă ce era acea persoană, o plimbau în scaun cu rotile. Iar când, bolind de moarte, i s'a dat shima mare, m'a întrebat: „Ei, şi acum ce-o să fac?" – Îi zic: „Caută către Dumnezeu şi spune-i despre nevoia ta". Şi a început să facă aşa. Au trecut mai mult de treizeci de ani de atunci: trăieşte şi se roagă.[2] Şi iată un caz real.

Cândva m'am îndepărtat de la Dumnezeu, de la rugăciune. Iar mai târziu mi s'a dat dintr'o dată să mă întorc la El. Am început să mă rog, şi rugăciunea cloco-

---

[1] Scriitor spaniol (1547-1616), autor al celebrului roman *Don Quijote de la Mancha*. (N. tr.)

[2] A murit după patruzeci şi doi de ani. (N. tr.)

tea în mine ca un vulcan, şi era cu neputinţă a o curma. Rugăciunea este o astfel de stare, când cu adevărat ne putem uni cu Dumnezeu, Făcătorul nostru. Şi într'o astfel de rugăciune stă sensul monahismului. Orice alt chip al vieţii este mai puţin prielnic pentru o astfel de rugăciune. Noi lăsăm deoparte grija pentru orice ar fi în planul materialnic. Asta nu înseamnă că niciodată nu ajutăm în plan material – o facem tot mereu. Însă grija noastră de căpetenie nu constă în aceasta, ci în a petrece în Dumnezeu. În lume suferinţele – ca o răstignire – pot ţine pe oameni în rugăciune, dar noi, monahii, trebuie să ne ţinem în rugăciune prin singur cugetul că în noi trăieşte moartea, şi să căutăm cum să biruim acea moarte.

2
DESPRE MĂREȚIA CHEMĂRII LA DEPLINĂTATEA ASEMĂNĂRII CU DUMNEZEU[1]

Putem împăca treburile de zi cu zi cu măreția chemării. Pentru personalismul dumnezeiesc și omenesc. Însușirea principiului ipostatic prin paza poruncilor în monahism. Pentru cuvântul lui Hristos și mântuire. Îndatorirea noastră de a deveni sfinți. Măreția este în smerenie. Despre mutarea de acì. Nu micșorați cuprinsul descoperirii lui Hristos. Pentru cea întreit-una asemănare cu Dumnezeu a omului.

Atunci când vin să vorbesc cu voi – care mi-ați devenit cei mai apropiați și mai iubiți – am un simțământ curios că viața voastră se scurge în deșertăciune, că la noi toate sânt prost organizate. Noi nu avem timp să petrecem, precum se cuvine, cu mintea în Dumnezeu, și să ne îndeplinim toate treburile: bucătăria, curățenia, primirea oaspeților ș.a.m.d. Pare-mi-se că, munciți fiind cu tot felul de treburi mărunte de zi cu zi, a vorbi în acest context despre cele mai înalte teme ale credinței și năzuințelor noastre, cumva nu merge: parcă nu poți pune laolaltă lucruri atât de opuse.

Dar lucrul cu care vreau eu să mă lupt este ideea că dacă ne-am organiza viața altfel ar fi mai cu putință

---

[1] Nr. A-7 (21 Aug. 1989), după numerotarea M^{T1}.

să dobândim o atitudine mai theologică față de fiecare clipă, de fiecare înfăptuire. Acì ar fi o mare greşală a crede că, pentru a pătrunde în tainele lui Dumnezeu, ar fi cu putință a organiza un soi de şcoală.

Formarea mea duhovnicească a atârnat întrutotul de întâlnirea cu Fericitul Siluan. Acest om, care a venit la mănăstire aproape imediat după săvârşirea serviciului militar, lucra la moară, unde trebuia pregătită făină pentru mii de oameni. Obştea mănăstirii atinsese în total două mii de monahi, şi sute de închinători necontenit veneau, petrecând acolo luni şi ani de zile. Într'un astfel de vălmăşag a trăit, în acest învălmăşag i s'a arătat Domnul. De această îmbulzeală de zi cu zi nu a fost scutit, şi totuşi a trăit vederea lui Hristos, şi le-a împreunat cumva una cu alta. Viața lui nu era mai puțin grea decât a fiecăruia dintre voi acì. Noi ne vedem zi de zi bolnavi, obosiți, zdrobiți trupeşte. Putem noi oare îmbina acestea cu o adevărată de-Dumnezeu-cuvântare? – Da, putem, doar de vom înțelege de-Dumnezeu-cuvântarea cum se cuvine, iar nu în sensul unei ştiințe academice.

Din pilda Stareţului vedem că şi dacă ne vom organiza viața liniştirii, despre care atât de minunat vorbeşte Isaac Sirul, nici atunci nu neapărat ni se va arăta Dumnezeu. În această deosebit de încordată luptă de a primi sute, multe sute de oameni în mănăstire şi a-i hrăni, Stareţul putea purta în acelaşi timp şi trăirea pe care a avut-o când a văzut pe Domnul – a se ruga pentru întregul Adam ca însuşi pentru sine. Voi toți prea bine înțelegeți că a se ruga pentru întregul Adam ca

pentru sine este culmea desăvârşirii pe pământ. Cum se îmbină această măreție a chemării cu munca de zi cu zi – eu însumi habar nu am.

Eu trăiam şi mă rugam, plângeam ani de-a rândul, dar pe spatele meu purtam patrusprezece ascultări mărunte în mănăstire. Iar aceste patrusprezece încredințări nu mă împiedicau să trăiesc cu mintea necurmat în Dumnezeu, pentru că tot ce făceam era în ascultare: o făceam din toată inima, dar nepătimaş. Nu eram legat de nimic şi mintea mea putea slobod să petreacă în Dumnezeu împreună cu toată acea grămadă de mărunte îndatoriri şi de trude. Toate acestea sânt cu putință, iar eu mă rog – dar şi voi rugați-vă – ca Dumnezeu să ne dea putința de a le îmbina cu viziunea măreției Lui şi a trăi în duhul smeritei Sale iubiri.

Aşadar, dacă eu astăzi mă ating de culmile lumii nevoinței monahului pravoslavnic, acesta nu va fi un subiect artificial, ci ceva deplin cu putință a înfăptui în programul vieții noastre. Aş dori să văd că inimile voastre au primit acestea.

Astfel, să trecem la ceea ce este omul, care sânt legăturile lui cu Dumnezeu, unde este limita putințelor pentru firea zidită.

La temeiul antropologiei noastre creştine stă noțiunea, descoperirea de sus de la Dumnezeu, noțiunea asemănării cu Dumnezeu[1] – şi asemănare deplină, iar nu în parte. Dumnezeu este mai presus de lume, iar omul, petrecând în Dumnezeu, se face mai presus de

---

[1] Vezi Fac. 1: 26.

lume. Chip şi asemănare a Absolutului, el poartă în sine un cuget ce transcende tot ce vede în limitele fiinţării pământeşti. Pe Dumnezeu, creştinul Îl trăieşte ca Tată şi ca Persoană. Şi pe sine însuşi se conştientizează ca persoană-ipostas. Prin acel har pe care îl primim de la Dumnezeu cunoaştem acum că Fiinţa Absolută nu poate fi decât personală. Căci Dumnezeul nostru este Dumnezeu Viu, fiinţând, iar nu o idee filosofică abstractă. Iar omul-persoana vede în propriul personalism chipul, oglindirea absolutului lui Dumnezeu, încă nu deplin actualizat, dar totuşi adânc conştientizat.

Între Dumnezeu şi om trebuie să fie o oarecare comună măsură, în ciuda a toată neamăsurarea. Dacă ar fi să lepădăm această descoperire, atunci ar deveni desăvârşit cu neputinţă orice adevărată cunoaştere, adică orice corespunzătoare realitate a Dumnezeieştii Fiinţe.

Mereu vorbim despre personalismul creştin. Acest personalism creştin îşi află expresia cea mai desăvârşită în avântul rugăciunii unei iubiri atotcuprinzătoare. În înfăptuirea iubirii asemenea lui Hristos creştinul se dăruieşte fără rămăşiţă celorlalţi, celor iubiţi – mai întâi lui Dumnezeu, iar apoi, prin puterea Duhului Sfânt, tuturor celorlalţi. Pentru o astfel de dragoste deşertătoare el se transcende pe sine. Dragostea trăieşte în celălalt, iar nu în iubirea de sine. Iar cei iubiţi alcătuiesc viaţa creştinului. Însă, trăind în celălalt, persoana-iubirea nu încetează a rămâne ea însăşi. Astfel, depăşindu-şi limitele egoiste, dragostea ajunge la oblăduirea a toate, la unirea a tot ce este înlăuntrul său. Individua-

lismul egoist, neapărat va ajunge la însingurare şi la despărţire, prin lupta pentru existenţa sa vremelnică.

Omul-ipostasul, după chipul şi asemănarea lui Hristos Omul, în deplina sa devenire finală apare ca purtătorul întregii deplinătăţi a dumnezeieştii fiinţări şi a zidirii. Cu alte cuvinte, devine un dumnezeu-om. În Sfânta Treime, fiecare Ipostas are în Sine toată absoluta deplinătate a celorlalţi doi, fără a-i desfiinţa, fără a-i reduce doar la conţinutul propriei vieţi – dar şi însuşi acest Ipostas pătrunde deplin în fiinţa Lor, întărindu-le prin aceasta ipostaticitatea.

Tot astfel, şi în fiinţarea multi-ipostatică a omului, fiecare persoană este chemată a cuprinde în sine întreaga deplinătate atot-omeneştii fiinţări, nicicum îndepărtând celelalte persoane, ci pătrunzând în viaţa lor ca şi conţinutul lor substanţial. Iar prin această mişcare întăreşte de asemenea persoana celorlalţi. Astfel se zideşte acea fiinţă una exprimată în dogma Esenţei unice în trei Ipostasuri. Omenirea trebuie să devină o singură esenţă într'o mulţime de ipostasuri: iată gândul făuritor al lui Dumnezeu, Cel ce a făcut omul după chipul Său şi după asemănare.

Printr'o deplină credinţă şi o îndelungă nevoinţă, omul trebuie să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu până la identitate, întâi înţelegând, iar apoi înfăptuind în propria-i libertate gândul pentru noi, cel mai nainte de veci, al Făcătorului. Iată înţelesul poruncii lui Hristos: „Fiţi dară voi desăvârşiţi, precum şi Tatăl vostru

cel din ceriuri, desăvârşit este"[1]. Abătându-ne de la această trudă (pentru a nu spune răstignire) cu care se însoţeşte înfăptuirea asemănării cu Dumnezeu în noi, ajungem a moşteni întunerecul mormântului. În virtutea slobozeniei determinării de sine date nouă putem, bineînţeles, a ocoli această înaltă chemare, care cere de la noi toate răsputerile fiinţei noastre. Dar tot nu putem schimba ideea cea mai nainte de veci, gândul cel mai nainte de veci al lui Dumnezeu pentru noi, a reduce firea noastră până la treapta animalică, adică la o fiinţare vremelnică, în afara vécinicei lumini a Dumnezeirii.

În aceste formulări se exprimă însăşi esenţa a ce este viaţa noastră. Iar viaţa aceasta se însuşeşte prin paza poruncilor lui Hristos. Contextul monahismului, cu principiul ascultării, face ca omul să devină în stare a cuprinde pe toţi în dragostea sa. Iată ce trebuie să păzim în mănăstirea noastră. Rugăciunea mea, tot mereu, este ca fiecare dintre noi să conştientizeze că această mică familie este viaţa mea. Şi suferinţa sau durerea oricăruia dintre noi este cu adevărat durerea noastră obştească.

Domnul a zis apostolilor: „Să aveţi dragoste între voi, prin aceasta vor cunoaşte că sânteţi ucenicii Mei"[2]. Nimeni, afară de Hristos, nu a vorbit despre o astfel de dragoste, pentru care El ne-a adus bogate descoperiri. Şi să ne amintim de aceste cuvinte ale lui Hristos, şi să trăim prin ele. Astfel şi noi, smeriţii, cei mici, cei

---

[1] Mt. 5: 48.

[2] Vezi Io. 13: 35.

săraci, vom deveni asemenea apostolilor primelor vremi. Această viață este una, încă din vremea venirii lui Hristos pe pământ. Ea se păstrează până acum de către fiecare om ce voieşte să atingă porunca lui Dumnezeu.

Citind Evanghelia ne găsim în fața unor taine pe care nicicum nu le putem înțelege, în care nicicum nu putem pătrunde. Țelul nostru însă este de a înțelege despre ce este vorba... Poți fi un om simplu fără a te întoarce asupră-ți, şi să trăieşti adânc în Dumnezeu fără chiar a-ți da seama. Adesea am întâlnit-o la Athos: monahul se află întreg în Dumnezeu, Dumnezeu este cu dânsul, el însă trăieşte în chip simplu şi firesc, pentru că acea viață este pentru el singura viață firească. Atunci când primim astfel de descoperiri de la Dumnezeu înțelegem cuvintele Evangheliilor: cel ce se leapădă de Hristos va fi iertat, dar cel ce se leapădă de cuvântul Lui va fi osândit de acel cuvânt[1]. Pentru că cel mai mare păcat, cea mai mare cădere este a lepăda dragostea Tatălui şi Făcătorului nostru, „Care aşa au iubit lumea, cât au dat pre Fiul Său cel Unul-născut, ca tot cel ce crede întru Dânsul să nu piară, ci să aibă viață vécinică"[2], ca într'Însul şi printr'Însul, prin Hristos, să facă din fiecare dintre noi un fiu iubit al Tatălui Ceresc. Toți cei ce tânjesc către chipul ființării dumnezeieşti în afara lui Hristos, în realitate nu înțeleg că ei sânt atraşi de către acea neființă dintru care au fost chemați din voia lui Dumnezeu. Iar cei ce şi-au întors deplin fața

---

[1] Vezi Io. 12: 48.
[2] Vezi Io. 3: 16.

către trupul acestei lumi se prăpădesc de vii, în năruirea soartei lor sau în uriaşele catastrofe ale războaielor mondiale şi ale celor asemenea lor.

Când purtăm înlăuntrul nostru, în cugetul nostru, cuvintele evanghelice, atunci tot gândul ce corespunde acelei stări noi îl primim, iar tot ce se împotriveşte, respingem. Şi astfel, pătrunzând în cunoaşterea duhovnicească nu numai ca *intuiţie*, ci şi ca *înţelegere*, ne zidim un temei mai trainic pentru a ne făuri mântuirea. Înaintea noastră se deschide întreg cuprinsul vieţii cosmice, iar tot ce nu este plăcut lui Dumnezeu trebuie numaidecât să lepădăm. Domnul în pustie a fost ispitit de diavol. Şi vedem că nu S'a oprit la nici una din cele puse înainte de diavol, ci numaidecât le-a lepădat.[1] Şi El este Domnul nostru, şi Învăţătorul, şi Dumnezeu. El este pilda noastră.[2] Vedeţi, aşa vom zidi viaţa noastră. Tot ce nu corespunde acestei pilde lepădăm, şi tot ce corespunde primim, şi aceasta devine viaţa noastră. Dacă lui Siluan, după ce i S'a arătat Domnul, i-a fost dat să aibă viziunea întregii fiinţări omeneşti, proprie lui Hristos, atunci şi noi, ca ucenici ai săi, trebuie în chip firesc să primim acel cuget. Noi înşine nu putem trăi vederea lui Dumnezeu. Este prea puternică pentru noi, şi chiar pentru un uriaş ca Siluan – zice că de s'ar fi îndelungat vedenia încă o clipă, ar fi murit. Gândul pe care astăzi am vrut să-l pun înaintea voastră nu se poate însuşi într'o clipită. Dacă veţi dori să auziţi mai departe, eu sânt gata să vă vorbesc, iarăşi şi iarăşi,

---

[1] Vezi Mt. 4: 1-11.
[2] Vezi Io. 13: 15.

despre aceleaşi: pentru că viața aceasta este atât de măreață, de adâncă şi de minunată, încât mintea noastră, când se atrage de viziunea sfințeniei lui Dumnezeu, însăşi devine sfântă.

Proslăvirea Starețului este direct legată tocmai de faptul că mintea lui era pururi în Dumnezeu, în Dumnezeul cel Sfânt, şi el însuşi a devenit sfânt. Iar îndatorirea noastră acì este de „a deveni sfinți". Iar când înaintea noastră stă această îndatorire, atuncea multe lucruri mărunte vor trece neobservate. Şi de cum pierdem viziunea lui Dumnezeu, deodată toate măruntişurile încep a fi sâcâitoare, omul începe să se îngreuieze, să se împotrivească, ş.a.m.d., şi până la urmă pierde gândul lui Dumnezeu. Dar dacă vom rămâne cu gândul la Dumnezeu, atunci toate împrejurările în care trăim sânt prielnice mântuirii.

Mă grăbesc, acum că nu mai sânt tânăr, să vă predau acestea înainte de a mă duce... Şi mă rog ca Dumnezeu să dea vouă (şi, bineînțeles, mai întâi celui care poartă pe umerii săi viața obştii: igumenului) înțelepciune şi putere spre însuşirea vieții pomenite. Voiesc să vă dau cuvântul următor: „Nimănui, nimănui pe pământ să nu îngăduiți să înjosească viziunea creştină! Păziți plinătatea viziunii drept-slăvitoare!"

Pentru mine, pilda Starețului Siluan se impune. Ieri am vorbit despre aceasta cu englezul ce ne-a vizitat mănăstirea. Şi m'a întrebat:

- Oare nu este mândrie?

I-am răspuns:

- Pilda lui Hristos, Însuşi Dumnezeu fiind, ne vorbeşte despre putinţa de a fi purtători ai plinătăţii dumnezeieştii vieţi şi a rămâne smeriţi, precum smerit este Însuşi Dumnezeu, Cel ce poruncă ne-a dat a învăţa de la El smerenia.[1]

Astfel măreţia vieţii se păstrează într'un duh smerit, iar nu într'unul mândru. O dragoste înfumurată, chiar „binevoitoare", în realitate răneşte pe om. Iar Domnul ne iubeşte nu cu o dragoste înfumurată, ci cu o dragoste a cărei pildă o vedem la mame. Mama este roaba pruncului ei, şi orice slujire adusă acelui prunc o săvârşeşte fără vreun simţământ de înjosire. Iată pildă, care ne va ajuta să înţelegem că, oricât de bogat ar fi cuprinsul vieţii noastre, el nu trebuie să schimbe în noi duhul smerit.

Să-mi dea Domnul putere să vorbesc cu voi şi să vă las ca o moştenire care să fie înscrisă în inimile voastre: Nu lăsaţi să înjosească nimeni cuprinsul descoperirii prin Hristos! Însă conştiinţa că nimica este mai presus de Hristos nu trebuie să ne facă mândri şi snobi, lucru ce nicidecum corespunde firii dragostei lui Dumnezeu. Şi deci, noi trebuie să purtăm în sine ceea ce ne-a dat Domnul – iată singură adevărata lumină a vieţii vécinice. Iar noi pe nimeni „altul" nu cunoaştem, şi nu avem nevoie a cunoaşte pe pământ pentru mântuirea noastră – deşi intelectual putem şti despre lucrurile acestea, şi să ajutăm altora.

---

[1] Vezi Mt. 11: 29.

Cu toate acestea, niciodată nu trebuie să trecem într'o stare, cum s'ar zice, de „complex de superioritate", de supraestimare de sine, ş.a.m.d. Trebuie să fim slobozi de acestea. Şi trebuie a păzi o conştiinţă înţelegătoare faţă de ceea ce ne-a dat Dumnezeu, şi ceea ce atâta însufleţea pe Părinţii noştri. Şi Vasilie cel Mare, în Liturghia sa, zice: Ὁ ὄντως Ὢν Θεός[1]. În această expresie se vădeşte duhul, cugetul lui: „Iată, aflat-am cu adevărat pe Dumnezeul cel vécinic" – „Aflat-am credinţa cea adevărată, nedespărţitei Treimi închinându-ne".

Toţi avem intuiţia că Dumnezeu este unul, şi nu este alt Dumnezeu, fără numai adevăratul Făcător al întregului cosmos. Unul, însă trei Persoane, precum zice Simvolul lui Athanasie cel Mare: Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul, Dumnezeu Duhul Sfânt, dar nu trei Dumnezei, ci ún Dumnezeu. *Şi a zis Dumnezeu*: SĂ FACEM *om dupre chipul Nostru şi dupre asemănarea Noastră, şi să stăpânească ei peste peştii mării*... „*Să facem* OM" – acì singularul; iar apoi: „*şi să stăpânească* EI" – pluralul. Dumnezeu este unul, şi El zice: „SĂ FACEM". Iată trăsătura principiului persoanei. Persoana nu trăieşte în sine. Tatăl, întregul Sine Şi L-a vărsat în Fiul şi în Duhul Sfânt. Tot astfel, omenirea devine în multe ipostasuri, dar ea este ún om. Iar experienţa rugăciunii noastre ne dă putinţa să trăim această stare, pe care logic nu o putem pătrunde. O trăim prin Hristos, prin rugăciunea pe care ne-a dat-o Hristos, Cel

---

[1] „Cela ce unul eşti Dumnezeu". Vezi Anaforaua Sfântului Vasilie cel Mare. (N. tr.)

răstignit pentru întregul Adam. Şi noi începem a înțelege unimea omenirii, nu fiindcă ar corespunde sau nu cu logica lui Aristotel, dar fiindcă ea corespunde cu însăşi logica fiinţării. Iar atunci vom trece de la logica abstractă obişnuită, la logica însăşi fiinţării, aşa cum ne este ea descoperită. Astfel, creştinul nu poate trăi în limitele logicii formale.

3
MULTI-IPOSTATICA UNIME A ÎNTREGULUI ADAM ŞI ÎNFĂPTUIREA EI ÎN VIAŢA MONAHALĂ[1]

Testament: unimea mănăstirii în numele lui Siluan. Hristos se arată lui Siluan. Despre rugăciunea pentru întregul Adam ca pentru sine. Calea către rugăciunea atotcuprinzătoare. „Ţine-ţi mintea în iad". Adam-omul – chipul unimii treimice multi-ipostatice, care se trăieşte în Liturghie. Pentru slujirea mănăstirii. Universalismul lui Hristos: în dragoste, iar nu în cunoaştere. Slujirea noastră celorlalţi este în unimea noastră. Cuvântul despre Dumnezeu – un ocean.

Întru numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh, Dumnezeul nostru. Dea Domnul mie putere a-mi deschide gura şi acum, în sfârşitul zilelor mele, pentru a vă spune gândul meu cel mai adânc ca pe un testament. Cuvântul meu înainte de moarte este plin de grija ca mănăstirea să nu moară acum, în vremile grelelor ispite. Niciodată viaţa duhovnicească nu se desfăşoară fără lupte, dar rugăciunea, care este singurul temei al întregii noastre vieţi, totdeauna îşi găseşte cale printre toate valurile. Şi precum micuţa luntre cu apostolii nu a pierit în mare, aşa nu va pieri nici mica luntre – mănăstirea noastră. Acum, pentru mine, voi alcătuiţi lucrul

[1] Nr. A-16 (28 Dec. 1989), după numerotarea M^{Tl}.

cel mai important pe care-l las în urmă, murind eu. Zic „murind”, nu pentru că acum mor: despre aceasta nu ştiu; ci îndeobşte, în chip firesc viața mea se sfârşeşte. Şi eu vă las, într’un oarecare sens, singuri, căci asupra mea a căzut îndatorirea de mijlocitor între Siluan şi voi, iar viața noastră acì este condiționată, bineînțeles, de unirea noastră în numele lui Siluan. Rugăciunea mea zi şi noapte este – fie că o rostesc în cuvinte, fie nerostită – să dea Domnul vouă tuturor starea duhovnicească ce este cu adevărat theologia omului, a duhului omenesc. Nouă tuturor ne-a dat Domnul pe marele învățător, pe Siluan. Dacă voi toți veți fi unul, uniți prin cuvântul lui Siluan şi prin duhul lui, atunci veți face față la toate năvălirile. Iar Domnul va apăra ființarea voastră şi pe pământ, şi în cer.

În trecut, viața noastră a fost călăuzită prin ceea ce am primit eu din legătura mea cu Siluan. Bineînțeles, nu îmi propun astăzi să vorbesc mult despre ceea ce a scris în vremea sa fericitul Părinte, proslăvit acum de Biserica din Constantinopol: cartea rămâne cu voi, iar liniile principale au fost date. Nu toți cuprind cartea mea; ea nu este pe înțelesul celor ce prea puțin trăiesc nevoința. Însă cela ce ştie cu adevărat prin cercare ceea ce scriem noi – Starețul Siluan şi, în parte, eu – acela va înțelege că eu am zugrăvit portretul lui Siluan când am vorbit despre theologia persoanei-ipostas. Această linie nu uşor se însuşeşte, iar prin simplele strădui nțe omeneşti este chiar cu neputință a o cuprinde. Căci ea se dă numai prin Duhul Sfânt, ca harul Luminii ce purcede de sus de la Tatăl. Astfel şi testamentul meu, şi

rugăciunea, şi rugămintea mea este ca voi toţi, cărora încredinţez viitorul mănăstirii, să fiţi una, ca un singur om. Iar când se va înfiripa la noi acea dorită unime în duh, atunci toată viaţa noastră va decurge altfel, pentru că toate gândurile, rugăciunile şi chemările asupra numelui lui Dumnezeu se vor săvârşi în atmosfera unimii voastre în Dumnezeu şi prin părtăşia lui Siluan.

Dacă noi căutăm cu adevărat mântuirea întru Hristos, atunci trebuie să fim, precum zice Apostolul Pavel, cu adevărat plini de gândurile, de simţămintele şi de energiile Însuşi Domnului Iisus Hristos.[1] Eu nu cred că sânt un nebun ce a pierdut orice măsură dintr'o oarecare mândrie. Cuvânt fără-de-minte am rostit: mai bine era să mă numesc nebun! Însă nebunia mea este în încredinţarea că, în clipa când Siluan a văzut pe Hristos Cel Viu, el cu adevărat s'a umplut de puterea vécinicului Său cuvânt. Mai mult vă voiu spune: Mie, celui ce nu pretind a şti toate, nu mi s'a dat să văd ivire mai măreaţă decât Siluan. Dacă veţi urmări scrierile Sfinţilor Părinţi (iarăşi vă spun că nu pretind a şti toate), atunci poate că o adevărată paralelă cu Siluan nici nu veţi afla. El, care era doar un soldat cu foarte puţină carte, a văzut pe Hristos, după ce-i fusese dat să trăiască lucrarea ucigaşă a părăsirii de către Dumnezeu, când „vécinica pierzanie era desăvârşit de limpede". Odată ajuns la acest hotar al deşertării s'a dus în biserică şi i s'a arătat Hristos. Vedenia nu a ţinut decât o clipită, dar acea clipită cuprindea vecinicía şi nemărginirea dragostei lui

---

[1] Vezi Flps. 2: 5.

Dumnezeu. Însuşi scrie despre faptul că *îşi dorea a suferi pentru Hristos*[1] – într'atâta fusese el plin de puterea dragostei lui Hristos Însuşi, de dragostea nezidită, dragostea firească lui Dumnezeu Însuşi ca însuşire a Sa! Şi când veţi citi pe Siluan (eu aş dori ca aceasta să fie neîntrerupt lucrarea voastră, fie şi câteva rânduri de fiecare dată), veţi vedea că până în sfârşitul zilelor el trăia starea însuflării pe care i-o dăduse vederea lui Hristos Cel Viu în Duhul Sfânt.

Cum se exprima în afară lucrarea sa? – Pentru aproape fiecare pricină el întotdeauna revenea la neapărata trebuinţă de a se ruga pentru lumea întreagă, pentru întreg omul. În conştiinţa sa aceasta se exprima în felurite chipuri. Astfel, scria: „Când voiu muri, mă voiu arăta înaintea Feţei Dumnezeului meu iubit, Iisus Hristos; atunci Îl voiu ruga stăruitor pentru întreg neamul creştin". Apoi zice: „Dar când Îl voiu vedea precum Este, de frumuseţea Lui voiu pierde toată putinţa de a mai gândi altceva. Şi din prea marea dragoste, nu voiu putea spune nimic. Şi iară, şi iară îmi vine gândul: Când voiu muri, mă voiu arăta înaintea Lui, şi atunci stăruitor mă voiu ruga Lui pentru întreg neamul omenesc."[2] De acum nu mai zice „creştin", ci „omenesc". În aceasta se poate vedea că el a devenit „persoană", „ipostas", „faţă" – deja în sens theologic, ca şi concept theologic. Persoana şi gândeşte, şi simte, şi trăieşte ca Însuşi Hristos. Astfel, această trăsătură a persoanei-

---

[1] Vezi Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii şi iadul smereniei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 113.

[2] Ibid. p. 89.

ipostasului în Hristos se exprimă în rugăciunea pentru lumea întreagă ca pentru sine însuşi. De vă va da Dumnezeu să vedeți prin Siluan acest moment al vieții creştine, atunci, bineînțeles, veți fi una; şi mântuirea, bineînțeles, va veni ca o bogată revărsare a Luminii lui Dumnezeu. Calea către o astfel de mântuire ne este arătată de asemenea prin Siluan, de către Însuşi Hristos: „Ține-ți mintea în iad, şi nu deznădăjdui". Nimeni nu poate înțelege expresia şi cuprinsul fiinţial al cuvintelor ei fără experiența dată omului de către Dumnezeu Însuşi. Iată măsura omului: el depăşeşte hotarele tuturor conceptelor de ordin individualist!

În scrierea mea (jalnică, bineînțeles, în comparaţie cu ce s'ar putea face, dar totuşi) vorbesc despre anumite trăsături ale acestui concept al persoanei în Hristos: cuprinsul omului. Lui îi este proprie plinătatea conştiinței întregii zidiri. Iar această conştiinţă, pe care aşteptăm să o primim ca mântuire, merge pe linia „pentru întreg Adamul ca însuşi pentru sine". Şi astfel, dacă Domnul va da nouă fie şi o oarecare analogie cu această conştiinţă, atunci vom fi una. Unimea noastră va fi ca un singur om.

În sfatul cel mai nainte de veci al Sfintei Treimi, prin descoperire este scris: „Să facem om dupre chipul Nostru, şi dupre asemănare"[1]. Nu scrie: „Să facem oameni sau popoare după chipul Nostru", ci să facem „om dupre chipul Nostru, şi dupre asemănare". Iar Adamul cel dintâi, cel ce a primit descoperirea aceasta,

---

[1] Fac. 1: 26.

este rădăcina întregului pom care este omenirea. Pe această rădăcină ne zidim, şi creştem, şi trăim. Şi sănătatea, şi boala acestui uriaş pom se răsfrâng asupra noastră. De la Dumnezeu ne este dată Dumnezeiasca Liturghie, pe care săvârşindu-o, treptat pătrundem în sfera duhului, unde veacurile se restrâng, până la a-şi pierde întinderea, unde toate evenimentele măreței faceri a lumii ni se înfățişează ca o singură înfăptuire fără de întindere. În Liturghie putem cu adevărat trăi întreaga omenire în duhul lui Hristos Dumnezeu. Şi viziunea aceasta s'a făcut cuprinsul vieții mele, ființei mele.

Când Domnul a poruncit celor doisprezece ucenici ai Săi să meargă în lume, CE erau atunci aceşti doisprezece oameni? CE sântem noi acì – unsprezece oameni? Dar şi noi putem fi un instrument pentru a sluji lumii şi să aflăm prin aceasta mântuirea. Ne este uşor să rămânem singuri, ştiind că nimic nu este mai mare şi mai aproape de Hristos, Cel ce a suferit pentru întreaga lume, decât ceea ce ne grăieşte Siluan. Iar când vom fi singuri, tăria locului nostru fără apărare, fără îngrădire, deschis tuturor fiarelor sălbatice, va fi mult mai statornică decât toate zidurile. Şi atunci mănăstirea noastră va putea primi de la Dumnezeu bunăvoirea şi binecuvântarea de a sluji oamenilor.

Învățătura Stareţului, în fiecare dintre scrierile sale, duce până la ultimele hotare. Astfel, despre pocăință zice că noi ne pocăim, că nu sântem negreşalnici câtă vreme nu am ajuns la starea de a trăi întreaga omenire ca pe cuprinsul vieții noastre. Iată UNIVERSALISMUL LUI HRISTOS. Pe acesta nu-l putem înțelege ca

„universalismul cunoaşterii", precum înclină să gândească unii cărturari: când omul cunoaşte şi creştinismul, şi buddhismul, şi islamul, şi pe Confucius, şi marxismul, şi toate celelalte. Universalismul nu este cunoaşterea feluritelor chipuri ale fiinţării omului pe pământ, ci dragostea lui Hristos care cuprinde totul. Şi dragostea, care înainte mi se părea a fi ceva nevrednic şi de-al simţurilor, mai târziu mi s'a dezvăluit în conştiinţa mea ca puterea fiinţială ce adună totul întru una. Tatăl iubeşte pe Fiul şi, bineînţeles, iubeşte pe Duhul Sfânt; şi Fiul iubeşte pe Tatăl, iar Duhul Sfânt, Cel ce de la Tatăl purcede, bineînţeles, caută către Tatăl. Astfel dragostea aceasta este vécinica unime a Sfintei Treimi, iar în această împărtăşire a ipostasurilor se cuprinde fiinţa absolută a lui Dumnezeu.

Şi astfel, întemeindu-vă pe învăţătura lui Siluan şi pe viziunea lui exprimată în cuvinte simple, veţi fi una, şi vă veţi bucura de acea unime, şi veţi şti ce să învăţaţi pe alţii, cărora Dumnezeu încă nu a dat această cunoaştere. Astfel vom putea sluji oamenilor, aducându-le Cuvântul Vieţii, al Vieţii Vécinice, şi înşine să ne mântuim prin aceasta. Iar când nu vor mai fi între noi neînţelegeri şi surpări ale vieţii noastre dinlăuntru, atunci, având puterea unimii în noi înşine, vom putea primi pe alţii ce se întorc la dreapta-slăvire. Şi câtă vreme vom fi una, lucrarea noastră va fi cu adevărat lucrătoare. Dar de ne vom dezbina, nu ne vom putea săvârşi slujirea precum se cuvine.

Când începem a vorbi despre Dumnezeu ne aflăm pe ţărmul marelui ocean. Şi nu este sfârşit acestei vieţi

şi acestui cuvânt. Şi, în acelaşi timp, fiecare cuvânt trebuie, esenţial, să oglindească întregul: tot astfel precum Dumnezeu pururea unul este, şi fiecare lucrare a lui Dumnezeu Îl înfăţişează în întregime. El nu Se îmbucătăţeşte. Noi însă Îl împărţim, căci nu sântem în putere a cuprinde întregul. Şi iată, să ştiţi că pentru mine acum adunarea voastră este cel mai iubit loc de pe pământ, şi la ea îmi este gândul cel mai mult înaintea mutării mele de acì. Rugăciunea mea în toţi aceşti treizeci de ani a fost numai ca Domnul să auză rugăciunea Stareţului: „Dăruieşte tuturor noroadelor pământului a Te cunoaşte în Duhul Sfânt". Amin...

Şi aşa, tuturor vă înfăţişez rugămintea mea: În această însemnată clipă a vieţii mănăstirii noastre, să conştientizaţi cumva că sântem chemaţi de Dumnezeu Unul şi de dragostea pentru El. Mulţumesc că aţi ascultat... Inima mi-a slăbit şi nu mai am putere a vorbi. Aş dori să vorbesc ca o flacără, dar nu-mi iese. Sânt un cărbune care se stinge, da... Dar când această flacără se atinge de noi devenim în stare a trăi şi iadul, şi Împărăţia Tatălui...

Rugăciunea mea este ca noi toţi să ne iubim şi să ne încredinţăm unul altuia desăvârşit – oricare ar fi celălalt. Nu este poticneală încrederii atunci când sântem una în lucrarea noastră.

(*Fraţii cântă Condacul Cincizecimii: „Când s'au împărţit limbile, despărţit-au limbile Cel Preaînalt, iară când au împărţit limbile cele de foc, întru o unime pre toţi au chemat...*")

4
PENTRU DARUL UNIMII, PENTRU OMUL ÎN LUMEA ACEASTA ŞI NAŢIONALISM[1]

Mănăstirea noastră – dar de la Dumnezeu, în tânjirea după unimea multinaţională. În Hristos nu este nici parte bărbătească, nici femeiască. Maica Domnului – cel mai înalt chip al lui Dumnezeu. Despre legătura dintre om şi lumea materialnică: sântem o parte din trupul întregului Adam. Felul nostru de a gândi, şi cel al lumii. Cum văd athoniţii moartea. Pe Hristos nu este nevoie să-L aperi: El este Stăpânul lumii. Suferinţa creştinilor – secerişul sfinţilor. Naţionalismul evreiesc şi adevăratul Messia. Întâmplarea cu Hananeianca din Evanghelie şi mărturisirea lui Petru în Kesaria.

Voi ştiţi că la Dumnezeul nostru „toate sânt pe dos", *upside down*, şi tot ce gândeşte lumea nicicum nu se potriveşte cu viaţa creştină. Trebuie să cunoşti calea până la capătul însuşi, până ce vom trece prin poarta întru „sfintele lui Dumnezeu". Şi cum să o înţelegi? Cu cât mai cu luare aminte sântem la toate cele ce pătrund prin minte în inimă, cu atât mai puternic este simţământul că, duhovniceşte, nu numai că nu înaintăm, ci dimpotrivă, devenim din ce în ce mai răi. Starea nicicum nu ţi se îmbunătăţeşte. Paradoxal înţeles: cu cât mai mult ne conştientizăm nimicnicia, cu atât mai mare

---

[1] Nr. A-27 (7 Mai 1990), după numerotarea M[T1].

înaintarea. Astfel, noi nu vedem înaintare în viața noastră acì. Trec ani, şi ne vedem aceiaşi, ba chiar mai rău decât înainte. Iată de ce trebuie neapărat a cunoaşte calea până la capăt.

În geniala carte *Scara* a Cuviosului Ioan Scărarul găsim următoarele cuvinte:

„Mai nainte de toate, o, preacinstite, de putere duhovnicească este trebuință nouă, ca pre aceia pre carii întru Sfintele Sfinților a-i duce ne-am apucat, şi pre Hristos pre Masa cea tainică şi ascunsă a lor odihnindu-se a-l arăta lor ne-am ispitit, până ce întru cele dinaintea uşilor intrării mai ales se află, dacă îi vom vedea pre dânşii de gloata celor ce voiesc să-i împiedece pre dânşii înghesuiți şi strâmtorați, de mâna acestora ca de a unor prunci apucându-i, de gloata gândurilor să-i slobozim. Iară dacă şi prunci oarecarii, şi foarte neputincioşi sânt, nevoie urmează ca pre umerii noştri să-i purtăm, şi să-i înălțăm pre aceştia, până ce prin uşa intrării céii cu adevărat strâmte vor trece, că acolo toată sugrumarea şi strâmtorarea are fire a se face. Pentru aceea şi zicea oarecine pentru dânsa: Aceasta osteneală este înaintea mea, până ce voiu intra la sfințitoriul lui Dumnezeu (Ps. 72: 16-17)."[1]

Nu trebuie niciodată să uităm pentru ce sântem acì, de ce am venit la mănăstire, care ne este țelul. Căci dacă vom uita, viața noastră, de la cea mai înaltă şi sfântă, va deveni o nimica, bună de nimic şi nefolosi-

---

[1] Sf. Ioan Scărarul, „Cuvânt către păstoriu", Cap 14, în *Scara*, traducere de Mitropolitul Veniamin Costache, Sf. Mănăstire Neamțul, 1814, p. 204.

toare. Dacă mintea noastră şi inima nu vor tinde către clipa cea de pe urmă a întâlnirii cu Dumnezeul Cel Viu, pentru a vieţui vécinic în El şi cu El, atunci viaţa noastră va deveni rutină: ne vom strica starea sufletească şi ne vom certa pentru fleacuri, uitând cele înalte. Dar de va precumpăni în noi acest avânt, atunci micile zâzanii pentru nimicuri nu vor mai avea aşa mare înrâurire asupra vieţii noastre precum vedem uneori încă până acum.

Înainte de a părăsi pe ucenici şi a se înălţa la Tatăl, Hristos a zis: „Drept aceea, mergând, învăţaţi toate neamurile, botezând pre ei întru numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţând pre dânşii să păzească toate câte am poruncit vouă; şi iată Eu cu voi sânt în toate zilele, până la sfârşenia veacului. Amin"[1]. Vedeţi cum gândea, cum cugeta Hristos! Iată pentru ce îmi este atât de preţioasă mica noastră obşte: pentru că aici se află o oarecare năzuinţă spre a cuprinde „toate neamurile". Îi sânt mulţămitor lui Dumnezeu pentru ceea ce deja ne-a dat. Şi aş dori ca voi toţi să păstraţi cu adevărat în cugetul vostru darul acesta de la Dumnezeu pentru rugăciunile lui Siluan.

Apoi Apostolul Pavel continuă: „...[în Hristos] nu este parte bărbătească, nici femeiască"[2]. În ce sens nu este? În sensul cel mai înalt. În tinderea noastră către Dumnezeu „genul" este un fenomen nu dintru început: este una din greutăţile pe care trebuie să le depăşim. Iar atunci vom trăi o viaţă normală. Totuşi, precum ne-a

---

[1] Mt. 28: 19-20.

[2] Gal. 3: 28.

arătat experiența, acest „progres", cei mai mulți nu-l pot cuprinde cu mintea, şi chiar dintre cei evlavioşi. Tendința lor este de a căuta la ce este mai prejos: *ce qui est le plus bas*. Desigur, toți sântem în primejdia de a cădea, dar dacă Dumnezeu ne dă altceva, atunci de ce să lepădăm? Iată pildă: pe Apostolul Pavel foarte mulți îl osândeau, dar el zice că „numai nouă nu ni se îngăduie a avea o femeie, un ajutor, iar celorlalți apostoli li se îngăduie..."[1] Tot aşa şi în judecățile asupra obştii noastre[2], ei vor să ne reducă la nivelul cel mai de jos, în groapă. Dar când omul uită de aspectul genului din viața noastră şi ține în minte numai principiul persoanei, şi se înalță cu mintea către Dumnezeu, atunci este vorba de un dar de la Dumnezeu, iar nu de vreo josnică cutezanță fără sens.

Atunci cum pot, cei ce încă gândesc după trup, a se ruga Maicii Domnului? S'ar zice că, legat de Maica Domnului, încă trăieşte în mulți acest element omenesc. Dar în realitate, la drept vorbind, Ea este cel mai înalt chip al lui Dumnezeu care este *au-delà*, dincolo de astfel de fenomene neînsemnate. De ce nu am risca noi cu lacrimi, cu frică a păşi pe această cale, pentru a înțelege măreția Maicii Domnului? Atunci ne vom ruga ei nu ca *Notre Dame*, ci ca Ființei celei îndumnezeite şi asemănătoare cu Dumnezeu la cel mai înalt nivel.

Înainte de a veni acì m'am gândit să vă rog să-mi scrieți ce întrebare vi se înfățişează în această clipă,

---

[1] Vezi 1 Cor. 9: 5.

[2] Părintele Sofronie are în vedere faptul că obştea cuprinde monahi şi monahii.

pentru a vă vorbi despre cele ce vă frământă în chip real, practic. Şi iată, am primit un bileţel scris pe franţuzeşte cu litere mari: *Question: La relation entre l'homme et le monde matériel*[1].

O astfel de întrebare ar putea fi tema unui doctorat, şi nu este cu putinţă să răspunzi în câteva minute. Când am primit bileţelul mi-am amintit de clipa când trăiam într'o chilie la un kilometru de mănăstire, pentru a putea trăi o viaţă de neturburare. Odată când ieşeam din „isihastirionul" meu, Stareţul Siluan m'a întrebat:

- Ei, cum e?

Eu îi răspund:

- Eu mă rog, şi mi se pare că uit de lume, dar îmi simt trupul.

Atunci Siluan zice:

- Şi trupul nostru ce este, nu această lume?

Ia gândiţi-vă: ani de-a rândul împărţim aceeaşi masă de obşte care se pregăteşte pentru noi toţi. Iar trupul, deşi fiecare îl are pe al său propriu, se alcătuieşte din aceleaşi elemente ca şi ale celorlalţi. Iar această scurtă convorbire cu Stareţul ne dezvăluie tocmai acest gând, şi în acelaşi timp ne descoperă o privelişte uriaşă: trupul nostru, alcătuit din aceleaşi stihii, este parte din acelaşi uriaş pom – omenirea. Cu alte cuvinte, dacă nu ne uităm propriul trup – iată tocmai „lumea"! Iar de vom cugeta în acest chip, viaţa noastră va înceta a mai fi rutină şi vom începe a conştientiza cele despre

---

[1] „Întrebare: Legătura între om şi lumea materială" (în lb. fr.).

care vorbeşte Siluan, părintele nostru: rugăciunea pentru întregul „trup”, pentru întreg Adamul.

Vă voiu spune un lucru înfricoşat. Când trăim ca şi creştini în lumea aceasta, ne convingem că gândirea lumii niciunde nu coincide cu Hristos, iar felul nostru de a gândi nicicum nu coincide cu gândirea lumii. Nu demult am citit în Viața lui Pahomie cel Mare că atunci când vreo molimă secera multe vieți de monahi, ei o socoteau ca pe secerişul sfinților. Iar pentru ceilalți este o năpastă...

La începutul războiului, când de-acum se ivea amenințarea năvălirii nemților şi bulgarilor în Grecia, s-a amintit de o prorocie că vor veni vrăjmaşi şi vor stârpi toți monahii aghioriți. Şi ce reacții! Eram încă în mănăstire. Toți se temeau de acele vremi. Şi duhovnicul meu, arhimandritul Kiric, zice:

- O-o-o-o, cu noi asta n'o să fie! Asta se petrecea cu Pahomie şi cu ceilalți monahi-părinți, pentru viața lor sfântă. Dar aşa cum trăim noi, putem fi siguri că Domnul nu ne-o va îngădui!

Am ieşit în pustie, şi iată unul din cei din Karulia zice:

- Iar când vor veni să mă taie, le voiu zice: Dați-mi întâi arma să o sărut înainte să mă omoare!

A venit la mine un monah, ucenicul unui minunat nevoitor, Calinic. Şi vorbeam despre acestea, iar el îmi zice:

- Uite ce gândesc: dacă vin ei, trebuie să ne taie pe toți. Doar zidirile şi cărțile să rămână.

- De ce aşa?, îl întreb.

- Pentru că dacă vor vedea zidirile noastre şi cărţile, vor zice: Aici trăiau oameni sfinţi... Dar de va rămâne măcar şi unul dintre noi în viaţă, îi va învăţa să le dispreţuiască pe toate. Şi cărţile, şi toate cele sfinte...

Sau să luăm faptul că evreii în Ierusalim nu vor să aibă mormântul lui Hristos şi nu rabdă prezenţa creştinilor. Cum să ne raportăm la acest fenomen? Lăsând deoparte pe alţii, să ne punem în condiţiile întregii istorii a iudeilor şi a tuturor evreilor îndeobşte, cu amarele lor momente de prigoană şi defăimare, şi uriaşa lor putere şi influenţă de acum. Psihologic, poate căi putem înţelege. Dar când ştim că Hristos este Dumnezeu, „prin Carele toate s'au făcut", atunci reacţia noastră va fi alta. Ea nu este o gândire părtinitoare. Care este conştiinţa acelor evrei ce fac rău, bucurându-se de un oarecare moment istoric ce le oferă o reală putere de a distruge? Împotriva cui se luptă ei? Noi vedem că sânt în întunerec. Iar dacă aşa, atunci cu atât mai îndreptăţit este a ne tângui şi a plânge pentru evrei decât pentru creştini, căci evreii nu au cunoscut pe Hristos, şi până astăzi se referă la El ca şi cum ar fi fost un oarecare evreu ce a tulburat lumea.[1] Nu, El este Dumnezeu, Făcătorul nostru şi a tot restul: „prin Carele toate s'au făcut".

Nici a apăra pe Hristos nu este nevoie căci, precum a spus-o în Evanghelie: „Datu-mi-s'au toată stăpânirea în ceriu şi pre pământ"[2]. În ultimii şaptezeci de ani

---

[1] Vezi Mt. 27: 63.
[2] Mt. 28: 18.

umaniştii comunişti, în conştiinţa propriei dreptăţi, au prigonit Biserica şi pe Hristos. Dar până la urmă ei s'au zdrobit, iar nu Hristos. Aşa va fi şi cu fiecare popor, cu fiecare om ce va intra în luptă împotriva lui Hristos. Întregul cosmos este în mâna Lui, în stăpânirea Lui: „Datu-mi-s'au toată stăpânirea în ceriu şi pre pământ". Înseamnă că atunci când ne prigonesc şi ne omoară, ca fapt istoric îl putem trăi în chip tragic. Însă, pe de altă parte, Domnul a adunat poate patruzeci de milioane de mucenici numai în Rusia în aceşti şaptezeci de ani. Şi dacă ni s'ar da viziunea mântuiţilor, am uita toate suferinţele pătimite de-a lungul acestui răstimp.

Primele trei veacuri s'a dat harul de a suferi pentru Hristos, pentru mărturisirea Dumnezeirii Lui. Când eram copil l-am auzit la şcoală pe un preot ce ne vorbea nouă, copiilor, despre mucenicii primelor veacuri. Era un preot tânăr şi minunat, care avea o formare academică. Ascultându-l, gândeam: Ce păcat că astăzi prigoanele împotriva creştinilor sânt cu neputinţă şi nu mai poţi deveni mucenic pentru Hristos. Şi ce credeţi? Au trecut câţiva ani, şi dintr'o dată începe o prigoană fără seamăn în istorie, din punct de vedere al sălbăticiei, al nebuniei, al convingerii că prigoneau ceva rău. Şaptezeci de ani, iar apoi s'a prăbuşit. Iată, s'a dat putinţa de a suferi şi a muri pentru Hristos. În toate lagărele GULAG-ului se aflau mai mult creştini.

În ce constă vrajba dintre evrei şi Hristos? Ei, dintr'o greşită înţelegere, aşteptau un Messia numai pentru poporul evreu. Iar dacă acest Hristos priveşte toate popoarele în chip egal, rezultă că nu El este

adevăratul Messia. Dar Hristos a venit pentru întreaga lume. Şi primul Sobor descris în Faptele Apostolilor[1] spune că apostolii au lepădat înțelesul îngust al lui „Hristos ca Messia numai pentru evrei".

Frumos este descrisă în Evanghelii întâmplarea când apostolii au ajuns în Kesaria şi femeia striga: „Miluieşte-mă, fiica mea este bolnavă"[2]. Hristos venea atunci din Ierusalim, unde toți theologii şi cărturarii spuneau apostolilor: „El nu poate fi Messia, El a venit pentru toate noroadele, dar Scriptura zice că Messia cel făgăduit este cel care vine numai pentru evrei". Şi Hristos S'a luptat cu această ispită a apostolilor, indirect, prin acea femeie: „Eu nu am venit la Samarineni, am venit numai către oile pierdute din Israil"[3]. Dar în realitate Hristos nu gândea astfel. În această scurtă povestire multe sânt încurcate, este vorba de o lungă dispută despre cum să înțelegi pe Messia. Iar după ce îi vindecase fiica, spunând femeii: „Mare este credința ta, fie ție precum voieşti", a întrebat: „Iar voi cine îmi ziceți că sânt?" şi Petru a zis: „Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu"[4] Deosebit de interesant şi de important acest loc din Evanghelie: de-abia după ce apostolii au mărturisit pe Hristos ca Fiu al Dumnezeului Celui Viu, a zis Domnul: „ACUM printre voi sânt unii care vor vedea Împărăția venind întru putere". Iar după acestea Evanghelia tace: şase zile, tăcând, au

---

[1] Fap. 15: 6-11.
[2] Vezi Mt. 15: 22.
[3] Vezi Mt. 15: 24.
[4] Vezi Mt. 16: 15-16.

mers până la Thavor. Şi de-abia pe Thavor, în Lumina cea nefăcută, au auzit glasul Tatălui: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, pre acesta să ascultaţi”[1].

Când viaţa noastră se întemeiază pe faptul că Hristos este nu un oarecare proroc, ci Făcătorul nostru şi Dumnezeu, Cel ce ne-a zidit după chipul Său şi asemănarea, atunci este limpede de ce Apostolul Pavel a poruncit: „Nu ale sale fieştecarele căutaţi, ci şi ale altora fieştecarele. Căci aceasta să se cugete întru voi, carea şi în Hristos Iisus; Carele în chipul lui Dumnezeu fiind, nu hrăpire au socotit a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S'au deşertat pre Sine, chip de rob luând, întru asemănarea oamenilor făcându-Se; şi la înfăţişare aflându-Se ca un om, smerit-au pre Sineşi, ascultătoriu făcându-Se până la moarte, iară moarte de cruce”.[2]

Noi trebuie să avem aceleaşi gânduri pe care le vedem şi în Hristos, Dumnezeul nostru; cu alte cuvinte, trebuie să cugetăm asemenea cu Însuşi Dumnezeu. Dacă ne vom aminti că, prin paza poruncilor, El va fi cu noi nedespărţit, atunci viaţa noastră va primi un cu totul alt caracter. Dar dacă vom uita, atunci viaţa noastră va fi pe nicăieri, sărăcăcioasă, care nu va duce la nimic.

Dea Domnul nouă tuturor niciodată să pierdem însuflarea de a urma lui Hristos! Domnul zice: „Eu sânt Calea”. Precum El a suferit în lumea aceasta, aşa şi noi neapărat trebuie să suferim, de vom fi plini de dorul de a urma Lui. Ne este cu neputinţă a ocoli suferinţele

---

[1] Vezi Mt. 17: 5.

[2] Flps. 2: 4-8.

dacă voim a fi creştini. Iar atunci poate vom înțelege Cine este Acesta, Hristos, şi vom vedea Lumina cea Nefăcută, şi atunci întreaga noastră viață se va schimba la chip... Fie nouă astfel. Când noi înşine vom trăi această viață, vom ajuta şi altora să se mântuiască.

S'a citit acum din Sfântul Simeon Noul Theolog. Cum să propovăduieşti un ASTFEL de Hristos? Este cu neputință... Trebuie ca şi Patriarhul Ecumenic, şi fiecare episcop, şi fiecare monah să poarte în sine rugăciunea pentru întreaga lume ca însuşi pentru sine. Înaintea noastră este o uriaşă distanță pe care trebuie să o parcurgem spre a se săvârşi primenirea întregii conştiințe, când omul, cugetând în chipul lui Hristos, să trăiască întreaga omenire, ba chiar şi pe Dumnezeu în sine însuşi. Iar atunci viața noastră nicicum nu va mai fi neroadă şi fără sens, ci plină de înțeles şi de însuflare.

5
POMENIREA MORȚII, CUVÂNTUL LUI HRISTOS ŞI ASEMĂNAREA CU DUMNEZEU[1]

Pentru pomenirea morții. Moartea – rodul păcatului. Hristos a „stins" păcatul lui Adam. Pentru urmarea lui Hristos şi a cuvântului Său. Rugăciunea şi Liturghia ca viață vécinică. „Dacă cineva este în Dumnezeu, acela nu are nevoie să citească din cărți". Împărtăşirea noastră este prin rugăciune. Pentru paza conştiinței față de lucruri.

Când, din Pronia lui Dumnezeu, mi s'a dat pomenirea morții, încă neînțelegând nimic, o trăiam astfel: Eu mor, trec în neființă. Ce este „neființa"? – Lipsa oricărei energii a vieții, lipsa conştiinței. Şi întunerecul pierderii conştiinței mă îngrozea: dacă eu cu adevărat mor, ce va fi cu tot ceea ce am cunoscut? Iar mie îmi fusese dat să cunosc în acea vreme măreția priveliştii ființării cosmice. Iar pentru mine, în limitele persoanei mele, întreaga lume moare dacă este moarte. Fusese pentru mine un eveniment de cea mai înaltă importanță, prin care am perceput ființarea lumii: Este viață, sau este numai moarte, atunci când totul – şi Dumnezeu, şi cosmosul – e numai un fenomen trecător? Altfel spus: Cum este cu putință ca omul să moară?

---

[1] Nr. A-28 (14 Mai 1990), după numerotarea M[T1].

Şi Hristos a venit la noi şi ne-a arătat CE este omul în conştiinţa Dumnezeului nostru şi Tatăl, şi Făcătorul. Bineînţeles că moartea nu există: Dumnezeu nu a zidit moarte. El doar a spus lui Adam că viaţă în afara Lui nu este. „Şi dacă vei mânca din acel lemn al cunoaşterii binelui şi răului, pentru carele Eu îţi grăiesc: Nu mânca – atunci tu vei muri, rupt fiind de la Mine".[1] Pentru mine, ca şi creştin, întreaga zidire trăieşte numai pentru că Dumnezeu a rostit cunoscutele cuvinte: „Să fie lumina", „Să fie tăria", ş.a.m.d.[2] Iar lumea întreagă nu este altceva decât rezultatul voii Lui, a gândirii Lui. Din întreaga înlănţuire a evenimentelor vedem că pentru a zidi omul nemuritor este de trebuinţă ca el să treacă şi prin experienţa negativă. Din înţelesul Descoperirii, şi aşa cum grăieşte Vasilie cel Mare în anaforaua sa, „în paza poruncii era vécinica noastră viaţă". Şi dacă noi încălcăm porunca, vom pierde pe Dumnezeu şi vécinica viaţă.

Foarte greu ne este să înţelegem rânduiala facerii omului: Pentru ce este nevoie de astfel de dureri, de astfel de suferinţe ale întregii făpturi? Mulţi, desigur, gândesc că mai bine ar fi fost a nu se zidi o astfel de lume unde toţi suferă şi toate mor.

Pentru noi însă această întrebare se pune altfel. Despre cădere se spune că „rodul lemnului oprit a părut Evei frumos la vedere şi plăcut la gust"[3]. Şi iată faptul care a dus la moarte. Dară Domnul, venind pe pământ

---

[1] Vezi Fac. 2: 17.
[2] Fac. 1: 3-31.
[3] Fac. 3: 6.

să ne mântuiască, moare pentru a stinge păcatul lui Adam. Unul din troparele cele mai însemnate pe care le cântăm în Post este: „Cela ce în ziua şi în ceasul al şaselea, pre Cruce ai pironit păcatul cel îndrăznit de Adam în Rai..." Întru ce este deosebit acest tropar? – Întrucât ne vorbeşte despre dorinţa şi gândul cu care Hristos a mers la Cruce: ca prin suferinţă şi moarte să stingă îndulcirea ce a fost pricină căderii. Noi nu înţelegem de ce este nevoie de suferinţe. Astfel, multe ne rămân nelimpezi, dar noi primim fiinţarea care ni s'a dat aşa cum este.

Oamenii tâlcuiesc în chip diferit fiinţarea noastră, *existence*; dar pentru noi, creştinii, temeiul tuturor dezlegărilor este, bineînţeles, Însuşi Hristos, şi noi urmăm paşilor Lui. Marele apostol Pavel ne-a lăsat un cuvânt minunat: „În noi trebuie să fie aceleaşi simţăminte şi gânduri ca şi în Hristos"[1].

Drept aceea, să nu vă smintiţi de voiu vorbi despre Hristos ca fiind întâia noastră „pildă"[2]. Acum, la sfârşitul vieţii mele, voiesc să vă dau viaţa mea în planul duhului.

Domnul zice că „Ceriul şi pământul vor trece, dară cuvintele Mele nu vor trece"[3]. Cuvântul nu e doar o simplă vibrare a atmosferei. Cuvântul este adevărata viaţă: Vécinica Viaţă. Şi dacă vom vorbi în duhul Evangheliei, atunci nici cuvântul nostru nu va muri.

---

[1] Vezi Flps. 2: 5.
[2] Vezi Io. 13: 15.
[3] Mt. 24: 35.

Cuvântul este Viață și Duh, și ceea ce el exprimă va rămânea cu noi chiar atunci când vom părăsi acest trup.

Am o oarecare teamă de a nu fi înțeles greșit. Vorbind despre Hristos ca despre pilda noastră am în vedere faptul că, dacă vom gândi așa cum a poruncit Domnul, gândirea noastră de acum nu va mai fi cea a noastră, omenească, ci gândirea lui Dumnezeu Însuși. Deși nu voiu putea spune ca Hristos, „cuvântul meu nu va trece", dar de voiu vorbi în împreună-glăsuire cu cuvântul Lui, pe care ni l-a dat drept mântuire, atunci și eu, ca om, voiu putea spune că toate cele văzute – și cerul, și pământul – vor trece, dar acele cuvinte pe care le avem ca viața noastră nu vor trece. Căci ceea ce Domnul numește cuvântul Său, pentru mine este darul Său. Noi toți monahii care am îmbrăcat acest vestmânt negru trebuie să conștientizăm faptul nevoii noastre de a ne însuși și înțelege viața și gândirea lui Hristos Însuși; să fim cu El cu adevărat ca și copiii cu tatăl și ca ucenicii cu învățătorul, adică în stare de a trăi viața lui Dumnezeu Însuși. Iar când vom pătrunde deplin în viața Sa, atunci, bineînțeles, aceea va fi „îndumnezeirea".

Criteriul tuturor este Cuvântul-Hristos. Apostolul Pavel spune că toate se vor supune cercării focului[1]. Iar dacă cuvântul nostru va fi drept, el nu se va putea arde, căci este vorba de vécinica viață în Dumnezeu, iar nu de altceva. Și de purtăm în sine o astfel de conștiință, atunci măruntișurile vieții de zi cu zi vor înceta a avea

[1] Vezi 1 Cor. 3: 13.

asupra noastră o lucrare ucigaşă. Când ne rugăm lui Dumnezeu şi rugăciunea noastră depăşeşte un anume hotar, devenind o adevărată adâncire în Dumnezeu, atunci ne unim cu Dumnezeu în însăşi viaţa noastră. Astfel rugăciunea noastră este singura cale pentru unirea cu Dumnezeu – calea însăşi a vieţii. Rostind cuvintele „Tatăl nostru", trebuie să nu uităm că grăim cu TATĂL: cu Însuşi Tatăl lui Iisus Hristos. Iar dacă vom trăi deplin cuvintele „Tatăl nostru", atunci acea rugăciune va cutremura întreaga noastră fiinţă. Astfel, rugăciunile pe care le rostim în biserici în timpul Liturghiei – ele sânt vécinica viaţă pe care ne-a adus-o Domnul.

Iar atunci legăturile noastre cu tot ce este trecător vor fi pline de conştiinţa adâncă a importanţei fiecărui om, importanţei fiecărei mişcări, importanţei fiecărei părtăşii cu celălalt! Întregul mers al vieţii noastre, şi mai cu seamă în clipele grele, este mersul facerii de către Dumnezeu a unor dumnezei asemenea Lui. În cuvântul meu „Despre duhovnicie" am zis că „duhovnicul este un împreună-părtaş cu Dumnezeu Tatăl şi Dumnezeu Fiul şi Dumnezeu Duhul Sfânt în zidirea vécinicilor dumnezei". Acest cuvânt trebuie să-l înţelegem ca fiind normal, iar nu ca pe ceva mândru.

Domnul zice apostolilor: „Dacă veţi fi una în dragoste, atunci toţi vor şti că sânteţi ai Mei – adică ai lui Hristos – ucenici"[1]. Când citiţi Evanghelia, rogu-vă amintiţi-vă de aceste cuvinte ale lui Hristos şi faceţi viaţa noastră aşa încât să ne iubim unul pe altul, ca via-

---

[1] Vezi Io. 13: 35.

ța noastră să fie o singură viață. Încercați să le potriviți fiecărui prilej al împărtăşirilor noastre. Atunci va veni mântuirea la noi toți, şi atunci veți deveni în stare a ajuta şi pe alții, aducând lor cuvântul mântuirii. Dar trebuie a începe prin a trăi porunca lui Dumnezeu cu multă trudă: în posturi şi rugăciuni, în necazuri şi în dureri.

Noi toţi trebuie să înțelegem plinătatea descoperirii despre Dumnezeu şi despre om. Acum ni se pare că sântem nesfârşit de departe de aceasta. Dar poate că nouă ni se pare, iar pentru Însuşi Hristos nu este greu a veni şi a vorbi cu noi, precum a vorbit cu Luca şi cu Cleopa pe cale către Emmaus.[1]

La Sfinții Părinți aflăm unele cuvinte ciudate: „Dacă cineva este în Dumnezeu, acela nu are nevoie să citească din cărți", căci viața se însuşeşte nemijlocit de la Dumnezeu, fără cărți, ca autentica realitate. Avem o astfel de pildă în părintele nostru duhovnicesc Siluan. Mai nainte de a fi citit el cărți, i s'a arătat Domnul. Şi Siluan trăia de acum, asemenea Domnului, întreaga omenire ca pe ceva legat de sine însuşi.

Acum două sau trei zile stăteam cu părinții lângă pomul din Ambergate[2], şi le-am spus: „Vedeţi ce pom uriaş! Şi fiecare frunză este plină de putere, şi pomul întreg este viguros". Omenirea este asemenea pomului: dacă eu sânt o frunză în acest pom ale cărui frunze sânt pline de viață, şi eu voiu fi plin de viață. Dar acum pomul este bolnav. Şi în boala lui, nouă, creştinilor, ne este firesc să ne rugăm precum se ruga Domnul pentru

[1] Vezi Lc. 24: 13-35.
[2] Numele casei în care locuia Părintele Sofronie. (N. tr.)

întreaga lume – cu simţământul că ea este viaţa mea. Iar atunci viaţa cosmică va trece prin mine în uriaşul său şuvoi. Căci conştiinţa că noi sântem o nedespărţită parte a omenirii este firească creştinului.

Mă simt, în faţa acestei fiinţări pe care ne-a descoperit-o Domnul, ca în faţa unui fenomen deosebit de măreţ, despre care nu ştii cum să vorbeşti, în ce cuvinte. Iar eu aş dori să vă înfăţişez acest „foc". Nu focul care mistuieşte în iad, ci focul pentru care Hristos zice: „Foc am venit să arunc pre pământ, şi cum doresc ca el să se aprindă în inimile oamenilor"[1].

În învăţătura Sfântului Simeon Noul Theolog despre cele trei chipuri ale rugăciunii sânt nişte cuvinte foarte importante despre faptul că acela ce se roagă după porunca lui Hristos trebuie să-şi păzească conştiinţa înaintea lui Dumnezeu, înaintea fratelui – aproapelui său, şi chiar înaintea lucrurilor[2]. Aţi citit la Sf. Siluan: „Frunzuliţa din pom, tu ai rupt-o fără să fie nevoie!" Pentru el, a rupe o frunzuliţă de pe ramură însemna a o lipsi de viaţă; până şi viaţa frunzuliţei îi era dureroasă. Aceasta nicicum nu este sentimentalism, ci un cu totul alt înţeles al întregii fiinţe, şi al celei Dumnezeieşti, şi al celei omeneşti, atunci când ne păzim conştiinţa până şi faţă de lucruri. Ba şi prin simpla logică omenească, ce sânt toate aceste lucruri? Domnul a rânduit astfel: lumea animalelor trăieşte numai prin ceea ce produce zidirea, dar omul trebuie

---

[1] Vezi Lc. 12: 49.

[2] Vezi Sf. Simeon Noul Theolog, *Cuvântul 68*, „Către sfinţitul Theofan", Moscova, 1890, p. 185.

singur să-şi prelucreze toate. Iată întru ce diferă el. Şi orice „lucru" am lua, toate sânt trudă a omului. Iar conştientizând aceasta, vom fi cu luare aminte faţă de fiecare obiect, să nu-l stricăm în zadar. Însuşi Domnul, Care a binecuvântat cele cinci pâini şi a săturat cinci mii, a zis apoi: „Adunaţi toate, ca nimica să se piardă"[1]. (Unii tâlcuitori ai acestui pasaj spun că voiau să-l facă împărat, pentru război: „Dacă El poate astfel să hrănească atâţia oameni, trebuie să-L facem împărat, pentru a ne lupta cu romanii"; căci una din grijile cele mai importante în armată era cum să hrăneşti soldatul. Iar acum, poftim: cu un singur cuvânt, cinci mii de hrăniţi! Dar El a fugit de ei şi de ucenicii Săi, pentru a se ruga singur.)

Cuvântul meu pentru azi ia sfârşit. Datoria mi-am împlinit-o, şi rugaţi-vă pentru mine, ca Dumnezeu să-mi dea cuvânt, să răspund dorinţei oricăruia dintre voi. Atunci şi rugăciunea mea pentru voi va avea putere. Astfel noi toţi vom deveni o singură „apă vie"[2]. Despre viaţa în Dumnezeu poţi vorbi la nesfârşit, dar poţi vorbi şi tăcând, fără cuvinte. Iar eu aş dori ca, după moartea mea, aceasta cu adevărat să fie viaţa voastră. Dar pentru a o atinge, fiecare dintre voi trebuie să se roage pentru toate mădularele frăţiei noastre. Şi aşa vom înfăptui o singură viaţă.

---

[1] Vezi Io. 6: 12.
[2] Vezi Io. 4: 11.

6

MONAHISMUL – EXPERIENȚA CUNOAȘTERII LUI DUMNEZEU ȘI A VIEȚII ÎMPREUNĂ[1]

Alegerea vieții – monahismul ca Liturghie. Monahismul – credința în viață, iar nu în moarte. Rugăciunea pentru un bolnav, cum „l-a trăit pe Dumnezeu". Pentru experiența cunoașterii lui Dumnezeu. Monahismul ca pomenire a lui Dumnezeu și viață în El. Înaintea feței morții. Viața în monahism – slujirea Liturghiei. Pentru viața împreună. Păcatul lui Adam. Omul nu este un calculator. Însușirea noilor veniți (despre albine).

Mai presus de așteptare, iarăși am bucuria de a fi cu voi. Zilele acestea cu adevărat am fost „pe nicăieri". Iar astăzi Dumnezeu mi-a dat putere. Și multe evenimente s'au petrecut în viața noastră zilele acestea. A venit la noi o nouă soră. O cunoaștem deja de câțiva ani și ne-a fost greu să o primim, căci nu avem loc, precum nu avem loc pentru a primi oaspeți. Și uite că ieri i-am zis: „Acum toate problemele vieții s'au rezolvat". Care sânt problemele tinerilor? Mai întâi, chipul vieții – căsătorie sau necăsătorie; apoi – profesia; iar în al treilea rând, lucrul cel mai important, dar în vremea noastră uitat de mulți, problema duhovnicească: cum să trăiești duhovnicește. Am spus noii surori: „Acum toate

[1] Nr. A-33 (18 Iunie 1990), după numerotarea M[T1].

aceste probleme au dispărut”. Nu înseamnă însă că trebuie să munceşti mai puţin – nu, trebuie mai multă muncă spre a câştiga acest privilegiu, dar este vorba de o cu totul altă înclinare a inimii şi a minţii. Ceea ce dă coloritul întregii noastre vieţi este ceea ce am ales ca fiind cel mai de căpetenie pentru noi. Dacă omul este negustor, bancher sau fabricant, orice ar face, el este tot mereu fabricant, om de afaceri. Alţii sânt savanţi, artişti: orice ar face ei, va fi ştiinţă sau artă. Aşa şi în mănăstire. Dacă ne-am lepădat de tot restul şi ne-am ales ca lucrare de căpetenie pe Dumnezeu şi viaţa în El, atunci toată lucrarea pe care o săvârşim – fie gătim în bucătărie, tăiem iarba, tipărim cărţi, pictăm icoane, primim oaspeţi – toate de acum vor intra în Dumnezeiasca Liturghie, Liturghia ca fiind centrul vieţii noastre. Şi nimic altceva.

Alegerea vieţii, bineînţeles, este una dintre cele mai mari probleme. Cum anume ne vom determina în viaţă, ce ţel vom avea înainte depinde de propria conştientizare. A alege monahismul creştin – şi subliniez creştin – înseamnă a primi antropologia evanghelică.

Înaintea oricăruia dintre noi se află întrebarea: Unde sânt hotarele putinţelor omului? Iar dacă vom alege monahismul creştin, înseamnă că noi credem nu în moarte, ci în viaţă: noi credem că omul a muri nu poate. Şi în acest sens monahismul – adevăratul monahism – este, bineînţeles, cel mai înalt chip al vieţii. Nu este vorba de vreun spectacol, de vreo măreţie teatrală, nu! Totul este cât se poate de simplu şi smerit. Şi astfel viaţa decurge într’un chip neînţeles omului.

Dacă vorbim de însemnătatea şcolii, ţelul unor instituţii de învăţământ sau de ştiinţă, la unele nivele este redus: pur şi simplu să înveţi a citi şi a scrie; la altele, de a da o formare medie; la cel de-al treilea nivel, una înaltă; şi în sfârşit se va preda înalta ştiinţă academică ş.a.m.d. Aşa şi acì: ţelul atârnă de nivelul la care ne vom zidi viaţa.

Voi toţi, fraţii şi surorile mele, cunoaşteţi pe un anume *N.* care suferea de paralizie progresivă. Are soţie şi două fiice. Suferea de o boală de nevindecat. A venit la noi şi ne-am rugat asupra lui: el şedea în scaun cu rotile. Iar după rugăciune îi spun: „Noi nu sântem făcători de minuni, sântem oameni simpli, păcătoşi, dar totuşi ne-am rugat lui Dumnezeu chemând milosârdia lui asupra dumitale". Şi dintr'o dată, cu ochi strălucind de fericire, zice: „Dar eu l-am trăit pe Dumnezeu în vremea rugăciunii, iar aceasta îmi este mai important decât orice vindecare". M'a izbit faptul că starea lui exterioară era foarte liniştită. Ce anume a trăit acest om? Era un om de înaltă cultură şi destul de bogat din punct de vedere material pentru a trăi în condiţii de confort… Ca şi covârşitoarea majoritate a oamenilor culţi fusese indiferent faţă de credinţă, de Biserică. Iar soţia lui înclina mai curând împotriva Bisericii. Ceea ce m'a mişcat a fost faptul că nu fusese nimic deosebit, nimic ce l-ar fi putut îmboldi să zică: „Dar eu l-am trăit pe Dumnezeu!"

Dacă, după credinţa noastră, există Mintea cea vécinică şi mai nainte de veci, Care a săvârşit toate, atunci în ce chip va putea omul cunoaşte că acest

Făcător a toate s'a atins de el? Dacă există putința în om de a recunoaşte atingerea acestui vécinic Duh, înseamnă că în om se află şi putința de a cunoaşte nu numai lumea materială sau fiinţarea cosmică ce ne înconjoară, dar chiar şi mai mult... Iar când intuiția de Dumnezeu începe a se atinge din ce în ce mai des de om, el se schimbă în toate manifestările sale, în aprecieri – în toate. Ca şi omul acesta care a zis: „Dar eu l-am trăit pe Dumnezeu", şi care era sortit morții; după acea rugăciune s'a îndreptat spre moarte liniştit şi bucuros, şi întreaga sa familie şi-a schimbat viața.

Fiecare îşi zideşte viața pe viziunea care îi este dată. Există aşa-zisa „experiență ştiințifică", „ştiința experimentală", dar există „ştiință" şi în monahism. În funcție de experiența atingerii lui Dumnezeu se schimbă toate înțelegerile. Iar ceea ce înainte atrăgea şi era mare în conştiința noastră ca şi nevoie a vieții, dintr'o dată devine neînsemnat.

Domnul ştie toate, căci El a făcut lumea. El a zis: „Învățați de la Mine, că sânt blând şi smerit cu inima"[1]. Nici o logică omenească, nici o filosofie sau ştiință nu ne pot dovedi că există Dumnezeu, sau că nu există; nici să dezlege problema dacă omul trăieşte cu adevărat după ce şi-a părăsit trupul mort, sau nu.

Un om care niciodată nu a simțit pe Dumnezeu poate deține mari cunoştințe în domeniul ştiinței pământeşti. Iar când vede un credincios zice: „E nebun". Şi omul credincios care a trăit pe Dumnezeu caută asu-

---

[1] Mt. 11: 29.

pra necredinciosului cu adâncă compătimire: „El nu cunoaşte ce este mai important!” Sf. Simeon Noul Theolog scrie despre experienţa lui Dumnezeu, după care toate se schimbă radical. Şi nici nu poţi explica cum, dar viaţa s'a schimbat. Iar logica obişnuită, aristotelică, de acum este părăsită, căci oamenii trec în tărâmul altor dimensiuni.

Aşadar, la ce se rezumă totul în viaţa monahală? – La cum să-ţi organizezi viaţa astfel ca toate împrejurările, toată munca ş.a.m.d. să nu te împiedice a-ţi aminti de Dumnezeu.

Dar unde este El, Dumnezeu? Cum este El? Iată deosebita binecuvântare pentru noi că El S'a arătat printre noi şi a trăit cu noi[1]. Şi El este temeiul tuturor dezlegărilor pentru noi. Dezlegarea întrebării dacă este Dumnezeu sau nu, şi în ce fel este Dumnezeu – este Hristos. Iar noi ne numim creştini pentru că urmăm Lui. Religia noastră nicidecum este rezultatul filosofiei noastre, sau concluzia raţiunii noastre. Nu! Este arătarea lui Dumnezeu omului, precum în cazul bolnavului care a zis: „Dar eu l-am trăit pe Dumnezeu, iar aceasta îmi este mai important decât orice vindecare”. De ce mai important? Pentru că în boala sa el trăia o cumplită stare a treptatei pierderi a tuturor facultăţilor sale: îşi pierdea memoria, vederea, putinţa de a se mişca, ş.a.m.d. Toate îi erau luate, în toate era mărginit, şi nu mai putea trăi de sine, alţii trebuind să-l îngrijească...

---

[1] Vezi Io. 1. 14.

Dar iată că dintr'o dată a simțit că de acum nu va mai putea muri, iar aceasta era lucrarea rugăciunii.

Cu cei bolnavi rugăciunea este mai lucrătoare, nu fiindcă suferă de o psihologie bolnăvicioasă, ci fiindcă înaintea lor se înfățişează acut problema: „Iată acum va trebui să mori!", asemănătoare celei pe care a înfățişat-o Puşkin: „Dar zadarnic, dar nemernic, viață de ce mi te-ai dat?/ Şi cum dar, dintr'un sfat tainic, caznei tu te-ai judecat..." Poetul s'a uimit: Cum poate muri ceea ce el trăise în clipele însuflării? „Şi cum dar, dintr'un sfat tainic, caznei tu te-ai judecat..." – Iată prima îndoială față de faptul că omul moare.

Să luăm o altă pildă, cu Sf. Siluan, atât de vădită nouă, pe care „mâinile noastre o au pipăit"[1]. Câți oameni vedem deja care s'au vindecat sau cărora li s'a dezlegat nedumerirea sau problema vieții prin rugăciune către dânsul! Şi cel mai uimitor este că se săvârşeşte pe loc! Ca şi cum el ar fi de față tocmai acolo unde se dezleagă problema. Iar aceasta nu numai cu ortodocşi, ci şi cu eterodocşi, care au primit Orthodoxia din pricina acestui fapt: dintr'o dată inima trăieşte prezența duhului iubirii acestui sfânt om, şi toate în viață se schimbă! Este un fel de experiență care se repetă de-a lungul mai multor veacuri.

Şi aşa ne clădim întreaga noastră viață. Trăim punând la temelia viziunii noastre Descoperirea lui Dumnezeu ce ni s'a dat prin Biblie. Când începem a înțelege ceva despre duhul nostru nemuritor, cum

---

[1] 1Io 1: 1.

trăieşte el vecinicía, atunci altfel vom pricepe cuvintele Sfintei Scripturi: „În ziua când vei mânca din acest rod, cu moarte vei muri”[1]. În Liturghia Sfântului Vasilie cel Mare se spune că întru paza poruncii i se dăduse lui Adam făgăduinţa vieţii vécinice. Adam însă a săvârşit o nelegiuire împotriva dragostei lui Dumnezeu... Şi în ce consta nelegiuirea? În faptul că Adam L-a pus pe Dumnezeu pe al doilea plan. Şi ceea ce Dumnezeu îl sfătuise să nu facă – el a făcut. Şi a fost mulţumit de faptul că „rodul era minunat la vedere şi gustos”[2]. Iar după cădere toţi urmaşii lui Adam purtau de-acum nu cele dintru început, precum fusese zidit Adam, ci trăiau cu această otravă a nelegiuirii împotriva Tatălui. Astfel noi toţi cu moarte murim, ca urmaşi ai lui Adam, căci rădăcina omenirii este una. Despre aceasta grăieşte Sf. Scriptură, unde Întreitul Dumnezeu zice: „Să facem om dupre al Nostru chip, şi dupre asemănare”. Iar acest „chip şi asemănare” moare din lipsa noastră de grijă şi din necredinţă, până când focul credinţei nu se va aprinde în inimă fără vreo judecată logică premergătoare. Şi aşa începem: la început prin credinţă, apoi trăirea se preschimbă în nădejde, atunci când urmările rugăciunii dintr'o dată se vădesc; şi a treia treaptă este când omul trăieşte dragostea, şi de acum nu mai moare. Şi iată biruinţa asupra păcatului.

Vom mai vorbi despre cum se zideşte aceasta. Despre ea se poate vorbi veacuri întregi, şi se poate vorbi prin tăcere. De ce prin tăcere? Fiindcă tot cu-

---

[1] Vezi Fac. 2: 17.
[2] Vezi Fac. 3: 6.

vântul nostru este neîndestulat spre a atinge ţelul ce ne-am propus. A împărtăşi întreaga noastră experienţă şi cunoaştere prin cuvânt nu o poţi face repede. Căci viaţa dumnezeiască este cu neputinţă dacă omul este alcătuit ca un calculator, cu alte cuvinte, dacă este „determinat". Deosebirea dintre noi şi calculator este că nu sântem determinaţi. Iar libertatea noastră ne îngăduie a trăi experienţa lui Dumnezeu. Oamenii se nasc pentru vecinicíe păstrându-şi propria omenire şi conştiinţa persoanei, nu ca rezultat al vreunui proces rânduit de altcineva. Cu omul nu este ca şi cu calculatorul: aşa cum a fost alcătuit de către inginer, aşa va lucra. Omul îşi are propria înţelegere şi propriile impulsuri; el se poate lepăda, poate fi capricios – însă poate şi să se armonizeze şi să trăiască în dragoste.

Mănăstirea noastră trăieşte acum o perioadă foarte importantă. Trebuie să ne însuşim noi persoane... Am văzut cum părintele *N.* foloseşte o anume şmecherie cu albinele. Dacă trebuie să unească doi stupi diferiţi, acolo va ieşi război între albine. Pentru a ocoli războiul el le afumă, aşa încât toate să aibă acelaşi miros şi să înceapă a trăi împreună. Aşadar, atunci când vin noi fraţi şi surori, ne vom aminti de metoda părintelui *N.*, pentru a fi armonie în ce priveşte ideea de temei.

La noi şmecheria se aplică şi oaspeţilor. Vizitatorilor le este plăcut că pătrund în viaţa noastră, înlăuntrul ei. Dar este un privilegiu pentru care noi trebuie să plătim scump. Toate trebuie să le facem noi singuri. Nu avem nici loc, nici arhondaric, iar acum când trebuie să facem toate, cum să fim cu oaspeţii: ei doară vin de

departe, şi fiecare doreşte să nu-i fie în zadar călătoria. La noi vin din Canada, America, Europa, Grecia, Noua Zeelandă, Australia. Până şi din Siberia! (Înainte toţi se temeau de acest nume, Siberia; acum a devenit un loc de cinste. Novosibirsk este echivalent cu Oxford!) Noi primim oaspeţi, desigur, cu dragoste, dar apoi mergem toţi să lucrăm împreună. La început, când am venit aici, aveam mult timp pentru contacte personale, dar acum, că vin atâţia la noi, am pierdut mângâierea convorbirilor personale... Şi aşa trăim, câtă vreme nu ne înţepăm.

7
ASCULTAREA ŞI CELELALTE CĂI ALE PROPĂŞIRII DUHOVNICEŞTI[1]

Pentru deplinătatea atinsă şi începutul fără de început. Pentru căile învăţăturii duhovniceşti. Pentru ascultare. Pentru nepătimire. Dragostea dumnezeiască. Semnul ajungerii la Dumnezeu – lărgirea fiinţei. Chipul lui Dumnezeu – multi-ipostatica unime. Ascultarea duce la „EU SÂNT”. Pentru paza poruncilor. Energia învierii este în credinţa noastră: despre „aşteptare” şi „deznădejde”. Despre „înalta tensiune” şi „relaxare”.

Deşi acum sânt neputincios şi nu mai am energie, totuşi mă bucur de fiecare întâlnire cu voi. Văd multe feţe care nu sânt oficial mădularele mănăstirii, dar sânt legaţi de noi în duh, într'o singură familie. Şi când trebuie să vorbesc mă aflu într'o stare ciudată. La Cina cea de Taină, Domnul a zis ucenicilor: „Voi de acum nu mai sânteţi robi ai Mei, ci prieteni, şi Eu am zis vouă tot ce am auzit de la Tatăl Meu”[2]. Astfel, pare-mi-se că v'am zis tot – şi în scris, şi prin viu grai – ce am auzit de la părintele meu, Fericitul Siluan. Domnul însă, în aceeaşi noapte, zice: „Încă multe am a vă spune, însă nu sânteţi în putere a le purta acum”[3].

---

[1] Nr. B-6 (7 Sept. 1990), după numerotarea M[T1].
[2] Vezi Io. 15: 15.
[3] Vezi Io. 16: 12.

Reiese o îmbinare a deplinătăţii atinse, şi în acelaşi timp încă a începutului fără de început! Când omului îi este dată rugăciunea către Dumnezeu şi plânge din toată fiinţa sa, căutând unirea cu Dumnezeu, atunci, bineînţeles, Dumnezeu este cu el; omul însă poate şti că Dumnezeu este cu el, dar poate şi să nu o ştie, trăindu-şi doar amarul. Tot astfel şi în viaţa noastră de acì: putem şti că Dumnezeu este cu noi şi, în acest sens, deja a trăi într'un cu totul alt tărâm al fiinţei. Iar acum de voi atârnă, cei ce alcătuiţi mănăstirea, a o face loc al prezenţei vii a lui Dumnezeu.

În şcolile acestei lumi, de-a lungul veacurilor, s'a format un sistem de învăţătură treptată a copiilor, până la ultimele trepte, când omul este deplin introdus în gândirea lumii şi de acum va lua parte activă la ea. La noi însă este o cu totul altă rânduială. Vă amintiţi că v'am vorbit de trăsătura deosebită a mănăstirii ca şcoală unde oamenii învaţă a ajunge la Dumnezeu prin rugăciune?

Iată Siluan – străină, neobişnuită ivire: dintr'o dată, într'o clipită L-a văzut pe Hristos în puterea celei din veci a Sa Dumnezeire! Înainte de a trece prin orice altceva, el a fost adus la ultimele trepte pe care omul le poate atinge pe pământ. Aşa poate fi cu fiecare dintre noi. Dar se poate şi altfel, precum învaţă Părinţii: ei treptat împărtăşesc oamenilor cele despre Dumnezeu. Cu toate acestea Dumnezeu nu urmează acestui sistem. El dintr'o dată Se descoperă cuiva deplin, iar apoi acel om suferă nesfârşit în lume, deoarece cunoscuse tărâmul altei fiinţări – adevărata fiinţare, cea nerăpusă.

Astfel sufletul meu însetează a vă vorbi despre fiinţarea cea nerăpusă, şi de voi atârnă a primi sau a nu primi. Dar uneori aceasta nu de om atârnă. Astfel, când ne aflăm faţă către Faţă cu Însuşi Dumnezeu, nu putem întreba nimic: nu avem nici o întrebare.

Rândul trecut am încercat să vorbesc cu voi, iar apoi am zis: „Aşa, întrebaţi-mă ceva, ca să ştiu despre ce să vă vorbesc”. Şi nimeni nu m'a întrebat nimic. Încă şi Domnul a zis: „Când Mă veţi vedea, nu Mă veţi întreba nimic”[1]. Orice convorbire în duh este deja rugăciune. În dumnezeieştile slujbe noi citim de-a lungul veacurilor, din veac în veac, aceleaşi şi aceleaşi texte.

Şi aşa, pregătindu-mă acum să vă întâlnesc, am întrebat pe unul dintre fraţii cei mai tineri: „Dar tu, despre ce vrei să vorbim?” Iar el, fără nici o şovăială, a zis: „Despre ascultare!” Ce se ascunde îndărătul acestei reacţii, „Despre ascultare”? Gândul lui era precum urmează: Născut în împrejurările căderii, el poartă un sânge în care curge păcatul. Iar el doreşte să primenească şi sângele şi duhul care îl stăpânesc din naştere – „în păcate m'a născut maica mea” – spre a deveni ἑτεροκίνητος (mişcat din afară) – şi ca în vene să-i curgă sângele lui Hristos, iar nu sângele lui Adam cel căzut.

Când ne îndreptăm cu mintea către Fiinţa cea Absolută – Dumnezeu, această cale ni se pare nesfârşit de lungă. Data trecută am asemănat-o cu Steaua Polară: la ce depărtare se află ea de noi! Câte veacuri la viteza

[1] Vezi Io. 16: 23.

luminii! Cum putem noi atinge acest luminător atât de îndepărtat? Şi dintr'o dată descoperim că această cale necrezut de lungă poate fi scurtată. Şi Domnul Se poate afla lângă noi şi să ne spună: „O, proştilor şi zăbavnici cu inima a înțelege şi a crede!"[1]

Noi trăim tot timpul în acest contrast: ori picăm în tărâmul vecinicíei nestrămutate, ori cădem din ea în zbuciumurile vieții de acì. Însă tot mereu, bineînțeles, sântem legați de El: şi prin rugăciune, şi prin credință, şi cu mintea, şi cu trupul. Şi iată, când fratele a cerut „despre ascultare", este limpede că în mintea lui era întrebarea: „Cum mă pot sustrage de la propria-mi voie care curge în sângele meu?" Această putință se dă în mănăstire, iar nu în lume. Căci în mănăstire se adună oameni care trăiesc prin Dumnezeu: unii mai de mult, alții mai de curând, iar alții de-abia au venit. Şi mănăstirea este încredințată unui om ce are viziunea de obşte a ființării noastre duhovniceşti, astfel încât ne putem încredința lui: cum va spune el. Noi împlinim voia, nu a noastră, ci a altuia. Această stare este una înjositoare pentru cultura veacului de acum: a fi „mişcat din afară", adică a nu se conduce singur, a nu-şi clădi propria viață „cum vreau eu", ci a se da cumva pasiv în mâinile altcuiva. Iar calea pare a fi cumplit de lungă: posturi, rugăciuni, zece, douăzeci, patruzeci de ani, fiecăruia cum îi este dat. Uneori după patruzeci de ani omul încă nici nu înțelege ce este nepătimirea, ce înseamnă a fi curățit de păcat. Mie Dumnezeu mi-a dat

---

[1] Vezi Lc. 24: 25.

o deosebită binecuvântare: după sfârşitul părintelui meu, Siluan, după sfatul lui, eu m'am dus la pustie. Mai târziu am fost chemat să fiu duhovnic în Mănăstirea Sf. Pavel, unde am întâlnit monahi care erau în starea nepătimirii şi nici nu conştientizau propria stare. Li se părea cât se poate de firească. Însă nepătimirea se atinge numai şi numai prin darul lui Dumnezeu, şi nicidecum foarte des: este o stare simplă a omului care nu vede nimic deosebit, dar care este slobod de mişcările păcatului şi în stare a primi şuvoiul iubirii lui Dumnezeu.

Când vorbim de dragostea lui Dumnezeu, prin cuvântul „dragoste" trebuie să înțelegem ceva numaidecât aparte: nu ceea ce se înțelege când se vorbeşte despre dragoste în lume. Duhovniceasca dragoste se arată în faptul că petrecem cu toată făptura uniți cu Dumnezeul cel iubit. Iar acea unire este de un cu totul alt ordin decât ceea ce cunoaşte pământul. Greutatea noastră constă în faptul că astăzi, în zilele noastre, cultura căderii a devenit temeiul întregii vieţi. Iar nouă ne revine a alege calea contrarie. Cu toate acestea noi trăim în lume şi „ei" au stăpânirea lumii acesteia. Din experiență reiese că nu este deloc simplu a trece din metodele lumii la metodele creştinismului. Creştinismul pare a fi contradictoriu, dar în esență acolo nu este nici o contradicție. Dar sânt şi alte semne exterioare care arată dacă am ajuns la Dumnezeu, sau sântem încă departe de El. Dacă urmăm cuvântul Evangheliei, desăvârşirea se va trăi ca dragoste pentru întreaga lume, fără deosebire – cine este vrăjmaş şi cine nu este

vrăjmaş. Să luăm, de pildă, conştiinţa tinerilor – mirele şi mireasa: fiecare dintre ei se gândeşte pe sine de acum în unirea a doi. Dintr'o astfel de unire în dragoste se nasc copii. Şi, drept urmare, vorbind despre sine, ei se trăiesc ca fiind doi sau trei, împreună cu pruncul. Mai mult – familia creşte, se măreşte cercul percepţiilor lor, şi ei pot de acum trăi nu numai pe sine ca doi, ci cuprinzând şi pe copii, şi pe prieteni, şi alte rudenii. Astfel, treptat se lărgesc orizonturile omului. Şi atunci când zice „eu", acel „eu" cuprinde pe toţi cei iubiţi. Astfel, dacă sântem stăpâniţi de duhul lui Hristos, zicând „eu", noi nu putem despărţi „eul" nostru de conştiinţa a tot-omului.

În Hristos viaţa devine o fiinţare lărgită, fără hotare. Şi când avem porunca „iubeşte-ţi aproapele ca însuţi pre tine", cuvintele „ca însuţi pre tine" trebuie înţelese astfel: întregul om, întregul Adam este fiinţa mea. Iată trăsătura vieţii creştine.

„Întreg omul" este pomenit în Scripturi: „Şi au zis Dumnezeu: Să facem om dupre chipul Nostru şi dupre asemănare". Nu este zis „Să facem oameni", ci „Să facem om". Iar acì se iveşte tocmai acea conştiinţă despre care Domnul zice: „Iubeşte-ţi aproapele ca însuţi pre tine". Pregătirea către acest înţeles a fost lungă. În Vechiul Legământ porunca iubirii avea hotare: iubeşte pe evreu ca însuţi pe tine, şi urăşte-ţi vrăjmaşii. Aceasta le era de trebuinţă în lupta pentru supravieţuirea lor trupească. Hristos însă a dat tuturor poruncilor dimensiuni neţărmurite. Aşadar noi trebuie să intrăm în acea viaţă în măsura pe care ne-o dă rugăciunea: când vă

rugați singuri, rugați-vă pentru toți și pentru fiecare! Și adăugați: „Și pentru rugăciunile lui, sau pentru rugăciunile lor, miluiește-mă”. Astfel, treptat, se va lărgi conștiința noastră. Și acest fapt este, și el, legat de întrebarea despre ascultare...

Cineva a zis: „Bine, ascultare de igumen!” Nu, nu numai de igumen! În organizarea noastră, desigur, unimea voirii o exprimă cu precădere igumenul. Dar atitudinea noastră este aceea ca în legătură cu fiecare om să fim gata a împlini voia lui, iar nu pe a noastră. Iar atunci, treptat, se lărgește conștiința noastră, și dintr'o dată ne poate veni – cu adevărat neașteptat nouă înșine – plânsul pentru întreg Adamul. Astfel ascultarea monahală începe cu mărunțișuri, cu muncile cele mai neînsemnate, însă se sfârșește cu conștiința „EU SÂNT”.

Astfel, din fapte mici și simple ale ascultării se zidește atitudinea noastră: nu voiesc să am propria voie a sângelui meu căzut, ci voiesc ca în venele mele să curgă viața lui Dumnezeu Însuși. Dacă Dumnezeu ne-a zidit după chipul Său, pentru o viață asemenea Lui, atunci, după această descoperire, ea de acum devine țelul nostru. Și, zi și noapte, ne stăpânește puterea atragerii lui Dumnezeu. Și se poate întâmpla astfel încât omul însuși nu deslușește unde este și cine este.

Ni se spune: „Păziți poruncile!” – Noi nu sântem în stare să păzim porunca lui Dumnezeu: aceasta vine treptat către noi (deși poate veni și dintr'o dată). Începând prin a tăia mișcările propriei voiri spre a împlini altă voie, omul ajunge la a fi gata apoi, înaintea lui Dumnezeu, să păzească poruncile Lui. Noi trebuie

să păstrăm ţelul cu osârdie şi cu însuflare: atunci vom primi rodurile vieţii noastre în Hristos, iar chipul gândirii noastre desăvârşit se primeneşte. Gândirea lumii căzute nu primeşte cele fără de început: ele desăvârşit îi depăşesc logica. Noi înşine ne naştem ca făpturi zidite, într'o anume clipă, şi nu putem cuprinde neînceputul. Dar vine această conştiinţă urmând Cuvântului-Hristos, şi omul zice: „Acum, Hristoase, întru Tine şi prin Tine, eu sânt".

Astfel, din lucrurile cele mai mici, putem dintr'o dată să ne schimbăm şi să facem ca viaţa noastră să fie plină de prezenţa Dumnezeului Celui Fără-de-început.

Rostind Simvolul Credinţei, amintiţi-vă de ultimele lui cuvinte: „Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie!" – Aşa trebuie să trăim: „Aştept". Căci energia învierii este în credinţa noastră. Acest element este deosebit de important. Mi s'a întâmplat să întâlnesc oameni care ziceau: „Eu nu doresc deloc viaţă vécinică, nu doresc deloc nimic din îndumnezeirea voastră". Neînţelegând sensul propriilor cuvinte, ei înşişi se osândesc la vécinica despărţire de Dumnezeu. Căci în cuvintele „Aştept învierea morţilor" se cuprinde energia învierii. Dar, bineînţeles, „învierea" nu aşa precum unii o aşteaptă, că Hristos cel înviat Se va întoarce în acelaşi trup şi Îşi va continua treaba. Nu! „Învierea" – de acum într'o altă formă a fiinţării. Căci a trăi în trup nu este ţelul nostru final, fiind doar procesul facerii de dumnezei; altfel spus, a vécinicilor prieteni ai

lui Dumnezeu, Tatăl nostru. Şi astfel, dez-nădejdea[1] este pierderea conştiinţei că Dumnezeu voieşte a ne da viaţa Sa cea din vecinicíe. Lumea trăieşte în deznădejde. Oamenii singuri s'au osândit morţii.

Există două feluri de înclinări în nevoinţă. Una dintre ele se exprimă prin meditaţie şi printr'o oarecare *relaxare*, pentru ca mintea noastră să treacă în lumea gândirii pure. Însă calea lui Hristos este alta. Între aceste două căi – *relaxare* şi încordare – încordarea este calea noastră. În fiinţarea noastră monahală ne învăţăm nu a fi în starea *relaxării* şi a contempla cu mintea, nu: noi sântem în toată vremea încordaţi ca o strună, până la ultima încordare. Şi încercaţi să păstraţi această strună pururea încordată. În rugăciunea noastră, când ne aflăm în biserică, muşchii noştri sânt încordaţi şi atenţia noastră acolo. Iar rugăciunea noastră nu este liniştea gândului nepătimaş ce trece dincolo de hotarele tuturor suferinţelor pământeşti. Nu, noi trăim suferinţele întregului Adam. Şi aceasta este viaţa noastră. Din afară viaţa monahală este liniştită. Dar eu o pot asemăna liniei de înaltă tensiune: prin ea trece energia care pune în mişcare trenuri, fabrici, încălzeşte case; dar iată că o păsăruică poate şedea pe acea sârmă. Aşa şi creştinul: el este o astfel de „sârmă pe care poate şedea păsăruica" fără nici o primejdie, şi în acelaşi timp este o energie care poate cu adevărat exploda întreaga lume. Astfel, din afară viaţa noastră nu prezintă nimic deosebit, dar înlăuntru, prin faptul de a fi gata către ascultare,

---

[1] În rusă, lit. „dez-aşteptarea". (N. tr.)

noi ne aflăm pururea într'o stare de încordare: cum să petrecem neclintiţi în gândul cel vécinic al lui Dumnezeu pentru om. Iată ce este important. Aceasta şi este şcoala monahală: prin mica nevoinţă a ascultării omul trece în fiinţarea cea fără de început a Dumnezeului nostru, lucru despre care nu putem vorbi logic.

Aşadar, păstraţi această rânduială: din afară nimic nu se vede, dar înlăuntru – încordare. Şi atunci vom dobândi intrarea în vécinica împărăţie a lui Hristos.

8
DOMNUL S'A SUIT PE GOLGOTHA SPRE A MÂNTUI PE TOŢI [1]

Noi sântem însoţitorii lui Hristos, urmând răstignirii Lui pe Golgotha pentru întreg Adamul. O clipită a fost vedenia lui Hristos de către Cuviosul Siluan şi Cuviosul Serafim, dar calea noastră este treptată. Pentru pocăinţă şi lărgirea viziunii propriului păcat ca al lui Adam. Pentru îndulcirea de a fi ascultător în mănăstire. Pentru îndoita cale a bucuriei întru Dumnezeu şi a suferinţelor lui Hristos. Pentru încordarea rugăciunii bisericeşti (nu relaxarea). Însuflarea atârnă şi de Dumnezeu, şi de noi înşine. Pentru calea către asemănare-îndumnezeire.

Ca şi în celelalte cuvântări, astăzi cuvântul meu se îndreaptă către tinerii fraţi şi surori pe care ni i-a dat Dumnezeu. Ţelul meu este a-i ajuta să înţeleagă pentru ce sânt ei acì şi care este ţelul final ce stă înaintea noastră a tuturora. Atunci – fie ţelul îndepărtat sau apropiat – ei, iubiţii noştri fraţi şi surori, vor păşi pe această cale cu o adâncă conştientizare a însăşi esenţei ei.

Cuvântul meu către voi astăzi, iubiţi fraţi şi surori, va fi într'o neorânduială, pentru că vom vorbi şi despre „început", şi despre „sfârşit". Înaintea noastră se află Dumnezeul NESFÂRŞIT DE MĂREŢ, Căruia voim să slujim, însă în noi înşine trăieşte ceva, matematic vor-

---

[1] Nr. B-8 (1 Oct. 1990), după numerotarea M[T1].

bind, NESFÂRŞIT DE MIC: conştiinţa noastră egoistă. Dacă mintea noastră se va muta de la fiinţa absolută şi pozitivă, la acea formă a fiinţării care ne este dată şi pe care o purtăm în sine, atunci, desigur, distanţa pare atât de uriaşă încât mintea, cum zice slavona, „neputinţează" (изумевает).

Dar în ce constă izbitoarea deosebire, şi de ce îmi este greu a vorbi despre aceasta? – Pentru că ceea ce pentru noi pare absolut de neajuns, pentru Dumnezeu este uşor şi cu putinţă. Când în Evanghelie apostolii spun: „Dacă aşa, atunci cine se poate mântui?", adică dacă poruncile lui Hristos depăşesc cugetul şi puterile noastre – Domnul le răspunde: „La oameni aceasta este cu neputinţă, dar la Dumnezeu toate sânt cu putinţă"[1].

Mă repet, dar repetiţiile sânt de neocolit, în măsura în care rodul lor va fi cunoaşterea. Iată voiesc din nou a vă arăta pilda Domnului Care S'a urcat pe Golgotha pentru a mântui întregul Adam[2]. Dimensiunile cugetului lui Hristos ni se deschid puţin câte puţin în Biserică, arătându-ne în acelaşi timp şi adevăratele dimensiuni ale actului Său: moartea Sa a îmbrăţişat întreaga făptură, întregul Adam. Şi cât de departe de acestea este cugetul nostru! Noi trăim ca o mică frăţie. Iar nouă ne trebuie a ne ruga atât de mult şi atât de stăruitor – cu plângere şi cu durere în inimă – pentru ca Dumnezeu să ne dea a înţelege că aceasta este familia noastră, că sântem împreună-călători în nevoinţa noastră de a urma paşilor lui Hristos. Dacă până şi acest mic cerc de

---

[1] Vezi Mt. 19: 25-26.
[2] Vezi Troparul Ceasului al Şaselea, din Postul Mare.

persoane nu-l putem purta încă în conştiinţa noastră, cum vom putea trăi întregul Adam, de-a lungul veacurilor şi întinderilor? Vădit că „omului, aceasta este cu neputinţă", precum a zis Domnul.

Dar iată, toţi ştiţi de contemporanii noştri – Serafim din Sarov şi Siluan Athonitul. Şi Serafim din Sarov, şi Siluan aveau în jur de 28 de ani când au văzut pe Hristos. Iar cel mai apropiat de noi, fireşte, este Siluan. El a început a se ruga pentru întregul Adam cu mare plâns, mai mult decât însuşi pentru sine. Precum pe cruce „ÎNTRU UN CEAS pre tâlhariul de Rai ai învrednicit", aşa şi cu Serafim şi Siluan: a fost o singură clipită, cea în care li S'a arătat Hristos. Iar în acea clipită Domnul le-a împărtăşit starea Lui şi dimensiunea cugetului Său. Pentru Siluan, de acum nu mai exista Adamul primelor pagini din Biblie, ca o oarecare „idee", „legendă", sau ca o fantezie poetică total nebună. Nu! – Era o stare reală, în care întregul Adam se trăieşte înlăuntrul omului. Astfel, calea pentru noi este, pe de-o parte, nestrăbătut de lungă, iar pe de alta, atât de scurtă: într'o clipită Hristos ajunge la noi.

Iar când ne mişcăm între aceşti doi poli – al nesfârşit de marelui Dumnezeu şi al nesfârşit de micii stări a egoismului nostru de după căderea lui Adam – cum poţi să le îmbini pe amândouă, cum să vorbeşti despre ele? Experienţa de veacuri a Bisericii a arătat că astfel de cazuri ca Serafim şi Siluan sânt cât se poate de rare. Poate din pricina faptului că nu este o cale a nevoinţei mai dureroasă decât calea celor ce dintru bun început au văzut pe Hristos. Fiecare dintre noi de-abia

începe să trăiască pe Hristos şi deja suferă din pricina nepotrivirii şi ciocnirii între cugetul lui Hristos şi cugetul fiinţării noastre lumeşti. Creştinul nu are unde să-şi plece capul[1], însă trăirea acestei stări nu este dată tuturor în aceeaşi măsură. Deoarece pilda, rugăciunile şi scrierile iubitului nostru Părinte Siluan sânt temeiul duhovnicesc al fiinţării noastre acì, vom purta în cugetul nostru gândul că pentru Dumnezeu totul este cu putinţă într'o clipită – noi înşine vom merge însă pe calea pe care ne-au sfătuit-o Părinţii: adică treptat, prin nevoinţa de zi cu zi în rugăciune, a ne însuşi cugetul lui Hristos suindu-Se pe Golgotha. Voi, desigur, deja ştiţi şi credeţi şi trăiţi în conştiinţa că Hristos ne-a răscumpărat pe toţi, şi că fiecare dintre noi, oricât ar fi el de mic şi de neînsemnat, rămâne din veac în cugetul Lui. De o vom purta în sine, atunci mintea noastră, desigur, se va îndrepta către suirea pe Golgotha, şi toată viaţa noastră se va desfăşura într'o altă rânduială. Cuprinsul fiecărei clipe negreşit va fi mai mare decât în viaţa noastră de dinainte.

Unul dintre cei de curând veniţi m'a întrebat: „Cum poţi dobândi duhul rugăciunii de pocăinţă?" Din întrebarea lui este vădit că cel ce mă întreba nu a trăit în chip tragic vreo clipă a păcatului, iar aceasta mă bucură – înseamnă că au venit către noi cei încă nu zdrobiţi până la capăt de starea lumii ce ne înconjoară. Însă aceasta nicidecum nu înseamnă că sântem sfinţi şi că nu avem păcat. Desigur, păcatul este prezent în noi, în

[1] Vezi Mt. 8: 20.

deplinul său cuprins, dar a-l vedea noi înşine, în starea în care am venit, ne este cu neputinţă. Şi nimenea dintre omeni nu poate limpede şti dimensiunea păcatului fiecăruia dintre noi înaintea lui Dumnezeu. Aceasta o ştie numai Însuşi Dumnezeu. Astfel, Domnul a spus celor de pe vremea Sa: „De nu veţi crede că Eu sânt Cel ce M'am descoperit lui Moisì pe Sinai, veţi muri în păcatele voastre"[1]. Bineînţeles, fără Hristos, fără Duhul Sfânt, noi nu ne putem vedea greşalele. În realitate, ar trebui de-a lungul întregului an să zicem rugăciunea Cuviosului Efrem Sirul: „Ci duhul întregii-cugetări, al smeritei-cugetări, al dragostei, al răbdării, al pocăinţei, al umilinţei, al ascultării – dă mie. DĂRUIEŞTE MIE A-MI VEDEA GREŞALELE..." Iar aceasta trebuie să purtăm în cugetul nostru în fiece zi: liniştit, fără nici un semn exterior, de nimeni văzut din afară. Şi atunci treptat se va ivi priveliştea că păcatul lui Adam este păcatul nostru al tuturor. Şi atunci se va naşte în noi rugăciunea pocăinţei – pentru sine, iar apoi până la capăt, pentru întreaga omenire. A renaşte firea noastră căzută şi a o face întreg sfinţită de cuvântul lui Hristos, şi lucrarea vieţii după poruncile sale este o sarcină căreia îndeobşte, istoric vorbind, îi trebuie mulţi ani. Şi astfel, în mănăstiri, începem a păşi către Hristos cu o conştiinţă lărgită până la dimensiuni cosmice şi mai presus de cosmos.

Începem cu mici fapte ale ascultării, lepădându-ne de mărunta voie individuală a trupului nostru căzut, a

---

[1] Vezi Io. 8: 24.

conştiinţei psihicului nostru. Astfel putem trăi îndulcindu-ne de faptul că Dumnezeu ne-a dat chipul monastic al vieţuirii. De ce vă zic: „îndulcindu-ne"? Iertaţi-mă, dar mie Dumnezeu mi-a dat această îndulcire întru începutul vieţii mele călugăreşti. Eu cucernic gândeam, şi purtam în rugăciunile mele pe igumen şi pe cei ce împreună trudeau cu el; ei toţi se îngrijeau de viaţa întregii mănăstiri, iar mintea mea era deplin slobodă de griji lumeşti: grija lor îmi dădea putinţa de a fi fără grijă în planul celor pământeşti. În articolul meu „Despre temeiurile nevoinţei orthodoxe" vorbesc despre faptul că prin ascultare ni se poate da rugăciunea curată, pe care de-abia dacă o pot dobândi cei mai mari filosofi şi chiar theologi[1]. A se afla în această stare a minţii curate ce stă necontenit înaintea feţei Dumnezeului Absolut – iată ce înseamnă cu adevărat „împărăţia lui Dumnezeu venind întru putere"[2].

A fi ascultător este un dar de sus, pe care noi trebuie să-l însuşim. Fiecare dintre noi trebuie să cugete că săvârşeşte un păcat dacă cererii sau nevoii fratelui răspunde cu lepădare. Fie ca prima mişcare să fie urmarea stării noastre de a fi pururi gata a cinsti voia fratelui nostru, iar nu a noastră. Astfel vom ajunge a ne smulge din cadrele strâmte ale stării noastre de după cădere. Iar nevoinţa aceasta multora le poate fi grea.

Începătorii, voi care aţi absolvit studii superioare şi facultăţi, toţi sânteţi victime ale formării în această

---

[1] Vezi *Naşterea întru Împărăţia cea neclătită*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 179.
[2] Mc. 9: 1.

lume, şi a vă lepăda de propriile gânduri şi voiri, răbdând deşertarea, vă poate fi deosebit de greu. Aşa cum zice Cuviosul Ioan Scărarul, „ascultătorul stă de-a dreapta lui Hristos cel răstignit"[1]. Şi dacă vom fi preocupaţi de această problemă, atunci toate mişcările noastre – şi ale minţii, şi ale inimii – sânt deja mişcări într'un alt tărâm al fiinţei. Iar atunci nu va mai avea însemnătate ce face fiecare. Vorbesc în cuvintele lui Siluan, marele şi binecuvântatul nostru părinte: „În lumea aceasta fiecare îşi are ascultarea: unul este împărat, altul patriarh, al treilea învăţător, al patrulea tâmplar... Iar aceasta nu are însemnătate!"[2] În conştiinţa lui nu era urmă de zavistie, nici faţă de bogaţi, nici faţă de cei puternici. Spunea că acest lucru nu are însemnătate; dar cine iubeşte pe Hristos, acela, în măsura puterii şi încordării dragostei sale, va fi mai aproape de Dumnezeu – şi iată ce are însemnătate. Dacă Dumnezeu vă va da acest cuget, atunci vă veţi slobozi de orice mişcare a zavistiei (n'aş vrea să folosesc cuvântul „zavistie", ci vreun alt cuvânt, mai puţin dur). Să lăsăm pe toţi şi pe fiecare să trăiască pe pământ aşa cum vor ei: nu înclinăm câtuşi de puţin a aduce vătămare vieţii lor. Pentru noi toată viaţa purcede de la Faţa lui Dumnezeu Însuşi, precum vedem la Hristos. După Evanghelie, El şi-a săvârşit lucrarea contrară faptei lui Adam în Rai, şi tot timpul purta în cugetul Său pe Tatăl, şi cu El vorbea, cu Tatăl, iar nu cu cei ce

---

[1] *Scara* 4: 37. În *Filocalia* vol. 9, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1980, p. 105.

[2] Vezi *Între iadul deznădejdii şi iadul smereniei*, op. cit., p. 63.

Îl răstigneau şi ucideau. Pentru aceştia, El a zis: „Doamne, iartă-i că nu ştiu ce fac”[1]; iar înaintea Lui sta patima cea de bunăvoie, contrară faptei lui Adam.

Care este nevoința noastră? Aceea de a birui voia noastră individuală, păcătoasă, devenind purtătorii cugetului lui Dumnezeu Însuşi, adică al lui Hristos. Care este sarcina? Aceea de a gândi precum gândeşte Însuşi Dumnezeu, şi aceea de a vedea lucrurile precum Însuşi Dumnezeu le vede. Iar din lucruri mărunte se dobândesc urmări uriaşe, mărețe, ce pot uimi pe tot omul: „Şi cum este aceasta cu putință?”

Şi aşa, să vă dea Domnul, vouă tuturor, iubiții mei frați şi surori, a purta în sine cugetul lui Hristos, şi puțin câte puțin, cu răbdare, zilnic a purta nevoința tăierii propriei voi individuale, pentru a intra în şuvoiul celei mai nainte de veci şi vécinicei voi a lui Dumnezeu Însuşi: Facă-se voia Ta, precum în ceriu, şi pre pământul inimii noastre. Iar când vom intra în acel şuvoi a toată lumea, şi mai nainte de lume, şi mai presus de lume, al voii lui Dumnezeu, atunci vom simți că în venele noastre a început să curgă viața vécinică. Şi atunci tot ceea ce pentru noi fusese logic cu neputință, dintr'o dată se va face fapt al vieții noastre.

Aşa, să binecuvânte Dumnezeu venirea voastră la noi, iubiți frați şi surori nou-veniți. Pregătiți-vă a păşi pe o cale îndoită: pe calea bucuriei în Dumnezeu şi pe calea suferinței Celui Întrupat Cuvânt al Tatălui. Această cale este necontenita împreună-împletire – dacă

---

[1] Vezi Lc. 23: 34.

nu a Golgothei, atunci a Ghethsimaniului, iar dacă nu a Ghethsimaniului, atunci a altor stări ale lui Hristos Cel ce pătimeşte – cu simţământul vieţii celei noi înlăuntrul nostru. Către Maica Domnului toată lumea aleargă cu durere şi cerând ajutor, iar unor sfinţi le-a fost dat a vedea pe Maica Domnului rugându-se necurmat pentru întreaga lume. Rugăciunea pentru întreaga lume este, bineînţeles, urmarea dragostei atotcuprinzătoare şi plină de suferinţe a lui Hristos; iar această iubire, de acum este de nerăpus, şi ea cuprinde şi măreţia, şi înţelepciunea, şi tâlcul, şi puterea, şi frumuseţea – şi tot ce voiţi. Şi atunci suferinţele nu se mai trăiesc pe pământ ca moarte, ci ca răsfrângerea, într'o formă sau alta, a aceleiaşi cunoscute iubiri a Tatălui. Aşadar, însuflaţi-vă spre o astfel de viaţă şi puneţi în sinevă început trainic.

Mi-am amintit de o altă întrebare a nou-veniţilor: „Spuneţi-mi, Părinte Sofronie, ce să fac când mă aflu în biserică la rugăciunea de obşte?" Fireşte, acelea sânt ceasuri minunate – a se afla în lăcaşul unde cineva cheamă asupra Numelui Domnului! Pentru a nu li se risipi luarea-aminte nevoitorii creştini se ţin într'o mare încordare a trupului, iar nu aşa cum este propriu celor care merg pe calea *relaxării*, în meditaţii. Iar când împrejurul vostru se va chema Numele Domnului şi veţi trăi în acea atmosferă, cu anii, toată firea voastră va renaşte: nu dintr'o dată, ci treptat, prin împărtăşirea cu Trupul şi Sângele lui Hristos. Rugaţi-vă ca Domnul, prin prezenţa Sa, să ne dea a ne vedea greşalele şi scăpătările – toată starea noastră greşalnică să o înţelegem ca starea urmării căderii lui Adam.

Însuflarea, de neapărată trebuință vieții creștinești, se înțelege ca dar al Duhului Sfânt, însă ea nu atârnă de singur Dumnezeu. De la El purcezând, ea poate ajunge la noi – numai de o vom primi și o vom dori noi înșine. Căci trebuie a se face armonioasa împletire a două voi: și cea a lui Dumnezeu Însuși, și voia noastră.

Dacă Domnul S'a suit pe Golgotha, purtând și ca om o conștiință cosmică și mai presus de cosmos, atunci, firește, fiecare faptă a Sa dobândește o însușire mai presus de cosmos. Ceilalți răstigniți împreună cu Dânsul nu purtau acest cuget, și suferințele lor erau de un alt ordin decât suferințele lui Hristos. Așa și voi, începând cu „Doamne, miluiește pre mine, păcătosul", treptat veți ajunge la cugetul a toată lumea, când ființarea voastră va fi de acum nedespărțită de întregul trup al omenirii. Și atunci rugăciunea noastră va dobândi dimensiuni deja cosmice. Dar deocamdată strigați: „Doamne, miluiește pre mine, păcătosul". Și nu trebuie să gândim că deja stăpânim cele de pe urmă, dar este bine a ști despre această cale și despre cele ce se predau în școala ce se numește „mănăstire". Căci oamenii privesc din afară și nu văd nimic, și zic: „Ce stau ei acolo și nu fac nimic?!" Și străin le este cugetul pe care îl purta în Sine Hristos, și pe care voiește să ni-l împărtășească pentru a ne face asemenea Lui Însuși – pe veci. Dacă va fi tensiune între noi și Hristos, în loc de armonie desăvârșită, atunci nici nouă, nici lui Hristos nu va fi cu putință a împreună-trăi Vécinica Împărăție în armonia proprie ei. Așadar, noi voim a ne însuși treptat însuși cugetul Dumnezeului nostru, și

astfel a dobândi ceea ce Părinţii numesc îndumnezeire. Mântuirea chiar este îndumnezeirea, care constă în însuşirea cugetului asemănător lui Dumnezeu, iar nu în faptul că am devenit dumnezei pentru alții.

9
PENTRU ÎNȚELESUL PĂCATULUI, AL POCĂINȚEI, AL ASEMĂNĂRII CU DUMNEZEU, AL RUGĂCIUNII ȘI AL CELORLALTE PROBLEME ALE NEVOINȚEI[1]

În mănăstire ni se subțiază înțelegerea fiecărui păcat. Pentru pocăința celui ce boleşte. Țelul nevoinței: asemănarea cu Dumnezeu în reacțiile noastre. Cuvântul „din-afară-mişcat". Pentru Rugăciunea lui Iisus. Pentru felul cum trebuie să se rostească. Pentru semnul crucii. Situația practică a mănăstirii. Pentru însuflarea ce niciodată se împuținează. Pentru „atotcunoaşterea" înfumurată, lumească, și cunoaşterea plină de smerita-cugetare, creştină.

De fiecare dată când Dumnezeu îmi dă a vă vedea adunați laolaltă, în chip firesc se bucură inima mea. Faptul că ne adunăm în fiecare săptămână este cumva nou în viața noastră, şi cred că trebuie să întărim acest bun obicei, folosind fiecare ceas al vieții ce ni s'a dat pentru clădirea mântuirii noastre. Este puțin, o singură cuvântare de o jumătate de oră. Aş dori ca şi altcineva să vorbească despre alte laturi. Slavă Domnului că am putut face şi atât.

Ieri, într'o lungă plimbare, am întrebat pe toți şi pe fiecare despre ce ați dori să vă vorbesc azi, şi toți s'au

---

[1] Nr. B-12 (15 Oct. 1990), după numerotarea M^{T1}.

aflat în încurcătură. Înțeleg încurcătura. În clipa de față mi-a venit un gând în legătură cu un fenomen curios în viața călugărului: câtă vreme trăia în lume, mintea lui, împrăştiată în multe părți, nu percepea ce se petrece înlăuntru. Dar venind la mănăstire, mintea i se adună lăuntric, şi din ce în ce mai mult vede în sine abateri de la poruncile lui Hristos. Şi se naşte simțământul că, venind în mănăstire, omul devine din ce în ce mai rău, iar nu mai bun. Însă nu pentru că omul are mai multe gânduri rele în mănăstire decât în lume, nu, ci pentru că, adunându-se lăuntric, începe a vedea în sine mai pătrunzător toate neajunsurile şi suferă din pricina lor, şi zice: „Am devenit mai rău decât când eram în lume". Începând cu păcatul strămoşilor, putem face o paralelă precum urmează: Pe masa de operație zace un bolnav, doctorii îi deschid trupul şi peste tot găsesc prezența metastazelor canceroase. La fel şi cu noi: reacțiile noastre la tot ce întâlnim în viață ar trebui să fie în armonie cu poruncile lui Hristos, dar oriunde ne-ar „deschide", vedem că nu astfel stau lucrurile. Şi începem să suferim din această pricină, şi căutăm ieşire, dar ieşirea iată care este: nu întru a ne vedea mai buni, ci în conştientizarea că tocmai aceasta este calea noastră. Iar dacă mai nainte nu ne îngrijoram de vreun păcat, chiar săvârşit cu fapta, în mănăstire ne îngrijorăm chiar şi când sântem atinşi de gânduri nu bune: gândurile slavei deşarte, ale superiorității, uneori ale mulțumirii de sine ş.a.m.d. Când citiți Viețile Sfinților, amintiți-vă de cuvântul Părintelui Iuvenalie, care îmi fusese vecin de chilie la Athos în mănăstire. El mi-a

zis: „Părinte Sofronie, mie îmi place să citesc Vieţile Sfinţilor. Îmi este drag să văd şi să aud şi să învăţ cum s'au mântuit ei din stări de păcat". Astfel în mănăstire, în acest binecuvântat aşezământ al Duhului Sfânt, îndeobşte se subţiază înţelegerea a tot ce este abatere de la legea dragostei Tatălui. De sântem zidiţi după chipul Dumnezeului Iubirii absolute, vom aştepta să zărim în noi răsfrângerea „chipului şi asemănării" ei, şi suferim câtă vreme nu sântem în starea când fiecare din reacţiile noastre în chip firesc îngână pe acest Dumnezeu al Iubirii.

Cum putem face ca duhul nostru să devină atotcuprinzător în avântul dragostei sale pentru întreaga făptură şi pentru Dumnezeu, şi să plângă în rugăciune? Ştim din citirea Vieţilor Sfinţilor, din învăţătura şi din scrierile lor, că nici unul dintre ei nu şi-a străbătut calea fără vremelnice abateri, căderi sau înclinări către păcat. Toţi, fără excepţie, s'au mântuit prin pocăinţă. Astfel, când se iveşte în noi simţământul că sântem cu adevărat rod al întunerecului iadului – iată doritul rezultat al ştiinţei duhovniceşti. Şi, precum ştiţi, în rugăciunile Marelui Post este necontenita cerere ca Domnul să deschidă „uşile pocăinţei", această cale împărătească dintru întunerecul păcatului şi al morţii, către Dumnezeu Tatăl întru a Sa Împărăţie, cea luminată de Soarele cel neapus.

Iată, vorbesc cu voi, iar în inima mea zvâcnesc cuvintele: trebuie să fim mulţămitori lui Dumnezeu pentru faptul că ni s'a dat pocăinţa, prin arătarea în trup a Fiului lui Dumnezeu, fără de Care nimic nu a fost

făcut; cu alte cuvinte, Dumnezeu şi Făcătorul nostru. În Simvolul Credinței este spus: „prin Carele toate s'au făcut", precum şi în începutul Evangheliei: „...şi fără de El nimica s'a făcut din ce s'a făcut"[1]; prin El toate şi-au primit viață. Paradoxală privelişte: pocăința – prin simțământul ei – este o durere, o dureroasă căință față de ce sântem şi cum ne vădim a fi din zi în zi. Cu cât mai dureroasă devine ea, cu atât este mai lucrătoare în renaşterea noastră întru „omul cel nou"[2] şi în întoarcerea la chipul desăvârşit al Dumnezeului ce ne-a zidit. Şi cu toate că este un simțământ dureros, totuşi, cumva curios, împlineşte duhul pocăinței păcătosului, şi începem să iubim această stare a pocăinței.

Noi în toată vremea călătorim pe calea învinuirii de sine, şi dacă se află în noi loc, atunci Dumnezeu Însuşi Se pogoară în „pivnița" noastră, întunecată pivniță (nu zic „etaj", ci „pivniță"), şi ne ridică la Sine. Şi când se pogoară în „pivnița noastră", în chip străin, prezența Sa preface totul întru fericita Împărăție a Tatălui.

Iată, îmi vine următorul gând: să luăm un lemn şi să lovim în el. Sunetul va fi reacția lui firească, proprie firii lui. De vom lua un alt obiect, vreun metal oarecare, el va da un alt sunet, o altă reacție. Iar reacția noastră la fiecare întâmplare a vieții trebuie să fie cea la care ne îndeamnă porunca. A deveni un om ale cărui reacții vor fi asemenea reacțiilor lui Dumnezeu – iată țelul nevoinței noastre. Şi astfel, dacă are loc în noi o lucrare prin care ne vedem din ce în ce mai răi, este Dumnezeul cel

---

[1] Io 1: 3.
[2] Vezi Col. 3: 10.

Înțelept (sau, în vechile rugăciuni, „măiastru”) Care orânduieşte astfel încât noi cu adevărat suferim, bolim din pricina ei, şi dorim a ne slobozi.

Duhul nostru petrece într'o necontenită mişcare şi trăieşte ca şi fără noimă, fără orice logică, aşa cum este şi cuvântul meu. Iar aceste clătinări ale duhului înlăuntrul nostru pot dobândi uneori o trăsătură plină de suferință, tragică. În ciuda întregii noastre nevoințe, a întregii noastre suferințe, nimic nu izbândim: reacțiile noastre nu sânt ca ale acelor obiecte, proprii firii lor. Iar firea noastră trebuie să fie asemenea lui Dumnezeu.

Dar de ce cuvântul meu este fără rânduială, atunci când eu caut un cuvânt unitar? Dacă vom vorbi serios, ne atingem de un fenomen de o mare însemnătate – faptul că noi sântem făpturi „din-afară-mişcate”: o anume altă putere ne mişcă. Şi iată, puterea la care vă gândiți acì se răsfrânge în cuvântul meu. Şi însuşi cuvântul este răsfrângerea faptului că zilele noastre se desfăşoară tot atât de neorânduit precum vorbesc eu. Noi tot mereu ne învârtim *autour du pot*[1] (ca o curcă chioară), noi tot mereu căutăm. Iar ceea ce încerc eu este a aduna *dans le pot*..., pentru ca toate să se petreacă de acum înlăuntrul acestui *pot*, acestei oale. Şi acest *autour du pot* este firesc, câtă vreme nu am trăit cu adevărat venirea Duhului Sfânt în noi. Atunci toate devin una...

Rugăciunea întru numele lui Iisus ne este poruncită de El Însuşi: „Cereți întru numele Meu”[2]. Dar

---

[1] „În jurul oalei” (în limba franceză). (N. tr.)
[2] Vezi Io. 16: 26.

faptul de a folosi acest fel de rugăciune cere multă luare aminte în viața noastră de zi cu zi. La Athos viața duhovnicească este foarte lesnicioasă, pentru că toate cele de trebuință sânt asigurate. Acolo monahii pot închina rugăciunii opt ceasuri, douăsprezece, şi mai mult... Dar aşa ceva nu este pentru toți: de departe nu pentru toți. Şi chiar atunci când rugăciunea lucrează necurmat, ea lucrează altfel, fără participarea minții noastre. Rugăciunea mişcă, cum ar fi, înlăuntrul inimii însăşi, iar mintea se poate îndeletnici cu altceva. Şi atunci putem împlini porunca Apostolului: Pururea rugați-vă, „neîncetat vă rugați"[1].

Fiecare îşi are măsura sa. La Athos, într'o mănăstire, aproape patru ceasuri se repetă rugăciunea, pe lângă dumnezeieştile slujbe. Iar experiența a arătat că, şi lipsind trebuințele de zi cu zi, omul nu poate susține o asemenea rugăciune. Personal, la început eu pusesem trei ceasuri dimineața şi trei seara, iar apoi am redus-o la două ceasuri dimineața şi două seara. Cu alte cuvinte, după pravila mănăstirii, patru ceasuri sânt închinate rugăciunii. „În numele Meu draci vor scoate", zice Hristos[2]. Atât de lucrător este acest mare Nume! Dar Dumnezeu se poartă cu noi cu multă gingăşie, căci se pot afla ceasuri de rugăciune în care omul nu poate rosti Numele lui Hristos, căci este prea măreț. Este ca şi atunci când ne rugăm şi zicem: „Tatăl nostru". Dumnezeu poate da o stare când mai mult decât cele două cuvinte, „Tatăl nostru", duhul nici nu mai poate spune.

---

[1] 1 Thes. 5: 17.
[2] Mc. 16: 17.

Aşa, atunci când omul rosteşte numele „Iisuse Hristoase, Fiul Tatălui, Cela ce ridici păcatul lumii, miluieşte pre mine, păcătosul", trăirea acelor cuvinte poate şi trebuie să cutremure şi să atragă întreaga noastră fiinţă. Probabil că aşa va fi în Cer. Dar pe pământ, în acest trup, noi nu am putea să o răbdăm şi, desigur, degrab am părăsi lumea. De aceea lucrarea rugăciunii se desfăşoară de-a lungul anilor, zecilor de ani, cu răbdare şi în aşteptarea clipei când Însuşi Dumnezeu va veni în noi să trăiască Numele Său. Bineînţeles, tainic, Numele lui Dumnezeu mare este. Care este înţelesul cuvintelor lui Hristos: „În numele Meu"? Ar fi vreo oarecare despărţire între El Însuşi şi Numele Său? Dar, într'un fel sau altul, ne rugăm cu numele lui Hristos Însuşi, şi zicem în biserică: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne", şi repetăm aceeaşi. Însă nu este vorba de o repetiţie fără sens, ci rugăciunea este una şi aceeaşi, pentru a păstra în noi întreagă puterea ei. Unora li se pare nefolositoare această repetiţie: „Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte..."

La Athos, un monah, care fusese mai nainte guvernatorul Sfântului Munte, m'a întrebat:

- Părinte Sofronie, nu vi se pare de prisos că se zice de patruzeci de ori „Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte"? Da' zi-o de trei ori, şi dă-i pace!

Îi zic:

- În Biserică se obişnuieşte ca uneori să se zică o singură dată, uneori de douăsprezece ori, iar alteori de

patruzeci de ori – după tragerea inimii diferiţilor oameni. Căci sânt oameni care ar dori să o zică zi şi noapte... Aşa că trebuie să o rabzi; nu toți se roagă la fel: Biserica se roagă în chipuri diferite.

Însă, este drept, din punct de vedere tehnic, rugăciunea se săvârşeşte întotdeauna cumva „defectiv”, aş zice. În ce constă neajunsul? Un bătrân zicea: *Kyrie eleison* în grabă: „*Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyr... son, Kyr... son*”. Dar, bineînțeles, nu aşa ar trebui să fie. Dar cum să cultivi felul de a rosti de patruzeci de ori „Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte...”, pentru a păstra atenția minții? Ce înseamnă „miluieşte”? – „Tămăduieşte-mi păcatul, fă-mă în stare a înţelege voia Ta”. Iată ce înseamnă „miluieşte”. Se zice cuvântul „miluieşte”, fiindcă cer de la Dumnezeu mila – să se pogoare până la mine.

Cuvintele *Kyrie eleison*, în greacă şi în rusă[1] sună altcumva decât în franceză, *Seigneur, aie pitié*, sau în engleză, *Lord have mercy*. Francezilor nu le place cuvântul *pitié*, şi ce să le faci?

Dar rugăciunea poate ajunge într'o stare când Dumnezeu este cu noi, iar rostirea Numelui Său cu adevărat ne arde ca un foc. Aşa ar trebui să se rostească şi „Tatăl nostru”. Esențial vorbind, dacă o singură dată în viață vom rosti aceste cuvinte, „Tatăl nostru”, în adevăratul lor înțeles, potrivit realității ființei însăşi, destul va fi. Acì este taina cum să renaştem, din starea

[1] Precum şi în română. (N. tr.)

noastră greşalnică, în cea pe care o aşteaptă de la noi Domnul.

Astfel, tema rugăciunii întru numele lui Iisus ocupă un loc foarte însemnat în viaţa Bisericii, căci este tema mântuirii lumii, fiindcă Hristos este Mântuitorul lumii. Foarte mult nu ţine de noi; dar putem spune şi dimpotrivă: mult depinde de noi. În Biserică s'a rânduit a ne ruga astfel: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte pre mine, păcătosul" – mai nainte de toate ca rugăciune de pocăinţă. Însă „păcătosul" nu o spunem decât când ne rugăm singuri: nu ne îngăduim a spune că fratele nostru este păcătos. De aceea, când spunem „miluieşte pre noi", nu adăugăm cuvântul „păcătoşii". O facem după Epistolele Apostolilor, unde toate mădularele unei Biserici Locale se numesc sfinţi. Şi cu cât mai adânc este simţământul păcatului în noi, cu atât mai mare urmarea fiecărei chemări a Numelui lui Dumnezeu. Dar încă mulţi, mulţi ani trebuie rostită rugăciunea până va începe a creşte întreaga noastră fiinţă împreună cu numele lui Hristos Mântuitorul nostru.

În articolul „Despre Rugăciunea lui Iisus"[1] aveam ca ţel să reţin pe mulţi de a se încrede în anumite scrieri ce deformează predania Bisericii. Acolo am vrut să subliniez că rugăciunea neapărat ţine de tradiţie. Este o descriere foarte concentrată, pe scurt. Dar taina rugă-

---

[1] Vezi trad. rom. în vol. *Despre rugăciune*, Schitul Lacu, 2001, pp. 109-160; şi în vol. *Rugăciunea, experienţa vieţii veşnice*, Ed. Deisis, 1998, pp. 109-141. (N. tr.)

ciunii, precum şi taina lui Hristos, este de netâlcuit, iar ea se dă a se trăi prin cercare.

Fericitul Siluan îmi spunea că în sat unii prunci, murind, îşi făceau semnul crucii. Cine, ce duh îmbia pe aceşti prunci a-şi face semnul crucii? Iar mulţi călugări au ajuns la starea când, din pricina nevoinţei şi ostenelilor, din pricina necazurilor şi durerilor, din pricina năvălirilor vrăjmaşilor omul se simte zdrobit, şi până şi trupul devine paralizat. Şi cum să ieşi din acea paralizie? Dacă sânt în stare să mişc mâna, fie şi câţiva centimetri, şi să fac semnul crucii, pe moment mă slobozesc de paralizie. Dar uneori până şi aceasta este cu neputinţă. Atunci cauţi alt mijloc de a-ţi face cruce. Puterea semnului crucii este „puterea cinstitei şi de-viaţă-făcătoarei Cruci”. Tot astfel şi cu numele lui Hristos – noi îi cunoaştem puterea din cercare. Şi nicicum nu poţi lămuri prin cuvinte cum, sau de ce.

Astfel, noi ne-am luat drept pravilă „o doză” mică: patru ceasuri pe zi, împreună a ne ruga cu Rugăciunea lui Iisus. Viaţa noastră acì nu este ca la Athos, unde poţi trăi mai simplu. Acì mereu sântem „tensionaţi”, şi această tensiune şi încordare se leagă de faptul că trăim prea aproape de lume. Dar cred că situaţia mănăstirii noastre cândva se va schimba – se va coace mai mult. Între timp tot mereu construim, trebuie încă să zidim chilii ş.a.m.d. – totul din truda noastră.

Domnul a zis: „În dar aţi luat, în dar daţi”[1]; însă iertaţi-mă, în dar, nouă aproape nimic nu ni s’a dat.

---

[1] Mt. 10: 8.

Toate darurile lui Dumnezeu, bineînțeles, nu este cazul să se plătească în bani, și sânt date ca un simplu dar; însă în viața noastră practică trebuie să plătim pentru fiecare lucru. Vedeți, acum vorbim în această biserică dăruită nouă din pronia lui Dumnezeu. Trebuie să plătim electricitatea! Însă pentru faptul că slujim ca și muncitori într'un hotel celor ce vin la noi, pentru faptul că îi primim la spovedanie și slujim Liturghia, ei ne lasă ceva bani – care însă nu acoperă cheltuielile noastre. Și totuși supraviețuim, și nădăjduiesc că mai departe vom fi și mai bine. Mulțămită faptului că pe nimeni nu îngreuiem cerând bani sau ajutor, ne păstrăm libertatea duhovnicească pe care alții nu o au. Iar aceasta are o mare însemnătate în viața noastră. Eu aș vrea ca voi toți, și surorile și frații, să înțelegeți cât de însemnată este fiecare trudă pe care o purtăm acì, ca mănăstirea să supraviețuiască așa cum este: și ca fapt văzut, materialnic, și, ce este mai important, ca fapt „viu", ca persoane. Iar în împrejurările diasporei orthodoxe în Apus, bineînțeles, nu putem aștepta plata ca în Bisericile Autocefale. Drept aceea, tot ce faceți voi este o luptă pentru libertatea noastră duhovnicească. Dacă vom face toate conștientizând ce am spus, atunci ele nu ne vor îngreuia, și Dumnezeu ne va da putere pentru muncă și trudă.

În viața noastră nu este nimica ce să nu aibă cea mai mare însemnătate. Totul este important, pentru că totul este legat de Dumnezeul cel Mare. Iar acest Mare Dumnezeu zice: „Vedeți să nu defăimați pre vreunul

din aceştia mici"[1]. Acum, vorbind despre aceasta, vă voiu zice: Multă vreme aveam obiceiul să râd de mine însumi când îmi venea un gând de slavă deşartă. Dar când am citit cuvântul şi l-am simţit mai deplin: „Vedeţi să nu defăimaţi pre vreunul din aceştia mici", mi-a venit gândul că şi eu sânt unul din „aceştia mici". Deci înseamnă că dacă Dumnezeu se îngrijeşte de mine, atunci nici viaţa mea nu este ceva mic, ci, din pricina lui Dumnezeu – mare. Aşa că, trăind acì, din gândul nostru, rânduiala şi gândirea vieţii noastre se umplu de cel mai adânc sens şi frumuseţe, deşi din afară nu se vede nimic.

Rugăciunea mea este tot mereu aceeaşi: ca Domnul să vă dea tuturor o ÎNSUFLARE care niciodată vă va părăsi. Voi ştiţi, desigur, mulţi dintre voi din experienţă, că mai ales pictorii, artiştii şi poeţii trăiesc necontenit gândul lor. Astfel şi cu noi: nu cine ştie ce visuri de poet, ci realitatea prezenţei lui Dumnezeu Însuşi, zi şi noapte, nu ne părăseşte.

În rugăciunea lui Vasilie cel Mare, pe care o citim când intrăm în altar, se zice: „Carele ai dat nouă a cereştilor taine descoperirea!" Şi când vom înţelege cu adevărat că Dumnezeu ne-a dat descoperirea vécinicelor Sale adevăruri, ne vom „îmbolnăvi" (iertaţi-mă că vorbesc aşa) cu o astfel de însuflare de neîmpuţinat. Iar atunci, în viaţa noastră, în orice împrejurări s'ar desfăşura ea, orice greutăţi am întâmpina, nimic nu va putea stinge acea flacără.

---

[1] Mt. 18: 10.

În lumea evreiască, înainte de venirea lui Hristos, totul se săvârşea prin evenimente istorice, şi aşa s'a învăţat poporul a atinge pronia lui Dumnezeu. La noi, la creştini, cunoaşterea lui Dumnezeu s'a adâncit şi lumea duhovnicească a început să înlocuiască evenimentele istorice. Înainte, Paştile erau prăznuirea trecerii prin Marea Roşie; acum Paştile noastre sânt duhovniceşti, cu Hristos. Dar primele Paşti au fost preînchipuirea Paştilor Noului Legământ.

Aşadar, dea Domnul nouă tuturor să simţim „a cereştilor taine descoperirea". Noi vieţuim acì, iar ceea ce ne este firesc să purtăm în noi înşine lumea nu ştie şi nu voieşte să ştie. De ce nu voieşte a şti? Aş zice, nu pentru că ei ştiu ceva mai mult, ci pentru că nu cunosc acel mai mult. În lumea în care trăim, societatea este clădită astfel încât nu corespunde cu Împărăţia lui Hristos. Mai cu seamă piramida acestei lumi se face vădită în universităţi: ei cred că deja au atins înălţimile cunoaşterii şi se uită cu dispreţ asupra altora, dar în realitate cunoaşterea lor se risipeşte ca şi ceaţa de la soare. Ea nu este cunoaşterea despre care zice Hristos: „Aceasta este viaţa cea vécinică, să Te cunoască pre Tine, Dumnezeu Tatăl, şi pre Carele ai trimis în lume, Iisus Hristos"[1]. Dar, practic vorbind, ştiinţa şi tehnica se preţuiesc mai presus de toate. Iar noi trebuie să ştim acestea şi să nu ne tulburăm, şi să nu credem că pentru noi este o cinste când sântem invitaţi în lume. Tot astfel

---

[1] Vezi Io. 17: 3.

precum este necuviincios a intra în biserică cu conştiinţa că cinsteşti pe Dumnezeu că intri acolo.

Adesea oamenii nu au darul de a judeca pictura sau poezia sau altceva, pentru că nu cunosc tainele artei sau ştiinţei respective. Aşa nici lumea nu ştie despre ce vorbim noi ca despre cea mai înaltă cultură, ca ţel pe care şi-l asumă mănăstirea, de a atinge cunoaşterea şi a şti pe Tatăl şi pe Iisus Hristos, Fiul Lui. Aceasta este vécinica viaţă. Este cea mai înaltă culme pentru om. Este ceea ce preocupă pe cei din mănăstire, şi întreaga cultură şi ştiinţă monastică duce către această culme.

Duhului Sfânt toată mândria Îi este străină, şi în Sfânta Scriptură ea se numeşte necurăţie. Iar lumea trăieşte cu mândria! Ea se cultivă ca aristocratism şi ca superioritate a celor învăţaţi. Ei însă înşişi nu ştiu că, mândrindu-se, închid uşa Duhului Sfânt. Dreapta atitudine a creştinului este aceea că oricâtă cunoaştere ar avea omul, şi în planul pământesc, şi în cel ceresc, el să rămână blând şi smerit ca Domnul, Care Însuşi a zis pentru Sine: „Învăţaţi-vă dela Mine, că sânt blând şi smerit cu inima”[1].

Astfel, ţelul nostru nu este de a dobândi cunoştinţe, deşi şi pe ele trebuie să le avem; şi nici funcţii, atunci când se preţuieşte o anume funcţie în administraţia societăţii, fie cea de ministru, sau de preşedinte, sau chiar de rege. Sf. Siluan spunea: „Aceasta nu are însemnătate”. Nu avea nici o zavistie faţă de cei puternici ai lumii: ei îşi au treaba lor, răspunderile lor. Dar ţelul

[1] Mt. 11: 29.

cel mai înalt este dragostea, precum zice Siluan: „Cel ce mai mult iubeşte pe Dumnezeu, acela mai adânc Îl cunoaşte”[1]. De ce dragostea şi cunoaşterea sânt una în vecinicía duhovnicească? De ce porunca este a iubi în toată vremea? – Fiindcă dragostea uneşte în însăşi fiinţa. Iar acolo unde este respingere, apărare ş.a.m.d., toate acestea înseamnă lipsa vieţii. Iar dacă este rugăciune, dragoste şi lacrimi, iată ce ne apropie de ştiinţa cea mai înaltă, prin care cunoaştem pe Tatăl, şi pe Fiul, şi pe Duhul Sfânt.

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 121.

10
PENTRU LUPTA CU GÂNDURILE. PENTRU CRUCEA CĂLUGĂRIEI ŞI OSÂRDIA ÎN CELE ALE MÂNTUIRII[1]

Cum trebuie monahii să se întâmpine unul pe altul. Trebuie să ocolim contactele fizice. Lupta cu gândurile pătimaşe. Mănăstirea: cea mai înaltă şcoală, dar însoţită de suferinţe şi prigoane. Cugetări pentru sfârşit şi pregătirea spre aceasta. Dacă vom fi nepăsători faţă de propria mântuire, şi Dumnezeu va fi nepăsător faţă de ea.

Neîncetat trebuie să ne amintim de ce sântem acì. Şi ultimul nostru ţel, nicicum nu trebuie să-l uităm. Iar calea noastră poate fi foarte lungă, precum poate fi şi foarte scurtă, prin venirea lui Dumnezeu Însuşi.

Cineva dintre voi m'a întrebat: „Şi cum trebuie să ne întâmpinăm unul pe altul între fraţi şi surori?" – Nu în toate mănăstirile este la fel. Mult mai complicat este felul mănăstirilor ruseşti; la Athos este mai simplu. Şi încă şi mai simplu la noi. La Mănăstirea Sf. Panteleimon, la Athos, în primele zile ale călugăriei mele am întâlnit următorul obicei: cel mai tânăr întâmpină pe cel mai bătrân cu rugămintea de a-l binecuvânta: „Blagosloviţi, Părinte!" Iar cel mai în vârstă răspunde: „Dumnezeu să blagoslovească!" Forma „blagosloviţi" se află

[1] Nr. B-13 (22 Oct. 1991), după numerotarea M^{T1}.

la Athos ca fiind una de obşte. Aşa se întâmpină unul pe altul monahii.

Trebuie spus că între monahii de la Athos există o rânduială nescrisă, aceea că monahii nu se ating fizic unul de altul, niciodată nu-şi dau mâna. Şi îndeobşte se feresc de orice atingere cu orice trup, chiar şi al animalelor.

Zicând aceasta, eu însumi merg purtat de braţele a doi monahi. Ei mă conduc şi mă susţin. Dar acì este vorba de o cu totul altă stare a lucrurilor: nu fiindcă sânt prea capricios, ci pentru că trupul meu se destramă.

Îndeobşte, bine este a avea drept rânduială ca monahul să nu-şi vadă golătatea. Încearcă să facă totul astfel încât să nu se vadă pe sine însuşi, şi cu atât mai puţin trupul altuia. Iar aceasta pentru că ne este de neapărată trebuinţă a ne aţinti luarea aminte pe ceea ce este mai esenţial şi a nu lăsa ochiul să ne distragă, prin ceea ce vede, de la gândul către Dumnezeu. Iar când monahul este aţintit asupră-şi, el se găseşte plin de întipăriri, nu uşoare, despre sine însuşi. Atunci îşi aţinteşte luarea aminte asupra lumii sale lăuntrice şi îşi urmăreşte fiecare mişcare legată de tot ce se petrece înlăuntru. Astfel se învaţă a-şi stăpâni gândurile care îl cercetează. „A stăpâni gândul" înseamnă a-i lua toată puterea ce are asupra noastră, când gândul este potrivnic duhului poruncilor lui Hristos. Ştiinţa cum să ne slobozim de toată robia gândurilor străine, paralele cu ţelul nostru, se însuşeşte după o îndelungă cercare – sau curând, prin lucrarea harului. Iată un fenomen obişnuit

în lume: omul se arată rob gândurilor care îl cercetează şi nicicum se poate desprinde de ele. Unii ajung a deveni pradă unui anume gând, aşa-numita idee fixă, şi nu se pot desprinde de ea. Iar lupta aceasta cere de la noi cu adevărat nevoinţă şi cunoaştere cum să lupţi cu ea.

Vorbind cu voi, am în vedere mai ales pe cei nou veniţi, fraţi şi surori. Cei dintre voi care aţi citit cartea mea vă veţi aminti că un doctor în theologie catolic, Hrisostom, a venit să viziteze mănăstirea. Şi, vorbind cu monahii, s'a uimit că ei citeau astfel de cărţi precum *Scara*, Avva Dorothei, ş.a.m.d. Monahul Vasilie, care vorbise cu acest doctor catolic, i-a povestit Stareţului Siluan despre el. Iar Stareţul i-a răspuns că noi nu numai că le citim, dar şi noi înşine am putea scrie asemenea cărţi. Dar deoarece există cărţi minunate, monahul nu gândeşte să mai adauge altele: destul cărţile din vechime. Dar când se va ivi vreo nevoie, zice el, atunci se vor ivi şi noi cărţi deopotrivă cu cele vechi.[1]

Acum, în legătură cu situaţia mea în ce vă priveşte: din ceea ce este deja scris în cărţi, fiecare dintre voi va putea să-şi aleagă citirea potrivită anumitor împrejurări. Iar a vorbi despre ceea ce am şi scris mi se pare de prisos. Citind voi înşivă, vă puteţi alege textele care vorbesc despre căile către dobândirea Duhului Sfânt. Iar în cartea mea, pe scurt, concentrat, dar este descrisă această cale: de la început până la sfârşit. Eu, ca autor al cărţii, nu-mi îngădui să vă zic: Citiţi-o cu multă luare

---

[1] Vezi *Viaţa şi învăţătura Stareţului Siluan Athonitul*, Ed. Deisis, Sibiu, 1999, p. 63.

aminte! În ea sânt descrise felurite mijloace de luptă cu gândul, cum trebuie a te purta spre a nu scârbi Duhul Sfânt Care trebuie să rămâie cu noi în toate căile noastre, şi cum se scârbeşte Duhul Sfânt prin gânduri rele sau printr'o oarecare dorinţă pătimaşă.

Rogu-vă, învăţaţi-vă înşivă cele legate de această problemă, citind cărţile despre lupta cu patimile. Dacă veţi lua, de pildă, un mic crâmpei din textul *Scării* Sfântului Ioan Sinaitul, unul, două sau trei din Capetele lui, şi toată ziua veţi fi cu luare-aminte la cele despre care vorbeşte, atunci ele vor deveni moştenirea voastră duhovnicească, de acum însuşită.

În vremea când mă aflam la Athos, nimenea dintre monahi nu se hrănea din convorbiri cu igumenul. Deabia în Noul Athon[1], unde s'au adunat mulţi învăţaţi şi theologi, au început igumenii să ţină cuvântări, dar nu peste tot. Astfel, rămâne de neapărată trebuinţă fiecăruia dintre voi să închinaţi 10-20 de minute pe zi citirii, însă citirilor legate de trezvia trebuincioasă luptei cu patimile.

Apostolul Pavel socoteşte că, drept urmare a căderii lui Adam, în noi trăieşte „legea păcatului”[2]: sântem născuţi în păcate, însăşi zămislirea noastră este o nelegiuire – „că iată întru fărădelegi m'am zămislit, şi întru păcate m'a născut maica mea”[3]. Iar atitudinea potrivnică faţă de Dumnezeu este trăsătura noastră de

---

[1] Mănăstire întemeiată pe malul Mării Negre în 1875, de către călugări din Mănăstirea Sf. Panteleimon de la Athos. (N. tr.)
[2] Vezi Rm. 7: 23.
[3] Ps. 50: 7.

după cădere. Şi a ne lupta împotriva acestei legi a păcatului – iată în ce stă ştiinţa mănăstirească. Prin ţelul său, mănăstirea se dovedeşte a fi şcoala cea mai înaltă pe care o cunoaşte pământul, fiindcă ţelul mănăstirilor depăşeşte toată ştiinţa omenească: cum, din robi ai legii păcatului, să devenim slobozi în dragostea dumnezeiască, domni slobozi în fiinţarea cosmică. Iată un punct foarte însemnat pentru noi. S'ar părea că totul este foarte uşor de atins, şi totuşi depăşeşte măsura omului. Măsura omului este mai mică decât Evanghelia. Astfel, Apostolul Pavel zice că Evanghelia propovăduită nouă nu este „după om", adică dimensiunile fiinţei omeneşti sânt mai puţin mărețe decât cele despre care ne vorbeşte Evanghelia. Iar noi înşine, prin puterile noastre, nicicum vom putea birui legea păcatului, câtă vreme simţim că Domnul Dumnezeu nu locuieşte în noi, câtă vreme multe din pornirile noastre sânt mişcări pătimaşe, păcătoase. Cum vom face ca Domnul să sălăşluiască întru noi, ca viaţa vécinică, dumnezeiască, să se facă viaţa noastră, şi ţelul nostru să fie atins? Pentru o astfel de luptă NEVOINŢA este de neapărată trebuinţă şi se însoţeşte de multă încordare şi de dureri.

Dacă aţi venit acì şi aţi zis: „Voiesc să fiu monah", înseamnă că aţi ales pe Hristos Care zice: „Ia-ţi crucea şi urmează Mie"[1], precum şi El Însuşi Şi-a luat şi Şi-a purtat propria cruce. Noi toţi am ales o cale grea. Noi toţi am ales calea suferinţei, însingurării, vrăjmăşiei din

[1] Vezi Mt. 16: 24; Mc. 10: 21.

partea lumii, prigoanei ş.a.m.d. Iar acestea monahul nu trebuie să le uite. Iar când îl vor ajunge grele încercări, fie ele din afară sau din lăuntru, monahul trebuie să fie răbdător. Omul, singur, nu este în stare a urma lui Hristos. Doi sau trei cel puţin trebuie să se unească. Numai Hristos Însuşi a putut, singur pe tot pământul, să se lupte cu vrăjmaşul. Nici unul dintre noi nu poate fi ca Hristos. Bine este nouă să ne adunăm întru o adunare care poartă un singur ţel în inimă şi în minte: iată ce înseamnă viaţa monahală de obşte.

Iată acum vorbesc cu voi, după câteva zile de înrăutăţire a stării mele de sănătate. Iar când mă aflu într'o astfel de criză şi stare dureroasă, atunci bineînţeles, singurul gând şi singura grijă firească este cea privitoare la mutarea mea de acì. Şi, la drept vorbind, acum mă uimesc că Dumnezeu mi-a dat puterea şi bucuria din nou a vă vedea. Eram „în primejdie", omeneşte vorbind. Să-mi dea Domnul, pentru rugăciunile voastre, să păstrez pacea pe care mi-a dat-o acum. Şi singurul lucru ce mă reţine este grija pentru voi. Voi aţi venit acì unde încă nu s'a clădit deplin viaţa noastră: nici cea din afară, nici cea lăuntrică. Noi încă sântem în căutarea cum să fim, legaţi fiind şi atârnând de această lume. Cum aş dori ca voi toţi să vă însuflaţi pentru această cale lungă, spre a vă clădi propria mântuire, urmând în parte lui Siluan. „În parte": în măsura în care omului îi este peste putere ceea ce s'a întâmplat cu Siluan. Dar, primind învăţătura lui, putem ajunge fie şi nu la asemănarea deplină, dar la o oarecare analogie cu

Siluan în înzestrările lui şi în încercările cărora a fost supus.

Într'o măsură, parte din ţelul meu astăzi, vorbind cu voi, este şi faptul de a vă pregăti pentru moartea mea. Fiindcă unii dintre voi îmi zic: „Iar noi ce vom face după moartea ta, Părinte?" Când eram cu Sf. Siluan mă sprijineam pe el. Mulţămită lui, mă slobozisem de îndoieli şi de nesiguranţele proprii faptului că nu cunoşteam calea. Mi s'a îngăduit atât de uşor şi de simplu să mă aflu la picioarele lui Siluan! Iar când el aproape fără de veste s'a sfârşit, precum descriu în cartea mea, primele zile am trăit un uriaş şi cumplit simţământ de orfan. Dar după o săptămână acel simţământ mi s'a luat. De acum mergeam de unul singur pe calea pe care el mă povăţuise. Foarte curând după aceea mi s'a cerut să devin duhovnic monahilor. Aşa şi unii dintre voi, când o să mor, poate veţi simţi o oarecare pierdere. Dar, bineînţeles, rugăciunea mea este ca voi toţi să primiţi de la Dumnezeu de a merge pe calea ce ne-a fost arătată – de acum fără mine. Încercaţi să păziţi cele despre care vorbim, căci ele, ca duh nevăzut, dar plin de viaţă, pot fi uşor pierdute de către noi. Părăsindu-vă, gândesc că poate îndoită va fi grija pentru voi din partea lui Siluan însuşi şi a lui Ioan Botezătorul. Vorbind cu voi acum eu vă pregătesc pentru moartea mea. Da, iată deja patru ani şi jumătate de când, după părerea doctorilor, trebuia să mor, iar eu, trecând criză după criză, încă trăiesc. Până şi acum, când de-abia mă ridic din pat, nu ştiu când voiu muri. Aş dori ca voi să mă sloboziţi…

Astfel cuvântul Stareţului va rămâne cu voi şi – de o mai mică însemnătate – cuvântul meu, aşijderea va rămâne cu voi. Am spus ceea ce am dorit: este testamentul meu pentru voi. Poate că voiu mai trăi încă, dar cu fiecare zi ce trece puterile mele scad. Însă rămân în pace. Mie însumi, de acum, mi-a devenit greu să trăiesc. Trupul meu mă sileşte tot mereu să mă ocup cumva de el: cum să rabd durerile, cum să-mi petrec ziua, cum să-mi petrec noaptea – totul mi-a devenit o problemă greoaie.

Poate că se vor schimba împrejurările vieţii mănăstirii. De vă veţi face treaba cum se cuvine, Domnul vă va păzi. De veţi fi nepăsători faţă de propria mântuire, nepăsător va fi şi Dumnezeu. Astfel, păstraţi cuvenita încordare monastică, şi mai presus de toate, dumnezeiasca slujire liturgică. Şi oare este vreo situaţie neliturgică?! Totul în viaţa noastră este o neîntreruptă Liturghie. Aşadar, păstraţi această Liturghie. Uneori, neştiind şi neînţelegând valoarea a ceea ce dă Dumnezeu, putem deveni nepăsători. Aşa cum în fabulă cocoşul, călcând peste bobul care era un mărgăritar, l-a socotit netrebuincios[1]. Precum scrie şi în Scriptură, că cei ce au fost trimişi să vadă pământul făgăduinţei nu l-au preţuit precum se cuvenea şi *au defăimat pământul dorit*[2].

Şi Domnul să vă păzească.

---

[1] Aluzie la o fabulă a scriitorului rus Ivan Krîlov (1768-1844). (N. tr.)
[2] Ps. 105: 24.

11
DESPRE MOŞTENIREA LUI SILUAN, DESPRE NEVOINŢA VIEŢII DE OBŞTE ŞI SFINŢENIE[1]

Pentru cele trei sarcini ale Părintelui Sofronie. Deosebitul dar al Stareţului Siluan. Care este firea descoperirii. „Cuvântul de pe urmă" al Cuviosului Siluan. Smerenia nevoinţei şi smerenia lui Hristos. Theologia şi adevărata experienţă duhovnicească. A trăi în pace unul cu altul cere nevoinţă. Pentru sfinţenie. Toate greutăţile se ivesc din pricina ignoranţei noastre.

Acum aş vrea să îmi sfârşesc viaţa în linişte, cu gândul că „sarcina" noastră cu adevărat s'a împlinit cu frica lui Dumnezeu şi precum se cuvine. În ultimii ani numele fericitului nostru ocrotitor şi părinte şi „bunic" – Siluan – a pătruns în multe locuri de pe pământ, locuri îndepărtate de noi. Prima mea sarcină a fost să dau mărturie pentru Siluan, ceea ce am şi făcut în cartea mea, scrisă la zece ani după moartea sa. M'am grăbit cu această lucrare, şi primele exemplare le-am trimis la Sfântul Munte Athos, unde încă erau în viaţă cei ce îl cunoscuseră şi care trăiseră lângă el patruzeci şi cincizeci de ani în aceeaşi mănăstire. Pentru împlinirea celei de-a doua sarcini am fost nevoit să-mi spovedesc propria viaţă. Această lucrare a fost mult mai grea, căci a-

[1] Nr. B-18 (10 Dec. 1990), după numerotarea M[T1].

ți deschide inima este cu adevărat și primejdios, și dureros. Rămâne a treia, pe care voi toți va trebui să o împliniți de acum fără mine – a plini „lucrarea" pe care am săvârșit-o „popularizând", dar într'un chip mai drept, însuși miezul ideii părintelui nostru Siluan.

De hramul bisericii, de ziua Starețului Siluan, a fost cu noi minunatul nevoitor și duhovnic genial, Părintele Emilian. El a spus un cuvânt despre mine de o deosebită importanță, și anume: Dacă însemnările pe care le înfățișez în cartea Starețului ar fi căzut în mâinile altora fără știrea mea, atunci, după cuvintele lui, ei nu ar fi pătruns adevăratul conținut al cuvintelor lui Siluan. Iar acum, în măsura în care pot judeca despre aceasta și să o trăiesc, lui Siluan i-a fost dat ceva deosebit de măreț. Istoria pământească nu cunoaște o nevoință mai înaltă decât cea pe care i-a arătat-o Însuși Domnul.

Cum să deslușești descoperirea pe care i-a dat-o Domnul, și după care a zis: „Am început să fac precum m'a învățat Domnul, și mintea mi s'a curățit, și Duhul (bineînțeles, Duhul lui Dumnezeu, Sfântul Duh) purta mărturie mântuirii"[1]? În acea convorbire i-a fost dat de la Dumnezeu să trăiască ceea ce Hristos îl povățuise prin cuvintele: „Ține-ți mintea în iad". În carte însemnez toate acestea, dar într'o formă foarte „ușoară". Acum trebuie „tâlcuită" într'un chip mai temeinic. A pătrunde până în străfundul a ceea ce i-a fost dat lui Siluan, nu știu cui i se va da. Isaac Sirul zice că doar

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., pp. 170; 176-177.

câte unul într'o generație ajunge să cunoască acele culmi, însă a le „populariza" este foarte de folos.[1] În revista „Irénikon" un monah spaniol a scris că acel cuvânt dat lui Siluan de către Însuşi Hristos a ajutat foarte, foarte mulți oameni. Astfel, o pătrundere în parte a înțelesului este dată, cred, nouă tuturor.

Şi, desigur, trebuie să scriem aşa cum ni s'a dat să-l înțelegem. Sarcina este cu adevărat mare. Însuşi Starețul spunea că nici chiar la Athos nu poți grăi tuturor acel cuvânt. În carte el a fost primit, dar a-l rosti în cuvinte este cumplit. Este cu adevărat un foc de care este înfricoşător să te apropii.[2]

Noi însă lăsăm deoparte datoria de a ne apropia înşine de Hristos, lăsând Lui sarcina de a Se apropia de noi. Noi nu îndrăznim să facem aşa cum ne-a învățat Sf. Siluan, căci este mai presus de puterile noastre, dar Domnul Însuşi poate face pogorământ şi să ne dea totul. Iar atunci (să-mi ierte Dumnezeu îndrăzneala şi obrăznicia) vom putea ajuta multor, multor oameni a afla adevărata cale către Dumnezeul cel Vécinic. Altfel, cuvântul poate zdrobi desăvârşit, ca o piatră grea despre care vorbeşte Hristos: „...preste carele va cădea ea, îl va zdrobi"[3]. Şi totuşi, Starețului i-a fost dat acest cuvânt şi a stârnit în el o izbucnire de bucurie. După ce Siluan a primit descoperirea şi a început a face aşa cum îl învățase Domnul, a văzut că Dumnezeu îi dăduse o

---

[1] Cuviosul Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoință*, „Cuvântul 16", Serghiev Posad, 1893, p. 69. (în lb. rusă)
[2] Vezi Lc. 12: 49.
[3] Mt. 21: 44.

armă în stare a birui tot răul. Şi a cântat slavă lui Dumnezeu, uimindu-se cum el, un om sărac şi de nimic, a primit de la Însuşi Dumnezeu descoperirea esenţei păcatului celor întâi născuţi şi a căilor către reînnoirea asemănării lui Dumnezeu în om. I-a fost greu să o primească numai pentru sine şi a început a se ruga pentru întreaga lume, ca Domnul, prin Duhul Sfânt, să o dea întregii omeniri.

Când ceva cu adevărat măreţ şi dumnezeiesc vine către noi, trăim descoperirea ca pe o stare firească şi proprie nouă. În ea nu se află vreun element de asemuire, ca, de pildă, în expresia nevoinţei: „sânt mai rău decât toţi". Dar când vine dumnezeiasca smerenie, ea este mai presus de orice asemuire, lucru propriu Fiinţei Absolute. Atunci nu-ţi vine gândul: „Iată la ce înălţime a fost ridicat omul!", precum nu este nici urmă de slavă deşartă sau mândrie, ci singur FAPTUL pe care îl trăieşte omul ca propria stare. Astfel, când primim descoperirea despre Cel Înalt, îi cunoaştem obârşia prin faptul că ea este firească firii noastre şi nicicum nu naşte în noi slavă deşartă, nici mândrie, nici semeţie.

Astfel, în măsura putinţei, voiu vorbi despre acest subiect câtă vreme sânt în viaţă, spre a da cât mai multor fraţi şi surori cuvântul ce a venit de la Dumnezeu în această lume prin Siluan. Faptul că el nu naşte nici slavă deşartă, nici mândrie, fiecare îl poate înţelege citindu-i cuvântul. El vorbeşte despre cele mai înfricoşate şi măreţe lucruri în chip simplu şi firesc, şi nu afli acolo cu adevărat nici mândrie, nici înfumurare. Siluan spune că a fost o clipă când, la sfârşitul Utreniei,

cântau Laudele, cerul s'a descoperit, acoperişul bisericii s'a făcut nevăzut, şi a văzut pe David cântând pe Dumnezeu. Pentru această vedenie el a întrebat pe patru din Părinţii cei mai cercaţi, şi nici unul nu s'a hotărât să-i spună care fusese obârşia acelei arătări.[1] Dar el însuşi zicea: „Totuşi ea mi-a adus gânduri de slavă deşartă". Aşadar, pentru însuşi Siluan, cercarea oricărei descoperiri (de este de la Dumnezeu sau nu) era absenţa slavei deşarte. Când se dau cele mai înalte stări le trăim ca pe unele cât se poate de fireşti nouă. Aşa încât în Împărăţia lui Hristos toţi vor avea această cunoaştere, dar nu se va ivi păcatul cel mare – mândria.

Eu scriu despre ceea ce am numit „cuvântul de pe urmă"[2]. Sfârşit de friguri, la Sfântul Munte Athos, eram lipsit de puteri până acolo încât îmi era greu să urc scările, şi nu îmi ajungeau puterile să citesc pe Sfinţii Părinţi. Am spus lui Siluan:

- Rău îmi pare că nu am putere să mă adâncesc mai mult în theologie.

Iar el a răspuns:

- Şi socoteşti că aceasta este lucru mare? Mare este numai a se smeri, căci mândria împiedică a iubi.

Lui însuşi îi fusese dată nu numai smerenia nevoinţei, ci şi smerenia netâlcuită a lui Hristos. Învăţătura despre cele două chipuri ale smereniei este unul din punctele de o neobişnuită însemnătate şi adâncime în scrierile Stareţului Siluan. Una este, în chip fiinţial, proprie lui Dumnezeu: pentru că Dumnezeu este

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 178.
[2] Vezi *Viaţa şi învăţătura...*, op. cit., p. 219.

smerenie; iar cealaltă, a nevoinței, căci ea cuprinde un element de comparație: „Sânt mai rău decât toți". Când, în preajma morții, Starețul a spus: „Încă nu m'am smerit"[1], atunci, bineînțeles, dacă este să-l înțelegem pe Stareț în contextul trăirii lui, vorba era despre smerenia lui Hristos – cea nefăcută, cea fiinţial proprie lui Dumnezeu. Şi de aceea mi-am îngăduit să numesc „cuvântul de pe urmă" ceea ce multora dintre cei cu caracter academic li s'ar părea ceva naiv. Dar pentru Siluan, dimpotrivă: ar fi naiv să gândeşti că erudiția academică ți-ar da acea stare. Din cuvântul lui este limpede că, în ciuda adâncii lui cinstiri pentru theologia cărturărească, el totuşi prefera pe cealaltă. Iar acea „cealaltă", fireşte, trebuie să fie proprie viețuirii noastre monahale.

Acum mintea şi cuvântul meu alunecă în „direcția" cunoaşterii lui Dumnezeu precum este, iar nu precum nu este. Astfel, cunoaşterea lui Dumnezeu precum este nu atârnă de formarea academică. Cu alte cuvinte, monahul se poate mântui cu cele mai simple îndeletniciri: el poate fi toată viața bucătar, sau să spele vasele, însă cu duhul poate fi în Dumnezeu şi cu Dumnezeu, şi Dumnezeu în el. Aşa încât în viața monahală nu se găseşte ceea ce vedem în institutele şi şcolile theologice, unde unul se socoteşte mai înalt iar altul mai prejos, iar relațiile reciproce corespunzătoare poartă caracterul snobismului. În viața monahală, cea mai modestă îndeletnicire uneori ajută mântuirii, căci mintea într'o astfel de muncă este deplin slobodă să

[1] Ibid., p. 230.

petreacă în Dumnezeu. Îndeplinindu-şi îndatorirea fără patimă, dar cu toată luarea aminte şi din toată inima, monahul îşi păstrează mintea necontenit în Dumnezeu.

Theologia academică şi viaţa monahală se mai pot asemui cu împrejurarea în care un om trăieşte în vreun fund de lume şi iată îi pică în mâini o carte ce descrie Londra ca fiind cel mai minunat oraş, cu populaţie multă, plin de tot felul de monumente ş.a.m.d. Şi omului, citind cartea, i se aprinde dorul, se uită la fotografii, povesteşte sătenilor despre toate acele minuni. Iar alt om trăieşte în Londra şi este întrebat:

- Cunoşti oare cutare monument?

- Nu, nu cunosc...

Dar el trăieşte la Londra ca şi cetăţean al oraşului. Şi va veni vremea când va cunoaşte întregul oraş, întreagă acea împărăţie, şi va deveni „cetăţean de onoare al Londrei": *Free man of the city of London.* Aşa încât ceea ce unii povestesc din cărţi, alţii trăiesc pe viu.

Şi iertaţi-mă că uneori mă laud: unul dintre prietenii noştri, Prof. Galitis, l-a întrebat pe renumitul theolog Romanidis:

- Şi ce credeţi de cartea despre Siluan?

Romanidis a răspuns:

- Ei cunosc acestea prin cercare, iar noi numai din cărţi.

Astfel, omul se poate afla într'o împrejurare când asupra lui se pogoară Lumina cea Nefăcută, şi nu ştie ce se petrece cu el. Iar în realitate el petrece în acea Lumină şi îşi trăieşte starea ca pe ceva cât se poate de firesc lui.

Trăind în mănăstire, să fiți deplin încredințați că nici o funcție în sine nu înalță pe om, și nici cea mai simplă îndeletnicire nu îl înjosește.

Cândva un monah mi-a spus la Athos: „Nici o îndeletnicire, oricât de smerită ar fi ea, nu înjosește pe om, dar ceea ce îl înjosește este singur păcatul". De acì și acea rugăciune a Bisericii, „Învrednicește, Doamne, fără de păcat să ne păzim noi..." – „Doamne, învrednicește să petrecem fără de păcat". Și trăiți rugăciunea cât se poate de viu.

Și ajutați-vă unul pe altul, și să trăim împreună ca un singur om. Se spune că dacă vrei să înveți ceva, o oarecare virtute, să sălășluiești lângă un om care și-a însușit acea virtute și te vei învăța singur. Foarte important este pentru noi faptul de a avea frați și surori și de a împărtăși viața noastră. Este cea mai mare nefericire că oamenii care trăiesc în lume sânt aproape total lipsiți de o astfel de bucurie, căci sânt nevoiți tot mereu a trăi în atmosfera unde se cultivă păcatul. Așa că voi să prețuiți familia voastră monahală unde fiecare dorește din toată ființa să primească virtutea de la Însuși Dumnezeu. Rugați-vă unul pentru altul, fiecare pentru toți și toți pentru fiecare, ca Dumnezeu să ne dea a trăi împreună, și să știți că aceasta cere nevoință.

Când eram încă pictor în Franța, la Paris, viața mea a luat o altă întorsătură, mă hotărâsem să părăsesc pictura și să mă fac monah. Atelierul meu se afla în mansarda unei doamne franțuzoaice. Nu știu cum a înțeles ea, dar a venit la mine în atelier, și uitându-se la portretul pe care îl desenasem, a zis: *Oh, Monsieur*

Sakharoff, comme il est difficile d'être saint! Il faut être gentil avec tout le monde, toujours, toujours, et avec tout le monde, mais il y en a beaucoup de gens si désagréables![1] Aşadar, ea credea că sfinţenia înseamnă *gentillesse*[2]!

În starea noastră de cădere fiecare poruncă subliniază lipsa adevăratului chip al lui Dumnezeu din noi. Toate poruncile sânt contrare mişcărilor noastre fireşti în starea de cădere. Iar lucrul despre care vorbim – a deveni ca un singur om, în armonie cu porunca Domnului către ucenicii Săi – se dă neapărat prin nevoinţă, iar nu ca fiind ceva firesc nouă. Şi trebuie avut în vedere că până şi într'o mică obşte mănăstirească sânt clipe când fratele sau sora devin greu de purtat. Şi cum să fii „*gentil avec lui*"[3]? – Şi aşa, pe voi vă sfătuiesc: „Să vă iubiţi unul pre altul"[4], căci noi cu adevărat sântem o familie. Când se vor ivi greutăţi în această familie, câtă vreme sânt în viaţă lăsaţi-mă pe mine să mă îngrijesc ce trebuie făcut spre a îndepărta greutatea, ca să nu greşască cineva.

Toate greutăţile se ivesc din pricina ignoranţei noastre. Duhovnicul meu era Arhimandritul Kiric, la Mănăstirea Sf. Panteleimon. Ca diacon, adesea slujeam cu el, şi odată slujeam în biserica închinată Sfinţitului

---

[1] „O, domnule Saharov, cât de greu este să fii sfânt! Trebuie să fii amabil cu toată lumea, mereu, mereu, şi cu toată lumea, dar sânt atâţia oameni atât de dezagreabili!" (în lb. fr.). (N. tr.)
[2] „Amabilitate" (în lb. fr.). (N. tr.)
[3] „Amabil cu el" (în lb. fr.). (N. tr.)
[4] Io. 13: 34.

Mitrofan. Iar pe tetrapod era o icoană în care şi Hristos, şi Maica Domnului, şi Botezătorul, şi Îngerii, şi Sfinţii – toţi stăteau înşiraţi ca soldaţii, adică nu aşa cum sânt de obicei înfăţişaţi în icoana „Deisis", unde ei toţi se roagă către Hristos. Şi înaintea Liturghiei, Părintele Kiric m'a întrebat: „Ştii tu ce înseamnă ignoranţa?" – I-am răspuns: „Nu prea vă înţeleg întrebarea, căci sânt obişnuit să-mi conştientizez ignoranţa". Iar el zice: „Păi să-ţi spun: o neştiinţă încă nu este ignoranţă; două, încă nu este ignoranţă; trei, patru, cinci – încă nu este ignoranţă; dar şapte (iar în icoană se aflau şapte chipuri) – asta este ignoranţă!"

Astfel, neapărat fiecare dintre noi poartă o oarecare neştiinţă, care încă nu este ignoranţă. Neştiinţa ne este proprie tuturora, căci „toate le ştiu" numai proştii. O astfel de atotcunoaştere, de acum se numeşte ignoranţă.

Când ne vin noi începători, atunci, prin rugăciune, noi zidim o singură viaţă în Dumnezeu. Iar aceasta cere nevoinţă, pentru că este ceva ce ne depăşeşte firea în starea căderii. Pentru aceea se vor ivi ceasuri, se vor ivi poate şi răstimpuri mai îndelungate când cineva se va afla într'o stare nu bună faţă de o altă persoană. Atunci, aceasta se va preabirui prin rugăciune, iar dacă vom birui, Domnul va fi cu noi. Iertaţi-mă, dar ceea ce v'am spus, v'am spus-o din inimă. Şi rugăciunea mea, bineînţeles, este totdeauna pentru voi toţi şi pentru fiecare dintre voi.

12
UNIREA TUTUROR CA PORUNCĂ A VIEȚII[1]

Pentru porunca lui Hristos: ca una să fie. Însuşirea cuvintelor lui Hristos prin citirea Evangheliei. Despre nerăbdarea lui Hristos şi despre frecuşurile noastre. Ioan 12: 26 – fiinţare asemenea lui Dumnezeu. Pentru ultimele zile ale lumii. Atomizarea omenirii ca urmare a căderii lui Adam în păcat. Moştenirea morţii de la Adam şi a vieţii de la Hristos.

Cuvântul lui Hristos Însuşi în rugăciunea Sa către Tatăl ni se înfăţişează ca plinirea întregului plan al lui Dumnezeu, Cel ce ne-a făcut. Nu este nimic mai înalt şi mai desăvârşit decât ceea ce a poruncit Domnul la Cina cea de Taină, şi mai cu seamă după Cină, în rugăciunea Sa către Tatăl. Neapărat trebuie să avem în vedere acele cuvinte ale lui Hristos, măcar că nu ne sânt date sub formă de poruncă. Nu ne este limpede de ce El a spus: „Poruncă nouă dau vouă, ca să vă iubiţi unul pre altul"[2]; iar în rugăciunea către Tatăl: „Ca toţi una să fie, precum Noi: Tu, Părinte, întru Mine, şi Eu întru Tine – precum Noi, una să fie"[3]. Pentru mine nu este nici cea mai mică îndoială că aceste cuvinte rostite înaintea morţii de pe Golgotha au cea mai înaltă însemnătate

[1] Nr. B-21 (28 Ian. 1991), după numerotarea M[T1].
[2] Io. 13: 34.
[3] Vezi Io. 17: 21.

dintre toate câte a spus Domnul. A ne asemăna cu Sfânta Treime în unimea noastră este hotarul cel nehotărnicit al căutărilor noastre. Este adâncul cel de pe urmă al planului lui Dumnezeu pentru noi. Noi înşine nu ajungem prin propriile puteri să zidim în noi viața despre care vorbeşte Domnul. Dar atunci când în rugăciunile noastre – ale fiecăruia pentru toți ceilalți, şi ale tuturor celorlalți pentru fiecare – vom avea în vedere porunca lui Hristos şi plinirea cea de pe urmă a îndumnezeirii noastre, nezidind noi înşine această viață, ne gătim însă spre a o primi. Pentru că în rugăciunea pentru toți şi pentru fiecare dintre frați şi surori noi ne îndreptăm întru întâmpinarea rugăciunii lui Hristos. Iar atunci şi Lui Îi va fi uşor să ne întâmpine şi să ne dăruiască ceea ce nu putem dobândi noi înşine, dar dorim fierbinte în inimile noastre.

Pentru a pătrunde mai adânc în înțelesul cuvintelor lui Hristos trebuie să citim cu osârdie Evanghelia şi să ne plecăm cu multă luare aminte asupra fiecărui cuvânt al ei. Astfel vom ajunge ca toate cuvintele ei să pătrundă în inima noastră şi le vom purta în sine ca propria viață. Astfel de cuvinte, care ne sânt prețioase, nu puține sânt în Evanghelie, şi fiecare dintre noi sântem datori a „nutri" în sine cuvintele lui Hristos. Aşa vom deveni fii ai lui Dumnezeu. Şi unde este El Însuşi, acolo şi noi vom fi, după a Sa făgăduință[1]. Pentru a pătrunde în noi, în adâncul inimilor noastre viața lui Hristos Însuşi, trebuie să înțelegem, desigur, nu numai

[1] Vezi Io. 12: 26.

poruncile Sale, ci şi să vedem într'Însul adâncul inimii Sale pe care l-a descoperit Tatălui în rugăciunea Sa: „Ca să fie toţi una, precum El şi Tatăl una sânt"[1] – lucru pe care nu l-a rostit sub formă de poruncă. Nu dintr'o dată ne vom însuşi adevăratul cuprins al cuvintelor lui Hristos. Ele treptat pătrund în noi. La început cuvintele pot apărea pentru noi ca venind din afară, şi doar puţin câte puţin vor cuprinde inima şi mintea noastră şi se vor face cuvintele noastre. Iar cei ce au venit către noi nu demult trebuie să ştie şi gândul cel de pe urmă pe care îl punem ca temei mănăstirii noastre. Plecându-ne în duh de rugăciune asupra cuvintelor Domnului vom pătrunde astfel, treptat, încă şi mai adânc în viaţa Sa cea mai lăuntrică. Iar apoi întreaga viaţă ne-o vom clădi astfel încât să ne hrănim cu cuvântul Său în care se cuprinde vécinica viaţă, precum El Însuşi a spus: „Ceriul şi pământul vor trece, dară cuvintele Mele nu vor trece"[2].

Este o întâmplare în Evanghelie când un tată şi-a adus fiul îndrăcit şi a cerut apostolilor să gonească dracul din fiul său, iar ei nu au putut. Atunci tatăl a venit către Hristos şi i-a spus despre aceasta. Iar Domnul cu o oarecare nerăbdare i-a zis: „O, până când voiu fi cu voi, până când vă voiu răbda, puţin credincioşilor!"[3]. Desigur, Domnul Se grăbea să-Şi împlinească „lucrul"[4] Său pe pământ. Şi până şi El a dovedit

---

[1] Vezi Io. 17: 11.
[2] Mt. 24: 35.
[3] Vezi Mt. 17: 14-21.
[4] Vezi Io. 4: 34.

o oarecare „nerăbdare". Drept aceea (iertați-mă!), veți înțelege și dorința mea ca, înainte de ieșirea mea, să vă împărtășesc totul.

Desigur, mici întâmplări din viața zilnică se vor însoți neapărat de oarecari frecușuri și neînțelegeri. Dar cum le vom putea înfrunta, păstrând deplinătatea dragostei față de frați și surori? – Cei mai vârstnici dintre voi deseori au auzit și o știu, dar celor mai tineri, care au venit, le voiu dezvălui meșteșugul. Este de neapărată trebuință să păstrăm înaintea ochilor marele nostru țel, care depășește tot gândul omenesc, și să tindem către acest țel. Când însuflata căutare de a ne pătrunde de adevăr ne va stăpâni, atunci micile neînțelegeri se vor dezlega în duhul dragostei frățești, în încredere unul față de altul, și nu vor nărui viața noastră. Încercați să izgoniți din sinevă tot gândul împotriva fratelui, împotriva sorei. Socotiți orice astfel de întâmplare ca o crăpătură în zidurile lăcașului nostru... Țineți minte, rogu-vă, această pravilă a nevoinței și a strădaniei noastre – a nu uita niciodată țelul de pe urmă ce ne stă înainte! Iar atunci veți vedea că neînsemnata noastră viață va dobândi o trăsătură luminată și dumnezeiască.

Domnul a zis: „Voiesc ca acolo unde sânt Eu, și slujitorul Meu să fie împreună cu Mine"[1]. Ce înseamnă „acolo să fie, unde este și El"? – Înseamnă a purta acel chip al ființării propriu lui Dumnezeu Însuși. Pentru a ne face viața acì plină de înțeles, noi trebuie, desigur, osârduitor să ne învățăm totul. Trebuie să înțelegem că

---

[1] Vezi Io. 12: 26.

Domnul, printr'o minune proprie numai Lui, ne-a dat a mânca Trupul Său şi a bea Sângele Său, ca noi să ne facem toţi una întru Dânsul – din Trupul Său şi din Sângele Său. Începând cu cele mărunte, fără a ne da seama vom înclina pe Dumnezeu să ne încredinţeze harul Său, şi astfel să ne preschimbe întreaga fiinţă. Şi în loc de jalnica petrecere de rob pe pământ vom primi o altă viaţă, după nemincinoasa făgăduinţă a lui Hristos Însuşi[1].

Domnul a spus despre cele de pe urmă zile ale lumii că va fi necaz mare, unul în care tot pământul se va afunda. Năpastele vor atinge astfel de dimensiuni, că de la singură aşteptarea lor mulţi vor muri. În cuvintele Sale ni se arată necazurile ce vor veni: cutremure, furtuni, boli, războaie. Ucenicii Lui, adică adevăraţii creştini, vor fi urâţi pretutindenea pe pământ. Şi Domnul zice: „Iar acestea trebuie să fie"[2]. Citiţi Evanghelia şi nu vă uimiţi de nimic, ci doar purtaţi în sine cugetul pe care ni-l pune înainte Domnul în cuvintele Sale!

Împărtăşesc cu voi cele ce sânt în inima mea: când se ivesc între noi mici neînţelegeri pe care nu le putem ocoli, voi să nu daţi însemnătate acelor mici încercări. Purtând în sine chipul lui Hristos, să aveţi în vedere că El este descoperirea gândului celui din veci al lui Dumnezeu pentru om. Pururea purtaţi numai acest gând, şi atunci totul vă va deveni uşor. Am nădejdea că, puţin câte puţin, din toate cuvântările şi însemnările mele se va alcătui adevărata privelişte a ceea ce port în cugetul

---

[1] Io. 3: 36.
[2] Vezi Mt. 24: 1-28.

meu. Ea va putea izbăvi cu adevărat viața noastră din toate necazurile. În viața noastră de zi cu zi ne obișnuim să vedem războaiele și alte năpaste ca și cum ne-ar fi firești. Aceasta pentru că, citind descoperirea biblică despre păcatul lui Adam, noi nu pătrundem însemnătatea cosmică și mai presus de cosmos a căderii lui. Lumea s'a dezbinat în multe părticele, până acolo unde grecii numesc omul individual „atom". Înțelesul cuvântului „atom" este „ceea ce nu poate fi divizat". Și „atomizarea" întregii omeniri a dus până acolo că și în căsătorie, despre care Domnul a zis: „Ce au împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă"[1], se întâmplă deacum dezbinări. Nici acolo oamenii nu mai văd putința de a trăi împreună. Iar sarcina ce ne stă înainte este cum dintr'un astfel de „atom" sau, în latină *individuum*, dintru această formă a ființării să ajungem ca fiecare dintre noi întâi să se conștientizeze ca un moștean al lui Adam, iar apoi ca fiu al lui, nutrind în sine conștiința lui Adam spre a trăi întreaga omenire ca propria-i viață. Este greu de pus în cuvinte. Astfel, unii pot gândi: Nu era oare rugăciunea lui Siluan pentru întregul Adam urmarea unei oarecari idei, iar nu a unei realități? Aceasta nu este adevărat, și iată de ce: Adam în întreaga sa plinătate nicicum nu este o idee omenească, ci realitatea cea mai concretă. Iar când noi vom deveni persoane-ipostasuri după chipul Ipostasului lui Hristos Însuși, atunci vom purta în sine întreaga omenire. Și spre a o cunoaște, la început vom trăi propria noastră dramă.

---

[1] Mt. 19: 6.

Noi sântem o moleculă a marelui trup al omenirii. Iar când omenirea boleşte şi boala pătrunde acest mare trup, ea se răsfrânge asupra fiecăruia dintre noi. Trăiţi fiecare eveniment ca pe o descoperire a ceea ce se petrece în întreg cosmosul. Noi nu sântem în afara acestei întinderi, ci înlăuntru. Puţinul pe care l-am spus astăzi este destul pentru a gândi ani de-a rândul, pentru a-l trăi în rugăciune, a-l trăi cu toată inima şi mintea noastră.

Iar pentru mine, rogu-vă, rugaţi-vă ca Domnul sămi dea cuvânt adevărat. El a spus: Eu sânt calea, adevărul şi viaţa"[1]. Iar eu gândesc astfel: Dacă Domnul este adevărul, şi dacă cuvântul meu se întemeiază pe ceea ce El ne-a descoperit, atunci, poate chiar în ciuda a toată nimicnicia mea, cuvântul meu totuşi va rămâne drept. Dacă noi nu putem măsura păcatul lui Adam, care totuşi nu este nehotărnicit, şi dacă ne depăşeşte înţelegerea, cu atât mai mult ne-o va depăşi şi cea mai nainte de veci şi vécinica Viaţă a lui Hristos Însuşi.

În Irmosul *Canonului* lui Andrei Criteanul se zice: „Ajutoriu şi acoperitoriu S'au făcut mie întru mântuire, Acesta este Dumnezeul meu, şi voiu proslăvi pre El, Dumnezeul părintelui meu, şi voiu înălţa pre El". Acest minunat Irmos arată faptul că, precum de la Adam noi am moştenit urmarea greşalei lui – moartea – tot astfel de la oamenii cei noi, născuţi întru Hristos, moştenim vécinica viaţă. Aceasta atârnă de credinţa voastră şi de încrederea voastră. Pentru mine, Siluan este „părintele

---

[1] Io. 14: 6.

meu"; iar când eu cânt Irmosul, atunci „Dumnezeul părintelui meu" este Dumnezeul meu.

Iată, tac, dacă v'am împărtăşit un cuvânt ce-mi este prețios...

13
PRIN ASCULTARE CĂTRE ÎNVIERE[1]

Aşteptarea ca energie a Învierii. Pentru neputinţa de a purta bucuria pascală. Aflarea moaştelor Cuviosului Serafim ca o chezăşie a învierii. Pentru calea către înviere prin răstignirea ascultării. Despre respingerea cuvântului lui Hristos. Răbdarea ca reacţie la un cuvânt neînţeles al duhovnicului. Învierea este deja în noi sub forma credinţei. Răspunderea ascultătorului pentru cuvântul duhovnicului.

Aştept cuvânt de la Dumnezeu pentru a vorbi cu voi astăzi.

S'au apropiat zilele când ne pregătim să prăznuim învierea omului. Nu zic învierea lui Hristos, ca fiind ceva unic. Desigur, într'un anume sens, învierea Lui este un eveniment unic, dar îndeobşte este vorba de noi înşine, de învierea noastră.

Noi rostim Simvolul Credinţei. La sfârşitul lui, înţelepţii noştri Părinţi au pus următoarele cuvinte: „Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin." Dacă „aşteptăm învierea morţilor", este, bineînţeles, înviere pentru vecinicíe. Iar vecinicía naşte în noi gândul despre neclătire, precum şi Apostolul Pavel vorbeşte în Epistola către Evrei despre „Împărăţia

---

[1] Nr. B-29 (28 Martie 1991), după numerotarea M[T1].

neclătită"[1]. Dacă veți gândi adânc ce înseamnă așteptarea învierii morților, nădăjduiesc ca fiecăruia dintre voi să se dea intuiția: Noi de aceea și așteptăm învierea morților, căci pentru noi este o realitate – adevărata realitate a vécinicei ființări. Iar dacă sălășluiește în noi o astfel de așteptare, energia acelei așteptări neapărat ne va învia. De vom încerca cu adevărat zi de zi a ne îmbogăți cunoașterea și înțelegerea vieții în Hristos Dumnezeu, atunci zilnic ceva se va adăuga. Astfel, când vom rosti „Aștept învierea morților", o vom zice tot așa ca atunci când zicem „Aștept masa" – masa va fi, ea se pregătește. Așadar pentru noi învierea este o realitate care cu adevărat există vécinic.

Însă uneori se întâmplă în viața noastră o experiență foarte întristătoare: Când vine ziua Paștilor, puterea noastră de a primi bucuria Învierii ține foarte puțin. Iată acum noi continuăm Marele Post, care ține cincizeci de zile împreună cu Săptămâna Patimilor. Și pentru noi este o stare firească: răbdăm Postul cincizeci, și o sută, și până și trei sute de zile pe an, însă bucuria Învierii de-abia dacă o putem trăi câteva ceasuri. De ce așa? Pentru că atunci când am primit Evanghelia, Evanghelia lui Hristos ca adevăratul Său Cuvânt, al Celui ce a făcut întreaga lume, cosmosul, noi așteptăm absoluta neclătire a Împărăției Lui, în timp ce viața noastră trece prin neîncetate schimbări. Nimic nu este statornic. Cumva, întreaga experiență a

---

[1] Vezi Evr. 12: 28.

acestei vieţi se împotriveşte gândului nostru despre Fiinţa absolută. Şi totuşi El este.

Iată, ieri mi s'a citit o scrisoare din Petersburg despre felul cum au aflat moaştele Sfântului Serafim din Sarov. El a murit în 1833. Iar acum, când îi purtau moaştele, norodul prăznuind îi cânta Mărimurile ca unuia viu, iar apoi au început a-i cânta cântările de Paşti. Astfel în noi trăieşte nădejdea vécinicelor Paşti, a vécinicei Învieri.

Dar cum să trăim viaţa noastră zi după zi? Ne ducem la duhovnicii noştri, ei ne zic astăzi una, mâine alta. Ce să ne facem? – Duhovnicul se poartă cu fiecare după nevoia lui, iar nu „îndeobşte" după teorii. Iar când noi înşine, mergând la duhovnici, ne clătinăm, Duhul lui Dumnezeu îi îndeamnă numai la a ne da un cuvânt de întărire. Astfel cuvântul lor atârnă de deschiderea noastră, dar mai atârnă şi de împrejurările vieţii îndeobşte. Dacă cel ce merge la duhovnic continuu se clatină şi nicicum statorniceşte, atunci duhovnicul nu-i poate afla un cuvânt care să-i înlăture o dată şi pentru totdeauna orice clătinare. Duhovnicul spune ceea ce poate ajuta pe om în acel moment.

După oarecare experienţă cu duhovnicii începem să ne însuşim principiile pe care se întemeiază Împărăţia aşteptată. Iar această cunoaştere dintr'o dată se va apropia cu adevărat de ceea ce ne vorbesc părinţii duhovniceşti.

Dar ce trebuie să facă duhovnicul şi ce trebuie să facă monahul? Am vorbit cândva despre răspunderea duhovnicului pentru cuvântul său şi pentru ucenicul

său. Rânduirea vieţii noastre este astfel încât la temeiul ei stă ideea cum să depăşim individualismul nostru, dar nu personalismul. De aceea, când venim la mănăstire, înaintea noastră se află programul: „Facă-se voia Ta, precum în ceriu, şi pre pământ". La început omul nu poate desluşi ce ţine de vécinica voie a lui Dumnezeu şi ce este vremelnic. El însă îşi dezleagă nedumerirea astfel: „Tot gândul meu îl voiu lepăda dintru bun început, şi principiul vieţii mele va deveni deplina neîncredere în sine". Da, dar cum să faci când omul începe să înveţe multe şi poate chiar să prevadă ce-i va spune duhovnicul? Una dintre cărţile cele mai minunate – foarte simplă întru toate şi pe înţeles, dar de un deosebit adânc – este scrierea lui Avva Dorothei, ucenicul lui Varsanufie cel Mare şi al Prorocului Ioan. Acolo vorbeşte despre sine: îi apăruse o întrebare. Şi împreună cu întrebarea s'a ivit în el şi răspunsul: „Dacă mă duc la Stareţ, ştiu de mai nainte ce va zice. Dacă Stareţul va zice aşa, ce rost are să mai merg la el? Însă totuşi s'a dus la duhovnic, zicându-şi: „Dacă este gândul meu, înseamnă că nu este de la Dumnezeu, şi îl voiu lepăda". Şi într'adevăr duhovnicul i-a spus precum gândise. Dar el socoteşte: „Acum este de la Dumnezeu, dar înainte fusese ispită!"[1]

Acum ştiţi cum să „exploataţi" duhovnicii. Când întrebaţi pe duhovnic, iar el vă spune un cuvânt oarecare, iar voi faceţi apoi după cuvântul lui, niciodată şi nicăieri nu spuneţi: „Am făcut astfel pentru că mi-a

---

[1] Vezi Avva Dorothei, *Învăţături şi scrisori de suflet folositoare*, Ed. Bunavestire, Bacău, 1997, p. 52.

spus duhovnicul". De ce? Pentru că duhovnicul este pentru noi ca un înger slujitor mântuirii noastre. Mergi la el pentru a afla voia lui Dumnezeu, iar apoi toată răspunderea o purtăm numai noi, iar nu duhovnicul. Nu trebuie să spui: „Dar mie duhovnicul aşa mi-a spus!" Nu! – „Eu fac aşa, şi toată răspunderea este asupra mea".

Apostolul Pavel vorbeşte de o „împărăție neclătită"[1], o împărăție unde nu se află nici un fel de clătinare ori schimbare. Şi cum să afli adevărata cale către cele vécinice? Calea este – în viața monahală. Când mergem la duhovnic îl lăsăm pe el să dezlege întrebarea cu rugăciune către Dumnezeu. Iar cuvântul lui îl primim ca de la Dumnezeu, cu toate că nu este vorba decât de lucrurile cele mai mărunte legate de viața noastră de zi cu zi. Să zicem că spune bucătarului să pregătească la masă cartofi prăjiți. S'ar zice că e o chestie de nimic! Însă făcând precum a zis, noi păzim însuşi principiul unei vieți unde nimic nu se săvârşeşte după voia noastră individuală. Iată, astfel de „relativisme" noi le trăim aproape tot mereu, în fiece zi.

Şi atunci se va întări în noi adâncul înțeles al cuvintelor: „Facă-se voia Ta". Pentru că fiecare ascultare, oricât de mică, lucrează cât se poate de puternic asupra noastră: sântem pururea răstigniți. Dar ce înseamnă a fi răstignit? Înseamnă că şi mâinile tale, şi picioarele tale sânt pironite în cuie, şi tu nu le poți mişca: nimic nu poți face. Iar când omul este astfel

[1] Vezi Evr. 12: 28.

răstignit, atunci înaintea lui viața ia aspectul Crucii, care este expresia şi a absolutului, şi a relativismului nostru vremelnic. Astfel, dacă Dumnezeu vă va da să trăiți în acest chip, veți vedea o grabnică înaintare în viața duhului. Dar dacă nu veți avea înțelegerea acestora, puteți trăi patruzeci de ani şi încă vă veți certa şi vă veți ciondăni pentru nimicuri. Aşa cum Starețul a văzut cândva doi preoți – ieromonahi – care trăiseră mai mult de patruzeci de ani în mănăstire şi se ciondăneau cine unde să stea. Pentru Siluan era o privelişte cumplită: după patruzeci de ani într'o astfel de viață în nevoință – să se ciondănească pentru loc!

Nu demult am întrebat pe unul dintre voi: „Care îți este greutatea?" Şi răspunsul a fost: „Greutatea mea este că eu iubesc cuvântul lui Hristos, vreau să trăiesc după El şi în El, dar toată făptura mea psiho-fizică se împotriveşte. Iar atunci se iveşte împrejurarea despre care se scrie în Pateric. Un Bătrân a întrebat pe ucenicul său:

- Aşa, prietene, tu cum mă vezi acum?

- O, eşti îngerul lui Dumnezeu.

Trece câtăva vreme.

- Cum mă vezi acum, frate?

- Om...

Mai trece câtăva vreme, şi iarăşi îl întreabă:

- Iar acum cum mă vezi?

- Aşa, răspunde el, încât chiar de îmi spui un cuvânt bun, tot mi-e greu. Tot mi-e greu, ca şi cum nu ar fi de la Dumnezeu, ci de la vrăjmaş.[1]

Iar fratele nostru m'a întrebat cum să înțelegem fenomenul acesta în viața noastră. Apostolul Pavel zice: „Vorbeşte şi în bună vreme, şi în rea vreme, şi fără de vreme"[2]. Dacă este vorba de un adevărat nevoitor, atunci, bineînțeles, când alcătuirea sa psiho-fizică nu este în puteri de a purta porunca lui Dumnezeu, el va striga către Dumnezeu. Căci porunca lui Dumnezeu depăşeşte pragul psiho-fizic. Iar când mintea noastră nu poate înțelege ceva, ea se scârbeşte de acel lucru. Aşa cum fiecare dintre noi în şcoală, sau fiecare om învățat când lucrează, dintr'o dată se poticneşte de ceva ce nu poate înțelege.

Oamenii care au pierdut adevăratul înțeles al mântuirii în Hristos nu rabdă nimic din ceea ce însoțeşte urmarea lui Hristos: „Tot ce depăşeşte măsura înțelegerii mele îmi este greu".

Pun înainte o pildă din întâmplările din viața ştiinței. Când Einstein vorbea unei mari adunări de matematicieni în Germania despre teoria sa, atunci, din două sute de oameni, renumiți savanți şi profesori ce luau parte la conferință, numai doi sau trei au înțeles despre ce vorbea. Apoi teoria lui a devenit teoria multora. Aşa şi în viața duhovnicească. Personal vă sfătuiesc să păstrați linia pe care m'a „împins" Dumnezeu când eram cu Starețul Siluan: dacă nu înțeleg ceva, nu

---

[1] Vezi *Drevnii Pateric*, Moscova, 1891, p. 211.
[2] Vezi 2 Tim. 4: 2.

îl sâcâi, nu îi lepăd cuvântul şi nu judec cuvântul – îl încredinţez Proniei lui Dumnezeu, Care va putea mai târziu să mă ajute să pătrund în adevăratul înţeles al celor spuse. Nu este cu putinţă a ajunge la acea stare în care se găsea Siluan, fără prezenţa lui Dumnezeu şi a marii Lui puteri înlăuntrul omului. Astfel, când în noi nu se află acea putere, atunci ne este greu. Dar, dacă aţi ales calea monahală, socotesc o îndatorire a vă spune: „Răbdaţi toate acestea!"

Răbdaţi încă ceva! Acum se apropie săptămâna cea grea şi măreaţă a Patimilor lui Hristos, iar noi o numim Săptămâna Patimilor. Iar după Patimi, dintr'o dată vine bucuria: „Hristos a înviat!", care apoi din nou se curmă, se „sfarmă". Răbdaţi aceste lucruri! Tot ceea ce se sfarmă în noi şi respinge de la noi porunca lui Hristos – acestea toate sânt cele ce nu ţin de Fiinţa Dumnezeiască absolută. Iar noi voim s'o atingem în Hristos şi prin Hristos.

Voiu face acum o scurtă încheiere: Dacă aşteptăm învierea morţilor, înseamnă că în noi se află deja energia învierii, dar încă nu într'o măsură covârşitoare, încă nu ca fiind ceva absolut de neclătit. Pregătiţi-vă către înviere, şi binecuvântat să fie tot pasul, spre a ne săvârşi lucrul, ca viaţa noastră cu adevărat să ne ducă „acolo unde Domnul este": „Voiesc ca acolo unde sânt Eu, şi slujitorul Meu să fie"[1].

Mult ar fi încă de vorbit – cuvântul pentru Dumnezeu niciodată sfârşeşte, ca şi razele soarelui ce se

---

[1] Vezi Io. 12: 26.

revarsă peste pământ, împărtăşindu-i nesfârşit de mare a sa energie. Tot astfel şi Hristos, Care este Soarele Dreptății. Să prindem razele Lui pe pământul nostru, spre a trece apoi dincolo de hotarul cel tainic, întru viața cea vécinică...

Vă doresc Paşti luminate, ca experiența voastră în Hristos să se adâncească şi să primească un chip din ce în ce mai măreţ.

14
PROBLEMA UNIMII BISERICII[1]

Întipăriri rămase din convorbirea cu Vlădica N.: neputinţa de a da un răspuns logic la întrebările despre dezbinarea creştinilor şi prigoanele asupra lor. Rugăciunea pentru toţi, ca reacţie-răspuns la dezbinare. Pentru neputinţa de a jertfi viziunea noastră pentru unirea Bisericilor. Cearta cu Dumnezeu: judecă nu Tatăl, ci Fiul Omului. Prigoana asupra pravoslavnicilor – calea îngustă a deşertării lui Hristos Însuşi. Paharul amar al dreptslăvitorilor.

Din nou mulţumesc lui Dumnezeu, Cel ce m'a învrednicit iarăşi a vă vedea şi a vorbi cu voi.

Părintele *N.* mi-a propus tema de astăzi: mi-a zis că este un element de mare însemnătate în răspunsurile mele către ziaristul ce însoţea pe episcopul care nu demult ne-a cercetat mănăstirea.

Episcopul şedea şi mai mult tăcea. Eu şedeam în faţa lui iar ziaristul la stânga episcopului. Iniţiativa cuvântului a luat-o, destul de hotărât, ziaristul, iar episcopul asculta liniştit. Eu eram puţin, cum s'ar zice, *disappointed* [2] din pricina aceasta.

Ziaristul m'a întrebat:

- Dacă noi toţi sântem creştini, şi romano-catolicii, şi anglicanii, şi protestanţii, şi ortodocşii, atunci spu-

---

[1] Nr. B-32 (29 Aprilie 1991), după numerotarea M[T1].

[2] Dezamăgit (în lb. engl.). (N. tr.)

neți-mi, de ce atâta dihonie în lumea noastră creştină? Sântem dezbinați!

Fusesem pus într'o situație grea: dintru început eu primisem pe episcop, dar vorbeam cu ziaristul. Şi eram într'o nedumerire – la ce nivel să răspund la întrebarea lui. De fapt, Descoperirea Evangheliei este un noian nemărginit şi nespus de adânc – într'un sens duhovnicesc am putea spune fără fund, căci nu este sfârşit Dumnezeirii lui Hristos. Iar în acest noian sânt diferite nivele ale adâncului.

Eu am ocolit răspunsul, dar el a continuat:

- De ce unii creştini sânt răstigniți, iar alții îi prigonesc?

În general, toate întrebările lui începeau cu cuvântul *Pourquoi* – „De ce?", şi erau despre una şi aceeaşi: „Este oare cu putință unirea Bisericilor? Şi cum?" Eu nu i-am răspuns la nici una, pentru că la fiecare dintre ele se putea răspunde pe diferite trepte de adâncime, ca şi în noianul nemărginit. În plus, cartea mea este tradusă în arabă, şi mie mai bine îmi era să tac drept răspuns la acele tragice întrebări.

I-am răspuns:

- Nu există răspuns logic la întrebările Dvs.

Şi mai departe nu am continuat, dar, vorbind cu voi, vă voiu spune „de ce": pentru că toate cele din Evanghelie depăşesc măsura omenească. Precum spunea Apostolul Pavel: „Evanghelia noastră nu este de la oameni şi nu este pe măsura omului"[1]. Aşa că nu avem

---

[1] Vezi Gal. 1: 11.

răspuns logic, pentru că totul se primeşte prin credinţă, precum zice Domnul: „Credeţi în Dumnezeu, şi în Mine credeţi”[1]. Problema nicicum nu aparţine logicii, ci credinţei.

Cel mai important pentru noi este de a şti cum să reacţionăm la împrejurările tragice ale dezbinării creştinilor. Dar mi-am îngăduit să-i spun că, în viaţa noastră duhovnicească, noi încercăm să urmăm învăţăturii marelui nostru Stareţ Siluan. Cum reacţionează el putem judeca după scrierile lui. După ce îi fusese dat lui Siluan într'o clipită a vedea pe Hristos cel Viu, i s'a împărtăşit starea Lui. Hristos poartă în Sine întreaga omenire, ca făcător a tot ce fiinţează. Iar Siluan primise darul de a trăi întregul Adam ca propria sa viaţă. Tot ceea ce se petrece acum în omenire, toată această dihonie şi ciocnirile tragice, toate nefericirile pământului el le trăia ca o urmare a neînţelegerii noastre. Iar el se ruga pentru întregul Adam, precum este scris pe icoana lui: „Milostive Doamne, rogu-mă Ţie, dă întregii lumi, tuturor noroadelor, fieştecărui om, să Te cunoască în Duhul Sfânt”[2].

Astfel, în viaţa noastră, atunci când întrebarea se cuprinde în credinţă, iar nu într'o dovadă logică, ne este mai important să ştim CUM SĂ REACŢIONĂM.

Desigur, cuvântul Stareţului atinge adâncimi de neatins omului de rând. În cartea mea despre el scriu că Hristos a venit şi a răsturnat piramida fiinţării omeneşti. Şi dedesupt, drept vârf al piramidei, se află El

---

[1] Io. 14: 1.
[2] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 45.

Însuşi. Şi toţi cei ce urmează Lui se afundă în acest adânc.

Astfel, întrebarea despre cum este cu putinţă unirea Bisericilor, eu am ocolit-o, zicând doar: „Înţeleg că nouă tuturor ne este greu".

De ce nouă, ortodocşilor, ne este cu neputinţă a ne lepăda de viziunea noastră, de viaţa noastră în Hristos şi de înţelegerea noastră în ce priveşte Descoperirea Lui? – Pentru că noi toţi înţelegem în chipuri diferite. Apusului nu i-a fost dat să pătrundă deplinătatea Descoperirii principiului persoanei-ipostas în Fiinţa Dumnezeiască şi în fiinţa omenească, precum o avem în Dreapta-Slăvire.

Ceilalţi s'au obişnuit să înţeleagă pe Hristos şi Descoperirea în măsura dată lor. Ei iubesc ceea ce au cunoscut. Iar tragismul constă în diferitele trepte ale adâncului înţelegerii Descoperirii date de Hristos şi în Duhul Sfânt, Care S'a pogorât asupra Bisericii. Biserica Anglicană propune forma ei de unire prin unimea Bisericii Anglicane în lumea întreagă. Unii au numit-o *Eglise-bridge* – „Biserică punte de unire". Romano-catolicii gândesc unirea nu altfel decât ca supunere a tuturor subt episcopul Romei. În măsura în care acestea se leagă de intuiţia personală a fiecărui om, logic noi nu putem dovedi nimic. Faptul este numai unul al credinţei, şi precum zice Apostolul Pavel: „Prin credinţă umblăm, iară nu prin vedere"[1].

---

[1] 2 Cor. 5: 7.

Părintele N. : Mi se părea că importante erau nu atât întrebările lui, cât metodologia răspunsului pe care l-aţi dat: Nu este cu putinţă să încerci a răspunde la toate întrebările, şi trebuie să treci pe un alt tărâm. Ca să primeşti răspuns trebuie să treci în planul rugăciunii şi dobândirii Sfântului Duh. Şi atunci totul devine limpede. Şi i-aţi arătat icoana Stareţului, unde este scris: „Rogu-mă Ţie, milostive Doamne, ca toate noroadele să Te cunoască în Duhul Sfânt".

Părintele Sofronie : Precum a observat Părintele *N.*, bine este ca noi toţi să ne oprim cu mintea la faptul că mult nu putem înţelege. Mai mult, de ce şcolile theologice de toate nivelele nu pot împlini omenirea? – Pentru că orientarea lor fundamentală este cum să reducă Descoperirea la nivelul cercetării ştiinţifice, adică al logicii. Iar problema este nu a logicii, ci a credinţei – prin credinţă umblăm, şi în ea ne mântuim.

De ce nu putem da tuturor o simplă lămurire logică? Să trecem acum la viaţa noastră. Şi voi, iertaţi-mă că voiu vorbi despre mine. În viaţa mea a fost o clipă când am îmbrăţişat învăţătura lui Hristos cu toată fiinţa mea, dar viaţa, în deplinătatea ei, după poruncile Sale, eu nu am dobândit-o. Şi în aceasta consta durerea mea care mă lovea în întregul meu, puternic şi adânc, la toate nivelele. Domnul a spus că va fi judecată fiecăruia dintre noi şi se va face socoteala vieţii noastre. Dar eu am trăit această neputinţă de a trăi creştineşte ca pe unul din cele mai tragice elemente ale întregii mele vieţi. „De ce nu pot eu trăi după poruncile lui Hristos?" Ajunsesem la deznădejde şi mă rugam: „Cum mă vei

judeca Tu? Judecata Ta este nedreaptă! Judecătorul trebuie să fie în aceleaşi împrejurări în care trăiesc eu. Iar dacă, trăind în împrejurările mele, el a păzit poruncile, atunci are dreptul să mă judece". În gândul meu era pilda Apostolilor: ei fuseseră supuşi gonirii din Sinagogă pentru faptul că urmau lui Hristos. Şi de aceea Domnul le-a spus: „Voi veţi şedea pe douăsprezece scaune şi veţi judeca cele douăsprezece seminţii ale lui Israil"[1]. Şi cer iertare lui Dumnezeu pentru rugăciunea mea, rugăciune scandaloasă, când I-am zis: „Tu nu ai dreptul să mă judeci, dacă eu nu pot rămâne viu fără mâncare, fără aer, fără somn, ş.a.m.d., iar Tu nu ai nevoie de nimic dintr'acestea". Şi mi-a venit răspuns: „Tatăl nu judecă pre nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului, căci El este Fiul Omului"[2]. Iar în aceste cuvinte, care esenţial erau repetiţia cuvintelor Evangheliei, mi-a fost dat răspunsul că Domnul a trăit în împrejurări neasemănat mai grele decât ale mele. Şi astfel El a biruit, şi a răspuns întrebării mele. Nimeni nu poate spune că împrejurările Lui fuseseră mai bune decât ale celui mai sărac om din lume. El pribegea în diferite locuri, nu avea nici casă, nici loc unde să-Şi plece capul.

Şi de ce Lui „I S'a dat toată stăpânirea în ceriu şi pre pământ"[3]? Pentru că, pogorându-Se din Dumnezeiescul chip al fiinţării Sale, El a primit chipul „petrecerii" noastre de robi, şi aceasta astfel încât, desigur,

---

[1] Vezi Mt. 19: 28.
[2] Vezi Io. 5: 22 şi 27.
[3] Vezi Mt. 28: 18.

S'a supus unei mari deşertări. Şi deşertarea Sa întrece toate limitele la care putem noi ajunge, cei ce dorim să urmăm Lui. Ia gândiţi-vă: El a fost lăsat în Ghethsimani fără răspuns! Iar în ultima clipă a vieţii Sale, răstignit pe cruce, zice Tatălui: „De ce M'ai părăsit?"[1]

Astfel, şi noi punem întrebarea, când ne aflăm în împrejurări omeneşte de neînţeles. Noi tânjim a ne iubi vrăjmaşii şi a ne ruga pentru întregul Adam ca pentru viaţa noastră. De ce lumea ne urăşte atâta? Domnul ne-a spus-o mai înainte: „Veţi fi urâţi pentru Mine în lumea întreagă, de către toate noroadele"[2]. Noi vedem cum Biserica Orthodoxă se supune acum tuturor înrâuririlor năruitoare ale stăpânirii domnului acestei lumi. Şi întrebăm: „De ce ne aflăm într'o astfel de împrejurare?" – Fiindcă în această deşertare a Bisericii Dreptslăvitoare este dată cercarea şi calea către cunoaşterea deşertării lui Iisus Hristos Însuşi ca om. Hristos a primit o moarte de ocară, într'un chip ce făcea pe om vrednic de dispreţ şi blestemat: după cuvintele Scripturii, *blestemat tot cel ce atârnă pre lemn*[3]. Drept aceea se şi spune că El a luat asupră-Şi blestemul lumii şi astfel a răscumpărat întreaga omenire. Şi aşa ne-a lăsat tuturor pildă spre a urma Lui. Iar această cale El a numit-o „îngustă"[4], şi puţini sânt aceia care o vor vedea şi o vor afla.

---

[1] Mt. 27: 46.
[2] Vezi Mt. 10: 22.
[3] A Doua Lege 21: 23.
[4] Vezi Mt. 7: 14.

Noi vorbim despre aceasta între noi, nu spre a răspunde oamenilor ce altfel înțeleg Descoperirea. Nouă ne este greu şi amar, însă bem acest pahar ca Paharul lui Hristos Însuşi. Cei mai neajutoriți în lume sânt creştinii, iar cei mai nesuferiți pentru lume sântem noi, orthodocşii. Şi deşi pe pământ ne-ar fi mai prielnic a trăi neorthodox, totuşi noi nu ne putem lepăda de Dreapta-Slăvire. Şi toată „ciorba" asta – şaptezeci de ani de domnie a unei neobişnuite uri împotriva lui Hristos din partea marxiştilor – a fost dată Bisericii Ruse să o trăiască. Noi vedem limpede că marxiştii nu înțelegeau ce fac, asemeni celor ce L-au răstignit pe Hristos, pentru care Domnul S'a rugat Tatălui: „Părinte, iartă lor, că nu ştiu ce fac"[1].

[1] Lc. 23: 34.

15
PUTEREA GÂNDULUI ŞI CUM SĂ-L STĂPÂNEŞTI[1]

Gândul – o energie ce se răsfrânge asupra vieţii întregii mănăstiri. Pentru Filioqve. Pentru stăpânirea gândurilor noastre spre a ne păstra mintea în Dumnezeu. Trăiţi-vă ca o singură familie. Răspunderea faţă de propriile gânduri chiar şi în vremea părăsirii de către Dumnezeu.

Şi iarăşi, în prezenţa iubiţilor oaspeţi, cuvântul meu se îndreaptă către fraţii şi surorile mele. Şi iertaţi-mă că din pricina slăbiciunii mele nu am energie; cuvântul meu, bineînţeles, poate deveni destul de greoi. Dar iată despre ce voiesc a vă vorbi astăzi: Fiecare gând, rău sau bun, chiar atunci când sântem singuri în chilia noastră, este o energie şi o putere ce se răsfrânge asupra vieţii întregii mănăstiri. Când gândul, pozitiv când este cazul, devine o rugăciune fierbinte unul pentru altul, şi a fiecăruia pentru toţi, şi a tuturor pentru fiecare, atunci se întăresc zidurile mănăstirii. Şi dimpotrivă, când gândurile noastre iau o cale negativă, şi în locul dragostei osândim pe fratele nostru, atunci se produc crăpături în zidurile mănăstirii şi totul se năruie.

---

[1] Nr. B-36 (20 Mai 1991), după numerotarea M[T1].

Astfel, „Învredniceşte, Doamne, în ziua aceasta, fără de păcat să ne păzim noi", înseamnă a nu avea nici un gând greşalnic.

Să luăm o pildă din zilele noastre. S'au aflat moaştele Sfântului Serafim din Sarov. Acum un veac şi jumătate el se ruga în pustie pe o piatră. Şi până acum rugăciunea lui lucrează. De acì, fireşte, ni se naşte întrebarea: Unde merg toate gândurile noastre? Care sânt hotarele pe care le întâmpină? Domnul zice în Evanghelie: „Ceriul şi pământul vor trece, dară cuvintele Mele nu vor trece"[1]. Iată pilda lui Serafim din Sarov. El striga către Dumnezeu numai pentru sine: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!", dar vedem urmările – rugăciunea lui având o înrâurire cosmică asupra întregii istorii a fiinţării omeneşti. După o sută cincizeci de ani, şi mai mult, ea nu încetează a lucra şi a stârni în milioane de suflete bucuria Învierii.

Dar unde merg gândurile noastre? Iată Gogol[2] are o povestire despre moşierii de altădată, ale căror gânduri nu depăşeau hotarele moşiilor lor. Iar gândul nostru, depăşeşte el oare hotarele mănăstirii noastre? Sau oare merge dincolo de hotare, şi până în nehotărnicie? Dacă conştientizăm însemnătatea faptului gândirii noastre, atunci desigur ne vom ocârmui viaţa monahală cu multă luare-aminte. Rugăciunea lui Serafim: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!", deja de un veac şi jumătate cutremură lumea. Câţi oameni

---

[1] Mt. 24: 35.

[2] N. Gogol (1809-1852), scriitor rus, autor de piese de teatru, poezii, romane şi povestiri. (N. tr.)

doresc să poarte numele lui! Şi doară el se lupta numai ca pentru propria mântuire: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!"

Altă pildă: Fericitul nostru Părinte, marele Stareț Siluan. El plângea mai mult decât pentru sine, rugându-se pentru întregul Adam. Siluan scrie: „Când voiu muri, voiu îndupleca pre Domnul pentru întreaga lume creştină"; şi mai departe: „Dar dacă voiu vedea Fața Domnului Dumnezeului celui Fără-de-început, voiu uita de lume"; şi iarăşi: „Când voiu muri şi mă voiu arăta înaintea Feței lui Hristos, îl voiu îndupleca pentru întreaga lume"[1]. Din aceste cuvinte vedeți unde mergea gândul lui. Iar eu nu mă îndoiesc că energia rugăciunii sale de asemenea se răsfrânge asupra sortirilor cosmice ale întregii lumi, precum s'a răsfrânt rugăciunea lui Serafim din Sarov, a lui Antonie cel Mare sau a oricărui alt sfânt. Oare simțim noi energia şi gândul lui ce merge până la ultimele hotare, sau o trecem cu vederea fără să luăm aminte? În măsura în care omul este zidit după chipul lui Dumnezeu-Absolutul, gândul omenesc, precum vedem din pildele înfățişate, poate ajunge nespus de adânc. Când primim harul Duhului Sfânt, cuvântul şi gândul nostru trec în nețărmurire. Dar când Dumnezeu ne lasă în puterile noastre, atunci dintr'o dată gândul nostru nu duce nicăieri.

Unul dintre cele mai tragice evenimente ale istoriei omenirii este îmbucătățirea Creştinismului în mai multe confesiuni. Biserica noastră învață despre purcederea

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 89.

Sfântului Duh numai de la Tatăl, iar în Apus se zice: „şi de la Fiul". Şi, de veacuri, sântem despărţiţi. Personal eu prefer gândul nostru şi-i las pe ceilalţi să gândească cum voiesc. Iar gândul nostru duce dincolo de hotarele fiinţării lumii şi vorbeşte despre CUM era Dumnezeu atunci, înainte de zidirea lumii, şi cum purcedea Duhul Sfânt, şi cum era Tatăl singura începătură – şi a Fiului, şi a Duhului Sfânt. În Evanghelia Sfântului Ioan citim că după învierea Sa Domnul a suflat asupra ucenicilor Săi şi a zis: „Luaţi Duh Sfânt"[1]. Mai mult, se poate spune că Duhul Sfânt lucrează nu numai în Hristos, ci sălăşluindu-Se în Sfinţii Săi, El lucrează şi în oameni. Reiese că dintr'un astfel de om ca Serafim din Sarov, sau din Siluan Athonitul, purced energiile, lucrarea, dragostea Duhului Sfânt. Însă în propria Sa fiinţare ipostatică Duhul Sfânt purcede numai de la Tatăl. Iar aceasta mai nainte de zidirea lumii.

Dacă ne vom pleca asupra acestor trăsături ale gândului omenesc, atunci în viaţa noastră monahală de zi cu zi vom fi foarte cu luare-aminte cu fiecare mişcare a minţii noastre, cu fiecare mişcare a inimii noastre. Chiar nu demult unul dintre oaspeţi mi-a spus: „Uitaţi, intru în biserică, şi tot felul de gânduri nefolositoare – cine cum este îmbrăcat, cum merge sau cum vorbeşte ş.a.m.d. – tot mereu îmi întrerup întreaga Liturghie". Este o persoană cultă, educată, şi totuşi nu cunoaşte ştiinţa monahală a luptei cu gândul. Iar noi trebuie să ne învăţăm această luptă până la deplina

[1] Io. 20: 22.

stăpânire a făpturii noastre. Dar începem cu lucrurile cele mai neînsemnate. Micile treburi de zi cu zi nu cer nimica în planul minții. Fie că săpăm pământul în grădină, că ne îndeletnicim cu pictatul icoanelor sau slujim Liturghia, gândul nostru necontenit petrece în Dumnezeu. Iar atunci gândul sfințeşte întreaga noastră viață. Noi am intrat într'o şcoală a cărei diplomă o vom primi după moarte, iar nu în viață. De-a lungul vieţii noastre nu atingem Absolutul, dar gândim despre el. Iată care este lucrarea noastră zilnică.

De vom trăi astfel, fiecare zi va fi pentru noi un adaos şi o pregătire către vécinica viață în Dumnezeu şi cu Dumnezeu. Astfel putem pătrunde în duhul monahismului, spre a fi şi noi asemenea adevăraților monahi, Cuvioşii Serafim, Serghie, Siluan Athonitul, Ioan Scărarul, Efrem Sirul, şi celorlalți sfinți şi apostoli. De veți voi să întăriți zidurile mănăstirii rugaţi-vă unul pentru altul şi trăiți toți ca o singură familie. Şi astfel vom ajuta fraţilor şi surorilor noastre care vin la noi, precum şi oaspeților şi împreună-rugătorilor.

Astfel, rogu-vă, amintiți-vă de măreţia şi a cuvântului omenesc, nu numai dumnezeiesc, atunci când Domnul a zis: „Să fie lumină", şi „a fost lumina". Dar tot astfel şi pentru cuvântul nostru omenesc, atunci când ajunge să pătrundă în şuvoiul cuvântului lui Hristos Însuşi, putem spune că tot ce este văzut – şi soarele, şi luna, şi pământul – va trece, dară cuvintele noastre nu vor trece. De ce? – Pentru că ele sânt rodul lui Hristos trăind în noi. Şi astfel, viața noastră este cât se poate de simplă, smerită, neînsemnată, dar această

smerenie nu trebuie să ne îndepărteze de la gândul şi înţelegerea cuvântului lui Dumnezeu. Iar când vom conştientiza răspunderea faţă de întreaga omenire pentru fiecare gând al nostru, ne vom afla pe calea cea dreaptă.

Şi să dea vouă Dumnezeu puterea de a vă ține pe această cale monahală şi de a fi răspunzători pentru fiecare gând, pentru fiecare cuvânt, ba chiar şi pentru fiecare mişcare a inimii. Căci putem, fără nici un cuvânt, izvorî o energie binefăcătoare din inimă, şi tot fără cuvânt putem răni pe fratele şi a dăuna vieții lui.

16
PRINCIPIUL PERSOANEI „FAȚĂ CĂTRE FAȚĂ”, CA TEMEI AL NEVOINȚEI NOASTRE[1]

Nevoința noastră: lupta împotriva morții în Adam, pentru viața în Hristos, Care este Cel ce Este cu adevărat. Pentru temeiul personal al nevoinței noastre – „față către Față”. „Cred” nu este o abstracție, ci o conştiință personală a cărei sinteză se cuprinde în numele lui Hristos. Despre inimă. De la a sta personal înaintea lui Dumnezeu, până la înțelegerea întregului Adam. Căderea din credință din pricina progresului tehnic. Dezvoltarea noastră: nu prin exerciții psiho-fizice, ci prin poruncile lui Hristos, spre a ne însuşi Viața Sa. Problema persoanei dezlegată în Evanghelie.

Mulțămitori sântem Domnului, Cel ce ne-a învrednicit a ne aduna împreună întru numele Său...

Astăzi căutarea mea se îndreaptă către ceea ce este trăsătura singure credinței noastre creştine. Potrivit Descoperirii lui Dumnezeu pentru Sine Însuşi, care zace la temeiul credinței noastre, El este Singurul care cu adevărat „Este” (în greacă „ΕΓΩ ΕΙΜΙ Ο ΩΝ”, în fr. „JE SUIS CELUI QUI SUIS”; în engl. „I AM THAT I AM”). Şi în afara Lui nimeni şi nimic nu a fost, precum şi după El nimeni nu este, potrivit

[1] Nr. B-38 (28 Mai 1991), după numerotarea M[T1].

cuvântului prorocesc.[1] Aşadar el este singurul Făcător al întregii lumi văzute şi gândite. Şi fără de El, după cuvântul Evangheliei lui Ioan, „nimica s'a făcut, ce s'a făcut". În El este viaţa omului. Starea Lui este punctul culminant al credinţei noastre, ca ceea ce neapărat trebuie să atingem. Descoperirea vorbeşte despre faptul că sântem fii ai lui Adam celui dintâi, care a rupt legătura dragostei între Dumnezeu Tatăl şi om. Uneori oamenii încearcă să înţeleagă cu propria minte de ce Domnul a îngăduit ca lângă lemnul vieţii nestricăcioase să se afle lemnul cunoaşterii binelui şi răului. Procesul zidirii a dumnezei nestricăcioşi, prieteni-fraţi ai lui Hristos, este pentru noi o taină. Nu este nouă a judeca de ce, ci ne oprim la luarea-aminte asupra faptului: Aşa este. Adam a rupt legătura cu Dumnezeu, şi deoarece nu este alt izvor al vieţii, fireşte că, după căderea în păcat, în neamul omenesc a început să lucreze moartea. Apostolul Pavel spune: „Printr'un singur om a venit în lume păcatul cu toate urmările lui, şi prin Singur Hristos a venit mântuirea"[2]. În ce constă mântuirea în Hristos? – Orbiţi de păcat, am început să umblăm în întunericul necunoaşterii, după ce am căzut de la unirea cu Dumnezeu, iar acum întreaga noastră nevoinţă se reduce la a face astfel încât păcatul, care este încălcarea dragostei Tatălui, să fie ridicat de la noi, şi în locul morţii să ni se dea Viaţa lui Dumnezeu Însuşi, potrivit rânduirii lui Dumnezeu pentru om. Aşadar, luptându-ne cu orice ivire a păcatului în noi, ne luptăm pentru a ne

---

[1] Is. 44: 6.
[2] Vezi Rm. 5: 12-21.

slobozi de urmările morţii. Noi credem în Dumnezeu Care a zis: „EU SÂNT CEL CE SÂNT”, şi Care este Dumnezeu personal. În El este viaţa, în El este totul. Şi în afara Lui totul fiinţează prin bunăvoirea Sa.

Când ne petrecem zilele precum se cuvine celor ce trăiesc în mănăstire, toată nevoinţa, toată osârdia din partea noastră se vor îndrepta spre a nu săvârşi păcatul. Dar este încă o lucrare „negativă”: puţin lucru este să nu săvârşim păcatul; trebuie ca Însuşi Dumnezeu „să vie şi să Se sălăşluiască în noi”, ca El să vieze în noi şi să fie conţinutul vieţii noastre.

De ce opresc atenţia noastră asupra acestui punct? – Pentru că în vremile noastre există nenumărate căi necuviincioase, deformate către Absolut, care duc, fireşte, către o şi mai adâncă noapte a păcatului şi a morţii. Nu este viaţă în afara lui Dumnezeu. Nu este lumină alta decât Dumnezeu, Care este „Lumină, şi nici un întunerec întru El este”[1]. Şi toată silinţa noastră se îndreptează spre aceea ca Dumnezeu să ne dea viaţa Sa. Iar pentru noi, creştinii, Învăţător întru toate şi Povăţuitor este Hristos.

Adineauri am cântat rugăciunea către Sfântul Duh, „Comoara bunătăţilor”, „Dătător al vieţii nestricăcioase”: „Vino şi sălăşluieşte întru noi”. Cuvântul Tatălui, Care a venit la noi întrupat, şi Duhul Sfânt Care în limbi de foc S'a pogorât peste apostoli şi peste noi, credincioşii, este Dumnezeu personal, iar nu vreo ivire cosmică în general, impersonală. Drept aceea, nu

---

[1] 1 Io. 1: 5.

putem înclina spre a lua pur şi simplu firea omenească aşa cum este şi, mijlocind anume exerciţii şi meditaţii să dezvoltăm putinţele acestei firi. Nu acesta este ţelul nostru: calea aceasta nu duce la mântuire. În starea noastră de rugăciune noi întotdeauna stăm ca persoane înaintea Persoanei lui Dumnezeu. Şi nu trebuie să pierdem din vedere acea stare. Domnul a zis: „Fără de Mine nu puteţi face nimic"[1]. De ce? Pentru că într'Însul este cuprinsă fiinţa noastră vécinică, şi tot în El şi în puterea Lui aflăm vremelnica fiinţare, adică existenţa noastră văzută şi simţită. Totul de la El. Şi întotdeauna aşezarea noastră trebuie să fie personală, ceea ce spune şi Simvolul Credinţei, unde Părinţii au dat o scurtă înfăţişare a temeiurilor ei.

Simvolul începe cu cuvântul „Crez..." Luaţi aminte la un fapt deosebit: Nu *noi credem* – adică toţi, îndeobşte. Nu! Ci eu zic lui Dumnezeu: „Crez întru unul Dumnezeu..." Iar dacă o vom spune conştient, atunci toate celelalte cuvinte ale Simvolului trebuie să le purtăm ca *propria* conştiinţă. Fiecare dintre noi este un om, cinstit ca deplin chip al lui Dumnezeu. Şi fiecare persoană, fiecare om trebuie să poarte în sine totul: şi pe Dumnezeu, şi lumea făcută. De vom fi astfel orientaţi, gândind necontenit zi şi noapte la Dumnezeu, atunci totul va lua în noi forma unei oarecare „sinteze". Iar sinteza se află în numele lui Hristos: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu cel Viu, Cela ce ridici păcatele lumii, miluieşte pre noi". Noi chemăm

---

[1] Io. 15: 5.

numele Lui cu conştiinţa răspunderii noastre personale pentru fiecare faptă şi mişcare a inimii noastre. Şi tot ce este „teorie", noi trebuie să lepădăm: ea va fi păcat.

Uneori în isihasm este îngăduită o oarecare „abatere", numai pentru a lămuri unde este inima sau mintea. Căci atunci când inima fiziologică este sănătoasă omul nu o simte: „nu este". Dar când omul este sâcâit sau obosit, inima, luând parte la starea omului, începe a se face simţită. Iar atunci el înţelege unde îi este „inima". Tot astfel, dacă întrebi un copil:

- Unde este inima ta?

El arată cu degetul în mijlocul pieptului:

- Aici.

Aşa că, iertaţi-mă, din nou repet: Rogu-vă, până la suflarea voastră cea mai de pe urmă, nu pierdeţi cultura nevoinţei noastre şi a rugăciunii dreptslăvitoare, adică NECURMATA ÎNAINTE-STARE FAŢĂ CĂTRE FAŢĂ.

Sarcina aceasta este neînchipuit de măreaţă. Nu este cazul să ne uimim că mulţi cad de la credinţa în Hristos. Este ceva mult prea măreţ. Progresul tehnic nicidecum nu este şi progres duhovnicesc. Citind pe Părinţii din vechime vedem că ei trăiau pe Dumnezeu mult mai adânc decât astăzi. Astfel „progresul" tehnic, de neapărată trebuinţă pentru supravieţuirea fiziologică a omenirii, nu este ceva „mai înalt" şi în ce priveşte descoperirea lui Dumnezeu.

Până la ultima noastră suflare să ne petrecem viaţa în conştiinţa că Dumnezeu ne vede, astfel încât la noi nimic să nu fie impersonal: nici un exerciţiu psiho-fizic

care să poată lucra vreo oarecare „dezvoltare” în noi. Sportivii, să zicem, se dezvoltă fizic, cărturarul se dezvoltă prin truda învățăturii; şi poți dezvolta într'un chip deosebit mintea, iar trupul îl poți dezvolta pentru a deveni un mare sportiv (şi în acelaşi timp un prost). Dar dacă vom trăi după poruncile lui Dumnezeu, atunci chiar dacă vom fi supuşi procesului de dezvoltare intelectuală, sau şi fizică, totuşi nu aceasta este „tehnica” noastră. Cultura noastră este urmarea credinței şi rugăciunii noastre. Necontenita stare înaintea lui Dumnezeu ne face să trăim lăuntric, primind treptat viața care purcede de la Însuşi Dumnezeu. Şi aceasta este sarcina noastră, ca viața lui Dumnezeu să se facă viața noastră: *His Life is Mine*[1].

Trebuie de asemenea să prevenim pe cei tineri: în zilele noastre mulți se grăbesc să ajungă cât mai repede la conştiința cosmică şi supracosmică, adică dumnezeiască. Calea noastră este zăbavnică: cei ce moştenim prin părinții noştri moartea păcatului nu dintr'o dată renaştem. Cum să biruim această moarte? Oricât de straniu ar apărea, însă metoda de a încerca să petrecem fiecare zi fără de păcat duce la cunoaşterea absolutului Dumnezeu – lucru dincolo de ştiința omenească, fiindcă este urmarea lucrării lui Dumnezeu Însuşi. De acì, nevoia de răbdare: cinci ani este încă puțin; zece ani este puțin; douăzeci de ani – încă nu-i destul; patruzeci de ani – şi aceştia pot să nu fie îndeajuns, încă trebuie

---

[1] *Viața Lui este a mea* (în lb. engl.): aluzie la titlul unei cărți a Părintelui Sofronie (în română a apărut sub titlul: *Rugăciunea, experiența vieții veşnice*). (N. tr.)

să rabzi şi nicicum să te dai bătut. Plicticos, dar nu trebuie să te dai bătut.

Încă o dată repet, spre a limpezi mai mult ideea de temei a cuvântului de astăzi: ÎN DUMNEZEUL CEL PERSONAL NIMIC NU ESTE IMPERSONAL. Şi în viața noastră cea după chipul Dumnezeului personal noi trebuie să devenim persoane în stare a purta în sine totul: şi viața cosmică, şi harul lui Dumnezeu, adică viaţa vécinică.

Cercetaţi-vă ca nimic impersonal să nu se afle în voi. Noi trebuie să trăim ca persoane: răspunzători pentru fiecare faptă a noastră, pentru fiecare gând al nostru. Şi când va veni rugăciunea pe care Domnul i-a dat-o părintelui nostru Siluan, omul va putea spune: „Acum în Tine, Hristoase, şi EU SÂNT". Astfel, din lucruri cât se poate de mărunte, se ajunge pas cu pas la un deznodământ necrezut de măreț ce depăşeşte hotarele oricărei relativităţi.

În vremea noastră theologii se ocupă de problema persoanei. Şi psihologia ştiinţifică, şi filosofia se preocupă de aceeaşi problemă. Pentru noi însă problema este dezlegată încă demult. În ce chip dezlegată? – Vedem pe Hristos, şi vedem lucrarea Lui: El a luat asupră-Şi păcatele întregii lumi, S'a rugat în grădina Ghethsimani, S'a suit pe Golgotha. Iată Omul-Persoana! Când El zice: „Îndrăzniţi, Eu am biruit lumea"[1], ne cheamă la una şi aceeaşi biruință pe care a săvârşit-o El Însuşi.

---

[1] Io. 16: 33.

17
DESCOPERIREA LUI DUMNEZEU CA TEMEI AL CREDINȚEI NOASTRE[1]

Dobândirea viziunii duhovnicești: darul lui Dumnezeu primit pe calea urmării lui Hristos. Pentru însuflarea ce nu cunoaște micșorare. Arătarea lui Dumnezeu-Persoana lui Moisì. Asemănarea cu Dumnezeu, a deveni persoane – țelul nostru de pe urmă. Legătura cu Dumnezeu – legătură a iubirii. Tăierea voii și smerita slujire în mănăstire pregătesc spre a primi harul lui Dumnezeu. A trăi fără de păcat, după poruncile evanghelice, pregătește spre a primi descoperirea lui Dumnezeu. Calea Sfântului Stareț Siluan către mântuire. Pentru dragostea și unimea în Hristos. Pentru libertatea determinării de sine și urmările căderii lui Adam. Arătarea lui Dumnezeu părinților noștri și înaintașilor – temeiul credinței noastre. Absoluta stăpânire a lui Hristos a luat forma deșertării.

Ca întotdeauna, desigur, mă bucur de întâlnirea cu voi. Dar cu cât mai aproape mutarea mea, cu atât mai fierbinte dorirea de a vă lăsa măcar o parte din ceea ce și eu am primit „în parte", din darul lui Dumnezeu, după întâlnirea cu marele Stareț Siluan.

Nu demult am primit o scrisoare în care un theolog protestant ce cunoaște bine Orthodoxia amintește de

---

[1] Nr. C-1 (2 Sept. 1991), după numerotarea M^{TII}.

Fericitul Avgustin care zicea credincioşilor: „De mă veţi întreba să vă arăt calea, eu vă voiu spune: Este Iisus Hristos. Dar a vă da ochi să vedeţi precum văd eu nu este în puterile mele. Este lucrarea lui Dumnezeu Însuşi". Noi am mai vorbit despre cum să dobândim „ochi duhovniceşti" care să vadă precum L-a văzut Pavel[1], precum l-au văzut, pe Thavor, Petru, Ioan, Iacov; precum ceilalţi Părinţi L-au văzut suind pe Golgotha, spre a rupe blestemul căderii lui Adam în păcat.

Unul dintre voi m'a întrebat: „Ce este însuflarea?" Iată, dacă şi înaintea voastră se va deschide această privelişte, veţi cunoaşte o însuflare ce vine din sfera fiinţei unde nu există împuţinare. Iar dacă inimile voastre vor primi acea însuflare, ea de acum niciodată nu vă va mai părăsi. Noi putem suferi, putem fi înjosiţi, smeriţi de neputinţe, dar această viziune a lui Hristos va rămâne cu noi ca o „boală de nelecuit". Vorbesc de „boală de nelecuit", căci dragostea lui Hristos ce se naşte în inima noastră este neîmpuţinată, dar este însoţită de durere.

În toate veacurile, de-Dumnezeu-cuvântătorii au căutat cuvintele prin care să poată exprima limpede Descoperirea lui Dumnezeu dobândită în Iisus Hristos. Biserica pururea trăieşte cu Hristos, însă în împrejurări felurite, din care pricină acum ar trebui aflate alte cuvinte. Astfel, când Dumnezeu spune: „Să facem om dupre chipul Nostru şi dupre asemănare", cum să înţelegem noi acel „chip şi asemănare"? Până la ce măsură ajunge? Iar astăzi vom vorbi despre aspectul care ocupă

---

[1] Vezi Fap. 9: 3-9.

minţile şi inimile de-Dumnezeu-cuvântătorilor vremilor noastre: persoana. Deşi cuvântul „persoană" nu este nou, împrejurările sânt noi.

Doresc să vă dau vouă, fraţilor şi surorilor mele ce vă începeţi viaţa, un mic tipar care poate vă va uşura calea spre a ajunge la acea mare Descoperire despre „chip şi asemănare". Descoperindu-Se lui Moisì ca „Eu Sânt Cel ce Sânt", Dumnezeu prin aceasta a pus început credinţei noastre, credinţei adânci. Ce este minunat în acea Descoperire? Dumnezeu zice despre Sine: „Eu Sânt Fiinţa"; „tot ce fiinţează, totul a purces de la Mine". Iar primul cuvânt – Eu – înseamnă că El este Persoană.

De vom vorbi despre persoană în începuturile ei, în vécinica ei fiinţare, atunci, bineînţeles, singur Dumnezeu este Persoană. Şi dacă Domnul ne-a făcut după chipul Său şi după asemănare, înseamnă că şi noi trebuie să devenim, ca persoane, asemănători Lui. Iată ţelul nostru cel de pe urmă. Dacă Dumnezeu a făcut dumnezei, la început ca potenţialuri, iar nu ca feţe-persoane deja actualizate, atunci procesul de determinare de sine este de neapărată trebuinţă din partea noastră în ce priveşte pe Dumnezeu: „Spune, cum putem a ne asemăna Ţie?"

În icoana noastră Moisì este înfăţişat potrivit tradiţiei Bisericii – marea tradiţie în care dorim să petrecem. Jos vedeţi o mică icoană cu Sinaiul unde Dumnezeu Se arătase lui Moisì în rugul nemistuit: „Eu Sânt Cel ce Sânt". Acì clipa înfăţişării este zugrăvită puţin altfel. Dacă veţi lua aminte, în icoana noastră pe faţa lui

Moisì este întipărită expresia unei încordări maxime către Dumnezeu: el apare ca şi încremenit, şi vede tărâmurile cereşti, luând aminte la ceea ce îi grăieşte Duhul: „Eu Sânt Cel ce Sânt"[1].

Acì a început Biserica noastră şi credința. După credința Părinților, Hristos era Cel ce a zis „Eu Sânt Cel ce Sânt". Şi a început descoperirea de Sine prin a înfăţişa însuşirea personală a lui Dumnezeu. Prin aceasta Predania mărturiseşte pe Dumnezeul cel Viu, iar nu o metafizică a gândirii abstracte, filosofice. Legătura noastră cu Dumnezeu este legătura dragostei. Dragostea poate lua multe chipuri, şi nu putem într'un scurt ceas să vorbim despre toate. Priveliştea ce se dezvăluie în Hristos depăşeşte tot ce cunoaşte omul; asemenea celui ce, născut pe uscat, pentru prima oară vede oceanul: el nu-i vede marginile. Astfel, din acest „ocean" noi luăm o mică ceaşcă, o mică porție din apa de viață făcătoare, şi vom vorbi despre această ceşcuță.

Dacă Dumnezeu este Persoană, cum trebuie noi să fim? Către ce să ne îndreptăm? Cum să ne zidim viața pentru a ne face copii unui astfel de Dumnezeu? Iată întrebarea ce se află înaintea noastră în şcoala monahală. Noi nu avem nici o carieră în lumea aceasta, dar fiecare caută căi către o mai adâncă cunoaştere de Dumnezeu. Şi iarăşi ne amintim de minunatele cuvinte ale fericitului, marelui Stareț Siluan: „Unul este împărat, altul patriarh, altul un dregător oarecare, iar altul un simplu muncitor tâmplar". Şi Siluan zice: „Iar

---

[1] Ieş. 3: 14.

aceasta nu are însemnătate".[1] Ce înțelegere are acest om! Până şi pentru astfel de poziții ca împărat sau patriarh el zice: „Iar aceasta nu înseamnă nimic... Este o ascultare în cuprinsul vieții pământeşti. Tot miezul este în faptul că cine mai mult iubeşte pe Dumnezeu, acela în Împărăția Lui va fi mai aproape de Dumnezeu, în virtutea mai-marii sale iubiri, iar nu în virtutea poziției sale ierarhice, sociale sau bisericeşti". Aş dori ca cele spuse să se împărtăşească inimii noastre. Viața noastră este simplă şi neînsemnată. Noi slujim oaspeților ca *staff*[2] ce slujeşte într'un hotel; le slujim şi ca preoți; iar când primesc cuvântul nostru, le slujim prin cuvânt; le pregătim şi hrana. Şi toate acestea au o aparență foarte neînsemnată. Şi toată „cariera" noastră nu duce nicăieri. Vedeți acì pereți, şi ferestre înalte, nu ajungi la ele, imposibil să fugi!

Aşadar, cum putem deveni persoane, chipul Dumnezeului Personal? Eu tot mereu v'am subliniat cele pe care însumi le-am învățat: începem cu lucrurile cele mai neînsemnate. Dacă fiecare îşi va îndeplini slujirea răbdător, ținând pravila – paza vieții după poruncile evanghelice – el se pregăteşte spre a primi harul lui Dumnezeu. Noi sântem ființe zidite şi trăim din puterea ce purcede de la Dumnezeu Făcătorul, iar noi nu putem înfăptui această viață de la sine. Iar trăsătura de căpetenie în ce priveşte mântuirea (şi voiesc să o subliniez) – sau, în terminologia bisericească, în soteriologia noastră creştină – este aceea că pe primul plan stă nu o

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 103.
[2] Îngrijitori (în lb. engl.). (N. tr.)

oarecare cunoaştere ştiințifică, bogată sau săracă, ci etica: mântuirea noastră se determină de principii etice. Zilnic noi repetăm rugăciunea: „Învredniceşte, Doamne, în ziua aceasta, fără de păcat să ne păzim noi." În aceste cuvinte se exprimă tot sensul stării noastre înaintea lui Dumnezeu.

Cum putem să nu păcătuim? Când, în planul eticii, trăim potrivit poruncilor evanghelice, atunci ne pregătim – şi ca inimă-dragoste, şi ca gânduri-minte – spre a primi descoperirea de la Dumnezeu. Necurmata încordare de a „primi de la Dumnezeu mila" trebuie să ne determine caracterul. Astfel în icoană Moisì, amuțit, priveşte încordat... Scriptura nu povesteşte nimic despre proroc în acea clipă, ci numai despre Dumnezeu, cum a vorbit El din rugul aprins. Noi ştim însă că Moisì, precum ceilalți proroci, trăia într'o încordată dorire de a vedea pe Dumnezeu precum este. El căuta un răspuns: „Ce este ființa? De unde este ea? Cine este pricina?", ş.a.m.d. Şi, ca om, nu putea să-şi înfățişeze un chip drept al lui Dumnezeu. Dar Dumnezeu i-a descoperit: „Eu Sânt Cel ce Sânt", ca răspuns rugăciunii lui. „Da, acum tu vorbeşti cu Mine, şi să ştii că toată ființarea de la Mine purcede", precum stă scris în Evanghelia după Ioan: „Şi fără de El nimica s'a făcut din ce s'a făcut".

Astfel, şcoala noastră monahală, cât se poate de neînsemnată la vedere, esențial cuprinde aceeaşi tânjire: noi dorim a ne rândui viața astfel încât, asemenea lui Moisì, necontenit să fim în acea stare de încordare. Orice îndeletnicire aş avea – fie că sânt împărat, pa-

triarh, cărturar, tâmplar sau un simplu muncitor, nu aceasta are însemnătate, ci tânjirea mea către Dumnezeu. Iar această tânjire trebuie să fie smerită; altfel zis, plină de conştiinţa că noi înşine nici sântem în stare a atinge Fiinţa Dumnezeiască, ci cerem lui Dumnezeu: „Descoperă mie Faţa Ta... Dă-mi a Te vedea precum eşti! Inima mea trage către Tine, dar eu nu Te cunosc! Dă-mi dară a Te cunoaşte precum eşti!" Iată setea ce stă la temeiul căutării noastre: a cunoaşte pe Dumnezeul nostru.

Ca întotdeauna, vorbesc cu voi, fraţii şi surorile mele, despre ceea ce Domnul a binevoit să-mi arate în persoana acoperitorului nostru ceresc, marele Siluan. Aceasta a fost nu ca o oarecare străfulgerare, ci ca un mare şuvoi al Duhului care treptat se dezvăluia înaintea mea. Ce anume m'a izbit la acest om? – Lui i-a fost dat să vadă că în afara lui Dumnezeu nu este mântuire. Şi a trăit un ceas al unei deosebite încercări – cea a neputinţei de a scăpa pierzaniei. Şi, zdrobit de acea viziune, a intrat în biserică şi a zis: „Doamne Iisuse Hristoase" – şi a văzut pe Hristos cel Viu! Iar Hristos nu i-a zis nici un cuvânt, însă i-a împărtăşit propria Sa stare. Şi acea viziune fusese un scurt moment, o clipită. Dacă s'ar fi îndelungat, cum scrie Siluan, poate că el, neputând răbda, ar fi murit.[1]

Scriptura zice că „gândurile Mele nu sânt gândurile omeneşti, depărtarea între gândurile Mele şi cele omeneşti este nemăsurat de mare"[2].

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 118.
[2] Vezi Is. 55: 8-9.

Pe ce temei îndrăznesc să vorbesc despre faptul că Domnul a dat lui Siluan propria Sa stare, ca urmare a vedeniei? Domnul a fost singurul Om pe pământ ce a luat asupră-Şi păcatul întregii lumi...[1] Şi Siluan, fiind doar un simplu tânăr soldat, de-abia ieşit din cazarmă, a început dintr'o dată să se roage pentru Adam, pentru întreaga omenire – şi în întinderile cosmice, şi în scurgerile veacurilor. O astfel de stare ţi-o poţi însuşi din punct de vedere filosofic ca gândire abstractă, dar nu ca stare. Însă tot ceea ce primise Siluan – rugăciunea pentru întregul Adam, cu multe lacrimi, mai mult decât pentru sine însuşi – este duhul lui Hristos Cel ce Se suie pe Golgotha.

Iar când ni se descoperă un astfel de Hristos putem, asemenea lui Ioan Botezătorul, recunoaşte în chipul omenesc pe Dumnezeul Cel Atotputernic. Dar iarăşi spun, acest înţeles poartă un caracter etic.

Alt moment – şi acesta dogmatic. Când auzim cuvintele „Să fie toţi una, precum Noi una sântem”[2], ce anume pătrunde în conştiinţa noastră dogmatică? Noi zicem: „Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Fiul, Dumnezeu Duhul Sfânt”, însă începem mărturisirea credinţei noastre cu: „Crez întru Unul Dumnezeu”. Aceasta nicicum se încadrează în logica formală. Este logica fiinţei însăşi. Dumnezeu este tri-ipostatic, dar El este unul. Şi omul este mulţime, dar în gândul lui Dumnezeu, omul este unul.

---

[1] Vezi Io. 1: 29.
[2] Vezi Io. 17: 22.

Când ucenicii se certau unde să şadă la Cina cea de Taină (adică se căuta o oarecare întâietate), Domnul le-a spus: „Poruncă nouă dau vouă, ca să vă iubiţi unul pre altul”[1]. Dacă iubim cu adevărat, dragostea pe care am învăţat-o de la Dumnezeu se jertfeşte. Creştinul, asemenea lui Dumnezeu, iubeşte nu „de sus”. (Despre Simeon Noul Theolog se zice că, întâlnind copii, se pleca lor cu adevărată cinstire. Astfel, când eram în Franţa, la Sainte Geneviève-des-Bois, preot la cimitir, acolo îmi slujea un băieţel, fiul unui preot. Nu avea decât patru sau cinci ani. Şi eu îl cădeam cu cinste. Iar el cu adânc simţământ răspundea la acea cinstire în chip asemănător.) Hristos nu a propovăduit ca poruncă: „Să fiţi toţi una, precum Noi una sântem”, adică Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt; ci El a rostit-o Tatălui ca rugăciune. Iar nouă ni s'a descoperit o fiinţare de o deosebită rânduială ce nicicum nu se încadrează în perspectiva logicii formale, aristotelice. Acolo categoriile se definesc prin concepte abstracte. În fiinţarea noastră creştină trebuie să trecem la altă logică, unde categoriile devin ceea ce ne descoperă Dumnezeu. Iar dacă Dumnezeu în Scriptură zice: „Să facem om dupre chipul Nostru, şi dupre asemănare”, iată ce nu trebuie să se şteargă din conştiinţa noastră: El a zis nu „miliarde de oameni, gloate”, ci *om*... Iar când Hristos spune Tatălui în rugăciune: „precum Noi una”, se subliniază multi-ipostatica unime a lui Dumnezeu – că Dumnezeu, totuşi, Unul este. Iar când ne ridicăm nasul către înăl-

---

[1] Io. 13: 34.

ţimi, bine este să ne amintim cuvintele lui Hristos, spre a ne cerca pe noi înşine cât de departe sântem de acea stare.

Dar iată, acum mă „apasă” câteva cuvinte. Să vă spun? Este vorba de o stare înaltă! Când ea se dă omului sub forma harului, el o trăieşte ca singura stare firească, normală. Şi este ca şi cum nici nu ai avea despre ce să vorbeşti, totul este atât de limpede şi de firesc!

Câtă destrămare a adus căderea lui Adam! Cât de tragici toţi acei cinci mii de ani şi mai mult, după predanie, de la facerea şi căderea lui Adam! Domnul a vorbit cu Adam în Rai. Dar Adam, simţind în sine libertatea determinării de sine, a căzut prin mândrie: „Eu însumi mă voiu zidi”. Şi acesta este începutul „omului-dumnezeu” despre care atât de mult vorbesc oamenii, şi mai cu seamă în zilele noastre: „Fugi de-aici, Dumnezeu nu există! Dumnezeu este omul”. Credinţa noastră constă în faptul că noi sântem zidiţi de Dumnezeu, iar nu noi zidim pe Dumnezeu. Iar la temeiul credinţei noastre se află nu o filosofie, oricât de genială ar fi ea, ci arătarea (theofania), dumnezeiasca arătare părinţilor noştri şi înaintaşilor. Iar ceea ce Domnul a pus în inima unuia (să zicem, la început, lui Adam), de acum a fost pus în întreaga omenire, ca viziune. Iar această tradiţie a noastră este bine exprimată în Irmosul Canonului lui Andrei Criteanul: „Acesta este Dumnezeul meu, şi voiu proslăvi pre El, Dumnezeul părintelui meu, şi voiu înălţa pre El”.

Descoperindu-Se ca Persoană, Dumnezeu ne zideşte după chipul Său şi după asemănare. Altfel spus, trebuie să trăim precum trăieşte Însuşi Dumnezeu. Dar noi începem în şcoala noastră monahală cu lucruri foarte mărunte şi smerite, iar mai departe – „nu ne ridicăm nasul". Dar mica lucrare a ascultării monahale este începutul mântuirii noastre. Noi nu voim a face precum Adam, care dintr'o dată a dorit să trăiască după propria voie. Astfel, tăindu-ne cu înțelegere propria voie, treptat ne pregătim mintea şi inima spre a primi ceea ce Hristos rosteşte în rugăciunea către Tatăl: „Să fie toți una, precum Noi una sântem"[1].

Începutul credinței noastre este: „Iahve! – Eu Sânt Cel ce Sânt"; după care Moisì urcă spre a primi legea. Deşi legea pentru noi, după Descoperirea lui Hristos, devine de acum strâmtă, şi chipul trăirii persoanei-ipostasului nu se cuprinde în cadrele ei, totuşi legea a pregătit oameni în stare a primi întruparea lui Dumnezeu. De-a lungul veacurilor, de-Dumnezeu-cuvântătorii se chinuie să explice că Hristos este Dumnezeu, Cel ce a înfăptuit întreagă această lume. Căci noi Îl cunoaştem ca om, şi ca om smerit: L-au osândit, L-au bătut, L-au scuipat, L-au urât...

Dar iată apoi Domnul a zis: „Mă înalț la Tatăl Meu", şi a poruncit: „Mergând în tot pământul, botezați întru numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh"[2]. Şi aceasta este credința noastră. Şi în afara creştinis-

---

[1] Io. 17: 22.
[2] Vezi Mt. 28: 19.

mului nu este nici o altă descoperire pe care noi o primim ca adevărată.

Cum anume Dumnezeu, Care a zidit firea noastră, Însuşi a putut să Se îmbrace în cest chip al fiinţării – noi nu putem înţelege. Iată însă că faptul îl putem constata: „Da, El a fost în trup". Unii răspund cu supărare: „Da, dar aşa cum spuneţi voi, El a zis: *Datu-mi-s'a toată stăpânirea în ceriu şi pre pământ*[1]; iar noi cerem multe de la Dumnezeu, şi El zăbăvniceşte a ni le da. Şi cei ce cred în El trăiesc în strâmtorare şi înjosire". În viaţa mănăstirii noastre a fost o întâmplare plăcută. Eu am întrebat pe unul dintre fraţii noştri: „Dacă ai avea stăpânire absolută, ce ai face acum, când întreaga lume se află într'un astfel de învălmăşag? În Rusia şi în multe alte ţări este comunism, în Vietnam război, ş.a.m.d. Şi el îmi răspunde: „Dacă aş avea stăpânire absolută, nu aş putea să mi-o folosesc nicăieri, tocmai fiindcă este absolută". Aşadar, atunci când vedem că Hristosul nostru este ca şi neputincios a face multe din cele ce Îi cerem, poate că este pentru că El gândeşte ca acel monah: „Dacă am putere şi voinţă absolută, atunci iată, Mă voiu da a fi răstignit". Îl lovesc peste obraz şi Îl scuipă: „Unde îţi este absoluta stăpânire?" Însă absoluta stăpânire s'a exprimat sub forma unei deşertări corespunzătoare absolutului Dumnezeu.

Şi să ne fie Domnul milostiv, şi să ne dea a rămâne în credinţa creştină până în sfârşit, oricât de greu ar fi.

---

[1] Mt. 28: 18.

18
CUM SĂ DEVII PERSOANĂ ŞI SĂ TRĂIEŞTI CA DUMNEZEU PERSONAL[1]

Facerea după chipul lui Dumnezeu este devenirea noastră ca persoane asemănătoare lui Dumnezeu. Înfăptuirea în noi a principiului personal prin viaţa după poruncile lui Hristos. Theologia academică şi cea fiinţială: ca stare şi ca rugăciune. Pentru amintirea lui Dumnezeu la fiecare pas. Sarcină: a afla o expresie theologico-dogmatică a experienţei Cuviosului Siluan. Cum „să ţii mintea în iadul" şi al altor căi. Pentru asemănarea Cuviosului Maxim Mărturisitorul.

Din nou şi din nou dau laudă Domnului care îmi dă bucuria părtăşiei cu voi. Astăzi văd şi simt în inima mea prezenţa unor oaspeţi, şi sânt nevoit să-i înştiinţez dintru bun început că în convorbirile obştii noastre, în clipa de faţă, eu mă adresez începătorilor. Pare-mi-se că v'aţi însuşit deja destul de temeinic faptul că pe Descoperirea de sus se întemeiază calea şi credinţa noastră, şi acestea nu sânt nicicum un postulat al intelectului nostru. Dumnezeu S'a descoperit în Persoanele Sale ca „Eu Sânt Cel ce Sânt". După aceasta vine un alt moment al Descoperirii: personal fiind, Dumnezeu-Treimea Îşi asumă sarcina facerii fiinţei omeneşti după al

---

[1] Nr. C-2 (9 Sept. 1991), după numerotarea M^{TII}.

Său chip şi asemănare. Momentul facerii după chipul lui Dumnezeu şi asemănarea arată că omul este o fiinţă, prin firea sa, cât se poate de apropiată de Dumnezeu. Firea noastră este făcută, din punct de vedere logic, într'un chip de netâlcuit: sântem aduşi în fiinţare ca potenţial, iar nu ca fiinţe deja definite. Şi dacă Însuşi Hristos a zis că „Dumnezeu Duh este"[1], atunci şi persoana omenească trebuie înţeleasă ca duh. Pentru facerea unui astfel de „dumnezeu" este de neapărată trebuinţă ca fiinţarea noastră să înceapă în trupul materialnic. Şi, precum am mai spus-o, mai bine să nu întrebăm „de ce" şi „cum", ci putem doar constata faptul. Cum, fiind făcuţi ca potenţial, putem deveni persoane asemenea lui Dumnezeu? Şi cum putem să ne clădim mântuirea, înfăptuind dorinţa cea dintru început a lui Dumnezeu pentru noi: „Să facem om dupre asemănarea Noastră"?

Cum putem noi deveni persoane din ceea ce sântem acum? – Calea noastră este viaţa după poruncile lui Hristos. Iar firea dumnezeiască a poruncilor ni se descoperă în măsura însufleţirii noastre, cu adevărat a deveni „de-Dumnezeu-purtători".

Rândul trecut ne-am oprit cu rugăciunea noastră asupra faptului fiinţei celei mai nainte de veci a lui Dumnezeu. Iar Acest Absolut fără-de-început a binevoit să ne zidească cu ţelul de a intra noi în vecinicía Sa, ca şi copii ai Săi şi ca prieteni ai Săi. Când ne întâlnim cu theologia şcolilor theologice, se iveşte

---

[1] Vezi Io. 4: 24.

problema cum să înfăptuieşti un sistem necontradictoriu, într'o sinteză logică, pentru a preda Descoperirea lui Dumnezeu.

Poţi privi problema theologiei din diferite unghiuri. Prima theologie este copilărească: „Este Dumnezeu, Doamne, Doamne". Iar pruncul simte şi primeşte pe Dumnezeu într'un fel de care noi nu ne mai amintim, căci demult au trecut acele zile. Şi în măsura în care Dumnezeu a zidit firea noastră în împreunăglăsuire cu firea Sa, un anume simţământ se află în noi, o intuiţie prin care simţim atingerea Duhului lui Dumnezeu.

Şcoala monahală se deosebeşte de şcolile theologice organizate în împrejurările istorice ale vieţii lumii. Monahismul este o şcoală aparte, unde fiecare zi, fiecare clipă şi fiecare cuvânt se pun în legătură cu fiinţa lui Dumnezeu, prin viaţa după poruncile Sale. Iar dacă şcolile theologice fac cu putinţă a exprima „ştiinţific" cuprinsul Descoperirii lui Dumnezeu, atunci în viaţa monahală formarea theologică nicicum nu poate fi organizată asemenea unei şcoli.

Noi ne încordăm în rugăciunea noastră să ajungem „a ne atinge de vestmântul Dumnezeului nostru", metaforic vorbind, şi Dumnezeu răspunde felurit atitudinilor noastre. Ocrotitorului nostru, Părintelui Siluan, El S'a descoperit într'o formă mai desăvârşită decât multor şi foarte multor theologi academici! Ca şi cum într'o rânduială cu totul de-a-ndoaselea: iată, omului i S'a descoperit Dumnezeu din prima clipă, astfel încât tot restul vieţii el a încercat să păzească în duh desco-

perirea dată lui fără cuvinte. Aşadar, dacă este cu putinţă lui Dumnezeu a Se împărtăşi unui om, înseamnă că Îi este cu putinţă şi fiecăruia dintre noi.

Dacă a zidit pe om după chipul lui Dumnezeu, cu alte cuvinte, ca pe o fiinţă căreia slobozenia, în cel mai înalt sens al cuvântului, îi este firească, Dumnezeu nu sileşte omul şi nu face nimic cu el fără însuşi omul, ci grijuliu stă de faţă pe calea lui. Şi ceea ce omul este în stare a primi, Dumnezeu îi şi dă. Aşadar, în viaţa monahală noi sântem totuşi mai aproape de primirea lui Dumnezeu decât în structura logică a învăţământului academic al theologiei. „Şcoala" noastră merge numai pe linia pazei poruncii lui Dumnezeu. În aceasta constă deosebirea sistemului şcolii monastice de sistemul şcolăresc. În şcoli, viaţa ţi-o rânduieşti cum vrei; destul este doar să-ţi însuşeşti intelectual datele învăţăturii. Dar la noi se pune mai întâi problema cum „să trecem ziua fără de păcat".

Aşadar theologia poate asuma diferite forme. Cea dintâi theologie, începând cu anii copilăriei, este cea care alcătuieşte cuprinsul rugăciunilor noastre. Procesul dezvoltării acelui cuprins poate şi trebuie să se săvârşească de-a lungul întregii vieţi.

Celălalt aspect al theologiei este starea omului. Aseară am stat de vorbă cu un profesor de theologie din Grecia. El sublinia faptul că viaţa şi credinţa noastră se întemeiază pe Descoperire, iar nu pe presupuneri omeneşti. Punându-ne în faţă un mic extras din Evanghelia lui Ioan, minunat a spus: „Ioan pur şi simplu *poves-*

teşte, şi povestirea lui pentru noi este curată Descoperire”.

Una dintre cele mai bune pilde de theologie ca rugăciune este Liturghia lui Vasilie cel Mare. Anaforaua ei este curată theologie şi continuă încordare a rugăciunii. Dar Evanghelia după Ioan este o theologie şi mai înaltă, când starea omului coincide de acum cu dumnezeiasca manifestare. Şi pilda acelei stări este Ioan de-Dumnezeu-cuvântătorul. O astfel de theologie întâlnim în scrierile Sfinţilor Părinţi: ei povestesc despre cele ce au fost date de Dumnezeu. Theologia lor nu poartă trăsătura termenilor logic alcătuiți. Nu! Ei „povestesc”. Şi, iertați, şi eu am făcut asemenea, căci nu este altă cale. În cărţile mele am descris numai ceea ce însumi am trăit, după voia lui Dumnezeu, când m'am dăruit voii Lui. Vedeți, am pus o condiție: „când m'am dăruit voii Lui”.

Aşa că eu v'am rugat stăruitor în multe rânduri, rugați-vă unul pentru altul, uniți-vă în această străduință, pentru ca fiecare dintre voi să aibă putinţa de a închina cât mai multă vreme rugăciunii şi cuvântării-de-Dumnezeu. Viața care începe cu ascultarea (dacă cuvântul „ascultare” se înțelege cum se cuvine), este în aparență simplă, însă deschide inima omului până la nețărmurire. Când omul trăieşte după poruncile lui Dumnezeu, atunci în el se dezvăluie putințele firii noastre: ele nu au hotar. Noi sântem atât de aproape de Dumnezeu, atât de înrudiţi cu El, încât viața noastră ar fi trebuit să fie dintru bun început o curată petrecere în tărâmul Dumnezeirii nezidite. De fiecare dată când nu

sântem uniți cu Dumnezeu, cădem din această lume duhovnicească şi devenim „trup"[1] în care Dumnezeu nu binevoieşte să vieze. Trebuie să ne învățăm cum, săvârşind orice lucru, să rămânem în Dumnezeu. Fie că zidim un lăcaş în care să ne adunăm pentru Liturghie; fie că pregătim un loc unde cineva se poate odihni, sau îi pregătim hrană, ş.a.m.d., toate acestea pot duce la o cumplită sărăcie şi, la drept vorbind, ele nicicum nu trebuie să împiedice a petrece în cea mai înaltă stare a împărtăşirii cu Dumnezeu.

Când începem cu adevărat a ne lupta ca mintea noastră să petreacă în Dumnezeu zi şi noapte, atunci toată firea noastră se schimbă şi viața noastră devine cu totul alta. Acum, că obştea a crescut, de la primele forme ale organizării vieții noastre trebuie să trecem la una în care viața călugărească în fiecare zi să nască în noi o rugăciune către Dumnezeu care să ne unească întru una cu Dumnezeu.

Propun fraților şi surorilor mai în vârstă sarcina de a afla o expresie theologică a experienței date Părintelui nostru duhovnicesc, marelui Siluan. Să purtăm această jertfă. Scrierilor Stareţului le este proprie o oarecare nedefinire, termeni nu destul de strict puşi la punct, expresii simple: scrierile lui sânt o simplă convorbire, dar cuvintele lui simple ascund o viață neînchipuit de înaltă. Ele pot fi şi trebuie să fie formulate de acum ca theologie dogmatică.

---

[1] Fac. 6: 3.

Mântuieşte-se omul nu prin theologie teoretică, ci printr'o viață morală, etică, curățită de tot păcatul: „Învredniceşte, Doamne, fără de păcat să ne păzim noi". Dar plinătatea cunoaşterii este cu putință în Biserică, iar atunci mântuirea primeşte o formă mai desăvârşită. Domnul a dat porunca: „Nu mânca din acel lemn, căci atunci când vei mânca din rodul lui, cu moarte vei muri"[1].

Aşa încât, în măsura încordării noastre, în fiecare zi şi în fiecare noapte vor avea loc în noi oarecari procese, necontrolate, dar totuşi simțite de către noi. Şi vine clipa când ne vom simți cu adevărat legați de Dumnezeu prin însăşi firea noastră. „Cum, purcezând din acest trup, putem ființa ca duh personal?" – iată conştiința duhului personal, ceea ce noi trebuie să dobândim pentru mântuirea noastră. Cu cât veți încerca mai mult a trăi după porunci, cu atât mai mult se va ivi în noi intuiția prezenței lui Dumnezeu.

Voi să mă iertați, dar totuşi eu tot mereu mă „învârt", căutând cu rugăciune cuvânt de la Dumnezeu. Nu sântem mulți, dar totuşi fiecare înțelege cuvântul meu în chip felurit, şi nu este cu putință a găsi o sinteză fără contraziceri, chiar şi în micuțul nostru cerc. Când lipseşte această putință trebuie cu adevărat să ne rugăm: „Despre ce este vorba? De ce trăieşte în noi moartea neînțelegerii celuilalt?" Doară în plinirea mântuirii oamenii, miliarde de ipostasuri, vor avea o singură voință. Dar acì, aşa cum zicea Macarie al Eghi-

[1] Vezi Fac. 2: 17.

petului şi alţi Părinţi, fiecare om îşi are propria voie[1]. Arsenie cel Mare spunea că în cer toţi au o singură voie, dar aici pe pământ fiecare om „trage către sine"[2]. Aşa încât, să ne învăţăm a trăi creştineşte, iar atunci cunoaşterea lui Dumnezeu va veni nu pe cale intelectuală, ci fiinţială, prin însăşi viaţa.

Mai doream să vă cer: Rogu-vă, când cineva dintre fraţi sau surori lipseşte, rugaţi-vă cu osârdie pentru fiecare din cei ce lipsesc, pentru fiecare din cei bolnavi. Trăiţi ca un singur om.

Şi iertaţi-mă. În ciuda a toată neorânduiala cuvântului meu, am petrecut un ceas în această încordare.

Aşa că „ce să facem, şi ce să nu facem"? Să ne iubim. „Şi ce să nu facem?" Să nu săvârşim păcat. Şi iată întreg programul nostru.

***

Întrebare: Cum trăiau cuvioşii Serafim şi Siluan starea „Ţine-ţi mintea în iad, şi nu deznădăjdui"?

Părintele Sofronie: Iată că aţi atins unul dintre cele mai înalte puncte din cultura nevoinţei noastre pravoslavnice. Înainte de a i se arăta Domnul, Siluan a petrecut un ceas întreg despărţit de Dumnezeu: Dumnezeu îl părăsise. El foloseşte cuvinte cumplite în descrierea stării sale: „Şi mie îmi era limpede că vécinic voiu pieri". Acea despărţire de Dumnezeu a fost de o încordare maximă: a fost, aşa cum zicem în greacă, *kenosis*,

---

[1] Vezi Cuv. Macarie Egipteanul, *Omilii duhovniceşti*, 15: 23-24, în vol. *Scrieri*, PSB 34, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1992, pp. 160-161.
[2] Vezi Cuv. Ignatie Briancianinov, *Pateric*, Moscova, 1996, p. 39.

„deşertare". Iar când, după o astfel de încordare, i-a apărut Domnul, El nu i-a zis nici un cuvânt. Dar mai târziu, când Domnul i-a spus: „Ţine-ţi mintea în iad", cuvântul Lui se referea la acel ceas cumplit ce a premers vederii lui Hristos. Şi Siluan a primit răspuns trăirii vécinicului său iad, sub forma descoperirii de la Dumnezeu a vécinicei mântuiri. De fiecare dată când deznădăjduim, esenţial vorbind, noi săvârşim un păcat împotriva dragostei Tatălui. Iar când vom trăi atât de adânc fiecare păcat ce ne îndepărtează de Tatăl, atunci ne vom tângui pentru întreaga omenire. Şi aceasta ne apropie de Hristos, Cel ce a murit pe Golgotha. După o astfel de moarte urmează Învierea.

Astfel, citind pe Siluan, trebuie să înţelegem de ce Domnul îi spune: „Ţine-ţi mintea în iad, şi nu deznădăjdui".

De ce lucrează astfel Domnul, şi de ce este aceasta cea mai înaltă treaptă şi cel mai înalt chip al întregii culturi ascetice? Deoarece căderea în păcat care ne-a despărţit de unimea cu Dumnezeu, ne-a afundat în patimi, şi oamenii au început a trăi pătimaş. Iar atunci când omul cu mintea petrece în iad, nici una din patimi nu mai lucrează în el: nici mândria, nici slava deşartă, nici iubirea de stăpânire, nici lăcomia după materie, nici viaţa trupească – nimic. În faţa omului se desfăşoară curatul, absolutul întunerec, care însuflă omului o cumplită deznădejde; iar Domnul îi spune: „Ţine-ţi mintea în iadul pe care l-ai cunoscut, şi nu deznădăjdui", căci în acest răstimp omul trăieşte în afara păcatului şi a patimilor. Şi dacă trăieşte aşa, el dă lui

Dumnezeu loc spre a veni şi a fi în el. Domnul a dat acea experienţă fericitului Siluan, când el a trăit vécinica despărţire de Dumnezeu, vécinica pierzanie.

Dumnezeu este foc, şi apropiindu-ne de acest foc, trebuie să o facem cu cea mai mare smerenie. Drept aceea, fiţi cu luare aminte la acest foc. Pentru noi, starea care i-a fost dată să o trăiască Siluan, încă de departe nu este o realitate. Din suferinţa pe care a trăit-o s'a născut o stare în care a trăit viaţa întregului Adam. Şi nu era filosofie, ci starea duhovnicească a omului. Cum ne putem ţine mintea în iad, asemenea acelei stări în care era Siluan? O putem cunoaşte, în hotarele experienţei noastre, atunci când ne împovărează negrijania[1]. În vremea negrijaniei Părinţii au hotărât ca pravilă de obşte lepădarea de sine: a ne osândi întru toate. O astfel de stare este mai prejos decât cea despre care citim în Viaţa lui Siluan. Însă este calea împărătească lăsată nouă de către Părinţi. Astfel, când ceva rău i se întâmplă, omul zice: „Eu sânt vinovatul; dacă nu aş avea gânduri rele şi dacă eram plin de dragostea lui Hristos, aceasta nu mi s'ar fi întâmplat". Şi omul se frământă, se întristează pentru sine, şi aşa creşte treptat în dragostea către Dumnezeu. Însă dragostea acelei trepte despre care citim în Viaţa lui Siluan este un fapt rar în istoria Bisericii.

Iată, noi vorbim despre ascultare – lucru simplu şi neînsemnat; dar el trăieşte ascultarea într'un cu totul alt fel. Şi închipuiţi-vă că atunci când întâlneşte în viaţă

---

[1] Gr. ἀκηδία, „acedie". (N. tr.)

păcatul în oameni, el de la rugăciunea pentru ei trece asupra întregului Adam şi se roagă cu lacrimi pentru a se tămădui şi a se mântui întregul Adam. Noi putem, filosofic, să facem cât de cât legătura acestei treceri, dar ca stare duhovnicească ea se trăieşte din experienţa despre care scrie însuşi Siluan, când pentru cei ce nu au cunoscut pe Dumnezeu el se ruga mai mult decât pentru sine însuşi. Cu mintea putem uşor întrezări despre ce este vorba, dar a petrece într'o astfel de stare aproape o jumătate de veac este un fapt de necrezut. Iar acea stare a omului îl apropie de acum de Hristos, Cel ce S'a suit pe Golgotha nu pentru un neam aparte, să zicem pentru evrei sau greci, ci pentru întregul Adam. Şi anume această stare este proprie lui Hristos ca Dumnezeu. Într'o astfel de stare omul începe să priceapă ce înseamnă a fi persoană. Dacă Dumnezeu S'a descoperit ca Persoană, atunci într'o astfel de cercare noi putem avea înțelegerea persoanei. Bineînțeles, este vorba despre persoană ca şi chip şi asemănare ideală cu Dumnezeu. Nu este destul a vorbi despre persoană în termeni omeneşti. Când omul devine persoană după chipul Logosului întrupat al Tatălui, aceasta, de acum este *îndumnezeire*.

Aşadar, vedeți, atât de des vorbim despre persoană. Începutul experienţei persoanei este rugăciunea pentru întreaga lume cu plâns adânc, rugăciune pe care o putem numi rugăciunea Ghethsimaniului. Atunci omul înțelege ce este persoana. Astfel încât, vedeți, de la o formă carnală, trupească, luată din pământ, noi vedem duhul omului îmbrățişând în dragoste întreaga

făptură, purtând înlăuntrul său pe Dumnezeu. Iată starea veacului ce va să fie!

Mulţi au iubit pe Siluan, însă la el aflăm o zicere: „Mă rog pentru lumea întreagă, pentru întreaga omenire, dar mă voiu bucura dacă fie şi un singur om mă va asculta şi îşi va purta pocăinţa”[1]. Şi un student al Facultăţii de Theologie din Athena a zis: „De ce Siluan zice *fie şi un singur om*? Poate că încă nici nu este un astfel de om!” Iată, studentul avea o intuiţie – cât de nesfârşit de mare este încordarea acelei culturi a nevoinţei. Ea vede în om oglindirea Dumnezeieştii Persoane şi înfăptuieşte în noi cea mai înaltă formă a chipului şi asemănării cu Dumnezeu.

Să purtăm cucernic în sine cuvintele Stareţului Siluan, ştiind despre ce este vorba. Iar atunci vom putea socoti cu înţelegere cât de departe sântem încă de ceea ce ar trebui să fim.

***

Întrebare: Dar au fost sfinţi care s’au mântuit pe alte căi şi nu au vorbit despre „a-şi ţine mintea în iad...”?

Părintele Sofronie: Greu îmi este să-ţi răspund la întrebare, iată de ce: Domnul a zis: „Eu sânt Calea”; şi ziceţi: „Altă cale...” Şi nu este altă cale către Tatăl, fără numai prin Hristos. El zice: „Nimenea vine la Tatăl, fără numai prin Mine”[2]. Dar se poate spune că mulţi s’au mântuit fără a purta o astfel de nevoinţă

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 50.

[2] Io. 14: 6.

precum, să zicem, Siluan şi alţii: printr'o viaţă după porunci, liniştită şi paşnică, prin a nu face răul. Când pentru prima oară am scos cartea despre Stareţ, încă în Franţa, Mitropolitul Serafim a zis: „Ce năzdrăvan şi părintele ăsta Sofronie, ce tot zice: Ţine-ţi mintea în iad! Trebuie să ne ţinem mintea în Dumnezeu, şi nu în iad!"

Siluan vorbeşte despre un tânăr ce a venit din Carpaţi la Athos. Şi tânărul zicea: „De-a lungul vieţii mele pe nimeni n'am mâhnit, n'am supărat". Şi Siluan, auzind cuvintele lui, a gândit: „Uite, pentru astfel de oameni Dumnezeu ţine pământul!" Astfel încât, din afară, căile pot fi felurite, nu numaidecât monahismul; dar în esenţă altă cale nu este decât aceasta: „De voieşte cineva să-şi mântuiască sufletul, să şi-l piardă, şi să poarte Crucea Mea..."[1] A vorbi astfel este greu. Astfel, Domnul a spus că cel ce crede în El, să-şi ia crucea, adăugând: „În lume necaz veţi avea: ci îndrăzniţi, Eu am biruit lumea"[2]. De ce noi toţi vom avea necazuri în această lume? – Pentru că atunci când se iveşte în noi setea ca dragostea lui Hristos să împărăţească în lume, vedem cele dimpotrivă. Întreaga lume suferă, şi dragostea lui Hristos în lumea aceasta neapărat suferă: în locul iubirii – ura, respingerea, înjosirea omului. Astfel se naşte acea expresie paradoxală: „Vrei să vezi sfinţi? – Caută în iad!"

---

[1] Vezi Io. 12: 25.
[2] Io. 16: 33.

Aşadar, din afară se poate vorbi despre o mulţime de căi. Pe toate căile te poţi mântui. Dar, esenţial vorbind, totuşi calea una este – ea este Însuşi Hristos.

***

Întrebare: Mulţi Părinţi greci, de pildă Maxim Mărturisitorul, au o înţelegere foarte pătrunzătoare şi o tehnică logică dezvoltată... O făceau ei oare pentru apărarea învăţăturii creştine de gânduri străine, sau este nevoie de ea lăuntric, pentru mântuire?

Părintele Sofronie: Este nevoie de ea şi pentru tot creştinul.

- Dar Sf. Siluan reuşeşte şi fără astfel de concepte.

Părintele Sofronie: O, nu, el vorbeşte despre aceleaşi, dar în alţi termeni. Siluan are aceeaşi cale ca şi Maxim Mărturisitorul. Dar Maxim Mărturisitorul, când l-au bătut şi i-au tăiat limba, a zis: „Poate că Domnul îmi va ierta greşalele". Vedeţi cum a primit el suferinţa? Vorbim felurit, dar totuşi viaţa – una este. Iar cele despre care vorbeşte Siluan, nicicum sânt mai prejos decât ce zice Maxim Mărturisitorul: este aceeaşi înaltă sferă...

Din punct de vedere istoric, şcolile theologice sânt de neapărată trebuinţă, dar pentru o viaţă în Dumnezeul cel Vécinic ele nu sânt numaidecât necesare. Siluan nu a primit nici un fel de educaţie. Cu toate acestea Dumnezeu a găsit cale de a-i împărtăşi viaţa Sa, căci starea ce i-a fost dat să trăiască Siluan era starea lui Hristos Însuşi. O vedem din propriile cuvinte: „Alta este smerenia nevoinţei: 'Sânt mai rău decât toţi'; şi

alta smerenia lui Hristos, de nedescris". Cei rafinați din punct de vedere intelectual ar exprima-o ca smerenia relativă ascetică şi smerenia absolută a lui Dumnezeu. Ultimul cuvânt, „de nedescris", nicicum îl poți exprima, dar era starea reală în care trăia Siluan. El este cu adevărat darul lui Dumnezeu veacului nostru.

Maxim avea o minte neobişnuit de pătrunzătoare şi o uimitoare intuiție. El a apărat mărturisirea celor două voi în Hristos, împotriva monothelismului. Trebuie spus că toată theologia Părinților şi hristologia se îndrepta spre a desluşi în ce chip, în Hristos, Dumnezeirea se putea uni cu omenirea. Primele patru Soboare a toată lumea s'au plecat cu precădere asupra hristologiei. Astfel încât theologia primelor veacuri era cu precădere hristologie. Însă poți exprima o astfel de theologie în cuvinte şi să nu o trăieşti ca stare; şi poți să nu o exprimi, şi să o trăieşti.

Eu cred (să mă ierte Dumnezeu că vorbesc despre sinemi) că mi-a dat Dumnezeu pentru Siluan o adâncă evlavie. Sărutam, cu mintea, pământul pe care păşea el. Şi poate că de aceea vorbea cu mine deschis despre cele ce ascundea de la alții. Dar mintea mea, dacă vreți, ocupa o „poziție de mijloc": ceea ce auzeam de la Siluan, la mine se preschimba în gândire dogmatică. Dar, bineînțeles, eu nu am ajuns nici la măsura lui Maxim, nici a lui Siluan.

Oamenii se mântuiesc printr'o viață etică, iar nu una gnostică. Şi când acel tânăr zicea: „Eu pe nimeni n'am mâhnit în toată viața mea", este vorba de etică, iar

nu de gnoză. Dar mai de neclintit este când acestei etici i se adaugă şi înţelegerea dogmatică.

La Siluan găsim şi următorul cuvânt: „Dar cine nu iubeşte pe vrăjmaşi, mântuirea aceluia nu este neîndoielnică". Şi Mascal, un theolog anglican, zice că despre dragostea pentru vrăjmaşi nimeni altul nu a scris ca Siluan: nu are asemănare.

Domnul Însuşi zice: „Iubiţi vrăjmaşii, şi veţi fi asemănători Tatălui şi desăvârşiţi precum El". Dragostea pentru vrăjmaşi este deja desăvârşirea Tatălui. Şi Sfinţii petrec în acea stare. Siluan a trăit în vremea revoluţiei comuniste athee. Reacţia lui Siluan faţă de prigoana căreia a fost supusă Biserica creştină a fost marele plâns pentru cei ce nu cunoşteau pe Dumnezeu. Când zicea: „Dă a Te cunoaşte întreaga lume", el cuprindea şi pe acei prigonitori. Şi de vom conştientiza acest plan, el cu adevărat trăia o viaţă desăvârşită. Nu poate scrie cineva ca Siluan dacă nu a trăit el însuşi acea stare: „Dar cine nu iubeşte vrăjmaşii, mântuirea aceluia este îndoielnică".

Domnul să vă păzească.

19
CUM SĂ ÎNMULȚEȘTI RÂVNA DUPĂ DUMNEZEU[1]

Cunoașterea lui Dumnezeu prin Descoperire. Potențialul persoanei în noi. „Să fie toți una". Cum vorbește părintele duhovnicesc? Cum să devenim „prea-asemănători" lui Dumnezeu. Cum să trăim unimea întregului om. Pentru cele trei nașteri. Pentru avantajele chinoviei. Pentru lupta cu gândul. Descoperirea ca temei al vieții. Rugăciunea pentru întreaga lume ca expresie a persoanei.

Convorbirea de ieri a atins niște puncte cât se poate de esențiale ale vieții noastre în Dumnezeu. Și cel mai bine pentru noi este a ne cunoaște neștiința și a aprinde în noi setea după Dumnezeu. Noi ne găsim în fața unui noian de necuprins, fără hotar. Și oricât am ști, oricât s'ar aduna cunoașterile noastre, toate nu sânt decât o picătură în marele noian. Tot mereu simțim setea de a cunoaște pe Dumnezeu mai bine, de a fi cu adevărat uniți cu El. Dumnezeu este Ființă Fără-de-Început, Făcătorul a tot ce este în întreaga ființare cosmică, și nimic din ceea ce este nu are ființă de-sine-stătătoare ca Ființa lui Dumnezeu Însuși. Neapărat trebuie ca Acel Duh despre care a zis Domnul: „Duh este

[1] Nr. C-12 (13 Noiemvr. 1991), după numerotarea $M^{T\,II}$.

Dumnezeu", Însuşi să ni Se descopere la început, şi să dea nouă a-L cunoaşte precum este în Sine Însuşi.

Nu este cu putinţă pe cale ştiinţifică, adică prin experienţa logicii organizate, a ajunge la cunoaşterea legilor fiinţei. Dumnezeu nu este supus acestui chip de cunoaştere. La începutul fiinţării omului în Rai, el vorbea cu Dumnezeu în chip nemijlocit. După cădere, starea împreună-vorbirii cu Dumnezeu s'a curmat, iar oamenii care trăiesc pe pământ, nu toţi sânt în stare în aceeaşi măsură a auzi glasul lui Dumnezeu Cel nevăzut şi Fără-de-Început. Şi Dumnezeu S'a descoperit omului, de acum prin persoane aparte – prorocii sau drepţii – şi prin ei omenirea a primit cunoaşterea despre Dumnezeu, şi crezând în fiinţarea Lui, şi-a rânduit viaţa pe măsură.

Acum aproape doi ani mă aflam într'o foarte proastă stare de sănătate. Şi atunci, aşteptându-mi sfârşitul zilelor, îmi amintesc că v'am lăsat „Testamentul" meu. În acest testament am încercat pe scurt, dar sârguitor, să vă îndrept luarea aminte către unul dintre cele mai de seamă momente ale întregii noastre fiinţări: Dacă omul este zidit „dupre chipul şi dupre asemănarea" Fiinţei Dumnezeieşti, cum putem a însuşì aceasta în viaţa noastră?

Aşadar, înaintea mea acum se ivesc felurite căi de a vorbi. Dar, nu ştiu de ce, mintea mi se opreşte la gândul că Dumnezeu este Persoană. Una dintre cele mai însemnate clipe în fiinţarea întregii lumi zidite a fost atunci când Dumnezeu S'a descoperit lui Moisì ca

Persoană: „Eu Sânt Cel ce Sânt”[1]. Dacă sântem zidiți „dupre chipul și dupre asemănarea” Dumnezeului celui Fără-de-Început, atunci ce este esențial pentru noi în acea Descoperire, și cum se răsfrânge sau cum înrâurește ea asupra vieții noastre?

De fapt, noi înșine, ne naștem nu ca ființe gata săvârșite, în stare a cunoaște pe Dumnezeu precum este, ci ca potențial, ca o coală albă de hârtie pe care mâna lui Dumnezeu va să scrie cunoașterea despre El. Mănăstirea și viața monahală este tocmai școala acestei cunoașteri a lui Dumnezeu: „Aceasta este viața cea vécinică, să Te cunoască pre Cel unul adevărat Dumnezeu, și pre Carele ai trimis, Iisus Hristos”[2]. „A cunoaște pre Dumnezeu” cu întreaga noastră ființă nu este o simplă presupunere intelectuală, nu! Înțelesul biblic al „cunoașterii” este contopire în însăși ființa, iar nu cunoaștere abstractă. Astfel, cunoașterea lui Dumnezeu se dă prin petrecerea în El. Iar atunci theologia își asumă însușirea unei povestiri. Iar Descoperirea biblică este o povestire. Din nefericire, printre mulți contemporani, și învățați, și neînvățați, s'a răspândit acum părerea despre această Descoperire că ar fi un oarecare „mit”, un „basm”. Și ei cred că este naiv să-l urmezi și să-ți zidești viața pe acest „basm”. Dar iată că atunci când primim Descoperirea și ne zidim viața pe ea, totul se schimbă.

Căci despre această Descoperire Domnul a vorbit, când a venit în trup în această lume, ca despre adevă-

---

[1] Ieș. 3: 14.
[2] Io. 17: 3.

rata cunoaştere de Dumnezeu. De vom lua Descoperirea biblică drept principiu-începătură a întregii noastre fiinţări, omul se arată a fi o mare minune şi o ivire măreaţă. Iar dacă vom conştientiza gândul lui Dumnezeu pentru noi, urmarea firească va fi de a-L cunoaşte, de a trăi cu El, de a ne contopi întru una cu El.

Un moment foarte însemnat: a şti despre sine – cine sântem şi ce sântem. Înaintea noastră se iveşte o mare sarcină: a ne face asemenea lui Dumnezeu, Făcătorul nostru, a purta în sine vecinicía dumnezeiască. Pentru aceasta minunat se spune în Troparul Cuvioşilor: „Întru tine, Părinte, cu osârdie s'a mântuit CEL DUPRE CHIP...": noi sântem zidiţi după chip şi după asemănare. Şi mai departe zice că „să nu se uite la trup... ci să poarte grijă de suflet, de lucrul cel nemuritor". Iar apoi troparul se sfârşeşte cu un cuvânt izbitor de frumos în slavonă: „Pentru aceea şi cu îngerii împreună se bucură, *prea-asemănătorule*[1] Părinte, duhul tău". „Prea-asemănător", adică „foarte asemănător" cu Dumnezeu. În greacă *οσιος* – dar, personal, tare iubesc cuvântul slavon *prepodobnîi* (prea-asemănător).

Dacă sântem zidiţi după asemănare, atunci cum să ne facem „prea-asemănători", adică „foarte asemănători" cu Dumnezeu? Iată ce este şcoala monahală. Şi, bineînţeles, inimile noastre sânt pline de aşteptări ca voi toţi, cei primiţi cu atâta dragoste în casa noastră, să trăiţi acest gând: Omul, înţeles ca omenire, este unul,

---

[1] În slavonă: *prepodobnîi*, „prea-asemănător"; în româneşte „cuvios". (N. tr.)

iar noi trebuie să trăim ca un singur om. Siluan, fericitul şi Cuviosul („Prea-asemănătorul"), zice că „fratele nostru este viaţa noastră"[1]. Rugaţi-vă pentru fiecare dintre fraţi! Rugaţi-vă până acolo unde vă va fi drag fiecare mădular al frăţiei! Ce să zic? M'a durut inima că nu toţi au primit cu adevărat fierbintea mea dorinţă ca voi să trăiţi în Dumnezeul Cel mare şi sfânt, iar nu în măruntele interese ale vieţii zilnice.

În „Testamentul" meu am vorbit despre cea mai tainică dorinţă a lui Hristos, pe care nu a spus-o ca poruncă, dar pe care a cerut-o în rugăciunea Sa către Tatăl: „Ca toţi una să fie, precum Noi (adică Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfânt) una sântem"[2]. Subliniind acel moment, eu, bineînţeles, credeam că fiecare inimă se va înflăcăra cu focul doririi de a se asemăna cu Hristos. Cum putem noi, ignoranţi fiind, să o atingem, aflându-ne în întunerecul ignoranţei noastre?

În viaţa noastră, pe de-o parte, nu se cade a ne grăbi, dar pe de alta, este un păcat a pierde cu alte lucruri vremea dată nouă pentru a cunoaşte pe Dumnezeu.

De câte ori v'am pomenit de greutatea mea de a vă vorbi... Care? – Între voi sânt oameni maturi, ce ştiu tot ce vorbesc, dar sânt şi începători. Şi cum să vorbeşti despre această viaţă unui asemenea cerc de oameni?

Aşadar noi am hotărât să vorbim cu începătorii despre desăvârşire. Din punct de vedere pedagogic, în vremea noastră este de neocolit. Tinerii care încep a căuta pe Dumnezeu, fiind ai Bisericii, socotesc pe cine

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 125.
[2] Vezi Io. 17: 21-22.

să îşi ia drept părinte duhovnicesc. Toţi caută un părinte deja desăvârşit, şi aceasta înainte de a fi săvârşit ei ceva cu adevărat esenţial. Dar când părintele le vorbeşte despre viaţa în Hristos, atunci adesea ei pur şi simplu nu fac ce li se spune.

Cu fiecare om Dumnezeu Îşi are osebita Sa împreună-grăire. Fiecare inimă omenească este zidită de Dumnezeu tainic celorlalte. Dar despre ce poate vorbi părintele duhovnicesc? Nici unul dintre părinţii cu minte întreagă nu va zice: „Eu sânt desăvârşit!" Dar totuşi, fiecărui duhovnic îi revine datoria de a vorbi despre ceea ce îi este *lui* dat: ceea ce cunoaşte duhovnicul, aceea şi zice. Şi despre ce trebuie să vorbească? – Despre faptul că fiecare pătrundere în adâncile straturi ale fiinţării dumnezeieşti se însoţeşte de multă suferinţă din partea întregii noastre făpturi, şi mai întâi de toate, a duhului nostru. Iar când vorbeşti începătorilor despre acea suferinţă de a pătrunde în cunoaşterea Dumnezeului Celui din veci, ei se lasă păgubaşi. Dar totuşi, eu vă voiu vorbi mai departe, cu rugăciune către Dumnezeu, ca setea dragostei pentru El şi pentru cunoaşterea Lui să crească tot mai mult. Acestei conştiinţe se potrivesc cuvintele: „Fericiţi cei săraci cu duhul"[1].

Făurind fiinţa omului după chipul Său şi după asemănare, Dumnezeu Se repetă pe Sine. Nu este altă începătură în fiinţarea cea fără-de-început, fără numai Dumnezeul nostru, Cel ce ni S'a descoperit. Totul este una, şi El este Singurul Început şi Principiu a toate. Aşa

---

[1] Mt. 5: 3.

încât, spre a pătrunde în taina mântuirii noastre, eu v'am cerut ca osârduitor să vă rugați unii pentru alții şi să înfăptuiți în micul nostru cerc lucrul despre care vorbeşte Hristos, având în vedere întregul Adam: „Ca toți una să fie, precum Tatăl şi Fiul şi Duhul Sfânt una sânt".

De vom voì serios a ne întrebuința viața dată nouă şi a săvârşi înțelept calea nevoinței noastre monahale, neapărat trebuie ca inima noastră să înseteze după Dumnezeu. Iar însetarea după Dumnezeu ne va abate luarea aminte de la măruntele amănunte ale vieții zilnice în trup. În duhul nostru, în toată vremea vom fi prinşi cu Dumnezeu.

Grija noastră este: Fără de păcat a ne păzi în acest ceas, în această zi, în această noapte.

Cărțulia mea despre monahism se sfârşeşte cu cuvintele lui Grigorie de-Dumnezeu-cuvântătorul, că omul se naşte din părinții după trup, iar aceasta este prima naştere; apoi el se naşte în Dumnezeu; iar în al treilea rând, după cuvântul acelui mare sfânt, atunci când omul însuşi se face sieşi tată. „A se face sieşi tată" înseamnă a se face răspunzător pentru fiecare mişcare proprie, pentru fiecare cuvânt propriu.[1] Dacă ni s'a dat ca poruncă şi ca lucrare „a iubi pe aproapele ca însăşi viața noastră", atunci cum putem amărî pe fratele cu un cuvânt aspru?

Vă amintiți când am zis, în cartea mea, fericitului Stareț Siluan:

[1] Vezi *Naşterea întru Împărăția cea neclătită*, op. cit., pp. 206-207.

- Rău îmi pare că nu am putere (da, eram bolnav de friguri) să mă îndeletnicesc cu theologia.

Iar el a răspuns:

- Şi socotiţi aceasta a fi lucru mare? Mare este un singur lucru – a se smeri, căci mândria împiedică a iubi.[1]

Astfel, când iubim, lepădând toată mândria şi îngrijindu-ne de viaţa noastră de obşte, atunci de la o mică obşte vom trece dintr'o dată la întreaga omenire, la întregul Adam. Această treaptă ne este de neocolit. În „Testamentul" meu v'am spus că viaţa de obşte este calea cea mai prielnică spre mântuire, până şi din punct de vedere theologic. Dar când îmi este dat de la Dumnezeu a iubi pe aproapele şi a mă ruga pentru el, atunci în chip viu simt în mine prezenţa Duhului. Iar El ne este drag. Ne dăruim Lui deplin, fără împotrivire. Şi, prin Duhul Său, Domnul ne duce către rugăciunea pentru întreg omul.

Iată practic calea voastră: Fratele m'a supărat cu ceva, şi cum mă pot ruga? – Mă pot ruga, să zicem, astfel:

„Doamne Iisuse Hristoase, Cela ce pacea Ta ai dat ucenicilor Tăi înainte de a Te sui pre Golgotha, şi darul Preasfântului Duh ai trimis, dupre înălţarea Ta, dela Tatăl, întru moştenire nouă, în veac nestrămutată, Doamne, dă nouă a cunoaşte acest Duh".

Şi cu mintea ne mutăm la starea duhovnicească a păcii Lui: „Pacea Mea dau vouă"[2].

---

[1] Vezi *Viaţa şi învăţătura...*, op. cit., p. 219.

[2] Io. 14: 27.

„Doamne, de este cu putință – iar la Tine toate sânt cu putință – dă-ne tuturor a ieşi din întunerecul patimilor noastre, dă-ne a nu răni pre fratele, ci a-l iubi şi a-i da viața”.

Şi astfel, îndepărtându-vă de la mica neînţelegere din viaţă, în chip firesc veți trece la rugăciunea pentru lumea întreagă.

Iată vouă una din căile spre a birui o mică supărare. Un om se întâlneşte cu cineva care-l ocărăşte, şi chiar vrea să-l rănească, să-i facă un rău, să-l adape cu otravă. Cum să ne reţinem de la toată răzbunarea? – Aşa cum ne-a învăţat şi ne învață prin scrierile sale Siluan, noi ne rugăm pentru întregul Adam: „Cela ce pacea Ta ai dat oamenilor încă fiind cu noi, Hristoase, dă şi nouă acea pace”. Şi de vă veți ruga astfel, veți vedea minune înlăuntrul vostru: din starea de mânie şi întunerec, inima dintr'o dată trece în starea de dragoste şi de rugăciune. Rogu-vă, nu dispreţuiţi acest cuvânt! Însuşiţi-vi-l totdeauna, şi veți vedea rezultatul.

Cum să lupți împotriva gândului rău? – Cu rugăciunea: „Doamne, nu da nimănui dintre noi a se pierde, pre toți ne luminează. Tu vezi cum toţi sântem prigoniţi şi oropsiți de necunoaştere, cădem în păcat şi în nelegiuire. Tu trage inima noastră către Tine”. Astfel viaţa noastră, din formele cele mai simple, poate trece deja în vecinicía dumnezeiască.

Credința noastră nu este deloc naivă, precum cred mulți dintre cei din zilele noastre. Când ne clădim viaţa pe Descoperirea dată nouă de Dumnezeu, şi călăuza noastră sânt poruncile lui Hristos, atunci, în ciuda a

toată ignoranța noastră, vom face ca și cum am trăi în lumina atotcunoașterii și nu ne vom poticni în întunerec de pietrele așternute în calea noastră... Încercați să vă clădiți viața pe aceste principii și veți vedea că Descoperirea biblică nu este un basm naiv, ci o taină de negrăit, în esență, prin cuvântul nostru omenesc – „omenesc" de după cădere.

Și iată, vă rog: Puneți-vă toate puterile întru a vă ruga pentru noi toți. Dacă, din ignoranța noastră, vom săvârși un păcat, atunci vom zice: „În Duhul Tău cel Sfânt dă-ne a Te cunoaște"[1]. Această rugăciune este înscrisă pe pergamentul din icoanele lui Siluan. Uspenski[2] a ales acest text, și l-a înscris pe prima icoană a Stareţului Siluan. El avea o minte theologică și a ales un text cu adevărat central, în care se exprimă starea atotcuprinzătoare proprie persoanei – prea-asemănătorului chip al lui Dumnezeu. Cum reacționează persoana, cum să o recunoști? Iată, deschidem Evanghelia și citim: „Mergând, propovăduiți LUMII ÎNTREGI, TUTUROR NOROADELOR, FIEȘTECĂREI LIMBI, botezându-le întru Numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh"[3]. Cine trăiește în Duh, acela va pricepe cuvintele acestea nu pe ca un basm naiv, ci ca stare a omului, de acum mântuit. Stareţul zice: „Am început să fac precum m'a învățat Domnul, și mintea mi s'a

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 45.

[2] Leonid Alexandrovici Uspenski, cunoscut iconograf rus care a trăit în Franța. (N. tr.)

[3] Vezi Mt. 28: 19.

curățit, şi Duhul purta mărturie mântuirii"[1]. Când fericitul nostru, „prea-asemănătorul" Siluan învață a ne ruga pentru întreaga lume, în cuvintele sale se răsfrânge faptul că el devenise cu adevărat persoană, una „prea-asemănătoare", „foarte asemănătoare" lui Dumnezeu-Hristos. Încercați să trăiți după poruncile Lui, iubiți-le, ca făpturi înțelegătoare, căci atunci când vom păzi poruncile lui Hristos se va ivi în noi o foarte subțire intuiție că în poruncile Sale se cuprinde vécinica viață, şi nu este ceva mai desăvârşit în întreaga lume. Şi când ne va veni acea intuiție vom cunoaşte că Hristos, un om istoric, în esența Sa era şi Cel Fără-de-Început Dumnezeu. Noi nici o altă dovadă nu putem da, însă cei care vor fi avut credința copilărească, vor trece dincolo de întunerecul neființei şi vor pătrunde în Împărăția Dumnezeului vécinic; iar învățații cei naivi ai veacului nostru vor rămâne, de nu se vor pocăi, în întunerecul neştiinței.

Iertați-mă, şi să vă păzească Domnul.

Fie binecuvântat Dumnezeu.

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 177.

20
DESPRE DRAGOSTE, CUNOAŞTERE ŞI CREDINŢĂ[1]

A cunoaşte este a iubi. Credinţa în Înviere este energia ce învie încă de acum. Pentru pomenirea morţii.

Fie binecuvântat acest ceas când Domnul îmi dă bucuria părtăşiei cu voi. Gândul meu este că toată soarta, toată viaţa şi fiinţa noastră curg de la Vécinicul Dumnezeu. Şi însăşi experienţa ne arată că rugăciunea pe care o aducem lui Dumnezeu, El o aude şi ne răspunde. Desigur, El ne răspunde mai încet decât am dori noi, dar „nu noi trebuie să-L preschimbăm pe El". În acele clipe când El vine să ne mântuiască, bineînţeles, noi simţim viaţa Sa. Şi caracteristic ei este setea de a-L cunoaşte şi a-L iubi. Când zicem „a cunoaşte" şi „a iubi", este aproape una şi aceeaşi – în vecinicíe cunoaşterea este urmarea iubirii. Iar dragostea este săvârşitoarea unirii cu Dumnezeul cel chemat. Şi astfel toată viaţa noastră pe pământ se petrece în această năzuinţă.

Realitatea înconjurătoare ne îngreuiază cu povara ei. Această realitate are o trăsătură stranie: niciodată nu stă locului. Nimic nu-i este neclătit. Totul se schimbă. Iar noi trebuie să căutăm fiinţarea cea neclătită.

---

[1] Nr. C-13 (18 Noiemvr. 1991), după numerotarea $M^{T\ II}$.

Cum este cu putinţă învierea? Unde se află puterea ce învie viaţa care de acum s'a stricat în mormânt? – Părinţii noştri au alcătuit Simvolul Credinţei care este călăuza vieţii noastre. De aceea îl repetăm în fiecare zi, la fiece rugăciune: „Crez întru Unul Dumnezeu, Tatăl..." Din Evanghelie ştim ce este credinţa: ea este puterea de viaţă făcătoare, în stare a primi viaţă chiar atunci când omul este răpus de boli sau de vârstă. Şi iată, Părinţii au încheiat Simvolul Credinţei prin cuvintele: „Aştept învierea morţilor, şi viaţa veacului ce va să fie". Eu v'am mai vorbit despre aceasta, dar totuşi sânt tot mereu împins de rugăciune a o repeta, ca să se întărească în noi toţi. Noi Îl trăim pe Dumnezeul nostru în timp, în fiecare ceas al vieţii noastre, în fiece lucru pe care-l începem, în schimbările pământeşti, în nestatornicie şi trude. Din pricina poverii firii noastre muritoare, trăind şi necontenit aflând de moartea celor apropiaţi sau îndepărtaţi, şi noi, tot mereu, într'un anume sens, treptat murim. Şi unde este acea putere ziditoare? S'ar zice că, dacă trăim cu rugăciunea, în toată vremea ar trebui să crească în noi înrâurirea Duhului lui Dumnezeu, a vieţii nestrămutate. Dar noi nu o simţim – o simţim numai uneori, când se întăreşte şi se adânceşte rugăciunea noastră. Dar iată că Simvolul începe prin cuvântul „Crez", „*I belive*", şi se sfârşeşte cu un cuvânt de un alt ordin: „aştept", „aştept învierea morţilor". Aşadar credinţa noastră trece într'un act de un alt ordin. Eu nu doar cred, dar o şi AŞTEPT. Însăşi această aşteptare – „aştept învierea morţilor" – deja este energia care neapărat şi negreşit ne va învia. În

rugăciunile Bisericii pentru cei adormiţi se zice: „Cei adormiţi întru nădejdea vieţii vécinice”. Şi propriu creştinilor este a muri spre a înfăptui lucrul pentru care sântem zidiţi, adică viaţa asemenea lui Dumnezeu Însuşi. Vă obosesc repetând, dar nu-mi pare rău, căci nădăjduiesc ca repetarea neîntreruptă şi cu înţelegere ne va da totuşi să simţim că tocmai această energie – ca stăpânie de a învia din morţi – este cea care se exprimă în cuvântul „aştept”. Astfel noi cu adevărat ne vom agonisi cu înţelegere acea energie nezidită. „Nezidită” înseamnă că, prin firea ei, ea aparţine vécinicului Dumnezeu şi este însăşi vécinică fiinţare. În viziunea noastră despre Dumnezeu, tot ce este nefăcut este de ordin dumnezeiesc, dar şi tot ce este făcut aparţine lui Dumnezeu, însă în ordinea facerii. Iar facerea este un proces pe care noi îl numim „vremelnic”. În înfăptuirea finală a vieţii noastre vremea nu va mai fi, şi cuprinsul ei se va schimba, umplându-se de neţărmurită putere a vieţii lui Dumnezeu Însuşi. În Simvolul Credinţei se vorbeşte despre cele pe care Domnul şi Dumnezeul nostru le-a făcut pentru mântuirea noastră – „pentru noi oamenii, şi pentru a noastră mântuire, S'au pogorât din ceriuri”.

Bineînţeles, starea de boală care se numeşte „bătrâneţe” mă înclină către gândul morţii. Dar aceasta nicicum nu înseamnă că vouă ar trebui să vă fie străin pentru că sânteţi încă tineri. Din punct de vedere psihologic nu vă revine a gândi neîntrerupt la moarte, dar duhovniceşte nu se îndreptăţeşte. În experienţa Sfinţilor Părinţi nevoitori noi vedem nu arareori pomenirea unui

anume chip al harului care se numeşte „pomenirea morţii", şi ea se poate ivi unui om încă foarte tânăr: este drept, după har, după ce Dumnezeu i-a dat să trăiască apropierea Sa de om. Atunci cuvintele se fac înţelese. Viaţa ce ne înconjoară necurmat ne apasă, ca şi cum ar voi să stingă în noi pomenirea morţii, şi sânt multe lucruri ce ne împiedică duhul a se înălţa către Dumnezeu în curăţia gândului pentru El.

Cele mai bune hotărâri întâmpină o cumplită împotrivire. Şi de acì unor Părinţi li s'a ivit simţământul că această lume este strâmtă ca un butoi. Gogol îşi sfârşeşte una din povestirile sale astfel: „Plicticos este în această lume, domnilor". Dar dacă ar fi cunoscut vremea noastră, îmi închipui că pe fiecare pagină ar fi scris acele cuvinte. Eu resimt lumea aceasta ca fiind strâmtă ca un „sac de piatră". Aşa numeau ruşii celulele temniţei din fortăreaţa Petropavlovsk.

Dar totuşi, adânca mea dorinţă este ca voi să nu uitaţi cuvintele: „Aştept învierea morţilor".

De ce Părinţii socotesc *deznădejdea*[1] a fi un păcat şi o patimă? – A se lepăda de ceea ce Dumnezeu ne-a pregătit este un păcat mare. Aşadar, păzească-ne Dumnezeu de acest păcat, când zicem: „O, cum m'am plictisit de viaţa asta!" Dar când cu adevărat aşteptăm învierea morţilor, acolo se tăinuieşte energia – puterea – care ne va învia.

---

[1] În rusă, lit. „dez-aşteptarea", „ne-aşteptarea". (N. tr.)

21
PENTRU LUPTA CU GÂNDUL[1]

Pentru lupta cu gândul prin rugăciune. Lupta cu gândul – lupta pentru unimea obştii noastre. Osândirea de sine: de neapărată trebuinţă în legătura cu aproapele. În această luptă stă esenţa monahismului. Cele două rugăciuni pentru unime. Mănăstirea: casa „mea-noastră". „Ia aminte Ceriule", ca manifestare a persoanei. Pentru faptul că suferinţa este de neocolit. Ectenia păcii şi dumnezeiescul chip al tri-unimii.

Celor ce încep viaţa monahală poate că de folos le-ar fi să ştie cum să se lupte cu gândurile rele care ne atacă. Dacă gândul poartă în sine o energie sau o idee negativă, eu mă rog: Doamne, îngrădeşte-mi mintea: Tu vezi că, în întunecarea sa, ea se atrage către lucruri pierzătoare, cele ce năruie mântuirea". Şi repetând rugăciunea, „Doamne, înfrânează-mi mintea", eu tai calea altui gând şi trăiesc mai liniştit, căci chemarea numelui lui Dumnezeu mă mântuieşte de la robia gândurilor ce ne împresoară. Dacă văd în inima mea o mişcare nu bună, spun: „Doamne, vindecă-mi inima, vindecă-mă de gânduri pătimaşe, dă-mi gând despre Tine, despre căile Tale, despre lumina poruncilor Tale". Şi aşa înfrunt atacul a tot gândul rău. O astfel de

---

[1] Nr. C-17 (4 Dec. 1991), după numerotarea M[T II].

luptă nu încetează până la ultima noastră suflare, după mărturia sfinților noștri mari Părinți. Când îmi vin gânduri rele ce îmi tulbură pacea sufletească, eu spun Domnului: „Tu, înainte de a Te sui pe Golgotha, dat-ai ucenicilor Tăi pacea Ta. Pentru bunăvoirea Ta, varsă preste mine puterea păcii Tale, și dă-mi în Duhul Sfânt a Te iubi și a urma pazei poruncilor Tale, precum Tu ai zis: Cine Mă iubește, acela poruncile Mele păzește".

Spre a ne ruga pentru toți oamenii cu care avem părtășie și care par să ne împrăștie mintea trebuie să facem așa cum ne vorbește fericitul Stareț Siluan. Povestind despre Sf. Ioan din Kronstadt, el scrie: „Când era în mijlocul gloatei, cum își putea păstra pomenirea lui Dumnezeu? – Rugându-se pentru acea mulțime: 'Doamne, varsă pacea Ta preste lumea Ta. Doamne, îmbucură moștenirea Ta prin venirea luminii Tale. Doamne, cercetează pre toți cei suferinzi și munciți de gânduri rele sau de patimi. Doamne, pomenește suferința fiecărui om, și vino întru ajutorul nostru'." Iar atunci, rostind astfel de rugăciuni, și în mijlocul mulțimii vă veți păstra gândul deplin în Dumnezeu și în dragostea către aproapele.[1]

Astfel de lucruri ale duhului nostru nu trebuie niciodată pierdute, oricât de împotmolite în rutină ar fi zilele noastre, pline de trude legate de cele văzute și de materia ce pururea se împotrivește duhului. Iar atunci vă veți păstra pacea, iar duhul vostru se va obișnui a trăi în Dumnezeu. Iar după acestea, când sufletul va

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., pp. 77-78.

trece în cealaltă lume, după ani îndelungaţi de experienţă pământească, părăsindu-ne trupul, atunci puţine vor fi „noi" – pentru că, esenţial, ne-am învăţat duhul să trăiască în duhul poruncilor Domnului.

Când ne cercetează gânduri rele despre oricine ar fi, luptaţi-vă cu acel gând urât faţă de fratele sau sora voastră! Atunci veţi păstra unimea vieţii, unimea dragostei în Duhul Dumnezeului nostru. Oamenii nu ştiu că atunci când gândesc ceva ce nu este bun, fiind în colţişorul lor, în „bârlogul" lor, ei năruie marele trup al întregii omeniri. Din aceste gânduri rele şi înclinări negative faţă de fratele, omul însuşi se zdrobeşte şi îşi simte nefericirea.

Este un lucru foarte subţire: Niciodată nu putem fi siguri că gândul nostru rău este nu primul gând, ci răsfrângerea proastei dispoziţii, nesimpatiei, mâniei sau supărării surorii mele sau fratelui meu împotriva mea. Însă tot gândul rău ce se iveşte în mine se răsfrânge oricum negativ asupra atitudinilor mele. Inima celuilalt simte energia negativă. Iar atunci se întâmplă ca şi cum ideea noastră rea faţă de fratele ar fi adevărată, ar corespunde dispoziţiei reale a fratelui meu. Atunci se întăreşte o relaţie neprietenoasă ce poate duce până la patimă. Şi, repet, deoarece niciodată nu putem şti dacă gândurile noastre erau cu adevărat curate, sau dacă gândurile rele ne-au venit întâi nouă, iar apoi fratelui sau surorii noastre, reiese că e mai bine întotdeauna să ne pocăim de tot gândul nostru rău înaintea lui Dumnezeu şi, lăuntric, înaintea fratelui, socotind pe sine pricina, iar nu pe celălalt. Atunci, în toate cazurile,

va fi un câştig duhovnicesc pentru însuşi omul. Dacă de la el a pornit gândul rău şi se pocăieşte, el stinge astfel gândul dezbinării. Dacă celălalt a început, atunci, înaintea lui Dumnezeu, dragostea către vrăjmaşii noştri se arată în acea formă: în pocăinţa mea, iar nu în învinovăţirea fratelui. Şi astfel, după cuvântul Apostolului Pavel, noi „păzim legea lui Hristos”[1].

Dacă din ambele părţi se lucrează astfel, atunci, ducând o luptă foarte măruntă, însă cu fiecare gând rău faţă de fratele nostru, şi nu predându-ne inima celor ce ne destramă, vom putea zidi o adevărată viaţă monahală. Astfel, treptat, întreaga noastră alcătuire se va învăţa a petrece în poruncile Domnului. Iar aceste porunci ne şi luminează, ne şi sfinţesc, ne şi dau putere şi înţelegere, căci ele purced de la marele Dumnezeu al iubirii.

Cu ajutorul fraţilor mei am găsit două rugăciuni bune pentru mănăstirea noastră, şi mă gândesc să le traduc în alte limbi şi să le dau fiecăruia, şi să vă rog să le învăţaţi, de este cu putinţă, pe de rost, şi să vă rugaţi zilnic repetându-le. Şi veţi vedea rezultatul. Una dintre ele este luată din viaţa Cuviosului Serghie: el se ruga lui Dumnezeu să-i păzească mănăstirea, şi oricare ar fi fost furtuna urii, orice năpădiri şi răutăţi ar fi fost să sufere mănăstirea, să fie păzită de Dumnezeu de năruirea pe care au suferit-o alte mănăstiri. Şi până astăzi, mii şi mii de oameni alergă către moaştele lui, cerându-i binecuvântarea, şi îl numesc „igumenul ţării noastre,

---

[1] Vezi Gal. 6: 2.

Rusia". Cealaltă rugăciune este a unui igumen grec, şi eu v'o propun ca pe a doua rugăciune după cea a Cuviosului Serghie.

Vă propun să lăsaţi deoparte ceea ce este „specific" în aceste rugăciuni, şi să vă folosiţi de conţinutul lor. Astfel veţi susţine mănăstirea în cele mai grele împrejurări.

Ce mă înfricoşează pentru viitor? De nu vă veţi învăţa să biruiţi tot gândul rău, veţi primejdui însăşi existenţa mănăstirii. Dar de vă veţi ruga pentru mănăstire ca pentru locul pe care ni l-a dat Domnul nouă tuturor, atunci, bineînţeles, ţelul mântuirii sufletelor noastre va fi atins, prin mila lui Dumnezeu.

Eu în glumă zic aşa: „Doamne, păzeşte casa mea-noastră". „Casa mea-noastră!" Dacă această casă mi-a fost dată de Dumnezeu spre mântuire, se poate spune că este „casa mea"; dar se poate spune că este şi „casa noastră". Aşadar, „casa mea-noastră".

Cineva la examen a zis profesorului: „Mă folosesc de un gând al Părintelui Sofronie, după care pot pricepe când vorbeşte persoana". Gândiţi-vă, Hristos a poruncit: „Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezând pre ei întru numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfântului Duh". Iată ce zice Persoana-Dumnezeu! Sânt şi cuvintele lui Moisì: „Ia aminte, ceriule! Auză pământul!"[1] Vedeţi voi, persoana cheamă asupra întregului cer şi întregului pământ să-i audă cuvântul – aşa grăieşte persoana! Cât de plăcut este să afli graiuri ale persoanei în Sfânta

---

[1] A Doua Lege 32: 1.

Scriptură, şi în viaţa noastră, şi în scrierile Sfinţilor Părinţi! Îndrăzneala persoanei era şi la Siluan, când grăia „noroadelor întregului pământ" şi când se ruga „pentru noroadele a tot pământul". Iar ceea ce grăiesc aceste persoane, cu adevărat vindecă inimile noastre şi face ca viaţa noastră să fie plină de lumină şi de pace. Mai adesea rugaţi pe Dumnezeul nostru Iisus Hristos: „Doamne, dă-mi să cunosc pacea Ta. Doamne, varsă şi preste sărac capul meu şuvoaiele păcii Tale". Astfel veţi trăi păşind pe o cale binecuvântată.

Când zicem lui Dumnezeu: „Spune-mi, Doamne, calea întru carea voiu merge, Duhul Tău cel bun mă va povăţui la pământul cel drept"[1], aceleaşi cuvinte trebuie să le întrebuinţaţi şi pentru casa noastră, şi pe astfel de rugăciuni, ca pe nişte stâlpi, să zidiţi mănăstirea. Şi Domnul vă dă acum această sarcină.

Desigur, nimeni nu va putea schimba cuvintele lui Hristos: „În lume necaz veţi avea: ci îndrăzniţi, Eu am biruit lumea"[2]. Prin gânduri bune şi prin rugăciuni bune pentru toţi, noi trebuie, în măsura putinţelor, să ocolim necazuri, greutăţi, boli, şi să păstrăm această pace. Şi începeţi dumnezeiasca slujire cu gândul: „Binecuvântat este Dumnezeul nostru", iar apoi: „În pace Domnului să ne rugăm". Această Ectenie se numeşte „cea Mare", şi este cu adevărat mare prin cuprinsul ei: „În pace, Domnului să ne rugăm. Pentru pacea întregii lumi, bună aşezarea sfintelor lui Dumnezeu biserici, şi unirea

---

[1] Ps. 142: 8; 10.
[2] Io. 16: 33.

tuturor, Domnului să ne rugăm" – „strigă" diaconul de pe fața întregului pământ.

Când eram în pustie la Athos mi se întâmpla să slujesc în biserici goale și gândeam: „Iată, câți oameni suferă în lume acum, prinși în trude peste puteri, ostenitoare sau dureroase; iar mie mi s'a dat bucuria de a *striga* lui Dumnezeu de pe fața pământului: „*În pace, Domnului să ne rugăm*!" Așa și voi, rugați-vă „pentru pacea întregii lumi, bună așezarea sfintelor lui Dumnezeu biserici, și unirea tuturor". Ce unire? Noi sântem atât de dezbinați, încât, bineînțeles, prețioasă este orice unire văzută. Dar trebuie să gândim despre „unirea tuturor după chipul unimii Dumnezeului nostru, Sfintei Treimi".

Astfel, citind Sfânta Scriptură și alegând anumite cuvinte, vă veți clădi viața, care din afară va rămâne aparent neînsemnată, dar după cuprinsul ei – de dimineața și până seara, și toată noaptea, chiar atunci când dormim – pacea lui Hristos va fi cu noi. Și rugăciunea mea este ca această pace să fie cu voi toți.

Cât de ușor este să uiți cum să te lupți cu gândul. Dar cum să te lupți? Să te rogi pentru toți. Să vă dea Domnul înclinarea de a păzi cuvintele mele!

22
METODA LUPTEI MINȚII ÎMPOTRIVA PATIMILOR[1]

Ce înseamnă cuvântul „cu post şi rugăciuni". Unde „rătăceşte" mintea noastră. Fiecare lucru zidit îşi are chipul pătimaş. După Învierea lui Hristos şi Înălțarea, mintea noastră trebuie să fie cu El în Cer, după catapeteasma zilei a opta. Calea luptei este cu mintea. Noi urmăm lui Hristos cu mintea. Prin biruința asupra patimii se dobândeşte împreuna-petrecere cu Hristos. Paza minții: cale simplă şi lucrătoare. Pentru lupta cu năvalele trupeşti. Biruința ca atingere a cumpănirii. Nevoința noastră: nu este psihologie. Neînțelegerea de către oameni a dumnezeieştii smerenii. Pentru smerenia lui Hristos: pilde din Evanghelie. Pentru experiența cea mai presus de ştiință a Cuviosului Siluan.

Iară şi iară mulțumesc lui Dumnezeu, Celui ce mi-a dat puterea să vă întâlnesc şi să vorbesc despre ce ne este de neapărată trebuință celor ce am ales calea monahală. Cum putem birui gândul năsâlnic ce nu ne dă a ne găsi pacea şi a ne rândui lucrurile în duhul poruncilor?

Desigur, lupta cu gândul face parte îndeobşte din lucrarea monahicească a luptei cu patimile. Şi astăzi

---

[1] Nr. C-19 (30 Dec. 1991), după numerotarea M^T II.

rog pe Dumnezeu să dea mie puterea de a vă vorbi despre ceea ce este cu adevărat de trebuință.

În Evanghelie este următorul caz: Cineva și-a adus fiul care era stăpânit de un drac. Și când ucenicii au întrebat pe Hristos: „De ce noi nu am putut să izgonim dracul din el?”, Domnul, Care gonise cu un singur cuvânt diavolul ce chinuia pe tânăr, le-a zis: „Acest neam nu iese, fără numai cu rugăciune și cu post”[1]. Domnul ne-a arătat stările cele mai de obște, al căror conținut trebuie să-l deslușim printr'o lungă nevoință. Postul, adesea înțeles ca o dietă exterioară, devine cu atât mai aspru cu cât omul mai puțin își dă mintea luptei duhovnicești. Dar îndeobște, bineînțeles, postul înseamnă neapărata înfrânare de la tot ce nu se potrivește cu duhul poruncilor. „Cu post și cu rugăciune!” Astfel postul și rugăciunea, dacă dăm prea puțină luare aminte lucrării minții, se întețesc în formele lor exterioare.

Noi trebuie să avem stăpânire asupra minții noastre: unde (iertați-mi expresia tăioasă) „rătăcește” ea, pe care drumuri murdare hoinărește? Neapărat trebuie să o înfrânăm de la plimbările ei acolo unde nu i se cade și de unde adună murdărie și patimi, spurcând prin aceasta întreagă viața noastră! Trebuie să ne învățăm cum, dintr'un astfel de gând, să trecem la altul care să sfințească toată viața noastră și care să ne pregătească mintea pentru viața veacului ce va să fie.

---

[1] Mt. 17: 14-21.

Acum deci vă voiu vorbi despre lucrarea îndeobşte monahală a luptei cu patimile. După căderea lui Adam, tot ce este patimă ține de lumea zidită. Fiecare patimă are o anume formă, un anume chip propriu ei, atârnând de însuşirea ei. Astfel, principiul nostru îl voiu rosti pe scurt în cuvintele: „A nu preda mintea, a o ține în frâu", după sfatul marelui Pavel Apostolul.

După ce Domnul a înviat şi S'a înălțat la cer, mintea noastră trebuie să fie acolo unde este El, adică dincolo de catapeteasma zilei a opta. De vom păstra în cugetul nostru neapărata trebuință de a ține în frâu mintea noastră, şi nevoința care ține mintea dincolo de catapeteasma zilei a opta, atunci în loc de a ne spurca toată ființa cu patimi şi gânduri păcătoase, însuşi gândul o va sfinți.

De ce trebuie să nu „predai mintea"? Este cu putință, asemenea unor Părinți, să voiți a cerca cum lucrează gândul pătimaş şi unde duce. Însă calea noastră către biruință asupra patimilor greşalnice este alta: cum să înfrânezi gândul, cum să nu iei aminte la mişcarea ce stăpâneşte mintea... Iar dacă nu predăm mintea, atunci nici o patimă nu poate lucra.

Maxim, marele nevoitor, a zis: „Dă trupului înfrânare şi post pe măsura lui, dar tot restul îl dă minții". Aşadar, vom lua aminte ca mintea nicicum să se împreuneze cu chipul patimii ce bate la uşa inimii noastre, spre a ne trage către fapta păcătoasă. Prin urmare, lupta nevoinței noastre atârnă de cultura minții noastre. Nici o altă cultură ascetică în această lume nu cunoaşte ceva asemenea cu ce spune Domnul nostru Iisus Hristos,

Făcătorul lumii, prin Carele „toate s'au făcut"[1] Când predăm mintea a urma lui Hristos oriunde ar merge, atunci întreagă fiinţa noastră se sfinţeşte cu Dumnezeiasca Sa sfinţenie. Astfel, nepredând mintea gândului pătimaş, chipului acelei patimi ce vrea să ne tragă spre păcat, şi strămutându-l către nevoinţa urmării lui Hristos, ne săvârşim calea monahală. Când ni se dă a birui năvala oricărei patimi, atunci mintea noastră, urmând lui Hristos, se pregăteşte spre vécinica fiinţare, „împreuna-fiinţare" cu El, cu Hristos, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt.

Să zicem că ne supără gândul urii: cineva ne-a mâhnit. Şi la uşa inimii noastre bate patima de a răzbuna mâhnirea. Fiecare patimă îşi poate împlini lucrarea numai prin părtăşia şi luarea aminte a minţii noastre cu gândul ei. De vom lepăda din mintea noastră chipul celui ce ne-a mâhnit, precum şi însăşi fapta mâhnirii, am biruit: patima nu va mai lucra în noi; şi, păzind principiul „a nu preda mintea", vom trăi slobozi. În acest fel putem învăţa mintea noastră a petrece vécinic cu Dumnezeu, chiar atunci când dormim. Dar aceasta nu se dă imediat, şi nu tuturor dintr'o dată.

De primă însemnătate într'o astfel de lucrare este ascultarea. Noi toţi începem cu lucruri mărunte: voia noastră o predăm gândirii părintelui nostru duhovnic sau igumenului. Astfel, în actul simplu şi neînsemnat al ascultării – ascultării cu mintea – ne slobozim mintea din grijile vieţii. Şi întreagă povara lor cade asupra

---

[1] Vezi Io. 1: 3.

părintelui nostru duhovnicesc sau a igumenului. Iar noi petrecem slobozi de ele, şi mintea noastră se poate preda deplin lui Dumnezeu. Când mintea se îndeletniceşte cu Dumnezeu Care, bineînţeles, este şi Curat, şi Preacurat, atunci şi mintea noastră se face curată. Iar experienţa minţii curate se dă numai în mănăstiri. De ce? Pentru că numai în mănăstiri, iar nu în viaţa de obşte a lumii, ne putem preda judecăţii unui om ce trăieşte prin Dumnezeul nostru mai de multă vreme decât noi. Iar părintele nostru duhovnicesc, nefiind asemenea nouă stăpânit de patimi, va găsi cea mai bună dezlegare. Astfel, prin metoda cea mai simplă ne înălţăm dintr'o dată acolo unde nu se înalţă nici o echilibristică intelectuală.

Vă amintiţi de cuvântul Stareţului: „Am început să fac precum m'a învăţat Domnul, şi mintea mi s'a curăţit, şi Duhul purta mărturie mântuirii"? Numai acel duh este curat, care este mai legat de inimă decât de minte. Astfel şi Domnul zice: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia pre Dumnezeu vor vedea"[1].

În acest chip monahul se obişnuieşte a theologhisi, rămânând în lucrarea ascultării. Şi, după părerea unor sfinţi precum Simeon Noul Theolog şi alţii, numiţi νηπτικοὶ πατέρες, adică „cei ce şi-au petrecut viaţa în trezvia minţii", numai o astfel de minte – curată – este în stare de adevărata theologie. În acest chip viaţa monahală ne duce la contemplări theologice de ordinul cel mai înalt.

---

[1] Mt. 5: 8.

Iată, s'ar părea că totul este destul de simplu, şi în acelaşi timp uimitor de lucrător.

De ce zicem „a nu preda mintea"? – Pentru că fiecare patimă ce îşi are chipul propriu, fie văzut, fie gândit, aduce cu sine mărginirea proprie lumii zidite. Patimile nu toate lucrează în acelaşi fel asupra omului, dar îndeobşte se poate spune că lupta cea mai greoaie pentru om este cu patima trupească: ea întâi pune înainte îndulcire, iar apoi se preschimbă în moarte. Cu această patimă trupească, al cărei chip bate la uşa cugetului nostru, lupta este mai greoaie decât cu celelalte. Experienţa milenară a monahismului a arătat că a nu preda mintea unor astfel de năvăliri ale patimii este cea mai înaltă cultură: căci nepredând mintea chipurilor patimii trupeşti, ne slobozim, şi patima se face nelucrătoare. La început nu este atât de simplu, câtă vreme omul este tânăr şi se dezvoltă întru a deveni în stare de a zămisli. Şi s'ar părea că legea cosmică a procreaţiei ne depăşeşte. Dar când, prin nevoinţa minţii, se dobândeşte curăţia unei minţi slobode de gânduri din afară, legate de această patimă, omul devine cu totul altul. Iar Părinţii au numit acea stare „întreagă-cugetare".

Experienţa milenară a arătat că atunci când această nevoinţă se săvârşeşte în chip drept, adică prin ascultare şi înfrânare în toate, prin post şi rugăciune, omul nu îşi dăunează nici sufleteşte, nici mental. Dacă, în cele mai multe cazuri, pierderea cumpănirii unui om normal este cu putinţă a veni din două pricini: din mândrie şi din luptă trupească – atunci, biruind şi pe

una şi pe cealaltă, omul îşi păstrează buna cumpănire şi putinţa pentru toată lucrarea înţelegătoare.

Vă vorbesc din experienţă. Pe vremuri tare am fost atras de filosofie. Echilibristica minţii ce se mişcă slobod în viaţa cosmică şi în spaţiu aduce o mare îndulcire, dar nu mântuieşte în planul despre care vorbesc poruncile lui Hristos.

În mişcările religioase contemporane se găseşte o altă înţelegere a vieţii duhovniceşti. Personal, vă sfătuiesc să vă ţineţi de sistemul nostru al formării minţii. Noi altfel înţelegem formarea ei, mai cu seamă când este vorba de contemplare. Contemplarea pentru noi nicicum nu este o psiho-analiză, ci o stare a duhului nostru, când realităţile lumii dumnezeieşti se fac vădite. Alţii (mă stăpânesc a pomeni câteva nume) o înţeleg ca o subţire analiză psihologică a gândirii şi a toată lucrarea. Noi nu astfel trăim: ea este calea ştiinţei în forma ei contemporană – psihologia.

Dintre toate patimile, cele mai cumplite sânt, bineînţeles, trupul şi mândria. Dacă cu trupul lupta se reduce la a nu preda mintea, atunci cu mândria – „ţine-ţi mintea în iad".

Înţelegerea oamenilor duhovniceşti în privinţa mândriei şi a luptei trupeşti se deosebeşte de înţelegerea celor ce trăiesc în lume. Nu ascund că mie îmi este o uriaşă mâhnire a vedea că cea mai bună înţelegere – cea pe care a adus-o pe pământ Domnul Iisus Hristos – oamenii nicicum nu o iau în seamă. Această neluare în seamă duce până la un paradox: oamenilor le este ruşine a spune că sânt creştini. Însă, dintre cei ce se

îndepărtează de Hristos nici unul nu are înțelegerea Dumnezeieștii smerenii. Dumnezeu, Care este Atotputernic, nețărmurit în faptele Sale ziditoare – este smerit. Însă smerenia Sa este de un cu totul alt ordin decât o înțeleg oamenii a fi. Ea nu poate fi decât un dar de sus.

Fericitul nostru Părinte are o minunată învățătură theologică. Cu toată ignoranța mea, mi se pare că nimeni nu a osebit ca Siluan cele două feluri de smerenie: el zice că alta este smerenia nevoinței, și alta cea a lui Hristos, dumnezeiască, ce este de nedescris, în care nu se află nici un element al relativismului. Ea are însușirea absolutului și nu presupune nici o asemuire cu orice altceva. Atunci când smerenia nevoinței este una relativă și se exprimă cu principiul „Eu sânt mai rău decât toți", smerenia lui Hristos are însușirea dragostei Lui. Această smerenie, pe care Domnul ne sfătuiește să o învățăm urmând Lui, nu este una făcută, ci proprie lui Dumnezeu Însuși.[1]

Mulți întreabă: «De ce un om care trăiește vădit în înfrânare și într'o viață duhovnicească, zice „Eu sânt mai rău decât toți"? Ce este aceasta, o falsă smerenie?» – Nu, este cu totul altceva... Să zicem că, atunci când sântem bolnavi, ne simțim durerea. Iar când durerea depășește răbdarea noastră credem că suferim mai mult decât toți. Astfel, și pentru nevoitorul ce năzuiește către smerenie, lipsa acestei smerenii se exprimă prin faptul că omului îi vin înalte gânduri pentru sine; aceasta, de acum, este o luptă cumplită. Anume într'o astfel de

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 132.

clipă a luptei Siluan a strigat către Dumnezeu: „Doamne, învață-mă, cum mă pot smeri?" – Şi a primit răspunsul lui Hristos: „Ține-ți mintea în iad"[1].

Dacă veți citi Evanghelia cu luare aminte veți vedea că, pe pământ, Domnul a trăit Însuşi potrivit cuvântului „Ține-ți mintea în iad", în lupta cu mândria – cea mai cumplită dintre patimi. Când săvârşea vreo vindecare şi în jurul Lui stăteau oamenii uluiți de măreția minunii, El zicea apostolilor Săi: „Să ştiți că Fiul Omului va fi dat judecății şi Îl vor osândi la moarte"[2]. Când o femeie a vărsat mir de mult preț pe capul Lui, El gândea la îngroparea Sa.[3] Astfel, deşi Dumnezeu în Persoana Sa cea dintru început, El totuşi urma această cale. Iar noi, monahii, neapărat trebuie să cunoaştem calea Sa. Căci şi de vom învăța toate sistemele theologice, şi vom ține în minte şi în viziunea minții noastre toată cunoaşterea, dar nu vom birui mândria, totul va fi în zadar.

Astfel, deocamdată să luăm aminte ca printr'o viață neînsemnată şi simplă să încercăm a ne îndepărta cu mintea de la chipurile patimilor. Atunci când năvălesc asupră-vă gânduri pătimaşe, mergeți şi lucrați, sau întâlniți-vă cu cineva, sau, şi mai bine, rugați-vă. Şi astfel, folosiți-vă de toate mijloacele – citirea, rugăciunea, convorbirea, munca – spre a vă îndepărta de gânduri pătimaşe.

---

[1] Ibid., p. 176.
[2] Vezi Mt. 20: 18.
[3] Vezi Mt. 26: 12.

Iar cu mândria, lupta este prin osândirea de sine, ca nevrednic de Dumnezeu în veci. Vedeți cum totul în viața monahală, despre care vorbim acum, nu se aseamănă cu nimic altceva. Să luăm pe Părintele nostru Siluan: un ceas întreg mintea lui vedea că vécinica pierzanie era cu totul de neocolit. El însuşi spunea mai apoi cât de înfricoşat este acel duh. Şi atunci i S'a arătat Domnul, fără cuvinte, şi cu privirea Sa plină de bucurie l-a răpit până la ceruri. Şi într'o clipită el a cunoscut starea duhului despre care marii filosofi şi theologi nu pot judeca decât abstract. Să nu credeți că vorbesc cu o oarecare ură pentru ştiință! Nu, ci doar spun că ştiința singură, deşi ne îmbogățeşte duhul, însă fără cercarea vieții ea nu ne mântuieşte.

23
VECINICIA ŞI VREMEA ÎN HRISTOS: PROBLEMA CALENDARULUI[1]

Gânduri despre moarte. Noul Legământ vorbeşte despre vecinicíe. Viaţa monahală ca întâlnire cu Dumnezeu faţă către Faţă. Despre rugăciunea din Ghethsimani ca rugăciune pentru întregul Adam. Hristos împreună-pătimea cu întreaga lume şi cu toţi. Monahismul ca împlinire a poruncii „Să vă iubiţi unul pre altul". Neascultarea lui Adam – la rădăcina întregului arbore al omenirii. Dragostea cosmică în mica noastră obşte. Cum să atingi vecinicía. Pentru cuvenita gândire creştină. Despre stâlcirea creştinismului. Despre lepădarea comuniunii din pricina calendarului. Vremea – condiţia fiinţării făpturii. Poruncile lui Hristos schimbă rânduiala vieţii noastre. Pentru înfăptuirea persoanei pocăinţa este de neapărată trebuinţă.

Să fie binecuvântat numele Dumnezeului nostru. De fiecare dată se înnoieşte în mine bucuria de a vă revedea. Dar, în acelaşi timp, de fiecare dată când trebuie să vorbesc despre Dumnezeul Cel mare şi preaslăvit se apropie de inimă o oarecare, blândă, dar totuşi teamă. Acest noian este preamăreţ, dar nu uşor se însuşeşte. Şi, ca de obicei, mă voiu ţine de principiul de a vorbi despre faptul că fiecare călătorie începe cu un

[1] Nr. C-22 (21 Ian. 1992), după numerotarea M$^{T\ II}$.

singur pas, dar ea, în sine, are ca țel o viață foarte îndepărtată de noi.

Ca întotdeauna, voiu vorbi proseşte şi fără rânduială, însă aşa cum îmi va da Dumnezeu cuvânt. Iar voi iertați-mă, căci pe zi ce trece îmi pierd putințele omeneşti, dar totuşi îmi păstrez conştiința măreției țelului ce ne stă în față. Poate că acum se apropie ziua mea, când va trebui să plec la Dumnezeu, Cel ce m'a făcut. Dar, precum ştiți, înaintea ochilor voştri eu deja mor de douăzeci de ani şi mai mult! Aşa, nici acum nu ştiu acel ceas înfricoşat al întâlnirii cu Dumnezeu față către Față.

Când gândeam la acest ceas, şi în trecut, şi acum, conştientizam că întreaga noastră experiență privind întinderile ce ne înconjoară, unde mişcă soarele, şi luna, şi stelele, şi împreună cu ele pământul nostru: întreaga experiență, şi greutatea şi bucuria cunoaşterii, şi însăşi truda căutării cunoaşterii – totul trebuie să se preschimbe într'o pregătire spre a ne întâlni cu Cel ce a zidit şi lumea, şi pe noi. Şi cu cât mai mult „ne plecăm asupra" Lui, cu atât mai mult simțim nețărmurirea şi vecinicía. Toată viața în Hristos Dumnezeu, toată Scriptura Noului Legământ, în realitate grăiesc numai despre vecinicíe şi despre pregătirea către ea.

Domnul a binevoit să-mi trimită nenumărate încercări, şi de multe feluri.

Una din aceste încercări a fost viața monahală la Athos. Prin lucrarea ei binefăcătoare am înțeles că forma vieții monahale de obşte este cea mai folositoare pentru lărgirea conştiinței noastre, pentru pregătirea

întâlnirii cu Hristos Dumnezeu. Ce am în vedere când vorbesc despre „pregătirea spre a ne întâlni față către Față cu Dumnezeu Ziditorul nostru şi Mântuitorul nostru"? El ne-a făcut după chipul şi asemănarea Sa, şi înaintea mea stă sarcina de a-mi însuşi viața Sa, viața nețărmurită atotcuprinzătoare. Când Domnul Se ruga în Ghethsimani, El purta în Sine gândul pentru întreg Adamul. Despre aceasta minunat vorbeşte Simeon Noul Theolog şi, nu mai puțin minunat, părintele nostru duhovnicesc Siluan. Potrivit Descoperirii, noi credem că urmarea căderii lui Adam a fost faptul că noi, cei născuți după cădere, am primit viața şi starea în care el a ieşit din Rai, adică păcătoasa şi cumplita sa înclinare şi despărțirea de Dumnezeu.

Când Domnul a venit pe pământ, mai nainte de toate a zis: „Pocăiți-vă!"[1]. Cuvântul acesta era reluarea convorbirii lui Dumnezeu cu Adam în Rai.[2] Punând la temeiul vieții noastre porunca Domnului, „Pocăiți-vă!", la început noi trăim moştenirea lui Adam nu ca a lui Adam, ci ca propria noastră stare. Îmi încep pocăința cu starea MEA păcătoasă. Şi, în chip curios, cu cât mai fierbinte şi mai adâncă pocăința mea, cu atât mai mult mă apropii de Adam. După mulți ani de plâns şi tânguire se iveşte conştientizarea apropierii de Adam. De la el, din vremea lui a intrat păcatul în lume. Şi pocăința noastră pentru păcatul nostru ne duce la el, la Adam. Cuprinsul vieții lui Adam devine cuprinsul vieții noastre. Însă conştiința noastră merge mai departe

---

[1] Vezi Mt. 4: 17.
[2] Vezi Fac. 3: 9 şi urm.

şi mai adânc decât a lui Adam, nu pentru că noi înşine am fi mai adânci şi mai mari decât Adam, ci pentru că Domnul ne-a dat porunci care depăşesc pe Adam. Întrupându-Se şi trăind împreună cu noi, Domnul ne-a dat înțelesuri care, fireşte, depăşesc măsura omului.

Dumnezeu ne-a făcut după chipul Său şi după asemănare, şi făcând omul astfel, El Se repetă pe Sine în noi, şi fiecare dintre noi repetă în sine pe Dumnezeu.

Domnul împreună-pătimea cu lumea în toată plinătatea ei. Precum Simeon Noul Theolog zice, El a primit moartea şi pentru cei credincioşi, şi pentru cei necredincioşi; şi pentru cei ce binecuvântau, şi pentru cei ce blestemau; şi pentru cei ce se înfrânau de la păcate, şi pentru cei ce trăiau în păcat: El pentru toți a murit, spre a mântui pe toți. Iar Siluan spune că atunci când inima noastră se atinge de dragostea lui Hristos – dragoste ce L-a dus la Golgotha – atunci şi noi ne prea umplem de ceea ce este propriu lui Hristos, Cel ce S'a întrupat şi S'a făcut om. Iată țelul ce ne stă înainte.

Deja acum un an sau doi, când eram foarte bolnav, spuneam despre anumite lucruri pe care doream ca voi să le primiți ca testamentul meu. Eu însumi nu mă simt a fi tată, dar mulți dintre voi mă numesc tată. Şi precum ei doresc să vadă în mine un tată, aşa şi eu doresc ca ei să-şi însuşească ceea ce eu am primit de la tatăl meu – Siluan (eu nu am nimic al meu): cugetul nostru trebuie să fie asemenea cugetului lui Hristos în Ghethsimani, Cel ce se ruga până la sudoare de sânge. Iar noi nu trebuie să disprețuim aceasta, ci să trăim viața lui Hristos Însuşi.

Pe mine m'a izbit faptul că Ioan de-Dumnezeu-cuvântătorul, înfăţişându-ne Cina cea de Taină a lui Hristos zice că Domnul a dat poruncă nouă apostolilor: „Să vă iubiţi unul pre altul"[1]. Iar pentru fiecare dintre noi viaţa monahală trebuie să-şi aibă ca ţel a trăi frăţia noastră ca pe un singur om. Drept aceea, forma vieţii de obşte a monahismului este deosebit de prielnică pentru atingerea şi dobândirea acestui ţel. Deşi în propria-mi viaţă cei şapte ani în peşteră ca isihast au fost un dar de la Dumnezeu şi o bineprimită vreme a rugăciunii pentru întreaga omenire, pentru întreg Omul.

Domnul a dat lui Adam porunca: „Dară din acest lemn al cunoaşterii binelui şi răului să nu mâncaţi, căci cu moarte veţi muri"[2], şi prin petrecerea în poruncă îi fusese făgăduită viaţa vécinică. El fusese pus căpetenia Raiului, spre a-l conduce şi a fi părtaş rânduirii lui. Dar iată că a căzut cu o cumplită cădere, care până astăzi năpăstuieşte întreaga lume. Iar dacă noi voim mântuirea noastră, atunci, bineînţeles, trebuie să punem ca temei vieţii noastre monahale rugăciunea pentru întreg omul. Însă rugăciunea aceea începe cu o măruntă experienţă, cu mica viaţă de obşte a câtorva oameni. Iar apoi, când este atinsă, dintr'o dată înaintea noastră se deschide măreţul noian al dragostei lui Hristos. Viaţa de obşte este mai însemnată decât cea pustnicească. Dar şi viaţa pustnicească, la vremea ei, poate fi cu adevărat un dar al harului lui Dumnezeu. Trăind în pustie, omul se poate ruga pentru întreaga omenire.

---

[1] Io. 13: 34.

[2] Vezi Fac. 2: 17.

Mintea i se lărgeşte, şi el trece de la vreme la vecinicíe, de la mărginiri de tot felul, către nemărginirea dumnezeiască. Ceea ce este preţios în pustie este faptul că vecinicía devine simţită şi oarecum te face să uiţi vremea. Mie personal mi s'a ivit un gând ciudat în legătură cu vecinicía: că de nu ar fi fost vecinicía, nici vreme nu ar fi. Iar Dumnezeu, Cel ce petrece în vecinicíe, a făcut lumea astfel încât forma fiinţării lumii este îngemănată cu vremea, cu schimbările: ridicări, căderi, dragoste, şi potrivnica ei ură – prin toate trece omul. Şi cu cât mai departe se adânceşte el în pocăinţă pentru păcatele sale şi pentru patimile sale, cu atât mai adânc ajunge la pocăinţa lui Adam, pentru care minunat vorbeşte Siluan.

Dar cum să dai mai departe această viaţă? – Cuvintele nu sânt lucrătoare, pilda nu învaţă, pentru că oamenii nu o văd. Şi cum să faci să pătrundă în inimile voastre cugetul dumnezeieştii vécinicii, când totul se schimbă? Părintele nostru plângea în rugăciunea pentru întreaga omenire mai mult decât pentru sine însuşi. Când se căia pentru păcatele sale, treptat, pătrunzând în esenţa păcatului şi a căderii lui Adam îndeobşte, el devenea purtător al cugetului cosmic. Siluan, care avea darul de poet, spunea că atunci când Adam plângea, toată pustia îl asculta întru adâncă tăcere. Aşa şi Serafim din Sarov, când „striga" către Dumnezeu numai pentru sine: „Milostiv fii mie, păcătosului!", treptat devenea cu adevărat un Adam. Astfel rugăciunea lui Serafim din Sarov, din una personală, a devenit cosmică, lucrătoare până acum, şi el putea prezice că vor fi

„Paşti” în Rusia într’un oarecare an când se vor afla moaştele lui. De fiecare dată când cineva doreşte să poarte numele Serafim, acel eveniment are loc în limitele sufletului celui ce a primit numele. Dar el este legat de faptul că rugăciunea lui Serafim din Sarov devenise, prin însuşirea ei, cosmică. Aşa şi de la părintele nostru Siluan ne învăţăm treptat pocăinţa ce ne aduce la aceeaşi stare, atunci când noi, fiecare dintre noi, devine un Adam.

Când sufletul nostru intră în sfera vieţii dumnezeieşti, atunci, bineînţeles, omul simte vecinicía ca mai reală decât vremea. Iar atunci multe cuvinte din Evanghelii se fac „ale noastre”, adică unele ce exprimă starea noastră proprie. Noi trebuie să primim cuvântul lui Hristos astfel încât să devină cuvântul nostru: până şi expresii atât de înfricoşate precum „Ceriul şi pământul vor trece, dară cuvintele Mele nu vor trece”. Trupeşte, eu mor, dar ce este trupul meu? – Pământul din carele sânt luat şi unde iarăşi mă întorc. „Ceriul şi pământul vor trece”, cu alte cuvinte, fiinţarea cosmică nu este vécinica fiinţare.

De ce vorbesc cu atâta – aş zice – întristare? Pentru că dorirea inimii mele este ca voi să vă însuşiţi acestea, să se depărteze de la voi acel chip al gândirii care este o stâlcire a vieţii creştineşti. Îmi este greu să vorbesc astfel, pentru că mulţi bolnavi cu sufletul nu sânt în stare a auzi un astfel de cuvânt. Mulţi sânt care nu trăiesc vecinicía în Hristos, ci o curioasă formă a vieţii pământeşti. Lipsindu-le viziunea vecinicíei, vremea şi zilele pentru ei devin singura realitate, şi se

ceartă pe tema calendarelor. Cât eram la Athos a avut loc reforma calendarului. Biserica Universală a vrut să reorânduiască curgerea vremii pe baza principiilor puse dintru început. Iar la început se întâmpla că Echinoxul era pe 9 Martie, iar apoi a ajuns să fie pe 22. Dar această schimbare priveşte mai ales viața exterioară a societății omeneşti, ca să nu zic viața statală. Dar a privi această latură ca pe o dogmă, ba chiar să rupi comuniunea liturgică, este urmarea neajunsului înțelegerii şi a lipsei de experiență a vecinicíei în Hristos. Tot ce este al pământului trece. În cei douăzeci şi doi de ani ai vieții mele la Athos mi-a fost dureros să văd cum unii, chiar şi oameni buni, gândesc numai în termeni de zile, iar nu la vecinicíe. Şi astfel, într'un chip ciudat, se învârtoşează inima acelor oameni. De acum uşa inimilor lor este închisă. Ei nu pot înțelege nici rugăciunea din Ghethsimani, nici moartea pe Golgotha, nici gândul lui Simeon Noul Theolog sau al lui Siluan pentru faptul că fiecare dintre noi trebuie a se asemăna omului celui dintâi prin cuprinsul vieții sale, adică să devină un Adam.

Şi lipsa cugetului pe care ni-l învață Părinții noştri face ca noi să stâlcim creştinismul, ridicând condițiile statale şi ale vieții sociale la nivel de dogmă. Este un lucru cât se poate de neadevărat. Adevărata rugăciune se petrece în hotarele nu ale vieții pământeşti, ci dumnezeieşti: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului...", „Doamne, miluieşte pre noi şi lumea Ta".

Vorbesc fără rânduială, dar în desfăşurarea convorbirii noastre urmăresc felul cum mi se dă cuvântul.

Nu citesc de pe o hârtie ceva scris mai nainte, ci numai caut cu rugăciunea ceea ce se naşte în inima mea.

Aşa încât vorbesc acum despre aceasta fiindcă doi dintre fraţii noştri au fost în Rusia. Şi acolo, după un atât de mare har al muceniciei, dintr'o dată – o conştiinţă atât de măruntă, strâmtă, îngustă a vremii! Pe fraţii noştri i-au întrebat: „Pe ce stil slujiţi voi?" Pentru ei este vorba de „noul stil" sau „vechiul stil". Dar când noi am trecut la stilul după care trăieşte statul, nu am simţit nici o pierdere din pricina lui, ci am păstrat bunele noastre dispoziţii şi faţă de unii, şi faţă de alţii. Cine sânt acei „alţii" şi cine „unii"? Unii sânt care „păzesc zilele", precum zicea Pavel[1]. Dar sânt alţii ce sânt adânciţi în rugăciune şi cu sufletul, şi cu inima, din toate puterile, în vécinicul Dumnezeu.

Deci aş dori, fraţii mei iubiţi, ca voi să înţelegeţi lucrurile aşa cum trebuie înţelese, aşa cum ne-a învăţat Domnul, şi apostolii Săi, şi Sfinţii Părinţi: „Ceriul şi pământul vor trece, dară cuvintele Mele nu vor trece". Iar când i-au spus Evreii: „Dar tu, care nici cincizeci de ani nu ai, l-ai văzut pe Avraam?", Domnul le-a răspuns cugetând cum era propriu Luişi: „Mai nainte până a nu fi Avraam, EU SÂNT"[2]. Şi de aceea zice Domnul: „Mâncaţi Trupul Meu şi beţi Sângele Meu, şi atunci veţi fi purtătorii vieţii Mele vécinice. Iară cine nu va bea Sângele Meu, cine nu va mânca Trupul Meu, acela îşi pierde viaţa".[3]

---

[1] Vezi Gal. 4: 10.
[2] Vezi Io. 8: 57-58.
[3] Vezi Io. 6: 53-54.

Aşadar, cuvântul meu a alunecat spre latura aceasta: vremea este relativă, proprie formei fiinţării fāpturii, *a existenței*, iar vecinicía este forma fiinţării vécinicului Dumnezeu în Care credem. Iar într'un astfel de cuget vom putea mai adânc înțelege cuvintele lui Hristos şi poruncile Sale. De ce? – Deoarece când poruncile Sale se fac legea, singura lege a fiinţării noastre: şi cea vremelnică, şi cea vécinică – atunci toată alcătuirea vieţii noastre se schimbă. Iar când omul îşi va simţi mântuirea în Hristos, şi va vedea pe alții care nu voiesc pe Hristos, se va ivi în el în chip firesc împreună-pătimire pentru cei ce nu înțeleg şi nu primesc pe Hristos. Conştiinţa chinuitoare că aceşti oameni cad de la vécinica viaţă în Dumnezeu naşte rugăciune pentru întregul Adam. Stareţul Siluan zice că atunci când dragostea se atinge de inimă, omul doreşte tuturor mântuirea. Atunci nu se mai iveşte învârtoşarea inimii ce duce la dezbinări, la ură şi la desăvârşita pierdere a chipului vieţii creştineşti.

Mă voiu opri la aceasta. Iar voi, ca întotdeauna, iertaţi-mi graiul prost şi cuvântul neorânduit, dar simţiţi-i esenţa. Încercaţi să pătrundeţi, prin rugăciunea pocăinţei, în adâncul cugetului creştin, deoarece rugăciunea pocăinţei este cea adevărată. Fiecare dintre noi poartă în sine câte un chip sau altul al păcatului, şi greşeşte. De acì, rugăciunea pocăinţei se dovedeşte a fi firească. Dar, în chip minunat, tocmai astfel se naşte persoana-ipostasul după chipul lui Hristos, Logosul cel întrupat al Tatălui.

Iar rugăciunea mea este ca voi toți să înțelegeți calea lui Hristos, care ne este chinuitoare, dar care cu adevărat ne mântuieşte. Şi să vă păzească Domnul.

24
IPOSTASUL CA STARE A OMULUI ÎNDUMNEZEIT[1]

Hristos este Dumnezeu întrupat. Dumnezeu S'a descoperit ca Ipostas şi ca Fiinţă multi-ipostatică. Omul – chip şi asemănare. Oglindirea lui Dumnezeu în făptura Sa. Pentru identitatea după har, iar nu după esenţă. Pentru neapărata împreună-lucrare („sinerghie"). Pentru descoperirea de Sine a lui Dumnezeu în poruncile Sale. Pentru porunca „Învăţaţi toate neamurile". Pentru rugăciunea ipostatică ce uneşte întreaga omenire.

Ţelul convorbirii mele cu voi astăzi este a vă înfăţişa cea mai scurtă redare a întregului sistem despre care vorbim deja de multă vreme. Aşadar, ca şi cum n'am fi întrerupt niciodată convorbirea, aşa o începem acum.

Aşadar, eu însumi nimica ştiu. Toată cunoaşterea mea, toată înţelegerea mea este Hristos. Creştin fiind, cred că Hristos este Făcătorul nostru. Dumnezeu a venit la noi în trupul nostru, în aceeaşi formă a existenţei pe care El, Domnul, a înfăptuit-o. Întruparea Lui nu a fost altceva, ceva străin Lui, nu! A fost ceva firesc pentru El, căci El Însuşi a făcut această fire. Venit-a printr'o întrupare feciorelnică, S'a înomenit într'un chip adevărat. În vremea vieţii Sale spunea că, în Lege,

---

[1] Nr. C-24 (10 Fevr. 1992), după numerotarea $M^{T\ II}$.

fiecare iotă şi fiecare cirtă sânt hotărâte o dată pentru totdeauna şi nu se supun schimbării de către oameni.[1] Iar noi ştim că Legea a pregătit oameni de înaltă statură, ce s'au dovedit în stare a primi pe Dumnezeul întrupat.

Aşadar nici o cirtă nu este supusă schimbării de către noi, dar totuşi fiecare cirtă este menită a se plini de către Domnul Însuşi. Vorbind despre Vechiul Legământ, Domnul niciunde nu S'a arătat împotriva Descoperirii date în Vechiul Legământ.

Dumnezeu S'a descoperit lui Moisì ca persoană: EU SÂNT CEL CE SÂNT. Bineînțeles, noi credem că Însuşi Hristos era Cel ce a zis lui Moisì: EU SÂNT CEL CE SÂNT.[2] Aşadar, dacă Domnul vorbeşte despre Sine ca despre Persoană, ni se iveşte întrebarea: Cum să o înțelegem? Tocmai aşa, căci ca Persoană, ca Ipostas petrece Dumnezeu în vécinica Sa ființare. Vorbind despre chipul ipostatic al ființării, noi vorbim despre ființarea lui Dumnezeu Însuşi. Astfel, dacă într'o anume clipă El a zis: EU SÂNT CEL CE SÂNT, totuşi în aceeaşi Descoperire biblică Domnul vorbeşte despre Sine la plural: „Să facem om dupre chipul Nostru, şi dupre asemănare"[3]. Iar aceste două momente doresc a le sublinia astăzi ca temeiul cel mai simplu a toată theologia noastră ce urmează, despre om şi despre mântuire.

---

[1] Vezi Mt. 5: 17-19.
[2] Ieş. 3: 14.
[3] Fac. 1: 26.

Aşa deci, dacă Dumnezeu zice: „Să facem om dupre chipul Nostru, şi dupre asemănare”, ce putem gândi despre aceasta în privinţa omului? Eu personal, precum deja ştiţi, am pus la temeiul întregii mele vieţi Descoperirea cea de sus, iar nu presupuneri pornind de jos. Iar Descoperirea de sus grăieşte despre om ca zidit după chipul lui Dumnezeu şi după asemănarea Lui. Cu alte cuvinte, şi omul trebuie să se arate ca persoană, ca adevărat chip şi asemănare.

Dar dacă astfel trăim omul, potrivit Descoperirii Dumnezeieşti, ce trebuie să avem în vedere privind persoana-ipostasul omenesc? Iată, o arată foarte bine Troparul pentru Cuvioşi: „Întru tine, Părinte, cu osârdie s'a mântuit cel dupre chip, căci luând Crucea ai urmat lui Hristos, şi lucrând ai învăţat să nu se uite la trup, căci este trecătoriu, ci să poarte grijă de suflet, de lucrul cel nemuritoriu. Pentru aceasta şi cu Îngerii împreună se bucură, Cuvioase (în slavonă *prepodobne*), Părinte, duhul tău”. Trebuie spus că în limba slavonă Troparul sună cât se poate de adânc theologic, deoarece se subliniază asemănarea, marea asemănare cu Însuşi Dumnezeu, acolo unde în alte limbi nu se foloseşte forma „prea-asemănător” *(prepodobnîi*). Şi când vorbim despre suflet, bineînţeles, avem în minte principiul ipostatic al fiinţei.

Asemănarea cu Dumnezeu – dar se poate întreba, până la ce limită? De fapt, se poate vorbi despre nemărginire, pentru că este vorba despre vecinicíe. Dar se poate pune întrebarea şi altfel: Oare omul devine absolut asemănător cu Dumnezeu, sau între el şi Dum-

nezeu rămâne o oarecare distanță ființială? Vorbind despre facerea omului după chipul lui Dumnezeu şi după asemănare, în esență voim să zicem că Dumnezeu Se repetă Însuşi pe Sine în om. Noi zicem în Simvolul Credinței: „Crez întru Unul Dumnezeu, Tatăl, Atotțiitoriul, Făcătoriul ceriului şi al pământului, văzutelor tuturor, şi nevăzutelor". Când Dumnezeu face omul, este oare această facere ceva esențial deosebit de El, ceva nou, nu ceea ce este El? Sau oare El Se repetă pur şi simplu în cei zidiți după chip şi după asemănare, şi le împărtăşeşte a Sa viață, precum o are El Însuşi din veac? – Aşa că, el nu face o nouă ființare, ci ne cheamă spre a fi părtaşi la cea mai nainte de veci a Sa viață.

Ca monah nevoitor m'am învățat a înțelege că nu există nici o ascetică în afara vreunui domeniu al culturii, sau al religiei, sau al para-religiei, ci fiecare manifestare din istoria omenirii îşi are temeiul său ideologic. Însă „ideologia" noastră este întrucâtva mai întemeiată: este o bază dogmatică; este vorba de *momente* din ființarea lui Dumnezeu Însuşi arătate nouă prin Descoperire. Aşadar, pentru ca viața noastră monahicească să curgă cu înțelegere trebuie să cunoaştem ascetica noastră ca având propria bază dogmatică.

Am început prin cuvintele: „Eu nimica ştiu", iar acum voiu continua acel gând. Nu mă definesc pe mine însumi, cine şi ce „sânt eu", ci urmez cu credință Descoperirea de sus şi o primesc ca pe cunoaşterea a ceea ce Dumnezeu gândeşte pentru om. După expresia Sfintei Scripturi, *„Să facem om dupre chipul Nostru, şi dupre asemănare"*, noi sântem asemănarea şi chipul lui

Dumnezeu Însuşi. Nici o ştiinţă omenească nu-şi poate îngădui o asemenea îndrăzneală. Dar în îndrăzneaţa noastră rugăciune, într'o maximă suferinţă şi smerenie, Dumnezeu ne grăieşte despre felul cum ne gândeşte. Este cu neputinţă ca noi să facem o fiinţă de-sine-fiindă, fără de început – aceasta aparţine lui Dumnezeu Însuşi. Dar noi sântem chipul şi asemănarea Lui, iar aceasta trebuie înţeleasă ca şi cuprins al vieţii noastre.

Iarăşi o întrebare: În ce constă atunci deosebirea între Dumnezeu şi noi? După expresia Părinţilor, ceea ce Dumnezeu este în esenţa Sa fără de început, aceea devine şi omul – purtător al ei, al acestei vieţi – prin darul harului. Noi nu ne facem de-o-fíiere cu El; toată rânduiala vieţii noastre în Dumnezeu niciodată nu pierde din vedere faptul că sântem făptură, iar nu în esenţă dumnezei. Astfel, în planul esenţei/fíierii ne deosebim de Dumnezeu: neschimbat rămâne în noi însemnul facerii noastre. Exprimându-mă în limbaj theologic, noi sântem asemănarea lui Dumnezeu în planul energiei, iar nu în planul fíierii, iar în această rânduială putem fi asemeni lui Dumnezeu până la identitate.

Cele spuse de mine sânt ţelul nostru, iar nu mântuirea deja împlinită. Putem deveni asemănători Lui până la identitate numai printr'o viaţă după poruncile Sale, prin pocăinţă, până acolo unde porunca lui Dumnezeu se va face ca şi singura lege a întregii noastre fiinţări. Atunci ni se vor împărtăşi stările dumnezeieşti, iar noi vom fi ajuns în stare a le primi. Porunca lui Hristos depăşeşte starea noastră de acum, cea de după cădere. Iar porunca, dacă o vom săvârşi, ne pune în faţa

unei descoperiri cât se poate de îmbucurătoare: poruncile lui Dumnezeu sânt nu ceva „exterior", ci Descoperirea lui Dumnezeu cum este El în Sine. Între porunca lui Dumnezeu şi El Însuşi nu este nici o împotrivire. Aşa deci, nu în starea de acum a căderii, ci în cea de pe urmă a devenirii noastre în Dumnezeu devenim purtători vieții lui Dumnezeu Însuşi. Aşadar, dacă Dumnezeu este Persoană, şi noi devenim asemănători Lui, ca fiind mântuiți de către El. Şi petrecem ca persoane zidite, însă „prea-asemănători", asemănători lui Dumnezeu Însuşi în veci şi până în nesfârşire.

Pe scurt, v'am înfățişat astăzi ceea ce se poate şi este bine să punem ca temei vieții noastre monahiceşti. Când ajungem în acest şuvoi al cugetării noastre theologice întâmpinăm gândul: Cum se arată persoana-ipostas în viață? Cum răspunde tuturor împrejurărilor? Dacă vom rămâne cu ochiul nostru duhovnicesc asupra acestui lucru, viața noastră va deveni mai înțelegătoare, şi o astfel de „luare aminte" dobândeşte trăsătura deja a unei cunoaşteri a căii către Dumnezeu. Ca întotdeauna, vă sfătuiesc a căuta către ceea ce am primit de la fericitul nostru ocrotitor, Starețul Siluan.

Astfel „noi sântem dumnezei"[1] prin cuprinsul vieții noastre, iar nu prin esență. Altfel spus, până şi în culmea îndumnezeirii sfinții nu devin Dumnezeu pentru om, ci sânt dumnezei prin cuprinsul şi prin chipul ființării lor. În ce constă asemănarea? Asemănarea este în chipul ființării: precum trăieşte Dumnezeu, aşa şi noi

---

[1] Vezi Io. 10: 34.

trebuie să trăim când se înfăptuiește mântuirea noastră. Iar mântuirea, precum tot mereu zicem, începe cu fapte foarte mărunte: ascultarea, pocăința, smerenia, înfrânarea.

Astfel, în viața nevoinței noastre trebuie să dobândim experiența – cum se arată principiul ipostasului, al persoanei, în omul zidit; care este răspunsul omului-persoanei la tot ceea ce se petrece în jurul lui și înlăuntrul său; prin care cuvinte ale sale putem judeca în ce măsură se apropie el în gândirea sa de forma ipostatică a ființării, proprie persoanei.

Să luăm o pildă strălucită și nesfârșit de puternică a manifestării persoanei din epilogul Evangheliei de la Matthei. Domnul zice ucenicilor: *Mergeți și învățați toate neamurile.*[1] În cuvântul „toate neamurile" noi zărim de acum Persoana lui Dumnezeu. Este chipul ființării Dumnezeiești, care îmbrățișează întreaga făptură.

Drept pildă vă pot aduce astăzi, ca mângâiere, cuvintele ocrotitorului nostru duhovnicesc Siluan. El se ruga ca Dumnezeu să lumineze toate noroadele, pe fiecare om, prin Duhul Sfânt.[2] Din acea rugăciune este vădit că lui îi fusese dat harul rugăciunii deja ipostatice. Aduc o pildă din scrierile Starețului. El zice că sufletul care a cunoscut în Duhul Sfânt pe Domnul gândește astfel: „Când voiu muri, Îl voiu îndupleca pre Domnul pentru întreg neamul creștin". Și iarăși vine gândul: „Însă cum este cu putință ca, văzând vécinica Față a lui Dumnezeu-Făcătoriul, să păstrez în mine pomenirea

[1] Vezi Mt. 28: 19.
[2] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 45.

făpturii?" Şi din nou sufletul grăieşte: „Şi totuşi, când mă voiu înfăţişa înaintea lui Dumnezeu, Îl voiu îndupleca pentru întreaga omenire".[1] Vedeţi voi desfăşurarea gândului? La început el zice că „atunci când voiu muri, voiu îndupleca pre Dumnezeu pentru întreg neamul creştin", apoi dintr'o dată este tras către vederea vécinicei Feţe a lui Dumnezeu, iar de acolo se întoarce, de acum şi mai desăvârşit: „Îl voiu îndupleca pentru întreaga lume". În această mişcare a sufletului, cât se poate de firească din punct de vedere organic, se vădeşte nevoinţa noastră monastică dreptslăvitoare; şi în această scriere a fericitului Părintelui nostru Siluan vedem persoana.

Astfel, când intrăm pe acest făgaş al gândirii theologice dobândim ca pe un lucru firesc şi fără trudă putinţa stăpânirii asupra minţii noastre, asupra inimii noastre. Iar rugăciunea noastră nu va fi doar chemarea lui Dumnezeu în împrejurări tragice, ci şi o înţelegere cu mintea a ţelului de pe urmă al Domnului, Făcătorul şi Dumnezeul nostru.

Viaţa lui Hristos Însuşi, în chip firesc se împărtăşeşte minţii şi inimii noastre. Nu ca şi ceva voit, ci cumva dintr'o mişcare firească a sufletului trăim tragedia întregii lumi, mai cu seamă în zilele noastre când sute de milioane de oameni se află la hotarul morţii din pricina foametei. Liturghia noastră se face prinos pentru întreaga omenire.

---

[1] Vezi *Între iadul deznădejdii...*, op. cit., p. 89.

Aşa deci, iubiţii mei fraţi şi surori, să păstrăm toată scumpătatea căii noastre monahale! Amin.

25
PENTRU A SE ÎNVĂȚA ÎNTRU SMERENIA LUI HRISTOS[1]

Postul: vremea urmării lui Hristos. Rânduirea duhovnicească a vieții lui Hristos: Kesária, Thavor, Golgotha. Apostolii – martorii Dumnezeirii pe Thavor. Pentru a ne însuși viața lui Hristos. Păharul lui Hristos – deșertarea Sa – este de neajuns omului. Săvârșitul lui Hristos, ca manifestare a Dumnezeieștii Lui smerenii. „Fiți precum copiii!" De-biruință-purtătoarea deșertare și smerenia lui Hristos sânt de neajuns. Turburare din pricina chipului de robie al pocăinței noastre. Pilda Domnului și smerenia Sa. Duhovnicii trebuie să se asemene lui Hristos în înjosirea Sa de Sine. Cu cât mai adâncă urmarea lui Hristos, cu atât mai limpede se arată în noi principiul ipostatic.

Cum să facem ca viața lui Hristos să fie viața noastră? Citind Evanghelia și alte cărți, învățând despre cum Și-a dus viața Domnul pe pământ, noi, după sfatul lui Hristos Însuși, Îi urmăm „pilda"[2]. El ne-a dat un chip cum să trăim spre a desființa urmările păcatului strămoșului nostru Adam. Și văzând cum lucra Hristos, așa încercăm și noi să lucrăm; iar vremea Marelui Post este îndeosebi închinată acestei lucrări. Domnul a venit

---

[1] Nr. C-28 (17 Martie 1992), după numerotarea $M^{T\,II}$.
[2] Vezi Io. 13: 15.

pe pământ spre a mântui pe Adam. Adam a încercat să devină dumnezeu fără de Dumnezeu. Mândră pornire! Iar Domnul ne-a descoperit că El, Făcătorul întregului cosmos, este smerit în inima Sa.

Desfăşurarea duhovnicească a Marelui Post, a Săptămânii Patimilor şi a Învierii se depărtează întrucâtva de desfăşurarea istorică a împrejurărilor, căci înaintarea lui Hristos către Golgotha a început din clipa când apostolii Îl mărturisiseră de acum nu doar ca un mare proroc, ci şi ca Fiul lui Dumnezeu, de-o-fiiere cu Tatăl. Această clipă are o deosebit de mare însemnătate.

În vremea vieții Sale pământeşti Domnul a scăpat de moarte de câteva ori – voiau să-L ucidă cu pietre. De nu am şti despre ce este vorba, am putea spune: „Iată, Tu ai venit să mori pentru noi, dar noi vedem că Tu fugi atunci când voiesc să te ucidă cu pietre". Însă Ioan de-Dumnezeu-cuvântătorul minunat spune: „Ceasul Lui încă nu venise"[1]. Era nevoie ca ucenicii nu numai să-L mărturisească prin buzele lui Petru, că El este Fiul lui Dumnezeu, ci să şi vadă cu adevărat această descoperire, şi să poată fi martori ai Dumnezeirii Lui. Când mergeau prin Kesaria lui Filip, Domnul i-a întrebat: „Iar voi cine îmi ziceți că sânt?" Iar Petru I-a răspuns: „Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel Viu". După aceasta Domnul zice: „Între voi sânt unii ce vor vedea Împărăția întru putere, înainte de a părăsi această lume". Mergerea către muntele Thavor a ținut, mai mult sau mai puțin, şase zile, în tăcere. Pe

---

[1] Vezi Io. 7: 30.

munte s'au suit cei ce de obicei se rugau împreună cu El: Petru, Iacov şi Ioan. Iar Hristos Se ruga, şi s'au ivit Lui doi bărbaţi, precum zice Luca Evanghelistul – Moisì şi Ilie – cei ce întruchipau mai luminat întreg Vechiul Legământ. Şi vorbeau cu Hristos despre ieşirea ce Îl aştepta spre a-Şi săvârşi lucrul răscumpărării lui Adam.

După ce apostolilor li s'a înfăţişat aievea pe Thavor nezidita Dumnezeire a lui Hristos, făcându-se astfel martori trăsăturii Dumnezeirii Sale ca Fiu Unul-născut, născut din Tatăl – Hristos Îşi putea îngădui de acum să Se dea morţii spre a răscumpăra păcatul lui Adam. Altminteri, de nu ar fi fost pe pământ nici un martor al Dumnezeirii lui Hristos, oamenii L-ar fi socotit, în cel mai bun caz, ca unul dintre cei mai mari proroci. Însă, urmând credinţei noastre, Hristos nu era numai un proroc în înţelesul obişnuit al cuvântului, deşi în slujirea Sa există elementul prorocesc; dar El Însuşi este nu un om născut după trup, ci Dumnezeu întrupat.

Pe mine întotdeauna mă întristează că praznicul Schimbării la Chip a Domnului a fost mutat, din această desfăşurare istorică a împrejurărilor, în August, iar prăznuirea lui la începutul Marelui Post s'a înlocuit cu pomenirea lui Adam. Mi se pare că ar fi fost cu putinţă a păstra înşiruirea, când, după ce Domnul S'a schimbat la chip pe munte, a mers de acum drept la Golgotha, căci avea martori ai Dumnezeirii Sale. Adică atunci când s'au ivit aceşti martori[1], Hristos putea să Îşi

---

[1] Mai cu seamă Apostolul Petru o subliniază în cea de-a doua Epistolă (vezi 2 Pt. 1: 16-18).

asume nevoința inversă celei săvârşite de Adam. Noi, creştinii, ne-am obişnuit să vedem pe acel Singurul Om urcând pe Golgotha, cu gândul de a lua asupră-Şi păcatul întregii lumi. Într'un chip de neînțeles altora, El a săvârşit nevoința mântuirii întregului Adam: calea răscumpărării lui Adam şi nevoința Sa depăşesc înțelesul nostru. Domnul spune apostolilor Iacov şi Ioan care voiseră să şadă de-a dreapta şi de-a stânga Sa: „Puteți voi bea păharul carele Eu voiu bea, şi să vă botezați cu botezul cu carele Eu Mă botez?" Şi mişcător şi naiv a fost felul cum a urmat răspunsul din partea lor: „Putem!"[1] Nimeni dintre oameni poate bea păharul lui Hristos, sau să-şi săvârşească deşertarea asemenea Lui. Vorbind despre pogorământul lui Hristos, despre kenoza-deşertarea Lui, ne aflăm în fața unei priveliști pe care nicicum o putem desluşi cu simplă gândirea noastră. El, absolutul Stăpân al întregii lumi, Se dă pe Sine tuturor înjosirilor.

Cu toate acestea, treptat pătrundem în taina iubirii lui Dumnezeu pentru noi. Cumva începem să simțim, prin descoperirea lui Hristos, că Dumnezeu este smerenie. Astfel se lămureşte că dragostea Lui este nu una mândră, ci smerită. Iar această însuşire a dumnezeieştii smerenii a lui Hristos se arată în cuvintele Sale, când a pus un copilaş în fața Sa şi a zis: „De nu se va face cineva asemenea acestui copilaş, nu va fi în stare să intre în Împărăția Cerurilor"[2]; sau când a spus că cel mai mic, mare va fi în Împărăția lui Dumnezeu. Vedeți

---

[1] Vezi Mt. 20: 22.
[2] Vezi Mt. 18: 2-4.

piramida răsturnată, în comparație cu cea a societății omenești? Cei smeriți vor moșteni Împărăția mai nainte de toate.

Așadar, știind că Hristos este Dumnezeu, încercăm să pătrundem în taina tuturor manifestărilor Lui. „Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Hristos", Fiul lui Dumnezeu cel de-ó-fíiere cu Tatăl – și noi ne sârguim în tot chipul ca toate manifestările vieții noastre să aibă un sens, ca viața lui Hristos Însuși să devină a noastră, spre a moșteni Împărăția cea vécinică, cu Tatăl, și cu Fiul, și cu Sfântul Duh.

Domnul, prin smerenie, a biruit vrăjmașul. Pe lângă acest fapt, de cea mai înaltă însemnătate, mai este și un alt aspect al manifestărilor Lui, care ne învață să urmăm lui Hristos nu ca într'o simplă închipuire. Hristos S'a arătat în „chip de rob"[1]. Și în ce constă pentru mulți sminteala și „scandalul"? Adesea mi s'a întâmplat să aud părerea multora că noi, oamenii, chipul lui Dumnezeu, trebuie să ne păstrăm demnitatea până și în rugăciune, și când stăm înaintea lui Dumnezeu. La noi în mănăstire a venit în vizită o înaltă față bisericească a unei alte biserici. Uitându-se la fresca Schimbării la Chip, el a întrebat: „Dar unde este Petru?". I l-au arătat pe Petru. „O, ce ați făcut cu el! Petru înjosit în halul acesta! Unde îi este *dignity*, demnitatea lui?!"

Și este o latură a pocăinței dreptslăvitoare înaintea lui Dumnezeu, care sminteşte pe mulți dintre cei din alte biserici: noi cădem în genunchi la pământ, ne

---

[1] Flps. 2: 7.

atingem cu faţa şi cu fruntea de pământ, însemnând astfel robia noastră înaintea Lui, amintindu-ne de cuvintele Sale pe care le-a rostit înaintea acelui copil: „Dacă nu se smereşte cineva precum acest copil, acela nu va intra în Împărăţia cerească”.

Dar Însuşi Domnul, fără de Care nimic nu poate fi, S'a înmicşorat pe Sine într'atâta, încât oameni din păturile sociale cele mai de jos puteau să-L mâhnească, să-L scuipe, să-L lovească, să-L bată peste obraz şi să-I pricinuiască tot felul de înjosiri. Dacă Fiul lui Dumnezeu a săvârşit acestea, atunci, bineînţeles, se iveşte întrebarea: De ce a fost nevoie de o astfel de înjosire şi de astfel de chipuri de-ale robiei pentru a-Şi arăta dragostea? – Eu presupun că gândul cel drept va fi acela că Domnul, avându-Şi cea mai nainte de veci a Sa fiinţare în duhul smereniei, Şi-a arătat cea mai nainte de veci dragoste în chipuri de-ale robului. Iar noi Îi urmăm în acele chipuri de rob, în mişcările pocăinţei noastre înaintea lui Dumnezeu, exprimându-le sub formă de mătănii până la pământ. În timpul postului facem un mare număr de mătănii în fiecare zi. Apoi când, după răstignirea noastră, înviem cu Hristos, de atunci Îl vom primi şi vom vorbi cu El în picioare, ca fiii cu tatăl. Dar în această viaţă ne vom arăta pocăinţa, subliniez, în chipuri de rob, pentru că pocăinţa nu înjoseşte pe om. Când cineva se conştientizează a fi mai rău decât toată făptura, el s'a făcut mai presus de toată făptura: atunci se atinge de fiinţarea cea nefăcută. Aşadar, nu vă smintiţi a exprima pocăinţa noastră în chipuri smerite de rob, ca apoi să stăm ca fii ai lui

Dumnezeu înaintea Lui, de acum nu în forme de robi, ci de fii.

Dumnezeu este smerit în însăşi esenţa Sa, şi deşertarea Lui prin întrupare poartă trăsătura smereniei. Dacă El Însuşi nu S'ar fi smerit, atunci poate ne-ar putea învinui cineva: „Doară Domnul nu S'a smerit aşa ca voi!" Dar Domnul S'a smerit: a spălat picioarele bărbaţilor neştiutori de carte, oameni din cele mai joase pături ale societăţii omeneşti. Aşadar, astfel de forme de rob sânt dragostea. Când ne rugăm lui Dumnezeu, Cel ce cu a Sa poruncă a zidit întreg acest cosmos, fiecăruia dintre noi îi este firesc a gândi: „Dar ce, Se va gândi Dumnezeu la mine, Îşi va pleca oare urechea acum la cuvântul meu, să mă asculte cu luare aminte?" Este înfricoşat a vorbi cu astfel de Fiinţă. Şi pentru ca să nu ne înfricoşăm, în toate facerile lui Hristos, în lucrarea Sa cea mai presus de cosmos de a răscumpăra pe Adam, dragostea smerită a lui Dumnezeu ni se înfăţişează atunci când stă înaintea noastră în chipuri atât de jalnice: răstignit între tâlhari, aruncat în temniţă, ş.a.m.d.

Îmi voiu îngădui acum să vă înfăţişez un gând ce-mi vine în privinţa felului cum lucrează duhovnicii. Uneori şi părinţii duhovniceşti se aseamănă cu Hristos în înjosirea Sa de Sine, pentru ca oamenii să nu se turbure şi să nu se înfricoşeze a spune duhovnicului orice păcat. Şi duhovnicul poartă toate: „O, o ştiu şi pe asta! O, noi oamenii aşa facem!"

Tradiţia acesta mi s'a făcut cunoscută când am fost în pustie, la Athos. Îmi povesteau de unii duhovnici, şi

dintre cei renumiţi, că veneau la ei păcătoşi care făcuseră multe fărădelegi, şi nici nu le mai era frică să vorbească cu ei. Sfânt fiind, părintele lua asupra sa toate păcatele, spre a încuraja pe cel ce se spovedea să-şi spună toate faptele.

Să trecem acum la tema noastră. Cu cât mai mult încearcă omul să urmeze lui Hristos, întru atât mai mare măsură devine ipostas, după chipul Ipostasului Logosului întrupat. Şi când omul încearcă să trăiască împreună cu Hristos, chemând numele Lui şi cugetând la viața Sa, şi lucrând aşa cum ar fi lucrat sau ar fi răspuns în facerile Sale Domnul, treptat se clădeşte astfel *persoana*: chip şi asemănare a Ipostasului lui Dumnezeu Însuşi. Omul pământesc, molipsit de mândria primei căderi în păcat, trebuie să dobândească un alt cuget: căința pentru nelegiuirile noastre, din mândrie, împotriva Dumnezeului smerit.

Desigur, de fiecare dată când citim Propovăduirea lui Hristos pe Munte simțim un foc deosebit de puternic. Dacă ne vom uita la felul cum ne-a poruncit Domnul să ne purtăm şi cum Se purta El Însuşi, atunci, în condițiile pământeşti ale vremilor noastre, ar trebui să trăim ca şi creştinii primelor veacuri. O uimitoare însuflare a primelor trei veacuri a pătruns în istoria omenirii. Deja în Cărțile apostolilor se spune că primii creştini răbdau toate prigoanele, li se luau toate avuțiile, erau lipsiți de drepturi şi de viață. Şi acum Domnul a trimis acel pahar, ca să-l bea cei ce locuiesc într'o țară mare, unde şaptezeci de ani a bântuit o prigoană drăcească. Şi multor milioane de oameni în

Rusia orthodoxă le-a fost dat să moară pentru faptul că mărturiseau pe Hristos...

Este cumplit să şi vorbeşti despre formele pe care le ia lepădarea de Hristos în vremurile noastre. Voi ştiţi că unele edituri refuză să ia în primire cărţi duhovniceşti. Şi chiar şi editurile întemeiate cu scopul publicării lor ajung treptat până acolo încât şi la ei cărţile duhovniceşti aparţin ultimei categorii. Teamă îmi este că un astfel de dispreţ al religiei este mai primejdios decât prigoanele drăceşti vădite.

Iar nevoinţa noastră, nevăzută de nimeni, rămâne în toată puterea sa în ochii lui Dumnezeu. Iar noi ar trebui să facem precum ne zice Domnul: vor să-ţi ia cămaşa – dă-le şi haina; vor să munceşti la ei un răstimp – munceşte-le de două ori mai mult; rugaţi-vă pentru cei ce vă înjosesc, rugaţi-vă pentru prigonitori, rugaţi-vă pentru toţi cei ce fac răul împotriva voastră. Iar atunci, zice Domnul, iubindu-vă vrăjmaşii, şi voi vă veţi face fii Tatălui Celui Preaînalt.

Vedeţi acum structura vieţii duhovniceşti, şi păziţi-o în cugetul vostru. Poţi vorbi despre ea la nesfârşit, căci este Nefăcuta Lumină în răsfrângerile sale pământeşti. Este desăvârşirea care se exprimă în îndeletnicirile cele mai mărunte şi neînsemnate. Astfel ne pregătim a ne sui pe Golgotha cu Hristos, pentru ca apoi să şi înviem cu El, după cuvântul lui Ioan Damaskin: „Răstignitu-m'am cu Tine ieri, astăzi mă învii cu Tine în slava Învierii".

Astăzi mica noastră convorbire ne este dragă prin faptul că s'a legat pe de-a-ntregul de Hristos. Iar voi

păstraţi această moştenire – dragostea noastră pentru Hristos, pentru că nu este ceva mai mare în toată fiinţarea cosmică. Nu este nimic mai sfânt, mai înţelept, mai minunat contemplării, decât Hristos.

Să vă păzească Domnul, dragii mei.

Şi să înnoiţi în voi acest foc al iubirii pentru Hristos.

26
PENTRU CELE TREI RĂSTIMPURI ALE VÂRSTEI DUHOVNICEŞTI ŞI DESPRE NAŞTEREA CUVÂNTULUI ÎN INIMĂ[1]

Când cuvântul este însuflat de Duhul Sfânt. Pentru graiul expresiilor theologice. Pentru neapărata trebuinţă de a cunoaşte răstimpurile vieţii duhovniceşti. Calea creştinilor: asemănarea Cuvântului întrupat. Cele trei răstimpuri ale vieţii duhovniceşti. Marea shimă ca rugăciune pentru întreaga lume. Pentru Parthenie al Kievului. Pentru semnele răstimpurilor al doilea şi al treilea ale vieţii duhovniceşti. Pentru creşterea duhovnicească.

În Evanghelie citim următoarele cuvinte – Domnul a zis: *Când vă vor duce dându-vă, nu vă grijiţi mai nainte ce veţi grăi, nici vă învăţaţi, ci carea se va da vouă întru acel ceas, aceea grăiţi: că nu sânteţi voi cei ce grăiţi, ci Duhul Sfânt.*[2] În cartea lui Siluan, pe care o cunoaşteţi, este scris cum el cu multă luare aminte asculta pe minunatul nevoitor caucazian Stratonic, când l-a primit în chilia Părintelui Dosithei. Iar a doua zi, când s'a întâlnit cu Stratonic, Siluan i-a pus întrebarea: „Cum vorbesc cei desăvârşiţi?" Stratonic l-a rugat: „Spune-mi frăţia ta despre aceasta", şi Siluan a răspuns: „Ei nu vorbesc de la sine, din mintea lor, ci nu-

---

[1] Nr. C-29 (7 Aprilie 1992), după numerotarea M$^{T\ II}$.
[2] Mc. 13: 11.

mai ceea ce le dă Duhul”.[1] Nu o dată am vorbit cu voi despre taina naşterii cuvântului în inima omului prin rugăciune. Cele două izvoade – Sfânta Scriptură şi convorbirea lui Siluan cu Stratonic – le-am pus la temeiul convorbirilor mele cu voi, când v'am vorbit cu ochii închişi, fără nici o pregătire dinainte, lăsând rugăciunii să călăuzească întreg mersul cuvântului meu. În treacăt voiu spune că Duhul, în astfel de împrejurări, caută să „vadă” pe toți cei de față şi îşi îndreptează cuvântul potrivit stării de primire a unuia sau altuia dintre cei prezenți. Astfel se explică faptul că Duhul grăieşte simplu, şi despre lucruri primitive.

Când însă înaintea noastră se află tema făuririi teoriilor, cuvântarea omenească se poate abate de la principii primitive spre un grai mai complex. Ştiți că inima mea însetează ca voi toți să vă învățați această taină, această mare cultură a Duhului.

Astăzi însă atenția mea se opreşte la făurirea teoriei theologice a vieții noastre, în nădejdea că va veni ziua când se va întări în conştiința voastră înțelegătoare dreapta înțelegere – şi a cuvintelor Sfintei Scripturi, şi a pildelor Sfinților. Închei deocamdată cu această mică observație în legătură cu marea „netainică taină” a culturii Duhului, în nădejdea că Domnul vă va da vremea „a vă învăța zi şi noapte întru cuvântul Lui”[2], unde fiecare cuvânt este „cu foc lămurit foarte”[3].

---

[1] Vezi *Viața și învățătura...*, op. cit., pp. 50-51.
[2] Vezi Ps. 1: 2.
[3] Vezi Ps. 118: 140.

Iar acum, ca întotdeauna, întâlnindu-vă am simțământul că cele despre care vom vorbi, deja s'au întărit în cugetul vostru. Şi totuşi, astăzi m'am hotărât să vă vorbesc pe o temă foarte dureroasă în viața Bisericii noastre. Tema priveşte pe duhovnici şi pe întâi-stătători, igumenii. Când asupra cuiva cade slujirea pastorală sau duhovnicească, foarte adesea persoana aleasă pentru această slujire în Biserică, ea însăşi nu ştie cu ce să înceapă, ce este la mijloc, către ce să năzuiască, şi cu ce să termine. Aşa a fost şi cu mine când Mănăstirea Sf. Pavel de la Sfântul Munte m'a rugat să iau asuprămi slujirea de duhovnic pentru monahi. Dar, prin pronia lui Dumnezeu, chemarea la această slujire mi-a fost prezisă într'o întâlnire cu fericitul Stareț Siluan. Doresc mai întâi să subliniez faptul că, arătându-Se Domnul, Starețului Siluan i-a fost împărtăşită starea celor desăvârşiți. Astfel am cunoscut, dacă nu prin propria-mi cercare, ci din cea a Starețului, cele despre țelul de pe urmă al vieții noastre creştine pe pământ. Dar acea cunoaştere încă nu-mi dădea plinătatea viziunii, şi în chip firesc mi s'a ivit nevoia de a vedea toată calea, de la început până la sfârşit, fără de care m'aş fi aflat neputincios a sluji duhovniceşte sfinților nevoitori ai Athosului. Astfel s'a născut în mine conştiința neapăratei trebuințe nu numai a cunoaşterii prin cercare, dar şi a faptului de a-i da o formă teoretică. Cu alte cuvinte, aveam nevoie să găsesc temeiuri theologice şi biblice în Descoperirea Vechiului şi Noului Legământ.

Astfel s'a născut în mine cunoaşterea căilor lui Dumnezeu: noi sântem chemați să ajungem la asemă-

narea Cuvântului celui întrupat al Tatălui. Şi este ceea ce am dorit să vă lămuresc în ultimii ani, în convorbirile mele ce privesc problema persoanei. Aveam înaintea mea pilda primilor verhovnici apostoli ai lui Hristos. Unii dintre ei au însemnat în parte cum înțelegeau pe Hristos Dumnezeu, dar scrierea cea mai deplină a descoperirii apostoliceşti o aflăm în Cărțile Apostolului Pavel. Cu toate acestea nici măcar el nu a fost în stare a alcătui un sistem theologic final, căruia să nu-i trebuiască nici un adaos.

Aşadar, în clipa de față vom îndrăzni, cu smerită rugăciune, să adăugăm cunoaşterilor deja date nouă rezultatele epocii noastre şi ale vremii noastre. Să începem cu teoria celor trei răstimpuri despre care au vorbit Siluan şi Stratonic: cum lucrează harul chemării în primii noştri paşi ai cunoaşterii căilor, prin nemijlocita învățătură de la Dumnezeu. Această perioadă este temeiul întregii noastre vieți. Ea, în medie, durează până la şapte ani. Apoi începe o altă experiență: ridicarea harului simțit, când de la fiecare nevoitor se aşteaptă o viață ca şi cum primul har ar fi rămas cu el în desăvârşita sa putere. Aceasta, precum spunea Fericitul Siluan, pentru ca noi înşine să dovedim înțelepciunea noastră şi să trăim neprihănit tot ce ne învățase harul în răstimpul cel dintâi. Şi însuşi Siluan spunea că tot ce îl învățase harul a păzit de-a lungul întregii sale vieți.[1]

Însuşirea celui de-al doilea răstimp este faptul că înțelegerea sau conştientizarea mişcărilor greşalnice în

---

[1] Vezi *Viața și învățătura...*, op. cit., p. 225.

noi se ascute şi se subţiază. Nevoitorului i se naşte gândul că a pierdut harul şi cum că, de acum, duhovniceşte nu mai înaintează, ci dă înapoi. Şi gândul ne poate duce până la a căuta stările noastre de mai nainte, ca fiind mai bune înaintea lui Dumnezeu. Dar iată că, oricât de ciudat ar părea, nu este adevărat! Căci al doilea răstimp dovedeşte încrederea lui Dumnezeu faţă de nevoitorul ce a păzit bogăţia încredinţată lui, după care, din „nedreaptă", ea urmează să se preschimbe în vécinica stăpânire a însuşi omului. Domnul a arătat-o în pilda despre bogăţia nedreaptă, după Evanghelia de la Luca.[1]

Acum, pentru al treilea răstimp: creştinul ce a trecut cei dintâi răstimpi, de obicei ajunge la rugăciunea pentru întregul Adam, şi astfel se aseamănă lui Hristos, Cel ce S'a dat pe Sine răstignirii pentru întreg Adamul. Acesta se dovedeşte a fi un fapt mai des întâlnit decât în trecut. Temeiul unei astfel de afirmaţii îl găsim în cartea *Însemnările unui misionar în Siberia*[2]. Este crâmpeiul unei teme de cea mai mare însemnătate pentru viaţa întregii Biserici.

În primii ani ai vieţii nevoinţei sale la Athos, lui Siluan i s'a împărtăşit, prin arătarea Domnului Celui Viu, starea lui Hristos Însuşi, cea din sfârşitul căii Sale pământeşti, adică starea plânsului din Ghethsimani şi a morţii de pe Golgotha. Domnul a murit pe Golgotha

---

[1] Vezi Lc. 16: 1-13.

[2] Tradusă în lb. româna sub titlul *Amintirile Părintelui Spiridon. Hristos în temniţele Siberiei. Mărturii ale deţinuţilor*. Ed. Cartea Ortodoxă & Egumeniţa, Galaţi, 2005.

pentru mântuirea nu a unui anume popor sau a unei părți a omenirii, ci pentru întreaga omenire – întreg Adamul, după expresia Sfinților Părinți. Dar de vom privi la viața unui covârșitor număr de monahi nevoitori vom vedea că mulți nu au avut experiența lui Siluan dintru început. Şi luptându-se cu propriile patimi, spre a-și potrivi firea cu poruncile lui Hristos Dumnezeu, ei sfârșesc cu ceea ce a început Siluan.

Istoria nevoinței cunoaște cum marele nevoitor al veacului al nouăsprezecelea, Parthenie al Kievului, primind ultima treaptă a monahismului – marea shimă – a întrebat în rugăciune pe Maica Domnului: „Ce înseamnă marea shimă?" Şi a primit răspunsul: „Marea shimă este rugăciunea pentru întreaga lume", după cuvântul Maicii Domnului. Iar această perioadă a marii shime este cea de pe urmă în viața monahului. Este al treilea răstimp, când din nou vine primul har în forma sa desăvârșită – ca rugăciune pentru întreg Adamul. Şi este sfârșitul vieții nevoitorului.

Aşa deci, Stratonic și Siluan împart în trei trepte nevoința monahală: primul răstimp – când omul este învățat nemijlocit de către har; al doilea – când nevoitorului i se dă de la Dumnezeu să-și arate propria dragoste și înclinarea de a păzi poruncile lui Dumnezeu; și, în sfârșit, al treilea răstimp, mai puțin îndelungat decât al doilea – când harul încredințat nevoitorului la început se înfăptuiește prin răbdarea și credința pe care o va fi dovedit. Şi, de obicei, acest răstimp nu este îndelungat, și se sfârșește printr'o moarte cuvioasă după trup.

Această cunoaştere a fost dată încă din veacul de aur al monahismului eghiptean. Şi ea este de neapărată trebuinţă – fie şi numai teoretică, şi încă nu trăită prin propria cercare – tuturor celor cărora li s'a dat sarcina slujirii ca igumen sau duhovnic.

Pentru astăzi socotesc că este destul, pentru o însuşire mai uşoară, treptată. Şi, fără să băgaţi de seamă, veţi creşte duhovniceşte. Domnul a spus că Împărăţia Cerească creşte în noi fără a putea urmări cum se petrece aceasta...[1] Şi să ne rugăm ca să ni se descopere această minunată cale: cum dintr'un prunc născut în pântecele maicii – în esenţă, din nimic – dintr'o dată creşte un purtător al cugetului universal, adamic; dintr'o dată se iveşte un om în stare a urma Celui mai nainte de veci născut, Fiului, lui Iisus Hristos! De vom cugeta asupra acestei minuni, atunci cu adevărat ne vom umple de mulţămită lui Dumnezeu.

Şi fie Lui vécinica slavă, până şi de la noi, neputincioşii, în vecii vecilor.

---

[1] Vezi Lc. 17: 20.

27

MĂNĂSTIREA – ŞCOALĂ A MÂNTUIRII PRIN UNIME, ASCULTARE ŞI ÎNCREDERE ÎN DUHUL CUVIOSULUI SILUAN[1]

Pentru măreaţa moştenire a Cuviosului Siluan. A deveni ucenicul Cuviosului Siluan este a cuprinde întreaga lume. Chip şi asemănare înseamnă a trăi viaţa lui Dumnezeu. Ţelul nostru: a deveni creştini până la deplina asemănare cu Dumnezeu. Pierderea însuflării este de neînlocuit. De la tabula rasa *la mântuirea din moarte. A primi pe Hristos ca Dumnezeu este deja mântuitor. Zidiţi-vă viaţa prin dureri sufleteşti şi trupeşti. Pentru ascultarea şi încrederea în igumen. Pentru neînţelegerea între cei bătrâni şi cei tineri. Pilde ale unor neînţelepte dezbinări în frăţie prin săvârşirea ascultării. Pentru răbdarea igumenului. Mănăstirea ca o „trambulină" spre Împărăţia Cerească.*

Da, *I am not at my best*[2], şi totuşi trebuie să vorbesc. Iar voi ajutaţi-mi cu rugăciunile voastre.

Iată acum ne-am rugat, întâi lui Dumnezeu, apoi Maicii Domnului, apoi Botezătorului, apoi lui Siluan. Ia gândiţi-vă: numele lui se cheamă pe toate continentele, iar el este părintele nostru atât de apropiat! Cugetând la el ne gândim ce măreaţă viaţă ne-a dat

---

[1] Nr. C-30 (11 Mai 1992), după numerotarea M[T II].

[2] „Nu sânt în cea mai bună formă" (în lb. engl.). (N. tr.)

Dumnezeu, când vedem cum Siluan, fratele şi părintele nostru, primeşte rugăciunile ce se înalţă către el şi din America, şi din Extremul Orient, şi acì la noi, şi pretutindenea. Şi o femeie zicea: „Este apropiat, şi repede răspunde". Pentru el nu există distanţă. Aşa şi Părintele Porfirie a zis cuiva: „După moarte voiu fi mai aproape de voi". De ce? – Pentru că moartea anulează distanța: de acum ea nu mai există. Şi vedem că dragostea lui Siluan, în rugăciunea pentru întregul Adam, pătrunde în lumea întreagă, chiar dacă lumea înclină spre altele. El s'a rugat pentru lumea întreagă, iar acum lumea a devenit a lui. Iar noi, dacă am devenit ucenicii lui Siluan, bineînțeles, ne-am asumat condiția ce decurge din porunca lui Hristos, de a îmbrățişa întreaga lume.

Marele Dumnezeu, Care a făcut cosmosul văzut, ne-a făcut şi pe noi – potenţial asemănători Lui. Dumnezeu a zis: „Să facem om dupre chipul Nostru, şi dupre asemănare". Şi ne-a poruncit a fi asemenea Lui. Şi sântem datori hotărât să păşim pe această cale. A deveni creştin este o lucrare neobişnuit de măreață. Şi, vedeți, voi toți ați venit acì cu acel țel.

Omul este duh – duh nemuritor. Omului i-a fost dat să se atingă de lumina Înțelepciunii lui Dumnezeu. Şi iată, noi trăim zi de zi în această atmosferă, şi zilnic sporeşte conştiința noastră.

„Tu, Doamne, Care ne-ai făcut după chipul Tău, rămâi cu noi şi învață-ne a urma paşilor Tăi. Noi, cei luați dintru nimic, astăzi sântem chemați de Tine spre a fi cu Tine, iar noi ne vedem neputința. Vino dară Tu,

Cel ce ne-ai zidit, şi Însuţi ne învaţă a trăi o viaţă asemenea Ţie."

Măreţ, neobişnuit de măreţ lucru a fi creştin, de pricepem şi de înţelegem măreţia darului lui Dumnezeu! Toate acestea într'atât depăşesc ivirea noastră în trup, încât nu găsim nici cuvinte, nici mijloace de a exprima uimirea noastră înaintea lui Dumnezeu.

Unii dintre voi aţi venit acum patruzeci de ani, alţii de foarte curând. Mie mi-a fost dat să trăiesc multe şi să ajung la adânci bătrâneţe. Dar, săvârşindu-mi călătoria, dacă v'am iubit, doresc ca voi să fiţi ocrotiţi de îngerii Dumnezeului nostru şi să săvârşiţi calea voastră până la deplina asemănare cu Dumnezeu. Aşadar, locul acesta are pentru noi o vrednicie şi o datorie pe care, de o vom numi „mare", ar fi foarte puţin. Iar eu, înainte de plecarea mea, stăruitor vă rog: Nu fiţi naivi! Încercaţi cu adevărat să pătrundeţi în lucrul nesfârşit de măreţ pe care ni l-a dat Dumnezeu: a fi cu El în vécinica dragoste. Însă îndatorirea aceasta este însoţită, precum vedem, de mari trude în viaţa de acum şi în acest trup. Duh nemuritor şi cosmică înţelegere ne-au fost date de la Dumnezeu. Iar a le pierde, fie-vă frică, şi ruşinaţi-vă de aşa ceva.

Fiecare dintre noi trebuie să atingă măsura Adamului desăvârşit. Purtători fiind ai acestui măreţ gând, purtaţi-vă astfel încât să fiţi vrednici de încrederea lui Dumnezeu. Aceasta se dobândeşte prin nevoinţa noastră – lupta de a trece către vécinica fiinţare încă din chipul existenţei noastre pe pământ. Cu cât mai mult trece vremea vieţii noastre, cu atât mai largă devine

viziunea noastră despre lume, şi în rugăciunea noastră cuprindem întreaga fiinţare cosmică; căci întregul cosmos a fost zidit pentru om. Nu uşoară este o astfel de lucrare. În chip straniu Domnul a însoţit viaţa în El şi dragostea pentru El cu o adâncă suferinţă. Iar voi, preţioşii mei fraţi şi surori care aţi venit acì, nu vă pierdeţi însuflarea! De neînlocuit este pierderea darului lui Dumnezeu!

Omul se naşte acum nu aşa ca primul Adam ce era singurul om în lume. Noi ne naştem din părinţii noştri, ca şi copii mici, ca *tabula rasa*[1], înconjuraţi de uriaşa organizare a întregii vieţi a lumii. Şi treptat se cade a ne învăţa toate. Astfel, noi creştem în mijlocul feluritelor curente ale gândirii, ale ţelurilor ş.a.m.d. Iar noi trebuie să alegem tot ceea ce ne duce către ţelul nostru de pe urmă care se defineşte prin cuvântul „mântuire". Dar în ce constă mântuirea? – Mântuire din moartea ce a lovit pe strămoşul nostru, şi împreună cu el, pe noi toţi. Dar noi, într'o mare măsură şi sântem mântuiţi, prin faptul că L-am primit pe Hristos ca Dumnezeu şi Făcătorul nostru, un Făcător osebit, Care ne face după chip şi după asemănare. El zideşte viaţa noastră şi în acelaşi timp ne socoteşte ca fiinţe asemenea Lui.

Eu curând voiu pleca din această viaţă, dar voi va trebui să rămâneţi după mine şi să duceţi înainte lupta pentru mântuire. Fiţi înţelepţi în purtarea voastră! Fiţi gata de dureri trupeşti în trudele de zi cu zi. Primiţi

---

[1] „Tablă ştearsă" (în lb. latină). Expresia desemna la filosofii ellini antici caracterizarea intelectului uman la naştere, sau starea psihicului omului înaintea unui act de cunoaştere (Aristotel). (N. tr.)

durerea sufletească atâta vreme cât trăim în această lume dură, stâlcită prin cădere! Noi toţi, şi fiecare dintre noi trebuie să lucrăm asupra faptului de a deveni ca un singur om. Rugaţi-vă unul pentru altul, ca rugăciunea să ne unească pe toţi în Sfântul Duh, în duhul poruncilor lui Hristos, când nimic nu mai este „străin". Aşa zice Domnul fiului mai mare din Pilda Fiului Risipitor: „Tot ce este al Meu, al tău este".[1]

De neapărată trebuinţă pentru zidirea mănăstirii este împreună-glăsuirea voilor. Dacă fiecare om, fiecare dintre noi va trage în direcţia sa, vom sfâşia trupul propriei noastre vieţi împreună. De ne vom învoi a lucra împreună, atunci în ciuda tuturor nedesăvârşirilor, unimea noastră va fi ziditoare. Fiecare ceartă în cuvânt sau mişcare – „să resping lucrul pe care nu-l gândesc eu" – năruieşte viaţa. Dar după rânduiala dumnezeiască viaţa omului este astfel alcătuită încât avem părinţi, avem fii, şi avem prunci. Iar voi încredinţaţi celui ce se numeşte părintele vostru faptul de a rândui viaţa. Este vorba de marea cultură a ascultării, a tăierii propriei voi – mărunta, individuala voie – spre a înfăptui voia Tatălui, precum zice Domnul în rugăciune: „Facă-se voia Ta, precum în ceriu, şi pre pământ".

Voi toţi trebuie să vă străduiţi rugându-vă pentru toţi şi pentru fiecare, spre a deveni o singură familie şi astfel a vă mântui.

Aşadar, dragii mei, nu asociaţi cu mine acest cuvânt, ci primiţi-l ca neatârnând de mine. Eu nu sânt

---

[1] Vezi Lc. 15: 31.

decât un om mărunt, dar cuvântul ce ni s'a dat de la Dumnezeu, de la Iisus Hristos, eu vi-l pun înainte din postura mea. Înscrieți-l în inimile voastre şi rugați-vă, iar când focul rugăciunii se va atinge de voi, atunci orice lucru ați săvârşi, în orice caz vécinicul Dumnezeu va fi cu voi.

Zidind mănăstirea trebuie să avem în vedere că în ea trăiesc împreună oameni ce ard cu focul Legii lui Dumnezeu, la un loc cu alții care abia se apropie de acea Lege şi de acea flacără.

Îmi amintesc acum din viața mea dinainte, când eram duhovnic la Sfântul Munte în Mănăstirea Simono-Petra. Era o vreme de decădere şi nu mulți veneau la mănăstire. Iar tinerii monahi nu erau mulțumiți de cei bătrâni, şi bătrânii erau îngreuiați de cei tineri, căci noii veniți făceau multe prostii. Şi când bătrânii îmi vorbeau despre ceea ce fac începătorii, eu le ziceam că oamenii aceştia au venit din lume la voi care trăiți după o cu totul altă pravilă. Ei toți sânt formați într'o lume străină de mănăstirea creştină. Iar pe tineri îi sfătuiam să nu se uite la faptul că bătrânii par a fi „istoviți", că trăiesc, cum ar părea, prea puțin în duh: „Nu, cinstiți bătrânii! Deoarece toate cele ce vi le grăiesc ei, precum am auzit, sânt cu adevărat vrednice de a fi primite". Aşa şi vouă vă zic: oricâte ar fi neajunsurile mele, cuvântul pe care vi-l grăiesc atinge ceea ce Domnul numea „viața vécinică". Fiecare dintre voi, priviți locul acesta ca pe marele dar al lui Dumnezeu şi clădiți-l cu dragoste. Ocoliți toate certurile. Iar atunci el va fi casa voastră.

Ați auzit de învățătura care zice că duhovnic trebuie să fie unul. Precum și Avva Dorothei spune: „Întru mult sfat este mântuirea, dar sfetnicul unul este". În mănăstirile de obște viața este mai cu multe laturi. Igumenul este centru a toate. Și trebuie să socotim cuvântul lui ca fiind al celui dintâi răspunzător înaintea lui Dumnezeu. Și dacă așa, atunci îngăduiți-i să-și spună cuvântul și ascultați-l.

Noi toți împreună zidim, dar de neocolit sânt unele greutăți în felul cum înțelegem lucrurile. Și de aceea să fim cu răbdare față de oarecari dezbinări și frecușuri ce se ivesc în munca împreună.

Vă voiu spune un mic lucru. Dacă inima omului înclină spre bine și vrea binele fiecăruia dintre frați și surori, când întâlnește o mică împotrivire, ca un „mic ac", pe el îl costă foarte scump. Dacă împotrivirea se întâmplă nu o dată, ci se repetă, atunci inima lui, din durere, încetează a mai căuta părtășie cu cei ce poartă „acul".

Nădăjduiesc că voi toți o veți înțelege din însăși experiența vieții. Socotiți astfel: Orice s'ar întâmpla, în fiecare faptă omul se arată așa precum este. Și nu există, în esență, lucruri mici. Sânt lucruri mai puțin însemnate, dar fiecare lucrare își are totuși însemnătatea și sensul ei.

Și așa, pentru astăzi îmi închei cuvântul și vă îndemn: nu vă îngăduiți greșeli! Nu stricați acest loc! Faceți să fie, așa cum se zice, o „trambulină" spre Împărăția lui Dumnezeu. Mi-a venit un cuvânt, un cuvânt stupid, sportiv – trambulină – dar poate că se potrivește.

Aşadar, hai să dorim şi să trăim aşa încât părintele nostru Siluan să se bucure, iar nu să plângă şi să se tânguiască.

28
„IA AMINTE CERIULE, ŞI VOIU GRĂI": POCĂINŢA ŞI APOFATISMUL [1]

Pentru viaţa sub însuflarea Duhului Sfânt. Pentru înfrânarea minţii. Pravila începătorilor. Atingerea descoperirii harului. Pentru o viaţă fără de păcat. Când theologia devine cuprinsul rugăciunii. Rugăciunea pocăinţei: mai presus de cosmos. Trebuie a ne ţine mintea acolo – după catapeteasma zilei a opta. Pentru lupta cu patimile şi dumnezeiasca nepătimire. Cum să vorbeşti despre Dumnezeu? Despre smerenia dumnezeiască cea de nedescris. Pocăinţa universală ce îmbrăţişează întreaga istorie a omului. Învăţătura Cuviosului Siluan. Despre cum trăieşte persoana. Pocăinţa nu are capăt pe pământ.

Fie binecuvântat numele Domnului în vecii vecilor. Din nou am binecuvântarea de sus de a mă întâlni cu voi şi a vorbi despre ceea ce este ultima noastră dorinţă şi ţelul de pe urmă. Viaţa zilnică a cosmosului material într'atâta apasă gândul duhovnicesc cu greutatea ei, încât trebuie neapărat să învingem cumva stăpânirea ce o are asupra noastră această lume văzută şi să ne slobozim mintea, spre a pătrunde în Descoperirea dată nouă prin Logosul cel întrupat al Tatălui. Slujba pascală a Bisericii mai puţin se foloseşte de Vechiul Legământ şi mai puţin vorbeşte de Sfântul

---

[1] Nr. C-32 (22 Mai 1992), după numerotarea $M^{T II}$.

Duh, ci trage luarea noastră aminte la faptul învierii lui Hristos, căci pe ea se întemeiază credința noastră. Iar slujirea ne-a schimbat rugăciunea: la începutul convorbirilor noastre, înainte de Paşti, totdeauna chemam Duhul Sfânt, Împăratul Ceresc, Cel ce de la Tatăl purcede. Dar acum cântăm: „Hristos au înviat din morți!" Mintea noastră este trasă către acel fapt de căpetenie şi mai măreț decât toate celelalte evenimente ale lumii făcute. Dar eu nu voiesc să mă opresc numai asupra acelui fapt: viața noastră zilnică se scurge sau, în orice caz, ar trebui să se scurgă sub însuflarea ce purcede de la Duhul Sfânt. În Simvolul Credinței noastre se spune despre Duhul Sfânt că El „au grăit prin proroci" în Vechiul Legământ.

În Canonul către Îngerul Păzitor se spune: „Îngere al lui Dumnezeu, păzitoriul meu cel sfânt, viața mea păzeşte întru frica lui Hristos Dumnezeu, mintea mea întăreşte în calea cea adevărată, şi către dragostea cea de sus mă răneşte".

Astfel, ne rugăm ca, prin harul Duhului Sfânt, mintea noastră să petreacă acolo unde ar trebui ea să fie: „Mintea mea întăreşte în calea cea adevărată, şi către dragostea cea de sus răneşte sufletul meu". „Calea cea adevărată" este, desigur, viața lui Dumnezeu Însuşi.

Din experiența întregii mele vieți din trecut socotesc că noi toți neapărat trebuie să ne cultivăm mintea pentru ca ea, ca şi cum prin firea sa, să cunoască o singură mişcare: cea de a petrece în atmosfera poruncilor lui Hristos.

Dacă ar fi să privim prin latura theologică faptele biblice, atunci cel mai însemnat început al Descoperirii a fost, bineînţeles, când Dumnezeu S'a arătat lui Moisì cu cuvintele „Eu Sânt Cel ce Sânt", când din rugul nemistuitor i-a vorbit Logosul Tatălui. Şi mai departe Duhul Sfânt a însuflat cuvinte de neapărată trebuinţă omului, spre a ne cunoaşte firea. Căci printr'o nedreaptă înţelegere a firii noastre, oamenii sau nu-şi îngăduie nicicum credinţa în învierea noastră în Dumnezeu, sau, dimpotrivă, gândesc prea înalt despre om – ca şi cum nu ar avea nevoie de Dumnezeu.

Când Acest Duh al lui Dumnezeu se atinge de inima omului, El o lărgeşte până la neţărmurire, şi ceea ce îi este omului cu neputinţă a gândi trăind în trup, aceea îi descoperă Duhul Sfânt.

Iar Domnul a spus că stăpânirea păcatului asupra noastră se biruieşte cu post şi cu rugăciune. Postul adesea se înţelege greşit. Uneori el nu numai că nu ne ajută a pătrunde în adâncul dumnezeieştii vieţi, dar pur şi simplu ne omoară trupul. Marele sfânt al Bisericii noastre, marele theolog Maxim Mărturisitorul ne dă o foarte însemnată definiţie: „Dă trupului nevoinţă după puterile lui, dar tot restul căutării dă minţii".

Sânt lucruri în lumea duhovnicească a creştinismului pe care cu simpla noastră logică omenească nu le putem înţelege, dar care se limpezesc mai mult prin cercarea harului, când ne este dat să petrecem în starea de adevărată contemplare şi când cuprinsul Descoperirii ne devine vădit.

Întâlnindu-vă, prețioşii mei frați şi surori, acum că zilnic mă pregătesc către ieşirea mea, aş dori ca mințile voastre să se întărească în calea cea adevărată. Privind îndeobşte, viața creştină este atât de măreață, că unui singur om nu-i este cu putință să pretindă a avea o experiență atotcuprinzătoare. Dar totuşi starea noastră duhovnicească trebuie să includă în cuprinsul ei o deosebit de mare cantitate de cunoaşteri prin cercare, spre a pătrunde cumva în taina vieții dumnezeieşti. În Dumnezeu păcat nu este. Căderea în păcat a dus întreaga lume către o stare tragică. Iar întreaga urâciune a păcatului noi, la drept vorbind, nu o înțelegem dacă Duhul Sfânt nu ne descoperă. Cei mai culți oameni din vremile noastre nu înțeleg aceasta. Când ne rugăm: „Învredniceşte, Doamne, fără de păcat să ne păzim noi", totuşi nespus de greu ne este nouă înşine a judeca de am trecut ziua fără de păcat sau, pe undeva, în chip tainic păcatul lucrează în noi atât de subţire încât nici nu ne putem da seama. De aceea şi zice psalmistul: *De cele ascunse ale mele curăţeşte-mă* (Ps. 18: 13).

Rândul trecut v'am pus înainte unele cuvinte din Marele Canon al lui Andrei Criteanul. Desigur, este o lucrare deosebită, din pilda căreia avem ce învăța. Ce minunat cuvânt: „Ia aminte, ceriule! Auză pământul!"[1] Este glasul celui ce se pocăieşte. Vedeţi ce împrejurare neobişnuită: un om se pocăieşte pentru păcatele sale, dar evenimentul este văzut ca mai presus de cosmos! Şi îndrăzneala lui ne izbeşte: „Ia aminte, ceriule, la ceea

[1] A Doua Lege 32: 1.

ce eu voiu grăi!" – glasul omului ce se pocăiește. Înțelegeți diferența dintre omul renăscut în Hristos și omul care nu cunoaște pe Hristos? Iar Moisì, și după el ceilalți fii ai lui Adam, au întrebuințat acele cuvinte cu îndrăzneală. Pocăința omului este un fapt de un neobișnuit tragic și de o neobișnuită măreție. Astfel, Siluan scrie că plânsul lui Adam a făcut ca întreaga făptură să tacă și să ia aminte la acel plâns. Desigur, este un lucru minunat când Sfântul Andrei aduce rugăciunea sa lui Dumnezeu, pomenind întreg cuprinsul Vechiului Legământ și al Noului Legământ, și făgăduința pentru sfârșitul lumii, pentru Judecata de pe urmă asupra omului. Așa că pilda aceasta, treptat, trebuie să se repete în noi înșine, când într'un singur om trăiește întreg Vechiul și Noul Legământ până la ultima așteptare: „aștept învierea morților". Și precum Andrei Criteanul începe cu facerea lumii: „Lui Adam, cel întâi zidit, am râvnit păcatul", de la primul om până la Judecata de pe urmă, așa și noi purtăm lăuntric pomenirea acestora.

Oare nu de aceea întâlnim o stranie împrejurare: obișnuita noastră cunoaștere a legii ne spune că pot fi judecat ca un călcător de lege dacă eu însumi am săvârșit ceva. Dar nelegiuirea a fost săvârșită de altcineva: eu sânt slobod de răspundere. Aceasta nu este întru totul drept. De ce? Pentru că Domnul tot mereu ne privește ca și cum am fi deja desăvârșiți în El Însuși. Și noi ne pocăim și cerem iertare, exprimându-le adesea în mișcări de rob, căzând la pământ, lipindu-ne fruntea de podea, de pământ. Noi ne pocăim pentru lume.

Înseamnă că Domnul vorbeşte cu noi ca şi cu oameni deja răspunzători pentru tot. Şi dacă prin mine trece viaţa cosmică, aceeaşi care a trecut şi prin strămoşul nostru Adam, atunci unimea noastră cu Adam devine cât se poate de înţeleasă şi firească.

Când sântem de faţă la săvârşirea Liturghiei Sfântului Vasilie cel Mare, dacă duhul nostru a iubit venirea lui Hristos, atunci de fiecare dată cu un mare cutremur al iubirii vom repeta cuprinsul acestei cosmice Liturghii: toată mărturisirea credinţei noastre este acolo înfăţişată pe scurt. Şi theologia, acolo, este cuprinsul rugăciunii noastre. În Liturghie este o expresie: se pomeneşte „Crucea, Groapa, Învierea... şi cea de a doua venire". Unii theologi europeni zic: „N'are nici un sens! Cum poţi pomeni ceea ce n'a fost încă?" Dar vorba este că noi purtăm în cugetul nostru calea lui Dumnezeu, când a făcut oameni asemănători Lui. Precum conţinutul întregii Biblii a fost elementul însuflării în Canonul lui Andrei Criteanul, tot astfel şi fiecare slujbă o începem cu gândul la lumea întreagă: „Pentru pacea întregii lumi", „Pentru bună aşezarea sfintelor lui Dumnezeu biserici din lumea întreagă, şi unirea tuturor..." „Unirea" este unimea dragostei lui Hristos. Astfel, să purtăm în noi acest cuget şi să ne începem slujbele luând aminte la cuvintele rugăciunilor noastre liturgice!

Nevoinţa vieţii monahale este lupta cu patimile. Însă nu uşor este a vorbi despre ceea ce este dumnezeiasca nepătimire. Îndulcirea faţă de patimi ne duce la îndepărtarea de Dumnezeu. În clipa aceasta mă rog lui

Dumnezeu să pot vorbi despre ceva nesfârşit de greu. Ce este nepătimaşa şi negreşalnica dragoste a Dumnezeului nostru? – Eu tot mereu mă înfrânez a vorbi despre aceasta, pentru că tot ce este formulă omenească are ceva ce nu este propriu Ființei Dumnezeieşti; de aceea cumva tot mereu trebuie să recurgi la tăcere şi să aştepți până când, prin lucrarea Duhului Sfânt în noi, ni se deschide adevărata cale. Căci limba noastră se alcătuieşte în această lume a lucrurilor şi nu se potriveşte spre a vorbi despre Dumnezeu. Dar în acelaşi timp, altă cale nu este. Nu este cu putință a te afla pe calea adevărată fără să te afli cu mintea deja în afara vremii, în dumnezeiasca vecinicíe. Şi este vorba tocmai de mântuirea în acest plan. Ne este foarte greu să ne închipuim că noi, cei zidiți după chipul lui Dumnezeu şi după asemănarea Sa, sântem un eveniment de seamă până şi pentru El Însuşi. Însă Dumnezeu Făcătorul S'a hotărât să Se întrupeze şi să fie cu oamenii, pentru a ne arăta nouă tuturor că sântem zidiți astfel încât să putem primi drept vécinică stăpânire viața lui Dumnezeu Însuşi. Iar această tainică viață este cu neputință a o pune în grai omenesc.

Aşadar, când vorbim despre viața noastră monahală, poate că vă îngreuiez cu cuvântul despre țelul ei de pe urmă. Dar nu mă ruşinez să o fac, pentru că de fiecare dată adaug: „Dar noi începem cu ABC-ul". Vorbind despre sfârşit, eu nu uit începutul.

Încă o dată, să luăm un eveniment al cărui nume este Siluan. Gândiți-vă că în aceeaşi clipită el aude

rugăciunea şi a celui din America, şi a celui ce este la Athos, şi a celui ce este într'un alt colț al lumii oamenilor! Cum o poate face, noi nu înțelegem. Dar vedem că ne cunoaşte. Multe rugăciuni ale multor oameni despre care ni se scrie arată putința lui de a preîntâmpina cerința noastră, mai nainte văzându-o, şi aceasta foarte repede... Iată o întâmplare cu un monah care primise numele Siluan. Şi deoarece „Siluan" este un fapt nou în Biserică, monahul totuşi se întreba în gând: „Bine, dar pot eu şti dacă Siluan îmi aude rugăciunea?" Şi în acea clipită se întoarce către el un alt monah care stătea lângă dânsul şi-i zice: „Ştii, eu am o părticică a moaştelor lui Siluan. Şi moaştele înmiresmează". Răspunsul la gândul acelui monah nu a întârziat. Minunată întâmplare. Cunoaştem şi alte întâmplări asemănătoare, dar nu foarte des întâlnite.

Astfel, însuşi Siluan zice că întreg cerul vede tot ce se săvârşeşte pe pământ. Şi dacă o ştim, toată purtarea noastră va fi alta – plină de conştiința că şi Dumnezeu, şi toți sfinții cunosc fiecare mişcare a mea: şi din afară, şi lăuntrică, mai cu seamă a minții sau a inimii. Având o astfel de mărturie, şi noi să încercăm să trăim simplu, dar totuşi cu luare aminte, spre a nu săvârşi nici un păcat. Dar nu o putem face decât prin plâns, stăruind către Dumnezeu să ne păzească de păcat. Iar când omul este păzit, atunci el grăieşte de acum ca o adevărată persoană: „Ia aminte, ceriule! Auzi, pământule!" – graiurile omului ce se pocăieşte. Atunci în minţile şi în inimile noastre tot ce se săvârşeşte pe pământ va stârni reacţii nu asemănătoare reacțiilor omeneşti obişnuite.

Şi toată viaţa noastră poate primi trăsătura sfinţirii prin cuvântul Domnului, pentru care El zice: „Ceriul şi pământul vor trece, dară cuvintele Mele nu vor trece". Aşadar, trebuie să fim cu multă luare aminte la fiecare cuvânt şi la fiecare mişcare a inimii sau a minţii noastre. Atunci, în sfârşit, omul dintr'o dată vede care este calea lui Dumnezeu, cum Însuşi Dumnezeu trăieşte în Sine – lucru despre care nici nu se poate vorbi prin cuvânt omenesc. De-a lungul întregii sale vieţi monahale preţiosul nostru Stareţ şi Părinte Siluan plângea pentru ca Domnul să Se descopere întregii lumi... Siluan scrie: „Vorbesc cu voi pentru că ştiu pre Domnul". Dar acest om care „cunoştea pre Domnul" trăia în mijlocul multor monahi credincioşi, şi de departe nu era înţeles de toţi. Viaţa lui Siluan, repet, este una neobişnuită. Lui, din primele zile ale nevoinţei călugăreşti, i-a fost dat să simtă dumnezeiasca smerenie nefăcută a lui Dumnezeu, şi zicea că smerenia lui Hristos este de nedescris. A o purta în sine şi a fi neîncetat sub lucrarea ei, omul nu poate: va ieşi din lumea aceasta. Voi ştiţi că pentru mulţi oameni ultima treaptă a vieţii monahale este a se smeri şi a se socoti mai rău decât toţi. Însă cele despre care vorbeşte Siluan duc şi mai departe: el vorbeşte despre smerenia lui Hristos cu adevărat ca stare dumnezeiască. Este trăsătura dragostei dumnezeieşti.

Astfel, rugăciunea pocăinţei este cale „CUM SĂ AJUNGI ÎN..." Dar fără acea rugăciune toată theologia teoretică este „SĂ TE ÎNVÂRŢI CA O CURCĂ CHIOARĂ". Sfârşitul pocăinţei, aşa cum am îndrăznit

să scriu în cartea mea, ar însemna desăvârşita asemănare cu Hristos Cel ce S'a înălţat la Cer şi şade de-a dreapta Tatălui. Vedeţi ce cuvinte! Domnul a zis: „Eu am biruit lumea"; „Domnul S'a înălţat la cer spre a şedea de-a dreapta Tatălui" – cu ce conştiinţă trăiesc creştinii! Iar când încercăm să cunoaştem această minte creştină ne devin înțelese cuvintele pe care Sf. Andrei le rosteşte în Canonul său: „Din pricina păcatului şi a patimilor, stricatu-mi-am frumusețea minții".

29
PENTRU LITURGHIE[1]

Liturghia – simţământul Paştilor de-biruinţă-purtătoare. Pentru prefacerea pâinii în Trupul lui Hristos. Viaţa după poruncile lui Hristos. „Cu moartea, moartea călcând". Părintele Sofronie nu a cunoscut negrijania, din pricina deznădejdii. Pentru îndumnezeirea prin împărtăşanie. Fiecare liturghie – ceva nou. Pentru deosebitul adânc al Liturghiei Sfântului Vasilie cel Mare.

Slavă lui Dumnezeu, Celui ce mi-a dat putinţa încă a vă vedea şi a vorbi cu voi...

L-am întrebat astăzi pe *N.* despre ce am putea vorbi. Iar el, fără nici o zăbavă, mi-a răspuns direct: „Despre Liturghie!" Astfel, voiu face ascultare celui ce a voit să trăiască Liturghia.

Mi-e greu să vorbesc despre Liturghie. Domnul mi-a dat felurit, în diferite răstimpuri, a trăi Liturghia. Dar în începutul călugăriei mele a fost un minunat răstimp care s'a îndelungat câţiva ani: de fiecare dată după Liturghie aveam simţământul Paştilor de-biruinţă-purtătoare şi de-lumină-purtătoare! Era cu atât mai ciudat cu cât, trăind Liturghia cu cutremurătorul şi în acelaşi timp gingaşul ei fel de a smulge întreg duhul nostru în tărâmul Liturghiei însăşi, eu în acelaşi timp

[1] Nr. C-33 (25 Mai 1992), după numerotarea M^T II.

trăiam numai propria deznădejde! Nicicum nu mă puteam închipui vrednic de mântuire! Şi când rosteam rugăciunile: „Crez, Doamne, şi mărturisesc, că Tu eşti adevărat Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, Carele ai venit în lume pre păcătoşi a mântui, dintre carii cel dintâi sânt eu...", o lină groază mă cuprindea înaintea măreţiei tainei Liturghiei! A-i desluşi adevăratul, fiinţialul cuprins cere de la noi multă nevoinţă. Iar cuvintele „că Tu eşti adevărat Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, Carele ai venit în lume pre păcătoşi a mântui" vor suna în sufletele noastre cu totul altfel, pentru că, trăind zi de zi cu aceasta şi numai cu aceasta, în chip ciudat vom deveni în stare a vedea în tot ce a săvârşit Hristos minunea de necrezut a lui Dumnezeu. Cum El, Cel ce a făcut omul după chipul Său şi după asemănare, voieşte a trăi împreună cu omul!

Mi-a fost dat să aud cuvinte sălbatice la adresa Liturghiei noastre, învinuind creştinismul de canibalism, căci ei mănâncă trupul şi sângele unui Om! În Evanghelie stă scris că atunci când Domnul a vorbit despre aceasta mulţi s'au întors de la El, zicând: „Cine poate auzi cuvântul acesta năsâlnic?!"[1] Dar Dumnezeu o gândeşte altfel. Prin săvârşirea Tainei pâinea obişnuită, ce ţine de lumea zidită, se preschimbă, pentru cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce a făcut cerul şi pământul, în Trupul lui Hristos. Va veni o clipă când acest lucru va deveni vădit, fără nici o lămurire. Împreună va veni şi înţelegerea că Hristos cu adevărat este Dumnezeu, pentru că toate facerile Lui sânt prea pline de o

---

[1] Vezi Io. 6: 60.

neobişnuită măreţie şi de o neobişnuită dragoste pentru om. Iar când rostim cuvintele: „că Tu eşti adevărat Fiul lui Dumnezeu Celui Viu, Carele ai venit în lume pre păcătoşi a mântui”, vom vedea cât de înţelept cu adevărat mântuieşte El omul!

Trăind după poruncile lui Hristos, în chip firesc se va dezvolta în noi simţământul primirii Duhului Său în toate împrejurările prin care El a răscumpărat lumea. Vedeţi, acum în perioada Paştilor cântăm: „cu moartea, moartea călcând”. Aşa este cu adevărat, însă mintea noastră totuşi nu o cuprinde. Numai trăind Liturghia din toată fiinţa noastră – în măsura putinţei şi a priceperii noastre – treptat vom deveni mai simţitori faţă de multe din cele ce trec neobservate celor ce nu cunosc pe Hristos şi nu-L iubesc, şi nu trăiesc după poruncile Lui. Cât de ciudat ne dă El, prin poruncile Sale, să simţim tot adevărul fiinţial al cuvintelor: „cu moartea, moartea călcând”! Şi totuşi ele ne depăşesc mintea, iar noi nicidecum putem cuprinde tot ceea ce este spus prin ele! Şi aşa, iertaţi-mă, eu aş dori ca voi toţi să trăiţi acea stare cu adevărat pascală pe care Domnul mi-a dat să o trăiesc în primii ani.

Mi-e ruşine să grăiesc, dar din vremea când Domnul m'a smuls de la viziunea lumii şi oamenilor zidiţi şi m'a tras către Sine, eu niciodată nu am cunoscut ce este negrijania! Din deznădejde pentru sinemi, eu trăiam în chip viu şi pătrunzător netrebnicia mea, închipuindu-mi Împărăţia lui Hristos, şi în acelaşi timp bucuria pascală a Învierii. Ioan Scărarul arată că oile lui Hristos, în ceasurile de fierbinţeală ale zilei oarecum dormitează,

din pricina arşiţei ce purcede de la soare, şi de acum se simt îngreuiate.[1] Aşa şi mulţi monahi, nefiind în putere a înţelege Liturghia, dormitează duhovniceşte, iar însăşi Liturghia nici nu mai prea lucrează asupra lor.

Când primim părticica Trupului lui Hristos şi câteva picături din Sângele Său, ne izbeşte în ce măsură a voit El a se uni cu noi! Şi prin astfel de fapte vedem că Însuşi Dumnezeu, Cel ce ne-a zidit, bineînţeles că a săvârşit toate până la capăt – tot ce este de trebuinţă pentru mântuirea noastră. Dar din partea noastră se cere totuşi trudă, nevoinţă, şi o înţeleaptă răbdare în fiece zi.

Cele despre care putem doar a gândi, şi nicidecum a rosti în cuvânt, rămân cu adevărat de nerostit. Dar până şi ceea ce se dă în parte a se rosti prin cuvânt omenesc – până şi aceea devine un noian de necuprins. Iată un lucru cu adevărat ciudat: trăiesc în rasă deja de şaizeci şi şapte de ani, şi de fiecare dată Liturghia este ceva nou şi unic! Cu neputinţă să te obişnuieşti cu ea. Şi dacă dobândim o linişte în adâncul inimii din pricina apropierii către Dumnezeu, atunci desigur ne este mai uşor să slujim oamenilor. Şi aş dori ca şi voi să vorbiţi dintr'o inimă plină de mulţămită lui Hristos, pentru faptul că a aflat cale spre a se uni cu noi.

Liturghia lui Vasilie cel Mare este cu adevărat cosmică prin sfera cuprinsului cuvântului rostit! Auzind astfel de rugăciuni care înfăţişează dogmele credinţei noastre, treptat, pătrundem aievea în adevăratele dimensiuni ale Liturghiei. Şi însăşi firea noastră se pri-

---

[1] „Cuvânt către păstor" 1: 8. În *Filocalia* vol. 9, op. cit., p. 434.

meneşte, dintr'una egoistă, într'o fire potrivită poruncilor lui Hristos Dumnezeu. Fericitul Siluan o exprima în cuvintele: „Fratele nostru este viața noastră”. Însuşi Domnul va zice la Înfricoşata Judecată că fiecare om, cât de neînsemnat, este El Însuşi. Şi când va veni asupră-ne această stare, fie şi în formele ei încă primitive, atunci desigur vor curge lacrimi dintr'o inimă plină de mulțămitoare iubire.

Şi aşa, să fie binecuvântat numele Domnului în vecii vecilor! Şi rugați-vă pentru mine.

30
PENTRU CEA LUI-DUMNEZEU-ASEMĂNĂTOARE LIBERTATE A OMULUI[1]

Duhul nostru: făcut de Dumnezeu, iar nu de părinţi. Cereasca Împărăţie se răpeşte printr'o mare nevoinţă. Dorinţa de a împărtăşi monahilor avântul său în zidirea mănăstirii. Cum să facem din această mănăstire casă de rugăciune. Despre experienţa libertăţii la Athos. Fiecare lucrare este un act liturgic. Pentru principiul persoanei şi Absolutul multi-ipostatic. Pentru energia libertăţii în noi. Pentru primirea vieţii fără de început. Dumnezeu Duh este. Despre cărţile fără experienţa cunoaşterii lui Dumnezeu. Noi ne trăim propria nimicnicie. Să ne păzească Dumnezeu pe calea cea dreaptă.

Iată din nou aşteptata noastră împreună-adunare, şi sântem din nou împreună spre a birui necontenita apăsare a materiei ce ne înconjoară şi a ne înălţa duhul către Cel mai presus de toată cunoaşterea. Adunarea noastră împreună este şi aşteptată, şi mai presus de aşteptări. Eu zi de zi îmi aştept moartea, noapte după noapte cuget la ea. Aşa se scurge viaţa mea. Şi moartea adesea vine, stă în apropiere, apoi se duce fără a face nimic. Să ne folosim de faptul că ea se comportă astfel şi să ne continuăm convorbirile.

---

[1] Nr. C-35 (2 Iulie 1992), după numerotarea M[T II].

Viața în Hristos pare a fi foarte monotonă. Omul ce năzuiește a trăi creștinește devine „omul unui singur gând". Iar acest cuget adânc, duhovnicesc, legat de credința noastră în vécinicul Dumnezeu și în vécinica mântuire a noastră a tuturor trebuie să îl păstrăm în deșertăciunea facerilor noastre din viața de zi cu zi.

Sânt atâtea despre care am putea vorbi, și atât de puțin se poate spune! În multe cărți sânt scrise multe despre ceea ce aș dori să vă vorbesc astăzi: libertatea duhului omenesc cel făcut de Dumnezeu în chip de neînțeles. Astfel, începutul ființării noastre este nașterea noastră în trup. Nouă ni se pare că și viața duhovnicească, și cea a minții se naște tot în trupul pe care-l primim de la părinții noștri; prin firea sa însă acest duh este cu totul altul. În măsura în care îi îngăduim a crește în noi începem a-i înțelege obârșia de la Dumnezeu: „Tatăl nostru, Carele ești în ceriuri, sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în ceriu, și pre pământul inimilor noastre" – strigăm noi către Tatăl cel fără-de-început; și, esențial vorbind, numai pentru aceasta are rost să trăiești! Dar sântem împovărați de muncă în fiece zi, și împrejurul nostru – materia, care tot mereu ne apasă. Ni se ivește simțământul că încă nu am primit viața cu adevărat. Dar până și Domnul zice că Împărăția Cerească se cucerește prin multă nevoință și trudă, și cei ce se trudesc o răpesc. Minunată este clipa când auzim aceste cuvinte în adâncul inimilor noastre. Și ne dă de înțeles că noi sântem înșine ziditorii vieții noastre vécinice. Dumnezeu ne face „potențial", iar apoi urmează totul: și

darurile lui Dumnezeu, şi căutările noastre de făptură a vécinicei Sale iubiri.

Însăşi viaţa, în zidirea mănăstirii, ne determină a munci cu pietre şi cu cărămizi, cu pietriş şi cu tot ce este pământ. Şi cum să unim viaţa duhului nostru cu neapărata cerinţă a unor astfel de munci? – Nu fără luptă. Căci cu Dumnezeu nu întotdeauna ne este uşor. Mai curând rareori ne este uşor, iar cel mai adesea – trudă, neînţelegerea şi îngustimea noastră cea neînstare a primi Duhul lui Dumnezeu. Cum să învingi această înrâurire a materiei în viaţa noastră?

Când eram de vârsta voastră îmi era, în chip ciudat, îmbucurător a mă trudi şi a mă strădui în lupta pentru a-mi însuşi Împărăţia iubirii Tatălui fără-de-început. Trăim în lumea aceasta ca într'o temniţă strâmtă. Pare un oarecare contrast cuvântul despre libertate. Însă sânt clipe când Dumnezeu ne cercetează cu a Sa putere (în limbaj theologic, „energie" sau „lucrare"), iar atunci se face limpede viziunea că sântem născuţi de la Dumnezeu şi chemaţi a avea aceeaşi viaţă pe care o are Însuşi Făcătorul nostru. A vorbi despre libertate şi despre căile spre ea nu-mi este simplu... Ciudat ne este alcătuit duhul vécinic: singurul gând primit lui este cel despre Absolutul fără-de-început, iar noi avem nevoie de aceste munci pământeşti. Eu am trecut prin toate cele ce trăiţi voi acum, iar în prezent trăiesc o cu totul altă viaţă decât voi. Şi aş dori să vă împărtăşesc săltarea duhului nostru când sântem chemaţi de Dumnezeu a lupta pentru zidirea casei noastre duhovniceşti.

În soarta mănăstirii noastre putem observa un uimitor plan al lui Dumnezeu: am început cu „nimic”, asemănător facerilor lui Dumnezeu „din nimic”, şi fiecare pas ni s'a dat cu multă trudă. Iar acum că locul ne-a devenit neîndestulător, datu-ne-a Dumnezeu o nouă întindere, spre zidirea mănăstirii noastre. Primiți zidirea casei celei noi ca pe o însărcinare de la Dumnezeu. Domnul nostru ne-a dat cinstea de a împreuna viața rugăciunii noastre liturgice cu zăbavnica înaintare a zidirii unei case din cărămizi şi a unei biserici din piatră. Şi astfel, răbdaţi acum câțiva ani, dar zidiţi casa şi zidiţi biserica.

Aşadar, din nou începe acel proces istovitor, şi cei care rabdă istovirea şi muncesc conştient, la sfârşit vor stăpâni Împărăția cea vécinică. Niciodată nu trebuie să pierdeți din vedere că noi toți ne-am adunat acì spre a trăi vécinic cu Dumnezeu. În aceasta şi constau toate convorbirile mele cu voi: cum să facem din acest loc, din mănăstirea noastră o casă de rugăciune şi de zidire a vieții noastre în Hristos Iisus, şi printr'Însul să ne facem fii ai Tatălui Ceresc: „Tatăl nostru, Carele eşti în ceriuri”.

Cât de mult doresc a vă împărtăşi toate, prețioşii mei frați şi surori! Zidiți mănăstirea, şi în paralel cu ea vi se va zidi biserica duhovnicească, vécinică, şi de acum una nefăcută de mână. Atunci sărăcăciosul şi micul nostru loc ne va deveni prețios.

De multe ori mi s'a întâmplat a cugeta la faptul de este cu putință a forma omul numai pe o linie pozitivă, ocolind cercările negative. Când am ajuns la Athos şi

m'am aflat în împrejurările mănăstirii athonite, acolo era igumenul şi ceilalţi bătrâni care se îndeletniceau cu viaţa de obşte a mănăstirii şi a fiecărui mădular în parte. Şi atunci mă simţeam slobod a mă da întreg cugetării la Dumnezeu. Acea slobozenie îmi era un dar atât de mare. Micul colţişor al chiliei mele îmi era destul spre a cuprinde întreaga lume în rugăciunea mea.

Acum mulţi dintre cei ce vin la duhovnici se plâng de singurătate. Dar, în esenţă vorbind, dacă noi trăim cu adevărat dumnezeirea lui Hristos, atunci nu mai cunoaştem singurătatea. V'o spun din experienţa mea, căci am fost în pustie şapte ani, şi niciodată nu s'a atins de mine simţământul că îmi lipseşte ceva, adică vreun însoţitor, ci în duh era plinătatea părtăşiei cu Dumnezeu şi cu omul.

Când ne limităm întru toate, ne lepădăm de toate, şi voim numai a auzi numele lui Dumnezeu, cuvintele Lui, poruncile Lui, a chema pe El, a fi legaţi de El cu toată fiinţa noastră, atunci toată lucrarea devine un act liturgic de o mare însemnătate. Şi astfel fiecare – şi fiecare soră, şi fiecare dintre părinţi – să nu creadă că se îndeletniceşte cu vreo lucrare neînsemnată, să zicem când trebuie să punem cartofi, să semănăm legume, să le udăm ş.a.m.d., şi să ne grăbim să ne plictisim... Tot ce veţi face – totul se face pentru zidirea bisericii şi pentru Liturghie. Atunci duhul nostru va fi dus la acea clipă care, istoric, s'a petrecut acum două mii de ani, când Hristos încă era cu noi pe pământ, şi se va contopi cu ea. Atunci se va scurta vremea şi cei două mii de ani se vor face străvezii, ca şi cuvântul. Tot astfel şi toate

vârstele istoriei, fie ele şi milioane de ani, în conştiinţa noastră se vor închega într'un singur ghem de rugăciune. Nedeslușită şi nepătrunsă este taina fiinţei ipostatice, personale – în chip curios, acest principiu trăieşte în fiecare dintre noi, şi până şi în Dumnezeu Însuşi; şi el necontenit caută Absolutul.

Şi de ce nu este destul să fii unul singur ca să trăieşti? – Ni s'a dat Descoperirea că în fiinţa fără-de-început a lui Dumnezeu nu se află doar Unul, ci Trei. Şi omul, chiar şi cel ce ar gândi neîncetat numai la ce este nesfârşit şi fără-de-început, în chip ciudat are nevoie să o împărtăşească altei persoane şi să trăiască împreună. Aceasta este împreună-părtăşia, împărtăşirea în fiinţă. Mai cu seamă viaţa monahală de obşte ne dă putinţa a înfăptui o astfel de împărtăşire.

Aşadar, noi nu mai gândim de acum pe Dumnezeu ca fiind uni-ipostatic: deplina descoperire despre Dumnezeul Tri-ipostatic ne arată că până şi Dumnezeu trăieşte în împărtăşire cu o altă Persoană, cu un alt Ipostas. Astfel, preţuiţi faptul că în familia noastră puteţi trăi cu adevărat necurmat în rugăciunea pentru toţi cei adunaţi întru una în acest loc.

Pentru ca necurmat să fie cu noi energia împărtăşirii, voiu risca să vă dau drept pildă rugăciunea pentru unimea noastră. Iar atunci veţi vedea cum se zămisleşte în noi puterea curat duhovnicească în care ne vom simţi libertatea. Astfel, treptat, din lucruri mărunte se naşte marea vecinicíe. În cartea mea am scris că după plinirea procesului vieţii noastre, de vom fi mântuiţi de către Dumnezeu, noi vom primi viaţa cea, în esenţă,

fără de început, şi vom uita până şi obârşia noastră pământească.

Începem cu ABC-ul, treptat, lucrând cele mărunte: cu felul cum să gândim cele bune despre toți şi despre fiecare, despre toți frații şi toate surorile; cu felul cum să nu primim gânduri rele, cum să nu îngăduim vreunui duh rău să stăpânească inimile noastre, ducându-ne la osândă; cu felul cum să păstrăm bucuria împărtăşirii cu fiecare dintre ceilalți.

Eu încerc să vă dau această rugăciune nu ca pe o pravilă obligatorie, ci ca pe un chip al celor pentru care trebuie să vă rugați spre a birui povara materiei asupra noastră şi a strămuta totul în domeniul duhului, pentru că „Duh este Dumnezeu"[1]. Astfel, treptat, ne vom putea înălța într'o altă formă a ființării, pe care nu este cu putință a o pune în cuvinte sau a o da spre înțelegere celor ce nu au cercat-o prin experiență.

Mi-a venit în clipa aceasta un gând cumplit: multe cărți despre creştinism sânt scrise de oameni ce nu au experiența lui Dumnezeu, oameni a căror minte lucrează după rânduiala pământească. Cum să scăpăm de înrâurirea unor astfel de minți? – Nu demult mi s'a întâmplat a vorbi cu nişte oaspeți. Cei cu care vorbeam erau oameni care ne sânt dragi. Şi vorbeam despre faptul că în lumea de astăzi apar cărți scrise de oameni care nu au decât o educație pământească şi care, esențial, niciodată nu au trăit pe Dumnezeu. Noi vorbim

---

[1] Io. 4: 24.

despre duh, dar pentru ei duhul este un mit. Şi dacă ei ar fi trăit pe Dumnezeu, ar fi avut o altă gândire.

Când vă veți ruga lui Dumnezeu pentru sine şi pentru toți frații şi surorile noastre, şi mai departe, până la a cuprinde întreaga omenire, duhul vostru se va obişnui a trăi anume în forma în care multe realități vor deveni de neclintit în adevărul lor.

Ciudat lucru omul! Este chemat întru ființă prin porunca lui Dumnezeu Făcătorul, şi înşine ne trăim obârşia din nimic, plini de cugetul nimicniciei noastre. Ci iată că Hristos ne-a adus gândul şi nădejdea, şi chiar energia unei alte vieți. Şi cât de ciudat Se poartă El cu noi! Iată, cei cărora le este încredințată slujirea duhovnicească – a fi duhovnici, înțeleg despre ce vorbesc eu. Cum dintr'o dată acest om, ivit dintru nimic, începe a vorbi despre legile vécinicei ființări? Nespus de interesant este că Dumnezeu ne lasă pe noi să lucrăm. Iar El stă sau în fața noastră, sau lângă noi, şi ne vorbeşte despre cum este El în Sine. Noi nu înțelegem tot ce ne vorbeşte. Cu toate acestea, cu împreună-lucrarea Lui, în Duhul Sfânt, treptat sântem duşi către viziunea duhovnicească şi ea ne aruncă în uimire înaintea Dumnezeului nostru şi Tatălui, Care ne zideşte dintru nimic.

Iar acum rugăciunea mea este ca Domnul să ne păzească pe toți în calea cea adevărată.

El Însuşi este Calea noastră.[1]

---

[1] Vezi Io. 14: 6.

CUPRINS

c-da 155, nr. coli 18; format A5 - 61/86

Tipărită la Tipografia Arhiepiscopiei Ortodoxe Alba Iulia